

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

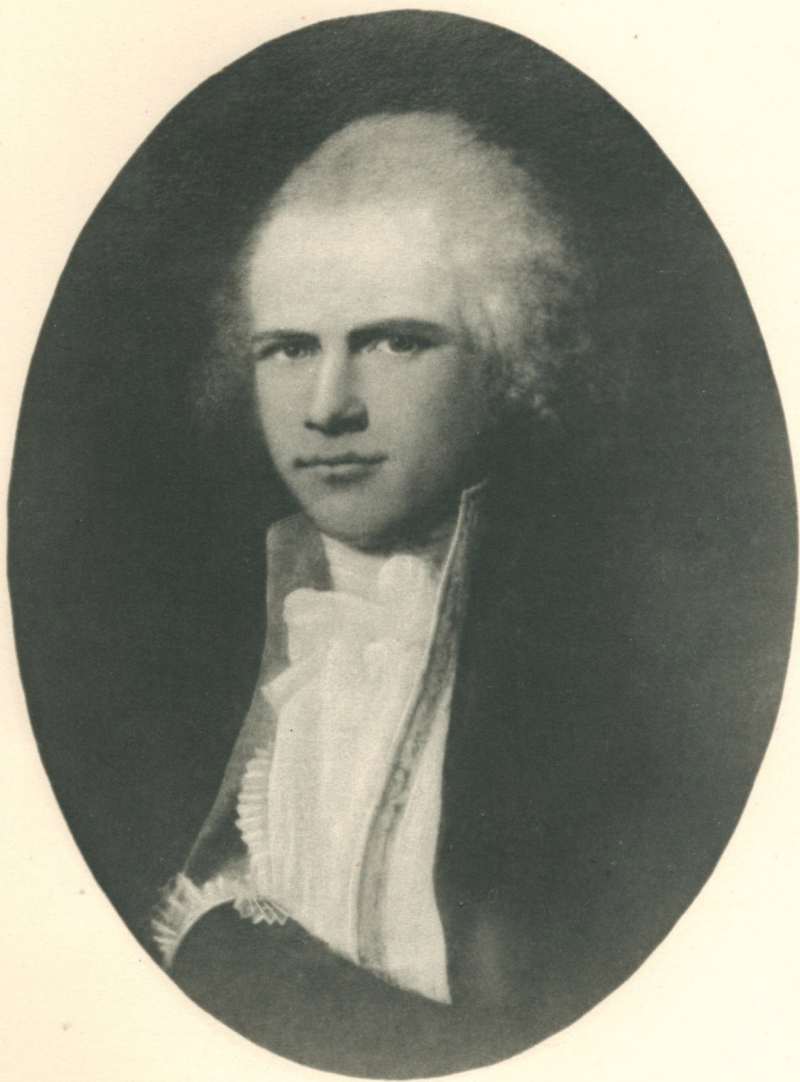
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Old Muntz

CHRISTIAN WILHELM DUNTZFELT

EN DANSK STORKØBMAND FRA
DEN GLIMRENDE HANDELSPERIODE

SKILDRINGER

AF

JOHANNES WERNER

OVERRETSSAGFØRER

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
MCMXXVII

FORORD

Som Købmandssøn og under min mangeaarige Virksomhed for Grosserer-Societetets Komite og Børsen har jeg i vor handels-historiske Literatur noget savnet Skildringen af selve *Købmanden*, hans Liv og Virke.

Det er sagt, at Beskrivelser af denne Art næppe har Krav paa Almens interesse: „med en Købmands Død er hans Saga ude, det er nu een Gang hans Lod i Modsætning til Videnskabsmandens eller Kunstnerens.“

Ønsket om at vise, at dette er en Misforstaaelse, og — det være sagt i al Beskedenhed — at bidrage mit til at vække Interessen for svundne Tiders Købmandsskab og Købmandsliv, har nærmest inspireret disse mine Optegnelser, i hvilke jeg paa Baggrund af en interessant Tid, den saakaldte glimrende Handelsperiode, har søgt at følge en af dennes Storkøbmænd *Christian Wilhelm Duntzfelt* fra hans Fødsel til hans Død.

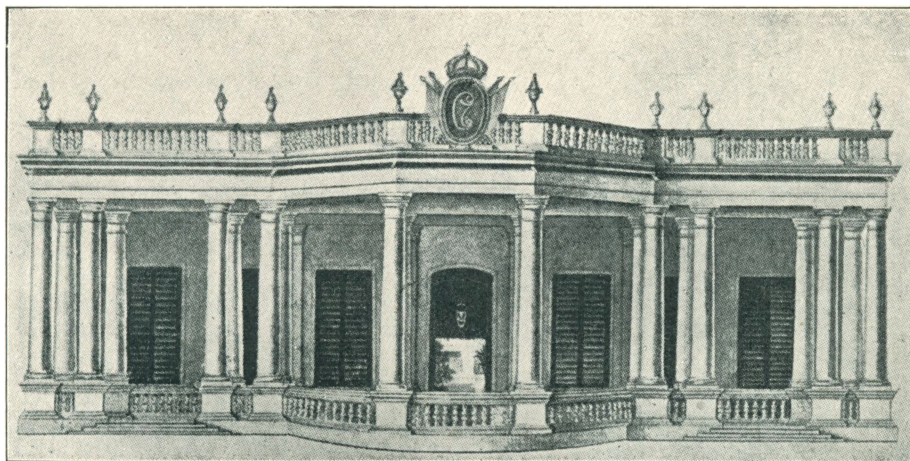
Christian Wilhelm Duntzfelt var født i Ostindien 1762. Efter at have haft Ansættelse først i det Asiatiske Kompagni, senere i den danske Regerings Tjeneste drog han i 1790 fra Frederiksnagor til København, hvor han ved sit Ægteskab med Frederick de Conincks Datter blev nær knyttet til den de Coninckske Kreds.

Fremragende som Forretningsmand oparbejdede han en Handels- og Rederi-Virksomhed, der blev en af Landets største, og i en Aarrække var han Medlem af Formandsskabet for Grosserer-Societetet. Han døde allerede 1809 under et Ophold i Paris.

Glemselens Slør lagde sig om hans Navn — kun en Vej i Hellerup: „Duntzfelts Allé“ minder om ham og hans i sin Tid saa kendte Handelshus „Duntzfelt & Co.“

Jeg drager nu Sløret til Side og lader Historien tale:

Guvernørboligen i Trankebar.

Fjernt fra Danmark stod den københavnske Storkøbmand Christian Wilhelm Duntzfelts Vugge.

Den 30. November 1761 ægteviedes i Trankebar hans Forældre: Ingeniør-
løjtnanten Johann Friedrich Düntzfeld og den danske purunge Pige Anna Abi-
gael Kröckel af Trankebar. 8. September 1762 fødtes Chr. Wilh. Duntzfelt
i Negapatnam, en hollandsk Havneby, der kun laa faa Mil fra Trankebar. I
Sønnens andet Leveaar blev Faderen i tjenstligt Anliggende beordret til Ba-
tavia, Hovedstaden for de hollandske Besiddelser i Ostindien. Da han ikke
vendte tilbage til Hustruen, drog denne med sin lille Søn til Trankebar, hvor
de kom til at leve under trange Kaar. Hendes Fader Nicolaj Kröckel, der
havde været 30 Aar i det Asiatiske Kompagni, en Tid lang som Pakhusmester
og Tolder, senere som Skibsassistent paa Stationsskibet Kongen af Danmark,
døde efter længere Tids Sygdom i 1767; hendes Moder Alheid Viveke († 1783),
en Datter af den fortjente Guvernør i Trankebar Paul Krisk Panck († 1747),
stod ved sin Ægtefælles Død saa blottet for Subsistensmidler, at hun maatte
andrage Governmentet om Hjælp af de Fattiges Kasse.

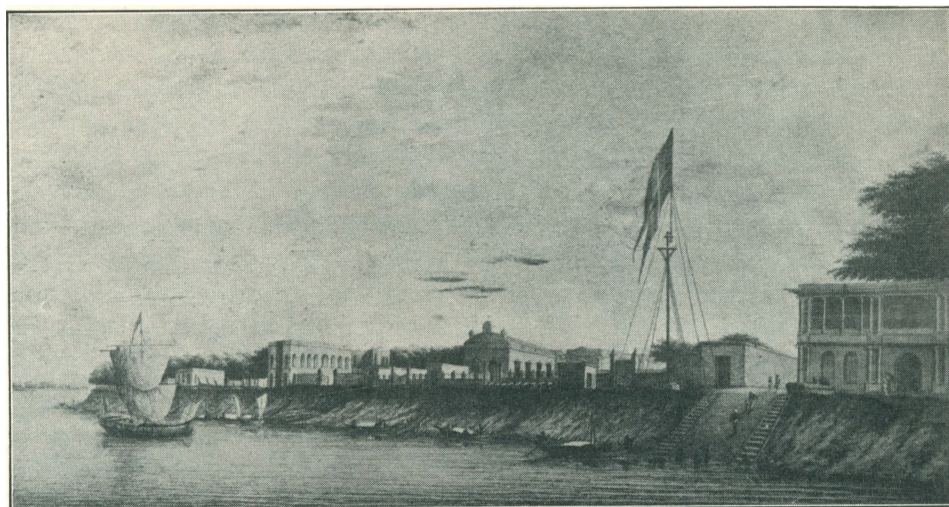
Efter at Chr. Wilh. Duntzfelts Moder i over syv Aar havde været uden
Efterretning fra sin Mand, forlovede hun sig i 1774 med Sekondløjtnant ved
Asiatisk Kompagnis Tropper paa Dansborg Jens Peter Kiøbing, og under Paa-
beraabelse af „lex desertionis“ søgte hun i November samme Aar Skilsmisse-
dom med Ret til at indgaa nyt Ægteskab. Dette blev imidlertid næppe til
noget, thi allerede i 1775 afgik Kiøbing ved Døden. Da den unge Duntzfelt i
1776 ansattes i Frederiksnagor, overlod han sin Moder og, efter hendes tid-

lige Død, Bedstemoderen sin beskedne Gage, som de hævede ved Asiatisk Kompagnis Kasse i Trankebar.

Chr. Wilh. Duntzfelts Fader Johann Friedrich Düntzfeld var født i Eisleben 1. April 1725. 1760 indtraadte han i det hollandsk-ostindiske Kompagnis Tjeneste, med en Maanedsgage af 50 Gylden, for samme Aar at erholde Ansættelse af den hollandske Regering som Ingeniørlojtnant. Inden sit Ægteskab med Anna Abigael Kröckel havde han været gift med Gracia de Sousa de Monde. Hans Skæbne i de efter Afrejsen til Batavia paafulgte Aar er ukendt, men fra omkring 1771 finder vi ham i Neuwied ved Rhinen, hvor han 1772 bliver Hauptmann (Kaptajn) ved det dér garnisonerede Regiment. Ved Siden af sin Militærtjeneste virkede han som Kartograf, saaledes er et kobberstykke „Carte von denen Wiedischen und Nieder Isenburgischen Landen“ „A^o 1772 aufgenommen von Johann Friedrich Düntzfeld Lieutenant Ingenieur“. Senest i Aaret 1775 maa der være tillagt ham personlige Adelsrettigheder, thi fra dette Tidspunkt benævnes han saavel i Kirkebøgerne som i Sønnens Optegnelser „von Düntzfeld“. En i Dresden i 1755 trykt Udgave af La Bruyères „Caractères“, som er gaaet i Arv i C.W. Duntzfelts Efterslægt, er stemplet med Initialerne I. F. D. under en fembladet Krone. Uden lovformelig Skilsmisse fra sin Hustru levede han i Samvittighedsægteskab med Anna Catharina Alsdorf (f. 1748 † 1808 i Neuwied), med hvem han fik tre Børn: Johanna Catharina Franziska (f. 1772), Catharina Elisabeth (Lisette) Wilhelmina (f. 1775) og Johann Friedrich Henrick (f. 1783), som han formentlig har legitimeret; de bar i alt Fald alle Efternavnet Düntzfeld. Hans Kaar var smaa, og det ses, at Sønnen Christian Wilhelm fra Frederiksnagor i 1785 sendte ham en Understøttelse. Samme Aar afgik han ved Døden i Neuwied den 23. August af Apoplexi.

1771 blev Chr. Wilh. Duntzfelt taget med til København af den senere Resident i Patna Jørgen Berner for at faa en europæisk Opdragelse. Opholdet her blev dog ikke af den forudsete Varighed; det synes, som om der ikke var nogen, der vilde tage sig af ham, og efter et Ophold paa nogle faa Maaneder sendtes Drengen tilbage til Indien. Paa Rejsen fik han Følgeskab med Johan Christian Pingel, hans senere intime Ven, og Jens Wuldam, der begge havde faaet Ansættelse i Kompagniets Tjeneste; Skibet, de afsejlede med, var Fregatten Printz Friederich, der ankom til Trankebar 4. Juni 1773.

Chr. Wilh. Duntzfelts Bedstemoder Alheid Viveke Kröckel havde en yngre Søster Wendela Elisabeth (f. 1732 † 1783), som, efter et meget ulykkeligt Ægteskab, anden Gang giftede sig med den i dansk-ostindisk Historie saa kendte Ole Bie (f. 1733 † 1805), der da var ansat ved Guvernementet i Trankebar. Meget virksomt tog denne sig af sin unge Paarørende og skaffede den knap 12 Aars Dreng 1. Juni 1774 Ansættelse som Reserveassistent i Trankebar. „Som den bedste af 14 Elever“ konfirmeredes Duntzfelt i Zions-

Frederiksnagor 1790.

kirken dér Paaskedag 1775, og da Ole Bie det følgende Aar blev udnævnt til Chef i Frederiksnagor, tog han ham med dertil, gav ham Ophold i sit Hjem og foranledigede hans Ansættelse som Assistent. Frederiksnagor blev her-
 efter i 14 Aar Stedet for den unge Duntzfelts Virke.

*

*

*

Efter at Naboben af Muxedabath Muhamed Aliverdy Khan havde givet det Asiatiske Kompagni lige Ret med Franskændene og Hollænderne til at anlægge Loger og drive Handel i Bengalen, havde Kompagniet oprettet en Loge i Landsbyen Serampur ved Ganges' Biflod Hugli. Efter Kong Frederik V. fik den Navnet Frederiksnagor, og det danske Splitflag blev hejst den 8. Oktober 1755. Der byggedes hér de til Handelens Udøvelse fornødne Pakhuse og Beboelseshuse samt et Fort, hvis Garnison dog ikke var særlig imponerende: nogle faa danske Officerer og ca. 50 indfødte Sipojer. Logen styredes under Guvernementet i Trankebar af et Raad bestaaende af Kompagniets Embedsmænd med en Chef (Opperhoved) som Præsæs.

Den Plads, som Kompagniet havde udset sig, var særdeles godt valgt. Logen laa vel ikke paa alfar Vej, men var paa den anden Side ikke, som Kystbyerne, udsat for Orkanerne og fjendtlige Overfald. Klimaet var forholdsvis sundt, Oplandet meget frugtbart og dets Befolkning fredeligsindet og arbejdsom. Efterhaanden knyttedes der ved Køb og paa anden Maade ret betydelige Arealer til denne vor danske Koloni, saa at den sluttelig omfattede ca. 2 Kvadratmil med en Befolkning af over 10 000 Indfødte.

Uagtet Frederiksnagor laa ikke mindre end 32 Mil fra Huglis Udløb i Havet — 4 Mil fra Kalkutta —, blev den med Flodens dybe Sejlløb, der tillod selv Kompagniets større Tremastere at løbe i alt Fald tæt op til Byen, et ikke uvigtigt Export- og Importsted. Foruden af Agerdyrkning ernærede Befolkningen i Oplandet sig særligt af Lærreds-, Bomulds- og Silkevæveri, hv's Produkter fik deres naturlige Afsætning gennem Logen, der desuden ret snart blev Opkøbssted for bengalske Silker og andre indiske Manufakturvarer, endelig ogsaa for en Række større Udførselsartikler som Salpeter, Ris og Opium. Og efterhaanden som Frederiksnagor — Serampur — voxede som Handels- og Oplagsplads og der til denne knyttedes en ikke ringe Skibsfart, tilførtes der Byen ogsaa Varer i Transit ikke blot fra Bengalen, men tillige fra de franske og hollandske Kolonier.

Fra Begyndelsen af havde den ostindiske Handel alene været forbeholdt det Asiatiske Kompagni. Efterat den danske Regering fra 1772 havde frigivet denne Handel mod en Rekognition til Kompagniet af 8 % af de hjembragte og 2 % af de udbragte Varers Værdi, bidrog dette i høj Grad til Koloniens Udvikling. 1777 traf Regeringen den Ordning med Kompagniet, at den købte og overtog samtlige dets ostindiske Kolonier, derunder ogsaa Frederiksnagor, mod at selve Handels-Etablissementerne udlejedes til Kompagniet. Samtidig ned-sattes de Privates Rekognition til Kompagniet til 3 %; den bortfaldt helt 1792.

Frederiksnagors stigende Betydning for Moderlandet som Handelsplads illustreres bedst ved, at der i Aarene 1779—87 derfra expederedes direkte til København ikke mindre end 53 større Fartøjer, deraf 8 for Kompagniets, 8 for de stedlige Embedsmænds og Købmænds og Resten for dansk partikulær Regning.

Da den danske Regering havde overtaget Kolonien, erholdt *Christian Wilhelm Duntzfelt* 1780 kongelig Udnævnelse som Køpist; efter forudgaaet Konstitution udnævntes han i 1782 til „3die Stemme“ i Raadet, Regnskabsbetjent, Tolder og Ekvipagemester i Frederiksnagor med en aarlig Løn af 300 Rdl. Gagen var saaledes kun ringe, men ligesom de øvrige stedlige Embedsmænd gav han sig meget snart af med Forretninger. Kun 20 Aar gammel var han Medinteressent i Handelsfirmaet Duntzfelt, Bloom & Kierulff i Frederiksnagor. Da de danske Partikulærer ikke havde deres egne Faktorier i Byen, optraadte han ogsaa som Faktor og Kommissionær for disse. Allerede 1783 ses han saaledes ved Bodmerilaan at have været i Forbindelse med de Conincks Firma. I Januar 1784 afskibede han sine første Varer til Danmark med Fregatten „Juliane Marie“, et af vor Handelsmarines største Fartøjer, 450 Commerce Læster (C. L.), og langt større end de Skibe, som almindeligvis benyttedes i den ostindiske Fart. Den havde en Besætning paa ikke mindre end 150 Mand; Ladningen var yderst værdifuld og udbragtes ved Auktionerne i København til 823 600 Rdl. Man maa herefter gaa ud fra, at kun en mindre Del af denne

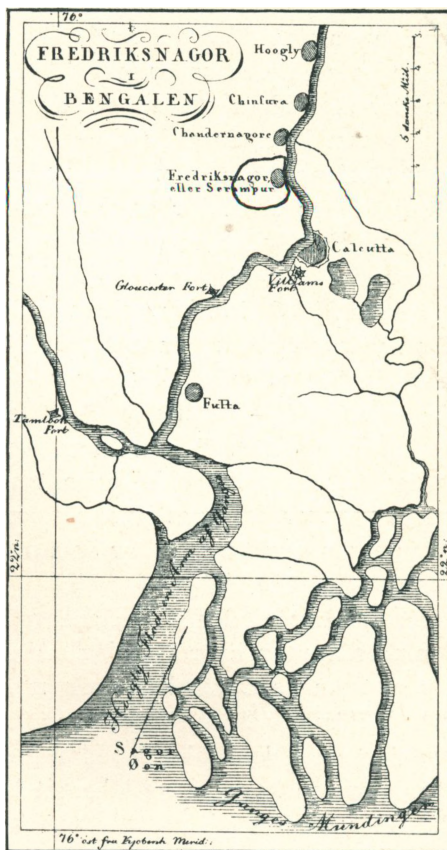
afskibedes for Duntzfelts egen Regning; for den overvejende Part har han været Kommissionær eller Mandatar. 1787 solgte Asiatisk Kompagni Fregatsskibet „Trankebar“ til Duntzfelt og Faktor Jacob Brønnum Scavenius m. fl.

Man undres ikke over, at Duntzfelt ved Siden af sin Embedsstilling drev Forretninger og tilmed i større Stil. „Man maa enten være Prakker eller Bedrager, naar man ikke har egne Ressourcer,“ skriver Duntzfelt i sin Omtale af de Gager, der blev budt Koloniernes Embedsmænd. Saa godt som alle disse søgte derfor Bierhverv. Ole Bies Forgænger som Chef i Frederiksnagor J. L. Fix, den senere Direktør i Asiatisk Kompagni, drev under Firmaerne Fix og Fenwich, senere Beaume & Fix, en betydelig Handels- og Rederiforretning, der til Tider beskæftigede ikke mindre end 5 Ostindiefarere.

Flere af det Asiatiske Kompagnis andre Embedsmænd kunde ogsaa vende hjem med betydelige Formuer, saaledes Faktor J. C. Pingel, der efter sin Ankomst til København beboede det Harsdorffske Palais paa Kongens Nytorv og endte som østrigsk Generalkonsul, og Faktor Scavenius, der i 1793 for 200 000 Rdl. købte Godserne Gjorslev, Erikstrup og Søholm og i 1798 Klintholm Gods paa Møen.

Ogsaa Ole Bie var Privat-Entrepreneur. I 1782 havde han saaledes 3 Skibe i Fart paa København; samme Aar veg han end ikke tilbage for at forpagte af Englænderne Tolden paa Hugli, hvilket forøvrigt vakte megen Modstand fra Kompagniets Side og affødte en større Kommissionsundersøgelse mod ham.

Aar efter Aar avancerede Duntzfelt paa Embedsstigen. 1786 udnævntes han til By- og Skifteskriver samt Sekretær i Frederiksnagor og blev „2den Stemme“ i Raadet. Samme Aar betroede Guvernementet ham som Deputeret at forhandle med de engelske Myndigheder i Kalkutta i Anledning af de idelige Vanskeligheder, disse beredte den danske Handel i Bengalen. Som Rege-

Hugli Floden med Byerne Kalkutta og Frederiksnagor.

ringskommissær blev han modtaget med de sædvanlige Æresbevisninger. Vel opnaaede han ikke det, man særlig ønskede: Ophævelsen af Forbudet mod den fri Indførelse af Salt til Bengalen, men det lykkedes ham at skabe en bedre Forstaaelse og Rapport end den, der hidtil havde været.

I Slutningen af 1787 erholdt Duntzfelt efter Ansøgning Rejsetilladelse, Dismission fra sine Embeder og fri Rejse til København; 2. Januar 1788 tog han Afsked med Embedsmændene i Frederiksnagor og indskibede sig faa Dage derefter med Kompagniskibet „Dannebrog“. Det, der nærmest foranledigede Rejsen, var hans Chef Ole Bie's Forhold. Allerede i Februar 1785 var denne taget til København i Anledning af den mod ham rejste Sag angaaende Toldforpagtningen samt for at søge en Ordning af sine personlige økonomiske Affairer. Det lykkedes ham at faa Kommissionssagen hævet; ved kongelig Resolution blev han genindsat i sit Embede, og endelig opnaaede han et Laan paa 30 000 Rdl. Ukendt med denne Ordning, i hvilken Duntzfelt ogsaa selv var interesseret som Deltager i de Bie'ske Engagementer, og urolig over, at Tiden trak ud uden Afgørelser, — Bie rejste først tilbage til Indien i Slutningen af 1787 — besluttede Duntzfelt sig til at tage til København. Ankomsten til Kap i Marts 1788 fik han Meddelelse om, at Bie var paa Hjemrejsen, og han var da et Øjeblik betænkt paa at afbryde Rejsen og tage tilbage til Frederiksnagor. Han bestemte sig dog til at fortsætte og kom til Hovedstaden i Sommeren samme Aar. For ham og hans Fremtid skulde dette Ophold blive af afgørende Betydning.

Da han Lørdag den 19. Juli ankom til København, var hans første Gang til de Conincks Kontor, hvor han blev „særdeles høflig imodtaget“ af Brødrene Frederick og Jean de Coninck saavel som af Johan Christian Pingels Broder Grosserer William Werner Pingel, der i 1786 havde indgaaet Ægteskab med Etatsraad Frederick de Conincks ældste, den Gang kun 15aarige Datter Marie-Anne.

I Forvejen havde Pingel bestilt Logis (3 Værelser i St. Kongensgade) til Duntzfelt, og denne blev strax inviteret til at spise hos Pingels og de Conincks, naarsomhelst han ønskede det. Allerede samme Aften tog han ud til Dronninggaard, hvor han blev til Mandag Morgen.

At Duntzfelt, der i den følgende Del af sit Ophold hér blev introduceret i en Række af Hovedstadens betydende Handelshuse og Købmandsfamilier, i høj Grad følte sig tiltalt af Forholdene, siger sig selv: det var jo, som om en ny Verden aabnede sig for ham. Interesseret for de Conincks næstældste Datter — den da kun 14aarige Henriette — aabenbarede han sin Inkliation for de Conincks Kompagnon Etatsraad N. L. Reiersen med Anmodning om, at han vilde forebringe Sagen for de Coninck. Reiersen sonderede ogsaa Terrainet hos de Coninck men mødte hér en saa bestemt Erklæring om, at Datteren ej med hans Vilje skulde indgaa Ægteskab, førend hun blev 20 Aar, at han

opgav at komme ind paa Sagen og derefter kun kunde tilraade Duntzfelt at væbne sig med Taalmodighed. For dog ikke, naar han rejste til Indien, at bringes i Forglemmelse lod Duntzfelt sig male af Jens Juel og skænkede Portraitet til Henriette de Conincks Svoger William Pingel.

Opholdet i København styrkede ogsaa hans Stilling hos Regeringen, der paa Forhaand var ham velvillig stemt gennem Guvernementets Rapporter. Ved kongelig Resolution af 14. November 1788 blev han saaledes for kommende Eventualiteter udset til Bie's Efterfølger som Chef, og i 1789 erholdt han foruden de tidligere Embeder, han havde haft, kongelig Udnævnelse til Bogholder, Notarius Publicus og Auktionsdirektør. Først den 29. Marts 1790 kom han tilbage til Frederiksnagor, opholdt ca. $\frac{1}{2}$ Aar ved, at Skibet „Christianus Septimus“ i December 1788 strandede paa Anholt, hvor han paa Grund af Ishindringer maatte forblive indtil Begyndelsen af Februar 1789, hvorefter han tog tilbage til København for at faa ny Skibslejlighed.

At den lange Sørejse frem og tilbage ikke for ham var gaaet tabt i Lediggang, fremgaar af den omhyggelige Betænkning, som han undervejs udarbejdede til Brug for Guvernementet: „Anmærkninger over Danmarks Handel paa Bengalen“, ligesom han skrev en udførlig Rejsedagbog, der viser hans Interesse for og Deltagelse i Livet ombord. Blandt andet fremgaar af denne, at han til Tider forrettede Gudstjenesten paa Skibet.

Længslerne mod Europa og mod en større Virksomhed end den, vore Kolonier kunde byde paa, i Forbindelse med, at hans Helbred ikke taalte de klimatiske Forhold, førte ham imidlertid allerede i Juli 1790 til at ansøge om Hjemrejse til København. Hans Entledigelse blev først endelig bevilget ved kgl. Resolution af 14. Oktober 1791, efterat Guvernementet havde anbefalet den med Fremhævelse af hans Flid og Duelighed. Guvernør Peter Anker indberetter saaledes: „At Herr Duntzfelt har set sig nødsaget til at opgive videre Forfremmelse i Indien, har gjort mig særdeles ondt, eftersom det Haab, jeg gjorde mig om en bedre Ordning med Bestyrelsen af Frederiksnagor under hans nidkære og indsigtfulde Foranstaltninger, er nu aldeles forsvunden.“ Allerede den 1. August 1790 havde han dog med det engelske Skib „The Houghton“ forladt Frederiksnagor for stedse. Hjemrejsen, opgav han, havde kostet ham 2000 Rdl.; heraf fik han imidlertid kun refunderet de 300 Rdl., idet det formentes, at han godt kunde have ventet med at tage hjem, indtil der forelaa Skibslejlighed med et af Kompagniets Fartøjer.

*

*

*

Da Duntzfelt i Februar 1791 satte Foden paa københavnsk Grund for at nedsætte sig dér, var det paa et for en energisk ung Købmand saare gunstigt Tidspunkt. Efter at Verdensfreden i Versailles 1783 havde gjort Ende paa den indbringende Handelsperiode, som Danmark havde haft som neu-

tral Stat under de store Søkrige, og efter at den københavnske Handelsstand derefter havde prøvet de 7 følgende magre Aar, var det, som om en ny og friskere Luftning blæste den i Møde.

Til Prøvelse af „om en friere Handel end den, som efter det hidtil antagne System finder Sted, maatte være fordelagtig for Kongens Stater“, havde Regeringen den 2. Maj 1787 nedsat den store Finanskommission, og

Christian Wilhelm Duntzfelt.

hermed indledes den nye Æra, den saakaldte *økonomiske Liberalismes* Tid. Samtidig med de store Landboreformer og Forsøgene paa at bringe Statens Finanser igen paa Fode fulgte Frihandelsforordningerne, Indskrænkningerne af den monopoliserede Handel og de to særlig betydningsfulde Love Kreditopløsløven af 31. Maj 1793 og Toldforordningen af 1. Februar 1797 med dens vidtgaaende Ophævelse af trykkende Import- og Exportforbud. Majestæten „veed intet vigtigere eller værdigere, hvortil han som Konge og Landsfader kunde henvende sin Opmærksomhed, end til at se Lovgivningen forbedret i de Grene, hvor Mangler findes at afhjælpe, offentlige Byrder at lindre, lovlige Næringer at ordne og beskytte.“

Under disse Omstændigheder, hvor Købmændene saa Regeringens virksomme Støtte til den partikulære Handel, og hvor de samtidig vejrede de store Begivenheder udefra, havde de københavnske Grosserere i 1790 dannet deres „nøjere Forening“, *Grosserer-Societetet*, en Sammenslutning, der ogsaa var naturlig af den Grund, at saa mange af Hovedstadens Storhandlende ved Slægts- og Svogerskab var knyttet til hverandre og i vidt Omfang i deres Negoce gjorde à meta Forretninger indbyrdes.

Op da saa endelig Ouverturen til Verdensdramaet — Revolutions- og Koalitionskrigen — spillede op med Frankrigs Krigserklæring i April 1792 til Østrig, da stod den københavnske Handelsstand vel rustet og organiseret til at gribe de Chancer, som nu frembød sig.

*

*

*

Blandt Hovedstadens Grosserere indtog Handelshuset de Coninck & Co. en ganske egen Plads, saavel i Kraft af sin Rigdom, sine Skibe, sine udenlandske Handels- og Finansforbindelser som ved sin Seniorchef Frederick de Conincks personlige Egenskaber og Optræden udadtil. Under Krisen 1783, da saa mange af de største Firmaer havde maattet søge Statens Hjælp, havde han sammen med sin daværende Kompagnon Niels Lunde Reiersen købt det Danneskjold-Laurwigske (det Moltkeske) Palais i Bredgade-Dronningens Tværgade og dér indrettet sin Vinterbolig; samme Aar fuldførte han de store Bygge- og Havearbejder paa Sommersædet Dronninggaard. I dette saa ansete og rige Hjem fandt Duntzfelt atter den bedste Modtagelse, da han for anden Gang kom hertil; de forløbne 3 Aar havde ogsaa bortvejret de Betæneligheder, som Fr. de Coninck havde næret ved at lade sin unge Datter indgaa Ægteskab. Allerede den 22. Juli 1791 blev Duntzfelt paa Dronninggaard viet til Marie Henriette de Coninck. Forloverne var for Brudgommen Kaptajn John Clements, der 10. September

Marie Henriette Duntzfelt
f. de Coninck.
f. 1774 † 1843.

s. A. holdt Bryllup med Husets ældste Datter Marie-Anne, og for Bruden Fr. de Coninck. Duntzfelt var da knap 29 Aar, hans Brud kun 17. Dagen forinden Brylluppet var indgaaet Ægtepagt, hvorefter der skulde være Særeje mellem Ægtefællerne med Hensyn til, hvad hver af dem indførte i Ægteskabet eller senere maatte erhverve. I Medgift modtog Henriette de Coninck af sine Forældre 16000 Rdl.

Spørger man, om dette Ægteskab skyldtes Inklinasjon eller den myndige Faders Ønske, da tænker man uvilkaarlig paa Søsteren Marie-Annes senere aabenhjertige Tilstaaelse: „mit første Ægteskab (med W. W. Pingel) indgik jeg for at glæde mine Forældre, det andet (med John Clements) for at glæde min Pung, og det tredie (med M. Leigh Smith til Bækkeskov) for at glæde mig

selv“. Og man mindes „Grandmamas“ Fortælling om, hvorledes netop i det samme Aar (1791) den rige Agent J. L. Zinn støttede sin gode Forretningsven, den 60aarige Sukkerraffinadør og Millionær Ladiges Frieri til hans 17aarige Datter, den indtagende og af alle saa tilbødte Sophie. „Jeg tror virkelig, at jeg havde svaret Ja, ifald jeg ikke i de 4 Uger, jeg udbad mig af min Fader at betænke mig i, havde gjort et Bekendtskab, som blev mig mere interessant.“

Naar Frederick de Coninck accepterede Duntzfelt som Svigersøn, uagtet denne stod uden Virksomhed herhjemme og næppe da besad nogen Formue af Betydning, skyldes dette utvivlsomt, at de Coninck personlig følte sig særlig tiltalt af ham. Han havde faaet Tillid til ham, og i Duntzfelt saa han den dygtige Købmand med en enestaaende Indsigt netop i de Forretninger, som interesserede ham mest af alle: de ostindiske. Han havde ogsaa Brug for ham.

I 1790 havde de Coninck, der hidtil havde arbejdet sammen med N. L. Reiersen under Firma: De Coninck & Reiersen, hævet Kompagniskabet og førte nu selv Forretningen videre som de Coninck & Co. med sin yngre Broder Jean de Coninck som Associé. Svigersønnen — Marie-Annes 1ste Mand — Grosserer William Werner Pingel havde han mistet i Aaret 1789. Da hans Sønner endnu var saa unge, at de ikke kunde tage Del i hans Forretning, var det under disse Omstændigheder saare naturligt, at han knyttede Duntzfelt til sig; han betroede ham herefter Ledelsen af eet af sine største Foretagender, den Østersøiske-Guineiske Entreprise.

Det Østersøiske-Guineiske Handelsselskab var startet i 1781 under kongelig Protektion og med flere Statsministre, derunder Finansministeren Ernst Schimmelmann, i Spidsen. Aktiekapitalen androg 3 Millioner Rdl. — fordelt paa 30 000 Aktier à 100 Rdl. —, hvoraf Majestæten selv overtog den ene Million. Det var Tanken, at Selskabet med sine store Pakhuse og Oplag i København skulde drive Forretning ikke blot paa Europa og Middelhavet men ogsaa paa Ost- og Vestindien, paa Guinea og i de arktiske Farvande. Foruden en Række andre Privilegier fik det overladt de kongelige Forter og Etablissementer paa Guineakysten med Eneret til Handel, derunder Slavehandel. Aktierne fandt straks Afsætning, og under den da herskende Aktiefeber steg deres Kurs i 1782 op til henimod 200. Herefter nærrede hverken Kongen eller Selskabet nogen Betænkelighed ved, at Aktieselskabet overtog Kongens 10 000 Aktier paa Vilkaar af, at Købesummen for disse efterhaanden skulde betales. Desuden foretog Selskabet flere Opkøb af egne Aktier og belaaente ogsaa saadanne for Aktionærene. For 1783, det ulykkebringende Aar, deklareredes et Udbytte af 10 %. Hurtig skulde det dog tage en Ende med Forskrækelse. I 1785 var Selskabet kørt fast — saa fast, at selv de Ledende betvivlede, at det overhovedet kunde føres videre. Det havde fra sin Begyndelse

været overkapitaliseret, og det erkendtes aabent, at de Aktiver, som det ved Stiftelsen havde maatte overtage fra den grønlandske og den guineiske Handel, havde været „temmelig højt anslagne“. Stærke Kræfter satte sig nu i Bevægelse for at rekonstruere Selskabet paa den Basis, at Kongen og Finanserne skulde skaffe det nye Krediter til et Beløb af ca. 650 000 Rdl., og at Kongen skulde eftergive Selskabet ikke alene, hvad der resterede i Betalingen af de 10 000 Aktier, men ogsaa en yderligere Gæld til ham paa 400 000 Rdl., alt i alt 1,150 000 Rdl. Man mente, at Selskabet herefter kunde fortsættes; der gaves dog de Aktionærer, der ønskede sig udløst mod 70 %, Lejlighed hertil. Paa Generalforsamlingen den 28. August 1786 benyttede Aktionærer repræsenterende 533 300 Rdl. sig af Tilbudet, mens Aktionærer med Aktier for 1,133 300 Rdl. vedtog Fortsættelsen paa de angivne Vilkaar.

Schimmelmann var imidlertid bleven betænkelig; fra det gamle Regimes Tid havde han jo de bitreste Erfaringer med Hensyn til de for kongelig Regning og Risiko drevne Handelskompagnier. Og efter forudgaaet „Mellemlægning med nogle formuende Personer, om hvis almindelige Kyndighed i Handelssager og fuldkomne Vederhæftighed der ikke kan

være Tvivl“, indstillede han 29. Maj 1787 til Kongen, at denne først indløste samtlige resterende i Cirkulation værende Aktier (1,133 300 Rdl.) — Resten laa paa Kongens og Selskabets Hænder — til en Kurs af 70 % mod kongelige Obligationer à 4 %, og at Majestæten, efter saaledes at være bleven Eneejer af Selskabets samtlige Aktiver, derefter overdrog Selskabet med Aktiver og Passiver til de af Schimmelmann nævnte „Entreprenører“.

Forslaget vandt Kongens Approbation og gennemførtes. Entreprenørerne var de Coninck & Reiersen, men da man ikke ønskede disses Navne fremdragne og ansaa det for nødvendigt, at Overtagerne skulde være „noget for sig“, dannede de Coninck et Konsortium Firmaet Pingel, Meyer, Prætorius & Co. bestaaende af de Conincks Svigersøn William Werner Pingel, kongelig Agent Hans Jørgen Meyer (der oprindeligt bar Efternavnet Nielsen) og Bogholder Jeppe Prætorius, af hvilke de to sidstnævnte havde været knyttede til

Marie-Anne f. de Coninck.

- 1) ~ Grosserer Will. W. Pingel.
- 2) ~ Kaptajn John Clements.
- 3) ~ Justitsraad Michel Leigh Smith til Bækkeskov.

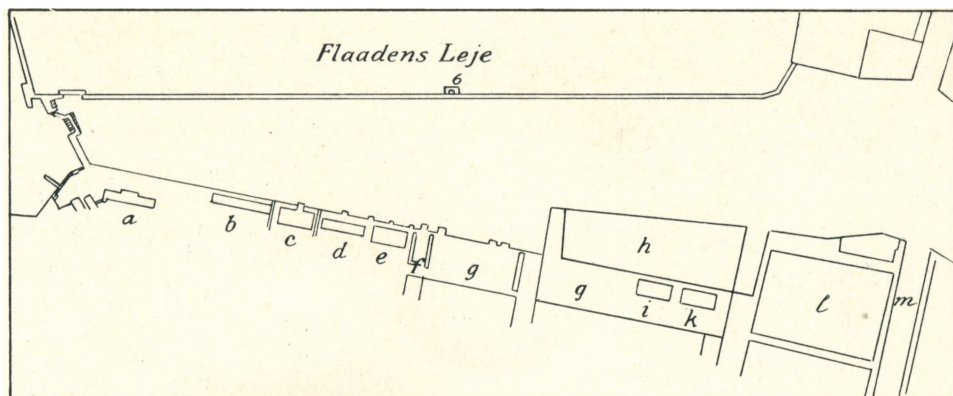
Selskabet. I Konsortiet partagerede de Coninck med $\frac{7}{10}$, de 3 andre hver kun med $\frac{1}{10}$.

Hvor magtpaaliggende det har været Finanserne at komme af med Selskabet og at faa dette anbragt paa driftige Købmænds Hænder, fremgaar af den mellem Parterne under 11. August 1787 oprettede Kontrakt, naar man sammenligner denne med den reviderede Status, som var optaget pr. 1. Januar s. A. Paa denne, der balancerede med 2,769 334 Rdl., var — under Hensyntagen til de af Kongen eftergivne 1,150 000 Rdl. — afskrevet 2,002 622 Rdl. paa ialt 90 Konti. Handelsselskabets Egenkapital — nu Kongens — androg herefter 1,066 721 Rdl. Dette Beløb fik Majestæten dog langtfra betalt af Køberne. Programmet for Overdragelsen blev stillet saaledes op, at Konsortiet foruden at overtage Selskabets Gæld skulde holde Kongen skadesløs for hans Indløsning af de cirkulerende 1,133 300 Rdl. Aktier à 70. Dette søgtes gennemført ved, at Konsortiet forpligtede sig til for det første at fremskaffe 2333 Stk. af de cirkulerende Aktier eller indbetale kontant 70 % af disses Paalydende og dernæst til at tilsvare Kongen et Beløb af 37 800 Rdl. aarlig i 28 Aar til Forrentning og Amortisation af det Beløb, hvorfor der for de resterende 900 000 Rdl. Aktier var udstedt kongelige Obligationer. Det blev dog kun paa Papiret, at Konsortiet kom til at udrede disse 37 800 Rdl. aarlig, idet Kongen skulde yde Konsortiet et modsvarende Beløb: nemlig 29 550 Rdl. som Bidrag til Vedligeholdelsen af Fortresserne m. m. paa Guinea, saa længe disse var overladt Konsortiet, 5000 Rdl. for det Konsortiet paalagte Kornoplæg i København og 3250 Rdl. i forskellige Godtgørelser. Forsaavidt Forterne atter overtoges af Kongen, skulde Bidraget paa de 29 950 Rdl. nedsættes til en Trediedel. Sluttelig erholdt Konsortiet Ret til indenfor en vis Tid at indløse en af Passivposterne nemlig 250 000 Rdl. til Banken, der henstod foreløbig rentefri, mod kontant 84 000 Rdl.

Kongens Tab ved det Østersøiske-Guineiske Handelsselskab kom herefter til at andrage over 2 Millioner Rdl. Tabet vilde vel nok være blevet meget større, om Majestæten skulde have fortsat Virksomheden.

At de Coninck betragtede Overtagelsen som en god Forretning, fremgaar alene af den Omstændighed, at han, efter at Kontrakten var sluttet, fandt sig foranlediget til vederlagsfrit at overlade Schimmelmann, og uden Risiko for denne, en Part nemlig $\frac{3}{20}$ af Konsortiet.

Man forstaa ogsaa det fristende for de Coninck ved at entre i denne Forretning. Med de ret faste Krediter, der overførtes til Konsortiet, og de store likvide Midler — Debitorer, Varelager og i Gang værende oversøiske Expeditioner —, som Selskabet laa inde med ved Overtagelsen, kunde Virksomheden, naar den fik sin naturlige Begrænsning, fortsættes med et forholdsvis ringe kontant Indskud. Konsortialkapitalen satte han ogsaa kun til 160 000

Plan over en Del af Københavns Havn c. 1802.

a. Toldkammeret.	h. Iarsens Havn.
b. Toldbodens Pakhus.	i. Pakhus Nr. 3, Kgl. Oplagsmagasin.
c. Vestindisk Handels Pakhus.	k. Pakhus Nr. 4, Kgl. Kornøringsmagasin.
d. Pakhus Nr. 1, de Coninck.	l. Kvæsthuset.
e. Pakhus Nr. 2, Const. Brun.	m. Nyhavns Kanal.
f. Duntzfelts Havneplads.	
g. Larsens Plads og Værft.	

De med Bogstaverne d—k betegnede Pladser og Pakhuse tilhørte den Østersøiske-Guineiske Entreprise.

Rdl. Af Baand paa sin Handlefrihed havde Konsortiet kun Opretholdelsen af den guineiske Forretning og Kornoplaget i København, og paa den anden Side var der, overensstemmende med Selskabets gamle Oktroj, tillagt Konsortiet betydningsfulde Fritagelser med Hensyn til Afgifter o. s. v.

Men det afgørende for ham var naturligvis, at Konsortiet ved denne Transaktion paa een Gang kom i Besiddelse af store Værdier, først og fremmest af en Handelsflaade paa ikke mindre end 37 Skibe med en Drægtighed af over 3000 Commerce Læster (C. L.), deraf 26 Fartøjer paa over 100, det største „Skatmester Grev Schimmelmann“ paa 174, 2 paa 90—92 og 9 paa mellem 50—60 C. L. Det erholdt dernæst Selskabets mægtige Oplagspladser ved Havnen, hele Strækningen fra Sct. Annæ Plads op til den vestindiske Handels Pakhus, med 4 store moderne Pakhuse, jævnfør ovenstaaende Plan, hvor Arealerne og Pakhusene er betegnet med Bogstaverne d—k. Dertil kom Varelagrene og de svømmende Expeditioner. En højst uensartet Virksomhed var det, Konsortiet overtog, ligesaa Slavehandel til Hvalfangst, og en Handel, der omfattede al Verdens forskellige Produkter: Tran, Tømmer, Korn, Hør, Hamp, Elfenben, Øst- og Vestindiske Produkter m. m.

I Konsortiet skete der den Ændring, efter at W. W. Pingel var død 1789, at Duntzfelt fra 1791 indtraadte som Leder og Medinteressent, og at Prætorius udtraadte, hvorefter Konsortiet antog Firmanavnet: Duntzfelt, Meyer & Co.

I 1788 havde Konsortiet tilbagesolgt Pakhus Nr. 4 — Kornøringsmagas-

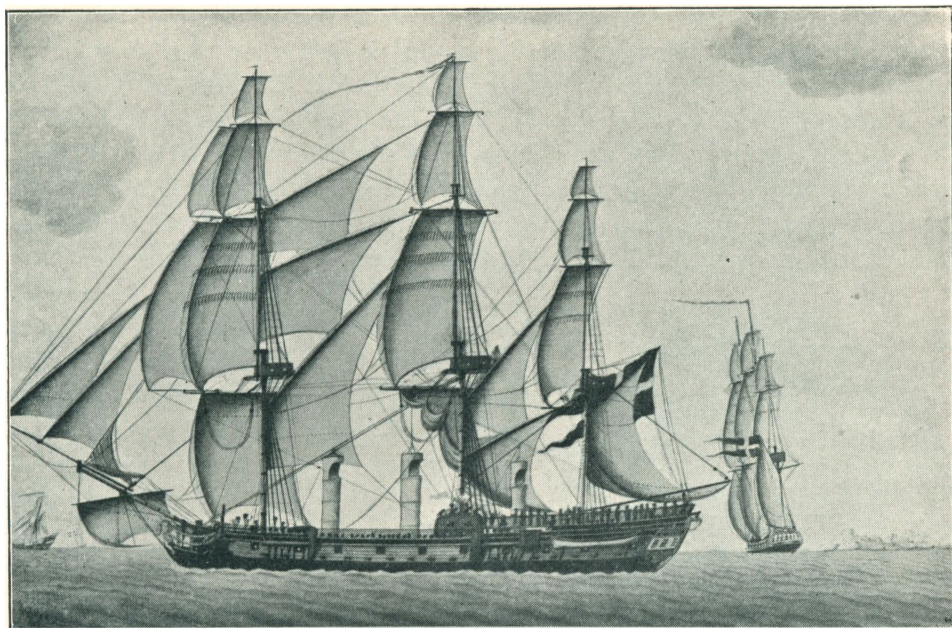
sinet — til Staten for 80 000 Rdl., som med et Tilskud af 4000 Rdl. benyttedes til Afvikling af den ovenfor omtalte Bankgæld paa 250 000 Rdl.

Af de Handelsforretninger, som Konsortiet slog ind paa, synes det, som om den guineiske Handel ikke vilde reussere. Vedligeholdelsen af Forterne og Etablissementerne, disses Drift og endelig de evindelige Krige, som maatte føres med Negerstaterne, kostede meget store Summer, der kun kunde afbalanceres ved en betydelig Omsætning. En saadan var det umuligt at gennemføre i Mellemandelen mellem Europa og vore guineiske Besiddelser: et Par Expeditioner om Aaret fyldestgjorde ganske Behovet, og Ladningerne var ogsaa af begrænset Størrelse. Gennemsnitlig androg deres Værdi paa Udreisen kun ca. 60 000 Rdl., hvoraf ca. 20 000 Rdl. omfattede danske Produkter, væsentlig til Etablissementernes eget Forbrug, Resten særlig ostindiske og andre fremmede Varer, blandt andet til Tuskhandel med de Indfødte. Det var Slavehandelen, der skulde give Udbyttet: Exporten af Negre til de vestindiske Øer med Hjemladninger til Europa af disse Øers Produkter, Sukker, Kaffe, Rom m. m. I Tidsrummet fra 1778—1789 var der i Guinea for dansk Regning indkøbt 17 113 Negre, i Gennemsnit 1426 aarlig, hvoraf dog knap Halvdelen var solgt til Dansk-Vestindien, idet navnlig de franske Antiller bød højere Priser. I 1788 og 1789 udførte Konsortiet kun 633 og 714 Slaver, hvoraf 249 og 287 førtes til vore vestindiske Besiddelser. Og mens den guineiske Slavehandel tidligere havde beskæftiget indtil 8 Slaveskibe om Aaret, havde Konsortiet i de nævnte 2 Aar kun indsat 2 saadanne paa Ruten. Med disse ringe Transporter, der tilmed gav et meget stort „Svind“ — af Slaverne døde ca. 15 % og af Skibsmandskabet betydeligt mere undervejs — maatte den guineiske Handel nødvendigvis give Tab. I 1791 havde Firmaet ogsaa kun expederet 1 Skib fra København til sine Etablissementer og havde i den Tid, det havde drevet disse, ikke ladet bygge nye Skibe til Slavefart.

Hverken de Coninck eller Duntzfelt ses at have haft Skrupler ved at participere i Slavehandel. Det var dengang anset som en ganske regulær Forretning, som Verdens største Firmaer gav Navn til. Ja! Majestæten selv var, som nævnt, Storaktionær i det Østersøiske-Guineiske Handelsselskab, ligesom dettes, senere Konsortiets, Slaveskibe var opkaldte efter de kongelige Prinsesser og Slotte.

Dog var det under de angivne Omstændigheder næppe Duntzfelt nogen Skuffelse, da Forordningen af 16. Marts 1792 om Negerhandelens Ophævelse udkom; ja, den gav ham og hans Firma en gunstig Lejlighed til at komme bort fra de Forpligtelser, som Kontrakten af 1787 havde paalagt Konsortiet med Hensyn til den guineiske Forretning.

Vi ser nu de Coninck optræde: „Det være sig saa langt fra, at hans Firma vil rejse den mindste Modvilligelse til denne velgørende Anordning, men . . .“

Slaveskibet, Fregatten Fredensborg, ført af Kaptajn Jens Jensen Berg.

Og saa anfører han det Tab, som Forordningen „undgaaeligt“ vil medføre for Firmaet: thi ikke blot var al Slavehandel forbudt fra og med 1. Januar 1803, men i Mellemtiden var Indførslen til Øerne givet fri for alle — en Overgangsbestemmelse, der var truffet for at skaffe Plantagerne den fornødne Arbejdskraft i Tiden indtil Slavehandelens endelige Ophør. Dette stred efter hans Opfattelse ganske mod den Eneret, som Kontrakten havde sikret Konsortiet i alt Fald med Slavehandelen i og fra dettes guineiske Etablissementer. Regeringen imødekom ogsaa hans Henstillinger, idet den ved kongelig Resolution af 26. September 1792 overtog Forterne og Etablissementerne og fritog Konsortiet for dets guineiske Forpligtelser; dog skulde det i 1793 udsende et Skib med de kongelige Betjente til Kysten.

Samtidig blev Konsortiets ovenfor omtalte ved Kontrakten af 1787 fastsatte aarlige Afgifter til Kongen, oprindelig store 37 800 Rdl., nedsat til 20 000 Rdl. Ved Fr. 7. November 1792 gaves herefter Handelen paa Guinea fri for alle kongelige Undersaatte.

*

*

*

Saa vel de Coninck som Duntzfelt fik ogsaa andre og større Opgaver at varetage. I 1792 opstod som nævnt Krigen mellem Frankrig og Østrig, og med Ludvig XVI's Henrettelse den 21. Januar 1793 og Frankrigs Krigserklæring af

1. Februar til England førtes saa godt som hele Europa ind i Krigens store Kaos, hvor ikke blot Hære og Flaader kæmpede indbyrdes, men hvor Tilværelsen og Tilintetgørelsen af fjendtlig Privatejendom, Erobring af Kolonierne og Afskæringen af Varetransporten til og fra Fjenden gennem Blokade- og Selvblokade-Systemet blev det virksomme Kampmiddel. En Krig, der straks kom til at staa i Desperationens Tegn, idet England og dets Allierede vilde hævde, at den franske Stat og Regering havde sat sig uden for folkeretlige Hensyn, saa at end ikke de neutrale Magter burde have Samkvem med dem.

Bernstorff-Medaillen 1793.

Under disse Forhold, hvor de neutrale Lande kun havde Fordel af Krigen, mens de krigsførende Magter saa deres egen udenrigske Handel og Skibsfart udsat for Risiko og deres Spærringsbestræbelser krydset af de Neutrales Af- og Tilskibninger, var Spiren lagt til Misundelse og Mistænkeliggørelse, Undersøgelser, Opbringelser af de neutrale Skibe og Ladninger, samt til diplomatiske og fredstruende Forviklinger.

Støttet af Kronprinsregentens og Folkets ubegrænsede Tillid fastholdt Danmarks Statsminister Andreas Peter Bernstorff overfor Udlandets Pressioner Landets

Neutralitet ubetinget og „uden Misvisning“, som Inskriptionen lød paa den Medaille, som taknemlige Medborgere i November 1793 lod præge til hans Ære.

Et ganske eget Storsyn prægede hans Forhold til Sverrig og Frankrig. Det var, som han sagde, „den skønneste Dag i hans Liv“, da han, der tillagde Sammenholdet og fælles Handelspolitik mellem de skandinaviske Riger en afgørende Betydning, den 27. Marts 1794 kunde medundertegne Konventionen med Sverrig om gensidigt Forbund. Man oplevede det, som ingen vilde have anset for muligt: Den dansk-norske og den svenske Flaade samlet under fælles Kommando til Forsvar for Neutraliteten. Ikke mindst fik dette Forbund sin Betydning derved, at det holdt de krigsførende Magters Kapere borte fra Østersøen.

Og i Forholdet til Frankrig havde han ikke, som de fremmede Magters Statsmænd, Ængstelse for, at de dér herskende revolutionære Bevægelser skulde faa Indpas i Danmark. Frygten herfor skulde saaledes ikke diktere hans Handlinger og føre ham til at fornægte Neutraliteten overfor dette Land.

I Overensstemmelse hermed og støttet af den Agtelse, som ogsaa Udlandet havde til hans Person og Loyalitet, lyder hans i Formen saa stilfulde, i

Indholdet saa værdige Svar af 28. Juli 1793 paa den engelske Gesandt M. Hailes's Note af 17. s. M.

„Le droit des gens est inaltérable; ses principes ne dépendent pas des circonstances. Un ennemi en guerre peut se venger de ceux qui les oublient: il peut exister alors une réciprocité funeste qui sauve le droit rigoureux; mais une *Puissance neutre* qui est en paix ne peut pas composer ou connaître une compensation pareille. Sa sauvegarde est dans son impartialité et dans ses Traités; on ne lui pardonne pas de renoncer à ses droits, quand c'est en faveur d'une des parties belligérantes: Elle même repose sur le droit public universel qui ne connaît pas de distinction: *Elle n'est ni juge ni partie* — — —“

Hvorledes forholdt det sig imidlertid med de folkeretlige Regler — le droit des gens —, som Bernstorff saa konsekvent hævdede var uomstødelige? Var Havenes Frihed, var det neutrale Flags Ukrænkelighed anerkendt?

I saa Henseende stod den danske Statsminister ikke uden faste Holdpunkter. Den nordamerikanske Frihedskrig havde affødt Neutralitets-Konventionen af 1780 mellem Rusland og de nordiske Magter, og dennes Principer var senere tiltraadt af Holland, det tyske Kejserrige og Kongeriget Preussen. I et Kommuniké af 8. Juli s. A. havde Bernstorff meddelt Magterne de ledende Grundsætninger, som den danske Konge herefter under fornøden Hensyntagen til bestaaende Traktater agtede at følge i Neutralitetens Tjeneste. Af disse Grundsætninger fremhæves:

- 1) De neutrale Skibe har Ret til at sejle til og fra og mellem de krigsførende Magters Havne og Kyster, hvor disse ikke er blokerede.
- 2) For at Blokade skal respekteres, maa den være effektiv.
- 3) Det neutrale Fartøj — Flaget — dækker Ladningen, selv om denne helt eller delvist hidrører fra et krigsførende Land og tilhører dettes Undersaatter, Krigskontrabande dog undtaget.
- 4) I Tilfælde af Disputer skal saadanne afgøres efter nævnte Grundsætninger og paa hurtig og retfærdig Vis.

Paa et tidligt Stadium havde Frankrig sluttet sig til de liberale Neutralitetsprinciper, og de omtalte Grundsætninger anerkendtes i alt væsentligt i den mellem Danmark og Frankrig den 23. August 1742 indgaaede Traktat, der ved Konventionen af 30. September 1749 var forlænget, uden at nogen bestemt Frist for dens Ophør var fastsat. En Opsigelse havde ikke fundet Sted, og overfor det danske Hof ovenfor omtalte Kommuniké af 8. Juli 1780 havde den franske Konge i Note af 27. samme Maaned udtalt sin fulde Sympati: „son approbation entière du contenu de la déclaration“.

For Englands Vedkommende bestod formelt Traktaten af 11. Juli 1670 med

dens forældede Retsgrundlag, derunder Bestemmelsen om, at det var forbudt de Neutrale at befordre fjendtligt Gods. Ved en saakaldt explikatorisk Artikel af 21. Juli 1780 var den danske og engelske Regering enedes om at fastsætte Regler for Krigskontrabande, saaledes at blandt andet Korn, Fisk og andre Livsfornødenheder ikke faldt ind herunder. Men iøvrigt havde England indskrænket sig til at tolerere den neutrale Handel og Søfart, saaledes som den havde udviklet sig. Paa Kommunikéet af 8. Juli 1780 havde den engelske Regering givet et ret intetsigende Svar, der dog ikke indeholdt en Protest. I 1782, da saa godt som alle neutrale Nationers Skibe upaataalt fra Englands Side paatog sig at transportere uneutralt Gods, foreslog det daværende Kommercekollegium, at man skulde søge en udtrykkelig Anerkendelse fra den engelske Regerings Side af Reglen: „Skibet dækker Ladningen“. Man opgav dog Forsøget i Erkendelse af, at det var som at stikke Fingrene i en Hvepse-rede.

Men selvfølgelig var Bernstorff klar over, at skulde han i sit Værn for Handel og Søfart kunne paaberaabe sig Neutraliteten og de af ham hævdede Grundsætninger, var den første Forudsætning, at Udøverne af dansk Handel og Søfart instrueredes om, hvorledes de havde at forholde og legitimere sig under Krigssituationen, og dernæst, at de Paagældende ydede Regeringen Garantier for, at Misbrug fra deres Side ikke fandt Sted. Dette søgtes opnaaet gennem Certifikats- og Deklarationssystemet.

Ikke blot i Redernes og de Handlendes, men først og fremmest i Landets, i *det danske Flags* Interesse var det, at Regeringen ved Reskript af 22. og 25. Februar 1793 gav Forskrifterne for alle Søværtsexpeditioner til noget Sted i Nord- og Vesterhavet eller videre, Forskrifter, som uden at opgive Grundsætningerne i Konventionen af 1780 var tillempet efter de omtalte med England og Frankrig indgaaede Traktater.

Kun danske Undersaatter kunde herefter være Redere eller Førere af Skibe under dansk Flag; Skipperen skulde have dansk Borgerskab. Ethvert Skib paa ommeldte Farter skulde have indhentet kongeligt, det saakaldte latinske Søpas. Regler gaves for, hvilke Varer der maatte anses som Kontrabande. Det indskærpedes, at det var forbudt at anløbe Havne, som var blokerede fra Sø-siden, og at medføre Krigskontrabande, som var bestemt for de krigsførende Magter — disses Undersaatter, eller som tilhørte Sidstnævnte. Sluttelig forordnede Reskriptet den Række af Legitimations- og Garanti-Papirer, som det enkelte Skib, foruden Søpasserne, skulde medføre for Skibs og Mandskabs Vedkommende — Papirer, som i Reglen skulde være verificerede af danske Autoriteter efter forudgaaende edelige Forklaringer og Deklarationer af Skibets Fører, saa at „der med hans Villie intet skal foretages, hvorved de ham meddelte Passe og Certifikater kunne vorde misbrugte“. Den Reder eller Skip-

per, som i nogen Maade begik „nogen Underfundighed“, skulde ifølge Forordningen af 30. Juli 1756 „anses som vore Mandaters Overtrædere og haardeligen straffes“.

Man læse Grosserer-Societetets Henvendelse af 16. Marts 1793 til Kongen i Anledning af omtalte Reskript. Skrivelsen er underskrevet af alle de større Groshandlere, derunder af de Coninck og Duntzfelt.

De erklærer, at de loyalt bøjer sig for Forskrifterne, og at de, i Overbevisning om den kongelige Majestæts Omhu for Undersaaternes Vel og Beskyttelse, ikke skal udbede sig Lempelser i disse; de føler sig forvisset om, at de er dikteret af Nødvendigheden. De opholder sig derfor ikke over Regeringens Beslutning om ikke at ville lade Handelsskibene konvojere, men de finder Anledning til at fremhæve det beklagelige i Bestemmelsen i Reskriptets 6. Artikel om, at der ombord skal findes et Dokument, hvorved det i paakommende Tilfælde kan dokumenteres, at Ladningen er neutral Ejendom. Dette — mener de — strider imod den kongelige Forordning af 8. Juli 1780, hvorefter alt Gods, som tilhører de krigsførende Magters Undersaatter, bør agtes som *frit Gods paa de neutrale Skibe* — Kontrabandevare alene undtaget. De ved meget vel, at naar Regeringen har forordnet ogsaa denne Varedeklaration, skyldes det Englands Protest mod at anerkende den ellers almindeligt hævdede folkeretlige Regel: at Flaget dækker Ladningen. Men de ser i Paabuddet om Varedeklarationen en almindelig Opgivelse af nævnte Regel og gør opmærksom paa, at dette vil medføre en væsentlig Indskrænkning i de Handlendes „under nærværende Omstændigheder saa særdeles fordelagtige Fragthandel“, der ved denne „næsten ganske tabes og bortfalder“, idet Brugerne af Skibe kun henvises til den Handel, de for egen Regning kan føre.

Under disse Omstændigheder, og hvor man maa forvente „Vexationer, Kaperier, Undersøgelser m. m., der vil strække ud“, og hvorfor man næppe tør gøre Regning paa tilstrækkelig Erstatning, idet man kun gennem diplomatiske Underhandlinger kan forvente Midlerne mod Misbrug, gaar Grossererne ud fra, at ingen udenlandsk Assurandør vil forsikre danske Skibe og Ladninger mod Krigsmolest og Opbringelser, og at de indenlandske Assurandører, hvis de overhovedet paatager sig en saadan Forsikring, vil sætte overdrevne og høje Præmier for samme.

De androg herefter Kongen om imod en taalelig Præmie af 1—3 % at ville etablere en Krigsforsikring — selvfølgelig kun omfattende de Tilfælde, hvor Ladningsejerne havde holdt sig de kongelige Anordninger efterrettelig. Krigsforsikringen skulde da i Tilfælde af Anholdelse og Opbringelse strax udbetale Forsikringssummen uden at oppebie de Processer, som førtes desangaaende, og som skulde ske for Regeringens Regning. De ønskede principaliter denne Krigsforsikring oprettet ved et eget kongeligt Kontor eller ved en Overens-

komst med det herværende Assurance-Kompagni og de øvrige Assurandører, overfor hvilke Regeringen saa skulde være Garant.

I Skrivelse af 23. April s. A. udtalte Kommercekollegiet kort og godt, at ihvorvel Majestæten vil nære al rimelig Omsorg for at haandhæve sine Undersaatters Handel i nærværende Krigsuroligheder, saa finder Majestæten sig dog ikke foranlediget til at tilstaa og bevilge nogen saadan Assurance hverken direkte eller ved Garantier overfor Assurandørerne.

Som det vil ses, gik Grosserer-Societetet ud fra, at det kongelige Reskript af Februar 1793 foreskrev, at der med Skibet skulde følge et Ladningscertifikat, der angav, at Varen var neutral Ejendom. Et saadant Paabud stred imidlertid mod Grundsætningen om, at Flaget dækkede Ladningen, og var heller ikke foreskrevet i Reskriptet. Dette angav, at Skibet skulde medføre følgende Ladningsdokumenter: Certepartierne, Konnossementerne og Toldsedlerne fra det Sted, hvor Ladningen var indtaget. Men iøvrigt indskrænkede Reskriptet sig til at foreskrive, at i de Tilfælde, hvor Ladningsejeren ønskede en særlig Legitimation for Varens neutrale Karakter, dér kunde han, mod sædvanlig edelig Attest, erhverve et officielt Vare-Certifikat. Hermed havde Bernstorff ment at have imødekommet saa vidt muligt Traktaten af 1670 med England. Og ved denne som ved saa mange andre Lejligheder bestod hans Diplomati sin Prøve. Det viste sig, at hverken England eller de andre Magter, selv efterat flere af dem havde udstedt Instruxer om, at de Neutrales Skibe skulde medføre Varer med Oprindelses-Certifikater, lagde særlig Vægt paa, om saadanne var indhentede eller ikke. For Priseretterne, saavel de engelske som de franske, ses det saaledes ikke at være udlagt som Bevis mod den Paagældende, at saadanne Certifikater ikke var udstedt og fulgt med Ladningerne.

Efterat Grossererne og Rederne ikke havde opnaaet den kongelige Assurance, indrettede de sig herefter. Nogle valgte at være deres egen Assurandør, saaledes een af Hovedstadens største Redere, den kendte Tømmerhandler og Grosserer Lars Larsen, og det Asiatiske Kompagni. De fleste tegnede Assurancer, helt eller delvist mod Krigsmolester, enten i Udlandet: i Hamborg, Lübeck, Holland, England eller her i Landet og da fornemmelig i det kongelig oktrojerede Sø-Assurance Kompagni eller hos De private Assurandører, blandt hvis Medlemmer ogsaa fandtes de Coninck og Duntzfelt. Præmierne, som Assurandørerne fastsatte, bevægede sig selvfølgelig i høj Gråd efter Ruterne og Ladningernes Art og varierede fra Tid til anden, eftersom Opbringerne blev mer eller mindre paagaende, for en stor Del ogsaa efter Priseretternes Afgørelser.

Assuranceforretningerne tog i disse Aar et stort Opsving. Det kgl. oktr. Sø-Assurance Kompagni, der i flere Aar ikke havde givet sine Aktionærer Udbytte, kunde saaledes for 1793 og 1794 ikke blot deklareere en Dividende af

3 og 4 % men forøge sin Formue fra 97 549 til 659 152 Rdl.; det havde ogsaa i disse 2 Aar haft nytgnede Assurancer af ca. 6 og ca. 10 Millioner Rdl. mod ca. 1,770 000 Rdl. i 1792 og en Præmieindtægt af 368 948 og 607 959 Rdl. mod 69 869 det foregaaende Aar.

*

*

*

Næppe var Krigen brudt ud, før Bernstorff skulde se saa godt som alle hidtil respekterede Folkeretsregler sat til Side. Det ene Overgreb afløste det andet, navnlig efterat det var trængt igennem som en Maxime (Reciprocitetsretten), at Overtrædelser fra den ene Magts Side gav den anden Hjemmel til at følge Exemplet.

Ja! havde det endda været saa, at Frankrig og England fulgte bestemte Retningslinier eller en konsekvent Politik over for de Neutrale! Men Dekret fulgte paa Dekret (order in council og Konventsbeslutninger) som Udtryk for skiftende Stemninger og Synspunkter; næppe havde Konventet eller den engelske Regering udstedt eet af deres ufravigelige Dekreter, før Livets praktiske Krav greb ind og paapegede dets Uigennemførlighed og altfor farlige Følger for Landet selv.

Enkelte Ledemotiver spores dog under den haardnakkede og langvarige Krig:

De *Franskes* Bestræbelser gik ud paa at svække England økonomisk og materielt ved at stænge dets Varer ude fra Frankrig og fra de af dette afhængige Lande. „At kvæle Fjenden i hans egen Overflod“ blev Formaalet. Dette ser man forfulgt fra de første Dekreter i Februar 1793 om Proskriptionen af engelske Varer til den Napoleon'ske Kontinentalspærring (Berlinerdekretet af 1806). I Forbindelse hermed stod Ønsket om at støtte og monopolisere den franske Industri. Fiskale Hensyn og Forstaaelsen af, at Kontinentet ikke kunde undvære de oversøiske Produkter, som England efterhaanden mere og mere blev Herrer over, førte senere Napoleon ind paa at admittere selv de paa engelsk Import beroende Varer men kun mod at fordyre den ved mægtige — hidtil usete — Importafgifter. At disse exorbitante Toldpaalæg førte uhyre Indtægter over i Smuglernes og korrumperede Embedsmænds Lommer, er en Selvfølge.

Paa den anden Side søgte *England* at afskære Frankrig fra Tilførsler af Raavarer og de nødvendige Forbrugsartikler. I Erkendelsen af, at det var af vital Betydning for Landet at afsætte sine og Koloniernes Produkter, ændrede dog den engelske Regering sin Politik noget derhen, at den nærmest satte sig til Maal at optræde som Regulatoren for — som den bestemmende med Hensyn til Importen til Frankrig. I al sin Yderlighed fik dette Udtryk i Præsidenten i Board of Trade Lord Bathurst's Udtalelse i 1812: „Frankrig

havde ved sine Dekreter besluttet at afskaffe al Handel med England. England gav til Svar, at Frankrig herefter kun skulde faa Handel med England.“

Allerede i Februar 1793 aabnede den engelske Regering Forsøgene paa at etablere Hungerblokaden ved at give sine Kapere Anvisning paa at anholde og indbringe til engelsk Havn alle neutrale Skibe, der var ladet med Korn og Mel til Frankrig. Først 6. Juni offentliggjordes dog Instruxerne desangaaende. Fra fransk Side fulgte som Modtræk et tilsvarende Dekret af 9. Maj. Da Transport af Levnedsmidler fra neutralt Land til krigsførende Magters Havne i og for sig var en fuldtud legitim Handling, medførte Opbringelserne ikke Konfiskation. Ladningerne blev taget og solgt til indenlandsk Forbrug, og Ladningsejerne skulde have fuld Erstatning. Hestefoden stak dog snart frem.

Det Østersøiske-Guineiske Konsortiums tidligere Fregatskib „General Huth“, der før Krigens Udbrud var afsejlet med en Kornladning fra Hamborg til Marseille, blev undervejs opbragt af en engelsk Kaper. Skibet blev ganske vist restitueret, og Erstatning ydet for Ladningen samt for Fragt og Omkostninger, men under Hensyn til andre efter Krigens Udbrud expederede Kornladninger udtalte Admiralitetsretten i sin Kendelse, „at en neutral Nation ikke har Ret til at transportere andre Nationers Produkter og Varer til fremmede Lande, men maa indskrænke sig til at overføre sit eget Lands“.

Opbringelser af denne Art viste sig dog hurtigt at være af tvivlsom Værd for England; de medførte energiske Reklamationer fra alle de neutrale Stater og gav i høj Grad Tilbageslag over for Importen til England selv. Den 18. August 1794 ophævedes derfor Juni-Instruxen, og i de følgende Aar stod Korntilførslerne til Frankrig de neutrale Skibe aaben.

Paa samme Maade skulde det gaa den franske Navigationsakt af 21. September 1793, der forbød de Neutrale at indføre til Frankrig andet end deres egne Landes Varer og at drive Fragtvaart langs de franske Kyster. Kun faa Maaneder skulde gaa, før man kom til Erkendelse af, at det var nødvendigt at tillade den omtalte Kystvaart, og at Frankrig ved Dekretet havde afskaaret sig fra at erholde en Række Raavarer, som det slet ikke kunde undvære. Loven blev derfor væsentligt indskrænket.

Af ikke mindre Interesse er det at følge Englands Forsøg paa at hindre de Neutrales Export af Kolonialvarer fra de franske Besiddelser. 6. November 1793 dekretedes Opbringelse af alle Skibe, der expederede saadanne Varer, men allerede den 8. Januar 1794 — nemlig ved Instrux til de engelske Skibschefer — ændredes dette Paabud derhen, at Opbringelserne af neutrale Skibe med Varer fra de fransk-vestindiske Kolonier kun skulde omfatte de direkte Søtransporter, mens Importen til Europa blev givet fri for Ladninger, der undervejs var blevne neutraliserede og opløstede i neutrale Havne, f. Ex. i Amerika eller paa de dansk-vestindiske Øer og som reexporteredes derfra

og derhos var overgaaet i neutralt Eje. Endelig udkom i Januar 1798 en ny Instrux, hvorefter den *direkte* Import til Europa af Varer fra de franske, spanske og hollandske Kolonier aabnedes for de Neutrales Skibe, forudsat at Vareren var i neutralt Eje og førtes enten til England eller til det paagældende Skibs Hjemsted.

Det vil alene af disse Exempler ses, hvorledes den neutrale Hændel og Søfart, trods al ForhaandsModstand og Trakasserier, hævdede sin Uundværlighed ogsaa for de krigsførende Magter. Et mægtigt Opsving af den blev her efter Følgen. Gennem Statistiken fra de nordamerikanske Fristater faar man et overvældende Indtryk heraf.

Mens deres Export i 1792 havde andraget ca. 20,75 Mill. Dollars,

	steg den i 1793 til ca. 26 Mill. Dollars
" "	1794 " " 33 " "
" "	1795 " " 50 " "
" "	1796 " " 67 " "
" "	1797 " " 57 " "
" "	1798 " " 61,5 " "
" "	1799 " " 78,6 " "
" "	1800 " " 71 " "

For langt den største Dels Vedkommende faldt denne Forøgelse paa Re-exporten. Exporten af udenlandske Varer androg saaledes i 1792 kun 1.7 Mill. Dollars, mens den i 1796 beløb sig til 26.3 Mill. Dollars og i 1799 til 45.5 Mill. Dollars. Af Sukker og Kaffe exporteredes:

	Sukker	Kaffe
1792	1 122 000 lbs.	2 137 000 lbs.
1796	35 000 000 "	62 000 000 "
1800	82 000 000 "	47 000 000 "

Selv om Danmarks Vareomsætning ikke udviser tilsvarende Tal og Kvanta, naaede den dog en saadan Størrelse, at Tiden uden Overdrivelse, ogsaa for vort Lands Vedkommende, kan betegnes som *Den glimrende Handelsperiode*.

*

*

*

Vi møder nu en Tid for Virkelyst og Vovemod men ogsaa en Fristelsernes Tid, hvor Maadehold og Købmandsskab „efter de rene Linier“ stilledes paa en farlig Prøve. Den paa forsigtig Kalkule baserede Forretning afløstes for en Del af den hasarderede Spekulation, og ved allehaande Omgaaelser søgte Stor-spekulanterne hele Verden over at komme udenom de Forbud og Hindringer, som de krigsførende Magter opstillede for Varetransporterne, navnlig af unev-

tralt Gods, fra Land til Land. Kommissionsforretningerne — Køb og Salg i eget Navn men for Andens Regning — Konsignationerne, saavel de reelle som de maskerede, og i disses Følge Proforma-Dokumenterne florerede i stadig stigende Maalestok. De indledes allerede i Krigens første Aar med de store Transporter af Korn og Levnedsmidler til den engelske og den franske Regering, og de tolereredes af Regeringerne i de neutrale Stater, der fastholdt de neutrale Skibes Ret til at føre uneutralt Gods og ikke beskæftigede sig med Undersøgelser eller Fordringer med Hensyn til Varedokumenternes Rigtighed.

Konsekvenserne heraf var paagaende Visitationer fra de krigsførende Magters Side og en stigende Mistanke hos disses Domstole. Saavel Frankrig som England søgte dernæst gennem et udviklet Efterretningsvæsen at kontrollere de neutrale Firmaers Afskibninger, og adskillige Handelsfirmaer og Rederier kom i Miskredit.

I de Formularer, som den engelske Regering saaledes udstedte i April 1794 til Vidnespørgsmaal, som skulde rettes til Besætningerne paa de i Nordsøen opbragte og til England førte neutrale Skibe, fandtes som Spørgsmaal 15: „Do you know, or have you had any Connections in Trade with Mr. . . . ,“ og saa fulgte Navnene paa de alt da „blacklistede“ Handelshuse. Blandt disse var en Række af Altonas og Hamborgs største Firmaer — af danske kun den kendte Købmand Rasmus Hansen fra Randers.

Gav Expeditionerne store Fortjenester, var de ogsaa forbundne med betydelig Risiko, navnlig ved de ganske vilkaarlige Opbringelser, som selv den mest samvittighedsfulde Købmand ikke var garderet imod.

Allerede i Februar 1793 havde saavel England som Frankrig udstedt deres Kaperbreve.

I Krigens første Aar var det Englænderne, der tog Têten. Frankrig var jo i særlig Grad interesseret i at erholde Korn og andre Fornødenhedsartikler udefra og i, at dets Kolonier kunde faa Afsætning af deres Produkter. I Overensstemmelse hermed udtrykte det franske Dekret af 14. og 16. April 1793 den største Imødekommen overfor de Neutrale. Det exekutive Raad forordnede saaledes: at der skal ydes Kaptajnerne paa alle de danske og svenske Skibe, som søger den franske Republiks Havne, al mulig Assistance og Beskyttelse, og at enhver Frihed og Sikkerhed skal garanteres dem som hørende til venligsindede Nationer. Og endnu den 2. Januar 1795 instruerede Konventet de militære Øvrigheder om i deres Handlinger at respektere og at have deres Opmærksomhed henvendt paa de Traktater, som forenede Frankrig med de neutrale Magter. Intet Angreb paa disse Traktater maatte finde Sted, og alle derimod trufne Dispositioner vilde være at ophæve.

I Velfærdsudvalgets Dom af 27. Floréal Aar 3 (1795) blev saaledes den af Fregatten Fraternité foretagne Opbringelse af det danske Skib „Stadt-Altona“,

der var paa Rejse fra Lissabon til London med Sydfrugter, erklæret ulovmedholdelig. I Dommen udtaltes udtrykkeligt, at ifølge Traktaten af 1742 med Danmark, der var forlænget ved Konventionen af 1749, var de paa danske Skibe værende Varer, selvom de var i fjendtligt Eje, at betragte som neutraliserede. Da Skibet var strandet efter Opbringelsen, blev der tilkendt Kaptejnen et tilsvarende Fartøj blandt de prisedømte Skibe samt Erstatning for Ladningen.

Et vist Maadehold i de franske Opbringelser prægede ogsaa disse Aar. Hvad man herfra særlig havde at beklage sig over, var den primitive Domsbehandling, som Prisesagerne blev underkastet. Det viste sig snart, at det var et Misgreb og til største Ulykke for de Neutrale, at de franske Prisesagers Afgørelser blev henlagt til de lokale Civilretter fremfor, som tidligere, til et særligt under Administrationen hørende Priseraad med dettes Rutine og nærmere Kendskab ogsaa til de politiske og diplomatiske Forhold.

Saare vanskeligt var det derhos — selv i ganske utvivlsomme Sager — at erholde Betalingen for overtagne Varer og tilbageholdte Skibe. I Bordeaux var der saaledes under Embargoen, der fandt Sted i August 1793, tilbageholdt ikke mindre end 49 danske Fartøjer; i September 1794 blev 1ste Rate af Erstatningerne herfor anvist, men først i 1819 naaede Skaderne at blive endeligt regulerede.

Fra engelsk Side androg Opbringelserne af danske Skibe og af danske Ladninger i fremmede Skibe 40 i 1793 og 202 i 1794, deraf 2 Vestindiefarere og 1 Ostindiefarere. Af de 202 Ladninger i 1794 var 8 afskibede med amerikanske, 7 med franske og 1 med et Bremer Skib. Schmidt-Phiseldeck opgiver som opbragt i Tiden fra Krigens Udbrud til 15. August 1794 af danske Skibe 189, deraf 88 ladet med Korn, 30 med saltet Flæsk, 35 med Salpeter, Jærn, Hamp, Træ m. m. og 36 med Stykgods. Erstatningsbeløbene for disse Opbringelser opgjordes til 557 504 £, af hvilke 1ste Rate 38 407 £ udrededes i November 1794. I 1795 løb de engelske Opbringelser op til 190, hvoraf de 24 Ladninger var med franske og amerikanske Skibe; af disse Sager var ult. Februar 1796 kun 61 blevne afgjort ved Admiralitetsretten. I Begyndelsen af 1796 kalkuleredes de danske Rederes og Købmænds Erstatningsfordringer til ca. 5 Millioner Rdl.

Langt fra altid blev der tilkendt de Paagældende den fulde Erstatning; navnlig med Hensyn til Godtgørelse for Rentetab, Liggedage og Omkostninger var Regeringskommissionerne saare karrige. Og hvor det kom til Procedure i de egentlige Prisesager, løb Udlæg til Sagførerassistance m. m. op til store Beløb. „Under 4—500 £ kan overhovedet ikke en Proces føres.“

Det var som Regel ikke en hensynsfuld Behandling, de indbragte Skibe blev underkastet. I December 1793 tilskrev saaledes Andreas Peter Bernstorff

den danske Gesandt i London Grev F. A. Wedel Jarlsberg angaaende Opbringen af Skibet „Sundet“ til Liverpool, at Mandskabet under næsten uhorste Grusomheder var blevet udplyndret og den danske Konsul udvist af Retslokalet. Et ret ejendommeligt Tilfælde indtraf for Kaptajnen paa „Fru Maria“ i Marts 1794, hvor det, da Sagen kom for i Jersey, viste sig, at Kaperen var dansk Konsul paa Stedet.

Da Retsafgørelserne i Admiralitetsretterne trak saa længe ud, traf man forøvrigt som Regel den Overenskomst, at Skib og Ladning, hvor den engelske Regering ikke lagde Beslag paa disse til eget Forbrug, blev tilbagegivet Reklamanten mod Sikkerhedsstillelse.

Saa vidt det kan ses, kom Duntzfelt, Meyer & Co. forholdsvis godt fra omtalte Opbringelser, hvilket stod i Forbindelse med, at de væsentlig beskæftigede sig med den oversøiske Handel paa Indien. I Bordeaux havde Firmaet saaledes under Embargoen i 1793 kun 1 Skib „Lærken“ paa 28 C. L. liggende, og gennemgaar man Listen over de danske Prisesager, der skulde behandles af den i November 1794 paabegyndte Session for Admiralitetsretten i London, ser man af 151 opførte Sager kun een, der vedrørte Konsortiet, nemlig angaaende Fregatten „Dronninggaard“, der i 1793 var afsejlet fra København til Bengalen, og som paa Hjemrejsen i Juli 1794, med sin Ladning af Sukker og Bomuld, var blevet kapret af de Franske for derefter at blive opbragt af en engelsk Kaper og ført til England, hvor den først blev frigivet efter at have maatte afgive ca. 9000 £ i Salvage. (Bjergningspenge).

Paa Listen ser man derimod en Række andre af de større københavnske Firmaer, der ikke havde været saa heldige, saaledes Tutein & Co. med 4 Prisesager, Andresen & Schmidt med 9, Blacks Enke & Co. med 12, Cramer & Søn med 9, Bügel & Co. med 7 og Pierre Peschier med ikke mindre end 38.

Et Uheld af en ganske anden Art havde det Duntzfeltske Konsortium med Tremasteren „Helsingør“ paa dennes Hjemrejse fra Kap til København. Efterat Skibet havde kæmpet med to Orkaner, der blandt andet havde fejlet Mesanmasten og en Del af Sejlene og Rigningen over Bord, var det blevet utæt, hvorefter Kaptajnen satte Kursen mod Lissabon eller Cadix som Nødhavn. Ved Selvantændelse gik der imidlertid Ild i Ladningen; med ladte Pistoler maatte Kaptajnen og Overstyrmanden true den udmattede og delvist berusede Besætning — Skibet havde en større Beholdning af Arrak med — til at deltage i Slukningsarbejdet og til at bygge en større Flaade af Rodholterne og andre Ting, der kunde flyde. Skibet med dets kostbare Ladning, som Kaptajnen i sin Beretning anslog til en Værdi af 8—900 000 Rdl., stod dog ikke til at redde. Besætningen, der androg 137 Mand, og de 11 ombordværende Passagerer maatte herefter — uden at medtage Vand eller Proviant — gaa fra Borde i to aabne Baade, der kun rummede 50 Mand, mens Resten blev anbragt paa

Tømmerflaaden. Heldigvis blev de alle bjergede af to engelske Skibe, som bragte dem, dels til Lissabon, dels til Madeira.

De truende Forhold synes dog ikke at have afskrækket Duntzfelt særligt. Det vides saaledes, at han satte nye og større Skibe ind paa sine Ruter. Blandt andre købte hans Firma i April 1793 af Ryberg & Co., I. L. Zinn og J. P. Krag Fregatten „Norge“, 132 C. L. for 12 000 Rdl. og i 1794 af Skibskaptajn Henry Kent Fregatten „Elisabeth“ — nu kaldet „Amalienborg“ — paa 289 C. L. for 55 000 Rdl.

Men paa den anden Side kom under de forhaandenværende Forhold, hvor Ansvar og Risiko saa stærkt traadte frem, saavel de Coninck som Duntzfelt ind paa den naturlige Tanke at ophæve Konsortiets Forretninger og at overføre disse i alt Fald delvist til deres respektive Firmaer. Det blev de Coninck, der, som Hovedentreprenøren og den mest indflydelsesrige, overtog Forhandlingerne med Schimmelmann og Finanskollegiet om Ændringer i, eventuelt Ophevelse af Overenskomsten med Staten.

Som sædvanlig indleddes Forhandlingerne med Beklagelserne. De Coninck anfører i Skrivelse af 29. April 1794 de betydelige Tab, som Konsortiet (Duntzfelt, Meyer & Co.) havde lidt paa saa mange Maader, saavel ved den guineiske Handel — paa Pligtrejsen i 1793 var der død undervejs for 30 000 Rdl. Slaver — som ved Krigen, hvor dets store udestaaende Fordringer hos de Franske i Vestindien var blevet mere end problematiske, Tab, som de Coninck mente at maatte ansætte til næsten $4\frac{1}{2}$ Tønder Guld. Ved Hjælp af Bøgerne søgte han at dokumentere, at Konsortiets Masse ved disse og andre Tab var formindsket med 487 754 Rdl., hvorimod kun havdes i Kredit 299 630 Rdl., altsaa et Tab af 188 124 Rdl., som efter hans Formening kun kunde indvindes ved, at Forretningen førtes i større Stil med de Konsortiet ifølge Kontrakten af 1787 og den gamle Oktroj tilstaaede Privilegier. Dette forudsatte imidlertid betydelige Kapitalindskud. Han foreslog derfor den Ordning, at Konsortiet indgik i det de Coninck'ske Handelshus, der bedre magtede Forretningens Fortsættelse. Som en Favør henstillede han endelig, at den Konsortiet paahvilende Afgift til Kongen — den oprindelige Obligations-Indløsningsafgift, som i Aarenes Løb ganske havde forandret Karakter, idet den nu benævnedes som Konsortiets Bidrag til Forterne paa Guinea, — afløstes med en Udbetaling een Gang for alle. Kollegiet saa dog strax, at der ved disse Propositioner var Ugler i Mosen. Indgik først Konsortiet i en Privatmands Forretning — det være sig de Conincks eller Duntzfelts — vilde denne efter alt at dømme tilegne sig de Privilegier, der var knyttet til Konsortiet; og disse var ikke saa faa: Oplagsfrihed, Præmier for Skibe, der byggedes paa Konsortiets Værfter, Fritagelse for en Række Havne- og Lastepenge, Stempelfritagelser, Ret til eget Maal og Vægt og til at holde egne Auktioner, Fritagelser for Afgifter og Paalæg saavel

i Freds- som i Krigstid af Konsortiets Penge og Kapitaler og endelig en Præference-Leverance til Sø-Etaten. Det vilde ogsaa, som det udtaltes i Kollegiets Forestilling til Kongen, gøre „et ubehageligt Indtryk hos samtlige Handlende at se et betydeligt privilegeret Handelshus eller Institut ved Siden af sig“.

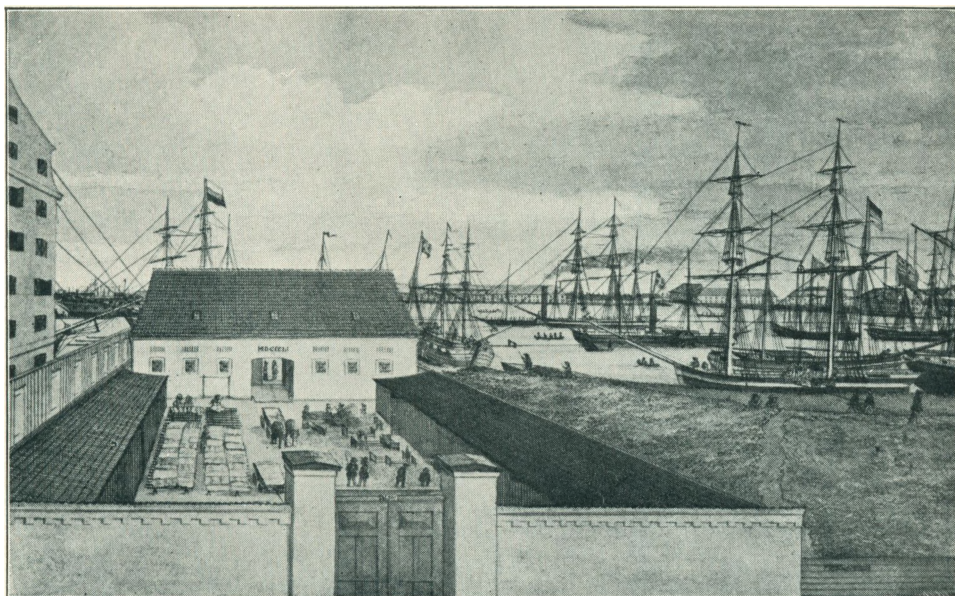
Da paa den anden Side Kollegiet meget godt indsaa, at de dygtige Købmænd, hvoraf Konsortiet bestod, ved at opretholde Konsortiet og udvide dets Forretninger i høj Grad kunde exploitere disse Privilegier, vilde det ikke have noget imod at inlade sig „i Diskussion med Entreprenørerne“. Denne Diskussion førte til følgende Ordning, som stadfæstedes ved kgl. Resolution af 8. Novbr. 1795:

1. Konsortiet opgav samtlige sine Privilegier, saa at det og dets Interessenter stod paa samme Fod som andre,
2. Konsortiets Afgift paa 20 000 Rdl. aarlig til Kongen for Tiden fra 1. September 1793—1. Juli 1815 konverteredes til en Betaling een Gang for alle af 289 022 Rdl.,
3. Konsortiet blev eftergivet en Skyld for Renter pr. 31. December 1793 til Bankkontoret i Altona af de 400 000 Rdl., som Konsortiet forlængst havde indfriet, og som i Bankkontorets Bøger var opført til 141 920 Mark Banko, i Konsortiets til 69 238 Rdl.,
4. Endelig overtog Staten for 20 000 Rdl. de saakaldte Industri-Slaver, Slaver, som var benyttede ved Etablissementerne, og som udtrykkelig var købt med Forpligtelse til ikke at exportere samme.

Konsortiet ophørte herefter med at drive Forretninger og traadte nu i Likvidation. 1. Januar 1796 meddelte Duntzfelt Grosserer-Societetet ved Circulære, at Firmaet Duntzfelt, Meyer & Co. som saadant var hævet, og at han fremtidig drev Forretning under Firmanavnet Duntzfelt & Co.

Af Konsortiets Pakhus og Oplagspladser solgtes i 1796 Pakhus Nr. 3 til Finanserne for 52 500 Rdl., Pakhus Nr. 1 (gule Pakhus) til Fr. de Coninck for 28 000 Rdl. og Pakhus Nr. 2 (blaa Pakhus) til Constantin Brun for 50 000 Rdl.

Af de mellem Pakhus Nr. 2 og 3 liggende Oplagspladser afhændedes den søndre og langt den største Del med de paa samme værende Beddinger, Skure og Skibsværft i 1802 til Skibsbygmester Lars Larsen, efter hvem Larsens Plads har Navn, for 42 000 Rdl. Den nordre Del af Pladserne sikrede Chr. W. Duntzfelt sig selv i 1801 for 3959 Rdl., efterat han allerede i 1797 for 25 000 Rdl. havde afkøbt Konsortiet for det første den paa den anden Side Ny Toldbodgade liggende Grund, hvorpaa han byggede Pakhus, og dernæst det bagved samme Grund med Façade ud til Amaliegade liggende Beboelseshus, Amaliegade Nr. 24. Bygningerne var da assurede for 49 000 Rdl.

Almindeligt Hospitals, tidligere Duntzfelt & Co.s Havneplads.

Duntzfelt havde saaledes Beboelses- og Kontorbygning, Pakhus og Oplagsplads liggende omtrent i Flugt med hverandre fra Amaliegade og ud til Havnen.

Efter at Salget af „Larsens Plads“ havde fundet Sted, meddelte de Coninck i Skrivelse af 22. September 1802 Schimmelmann, at Likvidationen af den Østersøiske-Guineiske Entreprise i Hovedsagen maatte anses som afsluttet, saa at han, foruden tidligere udbetalte Dividender, kunde sende ham som hans Part af Restudbyttet 7500 Rdl. Desværre faar man ikke ved denne Lejlighed at vide, hvor stort det samlede Udbytte af Entreprisen havde været. Ialtfald for Duntzfelt havde den været et udmærket Foretagende, som, foruden at give ham betydelige Fortjenester, direkte og indirekte havde bidraget til at skabe hans gode sociale Position.

Allerede den 14. Oktober 1791 var han ved kgl. Resolution udnævnt til ostindisk Konsulent ved Kommercekollegiet, „da han havde været og igen kunde blive til Nytte ved sin Indsigt“. Samtidig erholdt han paa Kollegiets Indstilling om, at der tildeltes ham Rang og Karakter „passende til hans nuværende Forfatning“, Titel af kongelig Agent med Kammerraads Rang.

Men Duntzfelt var ogsaa ved Siden af Forretningsmanden en Mand med alkens Interesser. Vi ser ham saaledes i 1792 beskæftiget med Oprettelsen af en Tontine, kongelig konfirmeret 10. Marts 1792, der dengang, da Livs- og Kapitalforsikringen stod paa et meget ufuldkomment Stade, hér saavel som i Udlandet var en ikke ukendt Form for gensidig Forsikring. Duntzfelts Tontine

var af en egen Art, nemlig til Fordel for de Overlevende i 10 Aar, saaledes at den af Interessenterne indskudte Kapital — Portionerne var paa 100 Rdl. — med paaløbne Renter skulde fordeles mellem de paa Tiaarsdagen for Tontinens Oprettelse endnu levende Interessenter; noget betydeligt Udbytte kunde herefter ikke forventes. Tontinen tjente nærmest som en Sparekasse med den Bonus, som fulgte af Dødsfald i det forholdsvis korte Tidsrum. Den store Tontine, der omtrent samtidig startedes, og som erholdt kgl. Konfirmation d. 28. Juli 1792, var baseret paa langt længere Sigt og vakte større Tilslutning. Mens den Duntzfeltske Tontine kun havde 129 Interessenter med 152 Portioner og afsluttedes 1802 med, at den opsparede Kapital 20 890 Rdl. fordeltes med 153 Rdl. 58 Sk. til hver af de resterende 136 Portioner, havde den store Tontine Interessenter med 2700 Portioner à 100 Rdl. Den opløstes ogsaa først 1880 med det Resultat, at de dalevende 12 Interessenter delte den opsparede Fond ca. 728 000 Kr. imellem sig.

4. Maj 1795 løste Duntzfelt Borgerskab som Grosserer, men allerede i 1793 var han bleven Medlem af Grosserer-Societetet.

Mens Ansøgning herom plejede at være affattet i de mest ærbødige Former, er Duntzfelts Andragende af 2. Marts 1793 til Grosserernes Formand Agent J. L. Zinn betegnende for hans Selvfølelse: „Da jeg smigrer mig med, at det ikke vil være det ærede Grosserer-Societet ubehageligt at indlemme mig i samme, beder jeg De ville venskabeligen foreslaa mig dertil i næste Forsamling, saafremt De selv tror, der ingen Hindring er i Vejen til min Antagelse.“ Antagelsen skete selvfølgelig eenstemmig. Duntzfelt tegnede derefter ikke blot sig selv, men ogsaa det daværende Firma, Duntzfelt, Meyer & Co. for det aarlige Bidrag af 12 Rdl. til Societetets Kasse. Det skal her fremhæves, at Duntzfelt blev Societetet et meget virksomt Medlem. Ifølge Vedtægterne skulde Medlemmerne møde efter Tilsigelse og iøvrigt den første Mandag i hver Maaned om Eftermiddagen Kl. 4—7. Hvis et Medlem udeblev uden Forfaldsmelding eller kom for sent til Møderne, maatte han bøde 2 eller 1 Rdl. Af Societetets Regnskaber har man herefter Kontrollen over Medlemmerne og Deltagerne. Man ser af Protokollen, at til de særlig interesserede hørte Duntzfelt. Han blev ogsaa et af de mest offerberedvillige Medlemmer: Efter Kristiansborg Slots Brand 1794 tegnede han sig saaledes for et betydeligt Beløb til Slottets Opførelse, og efter den store Ildsvaade, der overgik Staden 1795, lod han for sin Regning opføre lejefri Vaaninger for 10 brandlidte Familier i Bastionen ved Filosofgangen.

De offentlige Hverv udeblev ikke. I 1794 blev han Medlem af Speciesbankens Repræsentantskab, i 1796 af dets Direktion.

Paa Generalforsamlingen den 30. Marts s. Aar i det Asiatiske Kompagni valgtes Duntzfelt til Direktør sammen med Konferensraad Carsten Anker og

Amaliegade med den Duntzfelt'ske Gaard og Almindeligt Hospital.

de to tidligere valgte Direktorer, den forhenværende Chef i Frederiksnagor I. L. Fix og Generalfiskal P. F. Skibsted. Allerede forinden havde Duntzfelt beskæftiget sig med Kompagniets Affairer som Medlem af en Kommission, der var nedsat for at prøve Spørgsmaalet om Faktoriernes Vedbliven, hvad Duntzfelt stærkt tilraadede. Hans Direktionstid skulde dog kun blive af kort Varighed, idet der strax opstod Meningsforskel mellem ham og hans Kolleger angaaende Kompagniet og dets Ledelse.

Paa dette Tidspunkt ejede Kompagniet 7 Kina- og Ostindiefarere, hvoraf dog kun 4—5 var i regelmæssig Fart. Skulde Kompagniet opretholde sin Virksomhed, maatte det herefter have forøget Tonnage. Derom var alle enige — men der var Uenighed om, hvorvidt Kompagniet ligesom hidtil skulde anskaffe nye Skibe eller fragte hos de partikulære Redere. Ene mod den øvrige Direktion og Kommission fastholdt Duntzfelt det sidste. Han paaviste saaledes, idet han samtidig kritiserede Kompagniets dyre Administration, at efter en Gennemsnitsberegning for Aarene 1786—96 havde Kompagniets Transport-Udgifter pr. Rejse, Tur og Retur, andraget ca. 409 Rdl. pr. C. L.,

mens Kompagniet, om det havde søgt de partikulære Redere, vilde have kunnet fragte til ca. 263 Rdl. pr. C. L. = ca. 20 £ pr. engelsk Ton. Under disse Omstændigheder, forment Duntzfelt, satte Kompagniet sig udenfor den effektive Konkurrence. De Tider var jo forbi, da de danske Privatredere kun beskæftigede et Par Skibe i Farten paa Ostindien. Tilmed havde Nordamerika sat en betydelig Handelsflaade ind paa Ruterne Kina og Ostindien til Europa (England og Hamborg). Og endelig maatte man vedvarende regne med den store engelske Tonnage. Alene det engelsk-ostindiske Kompagni beskæftigede 40—50 for største Delen fragtede og store Skibe i ovennævnte Farter: Kinafarerne paa over 400, Ostindiefarerne paa over 250 C. L. „Naar Kompagniet i Krigens Tid, da Frankrigs Handel er tilintetgjort, da de Engelskes, Portugiseres og andre Nationers Skibsfart paa Ostindien og Kina møder Hindringer, næppe kan vinde Rente af Indskuds-Kapitalen . . . , saa vil jeg spørge enhver Retsindig, hvorfra skal de større Fordele for Kompagniet komme til at staa i Ligevægt med eller opveje dets kostbare Administrations- og Navigationsudgifter, naar Freden engang sluttes mellem Sømagterne, og flere Nationers Handel kommer i Konkurrence med Kompagniet?“ Endelig bebrejdede han Kompagniet, at det for den væsentligste Del lod sine Skibe og kostbare Ladninger uassurerede. Hvis den private Reder fulgte dette Exempel, vilde „hans Kredit og Agtelse som Handelsmand altid lide ved denne Handelsmaade“, selv om han i paakommende Tilfælde kunde bære Tabet.

Duntzfelt fandt imidlertid ikke Genlyd for sine Raad og Advarsler.

Uenigheden indenfor Direktionen skulde slaa ud i lys Lue, efterat Direktør Fix ifølge Rekvisition af 25. Maj 1796 paa Kompagniets Vegne havde gjort Arrest i et Parti Nankins — 13 560 Stk. —, som Firmaet Duntzfelt, Meyer & Co. havde ført til København fra Ostindien med Skibet „Juliane“ under Opgivelse af, at det var ostindiske Nankins, mens Kompagniet hævdede, at de var af kinesisk Oprindelse. Da den kinesiske Handel var forbeholdt Kompagniet ifølge dets Oktroj, paastod Fix, at Varen var hjemfalden til Konfiskation. Efter en indgaaende Procedure, hvor Duntzfelt hævdede, at de omtalte Nankins var ostindiske og forøvrigt Konsignationsvarer for fremmed Regning, blev ved Hof- og Stadsrettens Dom af 26. Marts 1798 Arrestforretningen stadfæstet og Varerne konfiskerede, saa at Halvdelen af disses Værdi tilfaldt Kompagniet og den anden Halvdel Angiveren Toldkontrollør Ebbesen og hans Betjente. For Højesteret førtes Sagen paa Kompagniets Vegne af Kammeradvokat J. M. Schønheyder, paa Duntzfelts Vegne af Advokat Jens Laasby Rottbøll. Ved Rettens Dom af 21. Februar 1800 ophævedes imidlertid Arresten og Konfiskationen paa Betingelse af, at de omkvæstionerede Nankins inden 6 Maaneder udførtes herfra til en fremmed Havn udenfor Europa. Yderligere fik Duntzfelt og dennes tidligere Associé Agent Hans Jørgen

Meyer hver en Bøde paa 50 Rdl., fordi de i Strid med Fr. 5. Novbr. 1723 til Brug under Sagen havde afgivet deres edelige skriftlige Partsforklaringer.

Hele denne Affaire havde forøvrigt faaet et Efterspil.

Paa Generalforsamlingen den 18. Januar 1797 havde Direktør Fix paa der- til given Foranledning udtalt sig om Nankin-Sagen og det paa en for Duntzfelt saa nedsættende Maade, at denne i et Direktionsmøde den 23. s. M. gav Fix et Par kraftige Ørefigen, „og ikkun blev hindret i at udøve flere Vold- somheder ved det, at Generalfiskal Skibsted traadte imellem“. Dette medførte først en Arrestforretning i Henhold til Danske Lovs 1—21—16, der dog op- hævedes, efterat Duntzfelt havde stillet Kaution, og dernæst Proces: Hoved- og Kontrasag, der ved Højesteretsdom ligeledes af 21. Februar 1800 resulterede i, at baade Duntzfelt og Fix blev idømt Bøder, førstnævnte 400, sidstnævnte 200 Rdl., hvorhos Fix' Injurier over Duntzfelt blev kendt døde og magtesløse. Fix opfattede dette Resultat som et saa forsmædeligt Nederlag for sig, at han søgte at retfærdiggøre sig overfor Offentligheden ved Udsendelsen af en trykt, den 16. Juni 1800 dateret Pièce omfattende samtlige Indlæg og Domme. Vi lærer af Sagen, at Retsplejens Gang ogsaa dengang kunde være lang, og des- uden, at Duntzfelt var en Mand med Temperament.

Duntzfelt selv ønskede, efter hvad der var passeret, at fratræde Direktio- nen, og fra Januar 1797 mødte han ikke mere i denne.

Med desto større Kraft — og uden at behøve at tage særligt Hensyn til Kompagniet — helligede Duntzfelt sig nu sin egen Forretning og drev denne meget snart op til en saadan Højde, at han ultimo 1797 stod som Hovedsta- dens — og dermed ogsaa som Nordens største private Reder.

*

*

*

Mens Grosserer-Societetet i vor Tid omfatter over 5000 Grosserere, var disses Tal i den heromhandlede „glimrende Handelsperiode“ meget begræn- set, og det uagtet Groshandlen paa den Tid var fri.

„Alle maa eje, bruge og have Skibe og Skibsparter samt handle i stort eller en Gros med, hvad Varer dem lyster, uden at være forbunden til visse Slags . . .“, hedder det i Kommerceforordningen af 4. August 1742. Betingel- sen var dog den — som senere ikke kunde opretholdes —, at Vedkommende erholdt sine Varer fra første Haand, ligesom der ikke forundtes ham Oplags- ret uden paa de Varer, der var importeret hertil med indenlandske Skibe. Kommerceforordningen oprettede dog en egen Klasse Groshandlere: „de vir- kelig indskrevne Grosserere“, som erholdt særlige Rettigheder, saaledes med Hensyn til de Minimalkvanta, de som Grosserere var berettigede til at videre- sælge. For at blive Grosserer af denne Art udfordredes Borgerskab, at Ved- kommende ejede Skibe eller Skibsparter og endelig, at han var oplært ved

Købmandsskab og vedligeholdt Kontor og udenlandsk Korrespondance. Af saadanne indskrevne Grosserere havde København omkring 1797 mellem 70 og 80, (i Aarene 1781—1790 var der ikke løst flere end 44 Grossererborger-skaber), og af dem var kun 48 Medlemmer af Grosserer-Societetet. Som det vil erindres, var Indmeldelsen i dette en ganske frivillig Sag, men man kan godt sige, at efterhaanden havde alle de københavnske Handelsfirmaer af Betydning sluttet sig til Societetet. Vi giver herefter en Oversigt over dettes Medlemmer (1797): Andresen & Schmidt. C. S. Blacks Enke & Co. Niels Brock. Andreas Buntzen. Jørgen Bech & Co. C. P. Bügel & Co. Georg Ludwig Becker. De Coninck & Co. Andreas Collstrop. Carl Ludwig Drewsen. Joseph Nathan David. Gebrüder Cantor. Duntzfelt & Co. Fabritius & Wewer. A. Falck & Sønner. Frölich & Co. Caspar Friderich Fiedler. C. F. Friderici. F. L. Gustmeyer. v. Hemert & Co. C. Hoffman. Rabe-Holm & Co. Marcus Gotthard Holm. H. Staal Hagen. Rasmus Kirketerp. G. Kyhn. Jens Lauritzen. Lars Larsen. Lütken & Friis. David Amsel Meyer & Trier. J. Noor. Pierre Peschier. G. D. v. d. Pahlen. Thomas Potter. Jeppe Prætorius. J. Perch. Ryberg & Co. Joh. Wilh. Rathje. Selby & Ter-Borch. I. P. Suhr & Søn. Johan Schartau. Søbøtke & Co. Knud Tang. H. Wassard. Chr. Thomsen. R. J. Selmer. Johan Ludvig Zinn. Johan L. Fr. Zinn.

Hvis man medregner de mindre Skibe, laa de københavnske Handelsskibe paa flere Hænder end den egentlige Storhandel; og dog, naar man gennemgaar Skibslisterne, vil man se, hvor begrænset ogsaa de virkelige Rederes Tal var.

1797 omfattede Hovedstadens Handelsflaade 342 Skibe, der gik i følgende Farter:

	under 100 C. L.	100-200 C. L.	over 200 C. L.	ialt
Danmark	36	”	”	36
Norge	20	”	”	20
Island	24	13	”	37
Europa	131	2	1	134
Guinea	3	”	”	3
Nordamerika	9	2	”	11
Vestindien	31	27	”	58
Ostindien	5	17	18	40
ude af Fart	3	”	”	3
	262	61	19	342

med en samlet Drægtighed af 25 240 Com. Læster.

Af de københavnske Redere var der imidlertid kun 26, der besad en Tonnage paa over 200 C. L., nemlig 171 Skibe med ialt 17 711 C. L.:

Asiatisk Kompagni	med	9	Skibe paa	tilsammen	3 032	C. L.
Grossererne Duntzfelt & Co.	”	14	”	”	2 393	”
Grosserer Lars Larsen	”	14	”	”	1 431	”
Grossererne C. S. Blacks Enke & Co.	”	13	”	”	1 422	”
Grossererne de Coninck & Co.	”	7	”	”	c. 1 000	”
Grossererne C. Selby og Ter-Borch ..	”	5	”	”	769	”
Grosserer C. L. Drewsen	”	10	”	”	764	”
Grønlandske Handel	”	9	”	”	682	”
Kaptajn og Grosserer H. P. Koefoed..	”	7	”	”	630	”
Grosserer C. Hoffmann	”	4	”	”	595	”
Grossererne C. P. Bügel & Co.	”	7	”	”	584	”
Hørkræmmer N. N. Hvidt	”	8	”	”	514	”
Grosserer Jeppe Prætorius	”	5	”	”	412	”
Grossererne v. Hemert & Co.	”	3	”	”	374	”
Madame Bodenhoff	”	9	”	”	314	”
Kaptajn Knudsen	”	3	”	”	313	”
Grossererne Tutein & Co.	”	4	”	”	280	”
Grosserer I. Perch	”	5	”	”	279	”
Grosserer Constantin Brun	”	4	”	”	279	”
Grosserer Just Ludvigsen	”	8	”	”	271	”
Grosserer Peter Møller.....	”	5	”	”	258	”
Grossererne A. Fabritius & Wewer ..	”	2	”	”	258	”
Købmand Chr. Hvistendahl	”	4	”	”	230	”
Grossererne Frølich & Co.	”	3	”	”	215	”
Grosserer I. N. A. Romeis	”	4	”	”	211	”
Grosserer G. L. Becker.....	”	5	”	”	201	”

Det vil herefter ses, at det kun var forholdsvis faa, der drev Rederi i større Stil, og at disse — bortset fra de 2 Kompagnier — samtidig var Groshandlere. Storhandel og Skibsfart var dengang uløseligt knyttet til hinanden. I Norge laa Rederiforretningerne paa langt flere Hænder. Af de største Redere dér skal fremhæves (Aar 1800) Niels Moe med 1035¹/₂ C. L., H. Meincke med 1008¹/₂ og Johan Arboe & Søn med 906.

I denne Periode var det for den københavnske Grosserer særlig den ostindiske Forretning, der skabte de store Omsætninger.

Ved Fr. om den ostindiske Handel af 16. Juni 1797, ved hvilken Handelen paa Kina, som hidtil, forbeholdtes det Asiatiske Kompagni, mens Handelen paa Ostindien stod aaben ogsaa for de Partikulære, blev den danske Skibsfarts og Handels Forhold nærmere præciseret. De danske Undersaatter havde herefter Ret til uden Indskrænkning, altsaa ogsaa til fremmede, at bortfragte deres Skibe. De maatte dernæst udrede Skibe til Handelen mellem Danmark-Norge og Ostindien, saavel fra fremmede som fra danske i og udenfor Europa beliggende Havne, og det tillodes, at Fremmede tog Del i denne Handel og de dertil bestemte Skibes Udredning, naar alene Hovedrederen var dansk Under-

saat og berettiget til at erholde Passer. Men alle med dansk-norske Skibe til Danmark-Norge indførte ostindiske Varer skulde losses i København og offentlig forhandles dér til den højstbydende (altsaa ved Auktion). Det var strængt forbudt at losse disse Varer undervejs i Havne mellem Det gode Haabs Forbjerg og København.

I Toldafgifter skulde der tilsvares 4 %, for det Asiatiske Kompagnis Vedkommende dog kun 2 %, af det Beløb, hvortil Varerne udbragtes her ved Auktionerne.

„Til Beskyttelse af Vores Undersaatters Handel mellem Ostindien og Vore europæiske Stater og den dertil fornødne Anseelses Vedligeholdelse“ blev der ved Forordningen givet selv de danske partikulære Redere Ret til at lade deres Skibe føre Splitflag, Gøs og Vimpel baade i Freds- og Krigstider.

* * *

Fra gammel Tid havde København sine store Begunstigelser fremfor det øvrige Land med Hensyn til Tolden og Importen af en Række Varer. Selv efterat Toldforordningen af 1797 for en stor Del ophævede disse, bevaredes dog dens Monopol som Eneimportstedet for alle ostindiske Varer, ligesom saa godt som hele den vestindiske Forretning gik over København med dens mange Raffinaderier. I Forvejen var saaledes København Centralstedet for den dansk-norske Kolonialforretning. I Tilslutning til sin aktive Handelspolitik støttede Regeringen af bedste Evne yderligere den københavnske Handelsstand i dens Bestræbelser for at gøre Hovedstaden til en europæisk Stapel- og Transitplads. Hertil havde den i Forvejen ved sin Beliggenhed, sin gode Havn og moderne Pakhuse udmærkede Betingelser, hvilke paa dette Tidspunkt i saa væsentlig Grad øgedes ved, at de større kontinentale Havne — med enkelte Undtagelser som Lissabon, Emden, Lübeck, Hamborg og Bremen — var afskaaret fra Tilførslerne, mens København havde sin frie Import og en næsten uanfægtet Adgang til at føre Transitvarerne og Indlandets Produkter videre til de skandinaviske Riger og de øvrige Lande omkring Østersøen.

Hvad der ogsaa i høj Grad begunstigede vor Handel i disse Aar, var den danske Valutas fordelagtige og faste Kurs. Dette skyldtes i første Række den gunstige Handelsbalance og de store Indtægter, som indgik her til Landet gennem Fragter og Handelsomsætninger, men ogsaa Regeringens alvorlige Forsøg paa at bringe Orden i Statens Finanser og reorganisere Seddelvæsenet.

Landets hidtidige seddeludstedende Bank — hér tænkes ikke paa Hertugdømmerne — var den i 1736 stiftede Kurantbank. Dennes Sedler, Kurant-sedlerne, lydende paa Rigsdaler Kurant (D. C.), var oprindeligt indløselige, men fra 1757 ophævedes Indløseligheden, og de blev fra da af rene Papirpenge. Da der ikke var foreskrevet nogen Begrænsning for deres Emission og

Københavns Havn 1796.

denne var afhængig af Regeringen, var Pengevæsenet blevet saa derangeret, at det Andreas Peter Bernstorff'ske Styre med Ernst Schimmelmann som Finansminister havde sat Reformeringen af dette som et af de vigtigste Punkter paa sit Program. Af omtalte Kurantsedler var i Omløb i Begyndelsen af 1791 for ca. 18 Millioner Rigsdaler, og deres Kurs i Forhold til Standard-Valutaen, den hamborgske Speciesdaler, (Parikursen: 100 Hamborg Speciesdaler = 300 Hamborg Mark Banko = 122½ Rigsdaler dansk Kurant) var paa samme Tidspunkt ca. 140 (mod ca. 159 i Begyndelsen af Aaret 1790). Det vil sige, at til denne Kurs validerede 100 Hamborg Speciesdaler 140 danske Rigsdaler, dansk Kurant, i Sedler; Disagioen androg saaledes 17½. Ifølge den datidige Kursnoteringsmaade var den højere „Procent“ Udtryk for den paagældende Valutas Mindreværd, mens nu Valutaen staar bedre, jo højere den ansættes.

Paa Regeringens Initiativ oprettedes ved Plakat af 16. Februar 1791, til Afsløsning af Kurantbanken, et nyt oktrojeret Bank- og Pengeinstitut: *Speciesbanken* i København som et privat af Regeringen uafhængigt Aktieselskab, hvis Generalforsamling valgte et Repræsentantskab, der udnævnte Selskabets Direktion. Bankens Aktiekapital sattes til 2 400 000 Speciesdaler, og denne blev strax tegnet. Den nye Bank, der skulde beskæftige sig med alle almindelige Bankforretninger: Ind- og Udlaan, Diskontering m. m., fik Ret til at udstede Sedler, *Speciessedler*, som skulde funderes paa rede Valuta (10 Species Sølv

mod 19 Species i Sedler), og som til enhver Tid skulde være indløselige. Det tillodes Aktionærerne at indbetale de tegnede Beløb i Rater og i *Kurantsedler* efter Kurs, en Svækkelse i Bankens Start, som den dog overstod, fra og med de gyldne Aar omkring 1794, da Kurantsedlen naaede Pari. Det saarbare Punkt i Ordningen blev derimod for det første det, at Speciesbanken fik Ret til eventuelt at indløse sine Speciessedler med Kurantsedler efter disses til enhver Tid gældende Kurs — i Stedet for med rede Mønt —, og dernæst, at det ikke blev Banken forment under Dækningsfondet for Speciessedelmassen at medoptage de gamle Kurantsedler, der jo vedvarende gjaldt som „rede Valuta“.

Under rolige Forhold, saalænge dansk Kurant holdt sin Kurs og der var Tillid til Banken og til Pengevæsenet herhjemme, spillede disse Momenter ikke nogen Rolle; der krævedes ikke Vexling af Speciessedlerne i større Udstrækning end Bankens Sølveholdninger med Lethed kunde præstere. De svækkede imidlertid, ligefra Begyndelsen af, Speciessedlernes Autoritet, og det var øjensynligt, at de i Krisetider kunde være skæbnesvangre, hvad ogsaa senere skulde vise sig at blive Tilfældet.

Den gamle Kurantbank ophørte altsaa i Aaret 1791 med at drive Bankvirksomhed og traadte i Likvidation under den saakaldte Realisationskommission. Kurantsedlerne kunde man imidlertid ikke paa een Gang konvertere eller paa anden Maade indløse; de vedblev derfor at kursere sammen med de nye Speciessedler. Men for med Tiden at opnaa en *Eenhedsmønt* var det Bestemmelsen, at Kurantsedlerne successivt skulde udgaa af Omsætningen. Regeringen gav i Overensstemmelse hermed „urykkeligt“ Tilsagn om, at deres Tal ikke skulde forøges men formindskes, blandt andet gennem Kurantbankens Realisationsfond, og med mindst 750 000 Rdl. aarlig. Mønteenheden ventedes herefter gennemført under alle Omstændigheder inden 20 Aar.

Man forsøgte at give den nye Bank — Speciesbanken — en virksomhedsfuld Introduktion. Dens i Forvejen ikke store Aktiekapital blev først successivt indbetalt, dens Virkemidler var saaledes i dens første Aar forholdsvis smaa. Ja, saa sent som ultimo 1795 var Banken kun naaet til en Cirkulation af for 2,490 638 Species af de nye Speciessedler, og dens samlede Balance androg ikkun 5,412 954 Species. Ikke mindst havde Speciesbankens Direktion at kæmpe mod Markedets Utilbøjelighed til at antage de nye Sedler som almindeligt Betalingsmiddel. Regeringen fastsatte derfor ved Plakat af 11. Juli og 3. Decbr. 1794, at Speciessedlerne skulde modtages af Alle og Enhver, ogsaa af de kongelige Kasser, i alle Kurantbetalinger i Forholdet 100 Rdl. Species for 125 Rdl. dansk Kurant. Parikursen for dansk Kurant mod Species blev herefter 125 mod tidligere $122\frac{1}{2}$.

Speciesbanken havde herefter 1795—1798 sine gode Aar, omend den ikke naaede at blive den store Bank. Hertil bidrog, at Regeringen væsentligt fore-

tog sine Operationer gennem det saakaldte *Bankokontor*, ligesom de Handlende for en stor Del omsatte deres udenlandske Vexler indbyrdes eller igennem deres udenlandske Forbindelser. Ganske forsvindende var ogsaa de Indlaan, som skete i Banken, der med den lave Diskonto, som den ifølge sin Oktroj opretholdt, — kun 4 % — ej heller kunde yde Indskyderne nogen væsentlig Rente. Kapitalisten foretrak derfor at købe Aktier eller at indsætte sine Midler til Forrentning hos de større Handelshuse, der almindeligvis svarede en Rente af 5—6 %.

Som ovenfor nævnt valgte Speciesbankens Generalforsamling allerede i 1794 Chr. W. Duntzfelt ind i Bankens Repræsentantskab; dette udnævnte ham den 15. Januar 1796 til Medlem af Direktionen, der iøvrigt bestod af saa indsigtfulde Mænd som Etatsraad Ove Malling, Konferensraad Carl Wendt, Etatsraad J. N. Tetens, der alle 3 havde været knyttede til den store Finanskommission af 1787, og Grossererne Lars Larsen og Erich Erichsen, hvilken sidste efterfulgtes af Grosserer Rasmus Kirketerp. Direktionen ledede Banken med stor Omhu og Forsigtighed; i Dividende til Aktionærene udbetaltes for Aarene 1796—1798 henholdsvis 5, 5½ og 6 %, og pr. 31. December 1798 besad Banken Reserver til et Beløb af 178 878 Speciesdaler.

*

*

*

Den By, som København nærmest havde at konkurrere med, var Fristaden Hamborg, der under Krigen var blevet Tilflugtsstedet for Kapitalen og det store Varedepot med et Marked, som omfattede saa godt som hele Mellem-europa, efterat den hollandske Storhandel, da Holland i 1795 var kommet i Forbund med Frankrig, havde maattet give op. Dens Import af Sukker androg for at nævne Exempler: i 1798 og 1799 98 Millioner og 116 Millioner Pund; af Kaffe i 1798 45 050 Fade, 139 287 Baller og 46 Millioner Pund og i 1799 ca. 46 Millioner Pund; af Vin 1798 13 122 store Fade og 40 717 Oxehoveder. Mere og mere følelig blev denne Konkurrence navnlig med Hensyn til de ostindiske Produkter, eftersom ikke alene Englænderne og de partikulære Købmænd i de engelske Besiddelser, men ogsaa Amerikanerne med deres under Krigen opblomstrende Skibsfart dirigerede deres Ladninger til Hamborg.

Man kan herefter forstaa, at Grosserer-Societetet idelig anmodede Regeringen om Lempelser. Hamborgs Afgifter var mindre end Københavns, og Importen til Hamborg med engelske, senere ogsaa med amerikanske Skibe favoriseredes ved de langt billigere Søassurancepræmier, som de kunde opnå derved, at de gik under Konvoj. I sin Henvendelse af 31. Oktober 1796 til Kommercekollegiet paapegede Grosserer-Societetet det Misforhold, at den danske Reder og Købmand nu maatte svare i Præmier for Farterne til og fra

Ostindien op til 30 %, mens den engelsk-amerikanske Konkurrence kunde erholde saadanne til 12 % med en eventuel Ristorno af 2 %.

De københavnske Grosserere skulde dog ikke faa Grund til at klage. I Aarene 1790—1799 hjemførtes og klareredes Ladninger til følgende Beløb i Rdl.:

	fra Kina	fra Ostindien	
		af Asiat. Komp.	af Partikulær lærer.
1790.....	775 560	713 200	458 380
1791.....	525 310	2,039 520	0
1792.....	0	2,195 550	877 901
1793.....	727 700	1,655 010	1,596 202
1794.....	0	1,514 610	2,340 014
1795.....	464 570	833 540	2,369 908
1796.....	0	986 290	1,343 049
1797.....	883 660	1,196 920	3,228 504
1798.....	1,520 010	713 900	3,534 875
1799.....	0	2,151 030	2,345 412
1793—1799 ialt ...	3,595 940	9,051 300	16,757 964

Af denne Oversigt, der tillige omfatter, hvad det Asiatiske Kompagni har hjembragt fra Kina og Ostindien, vil ses, at den partikulære Handel tog stærk Fart i Aarene 1793—1799. Mens Kompagniet bragte hertil ostindiske Varer til et Beløb af 9,051 300 Rdl., udgjorde de københavnske Grossereres Import ikke mindre end 16,757 964 Rdl.

Fra Ostindien udrededes hertil i 1797 11 private Expeditioner, deraf 4 fra de danske Etablissementer, og i hvert af Aarene 1798 og 1799 13 saadanne, hvoraf 4 hvert Aar hjembragte Ladninger fra vore Kolonier, Resten fra andre indiske Havnestæder.

Af Importørerne stod de Coninck & Co., Duntzfelt & Co., Blacks Enke & Co., Fabritius & Wewer, Niels Ryberg & Co. og Andresen & Schmidt som de største. Af ovenfor anførte i 1797—99 hertil ankomne 37 Ladninger klareredes de 12, til en Værdi af 3,701 691 Rdl., for Duntzfelt & Co.s Regning.

*

*

*

Den dansk-ostindiske Forretning havde sin lange Omløbstid. Det maatte anses som en særlig lykkelig Rejse, om et veludrustet, kobberforhudet Skib kunde tilbagelægge denne (frem og tilbage) i ca. 13 Maaneder; ofte kunde den vare meget længere ikke blot paa Grund af Søskader, Vejrliget og Sygdom indenfor Besætningen men ogsaa ved lange Ophold i Anløbs-, Losse- og Ladehavnene. Alene derved blev den ostindiske Forretning risikabel, thi i Mellemtiden mellem Forretningens Indgaaelse og dens endelige Afslutning kunde der

indtræde betydelige Konjunktur-Svingninger i Valutakurserne og Varepriserne. Og atter og atter skete der, uden foregaaet Advis, Ændringer i de krigsførende Magters Kaper- og Opbringelsesbestemmelser, saa at de neutrale Magters Skibe til enhver Tid var udsat for Overraskelser og for — intetanende — at løbe lige i Prisefælden.

Som ovenfor anført var Duntzfelts Firma ultimo 1797 Reder for 14 større Fartøjer, der saa godt som alle var i Fart paa Ostindien, navnlig paa vore Kolonier og paa Batavia. Og han tog Del i samtlige Chancer, som den ostindiske Handel frembød: Fragthandel, Kommission, Køb for egen Regning og endelig ogsaa Bankier- og Vexelforretninger. Han ordnede Assurancer, Rembourser, Diskontering og Bodmerilaan, og, da Bankvæsenet herhjemme dengang kun var ringe udviklet, drev han med sine udenlandske Tilgodehavender og Ordre en omfattende Vexelforretning paa Københavns Børs men forøvrigt ogsaa i Hamborg, Holland og England. Han fik herigennem en finansiell Indsigt, som ikke blot skulde komme ham selv tilgode, men paa hvilken der ogsaa blev lagt Beslag fra Regeringens og hans Standsfællers Side.

Basis for hans Virksomhed var *Fragthandlen*. Hans første Skibe var vel for Størstedelen gamle Baade, men paa den anden Side havde han erhvervet dem til en meget lav Pris. Fra den Østersøiske-Guineiske Entreprise havde han saaledes overtaget Fregatterne: „Norske Løve“ 165 Commerce Læster, bygget 1782, „Fredensborg“ 186 C. L., „Geheimeraad Gregers Juel“ 127½ C. L., bygget 1779, „Dronninggaard“ 127 C. L. og „Skatmester Grev Schimmelmann“ 174 C. L., og ved Auktion havde han købt Fregatten „Fanny“ 153 C. L., ialt 932½ C. L. for en Overtagelsessum af 49 810 Rdl., d. v. s. ca. 53½ Rdl. pr. C. L. Af andre Skibe, som han i disse Aar erhvervede, skal nævnes Fregatterne „Hvide Ørn“ 132 C. L. og „Roskilde“ 123 C. L., „Rudermarck“ 136 C. L. — Købesum 21 000 Rdl. —, „Stavanger“ 166 C. L., „Haabet“ 162 C. L., „Maria“ 127 C. L. og „Helsingør“ 225 C. L., dernæst de store og nye Fregatskibe „Kaninholmen“ 274 C. L., som han 1797 købte af de Coninck for 60 000 Rdl., og „Holger Danske“, forhen „Kaiser Poul“, 346 C. L., bygget i 1797, som han 1798 overtog ved Auktion for 50 000 Rdl. = 144 Rdl. pr. C. L. Man sammenligne disse Priser med, hvad Asiatisk Kompagni i 1796 kalkulerede for en Nybygning paa 200 C. L., nemlig 90 000 Rdl.

Forøvrigt optraadte han ogsaa som Befragter af fremmede Skibe og som Skibsforhandler. Umiddelbart efter at have købt Fregatten „Fanny“ for 6400 Rdl., solgte han den til Tutein & Co. for 10 000 Rdl.; „Skatmester Grev Schimmelmann“, som han i 1798 havde købt for 5510 Rdl., solgte han i 1799 til Ryberg & Co. for 30 000 Rdl., efterat han havde ladet Skibet underkaste en større Reparation. „Maria“, som han havde ladet bygge i Rusland, solgte han dér; „Stavanger“ afhændede han i Bengalen.

Man kan just ikke kalde den Duntzfeltske Flaade for ensartet. Adskillige af hans Skibe — ja vel de fleste — var bygget i Udlandet, saaledes „Holger Danske“ i St. Petersburg, „Dronninggaard“ i Amerika, „Roskilde“ og flere af de andre i Ostindien. Officererne og Besætningerne var vel som Regel danske, men selv blandt Kaptajnerne træffer vi dog flere naturaliserede Udlændinge. Som et Exempel paa, hvor international en Skibsbesætning i de Tider kunde være, skal nævnes Duntzfelts ovennævnte Fregatskib „Roskilde“. Paa sin Ostindierejse Efteraaret 1798 havde det dansk Kaptajn, mens Overstyrmand, 2den Styrmand og Hovmester var fra Nordamerika; blandt den 60 Mand store Besætning var der baade Bengalere og „Portugisere“.

At holde Styr paa Matroserne var ikke altid nogen let Sag for Kaptajnerne. For blot at nævne eet Exempel: I 1804 maatte den danske Konsul i Gøteborg arrestere Mandskabet paa Fregatskibet „Hester Marie“ „formedelst dets oprøreriske Opførsel“ og sende det til København, for at det kunde blive dømt efter Loven.

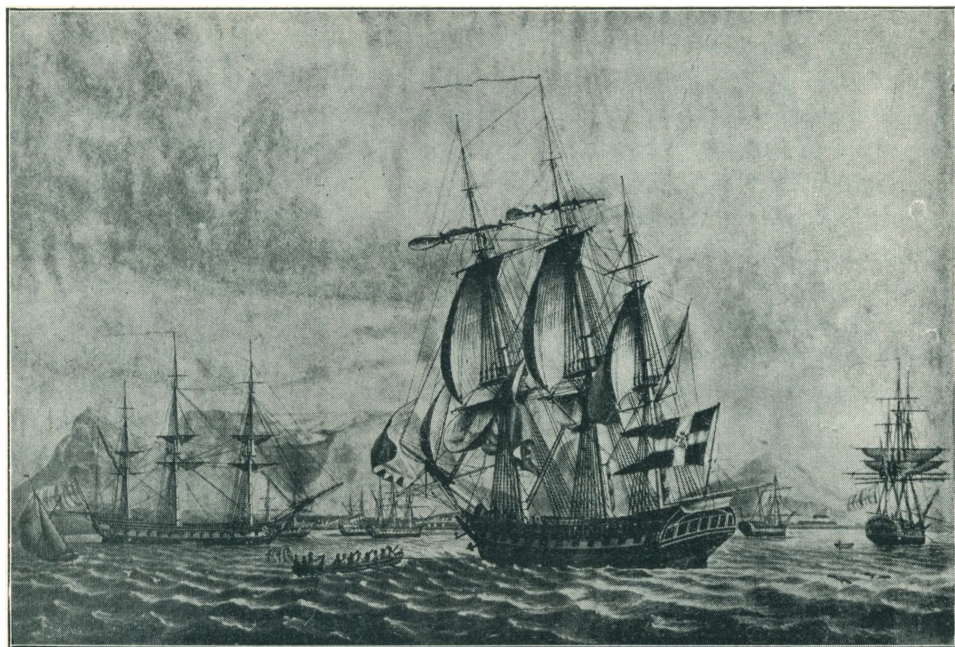
*

*

*

Utvivlsomt har Fragterne, Fragthandlen, givet Duntzfelt et meget stort Udbytte, selvom de Ruter, han havde slaaet ind paa — de ostindiske — ikke gav de Avancer, som den europæiske Fart undertiden præsterede med mindre Skibe og paa de særlig udsatte Lande som Frankrig, Spanien og Italien. I Skibsfarten paa Ostindien var Konkurrencen nemlig ikke helt fri, idet Fragterne i ikke ringe Grad reguleredes af det overmægtige engelsk-ostindiske Kompagni og holdt sig indtil 1797—98, da den stærke Stigning af Søassurancer-Præmierne fandt Sted, ret uforandrede paa ca. 18—20 £ pr. Ton, hvoraf man regner ca. $\frac{3}{4}$ for Hjemturen til Europa og ca. $\frac{1}{4}$ for Udturen. I 1797 er det ikke ualmindeligt at støde paa Fragter af indtil 25 £ pr. Ton. Med Hensyn til Fragterne for Stykgods og Partladninger skal anføres, at der i Fr. af 1797 var fastsat en Maximalfragt for de Varer, som Regeringen for sin Regning maatte ønske befordret herfra til de ostindiske Kolonier, af 150 Rdl. pr. C. L. beregnet à 5200 ₧.

Det var Hjemrejsen til Europa, der gav Fortjenesten. Naar det ikke lykkedes Rederen paa den ostindiske Fart at bortfragte sit Skib for fuld Rejse (saavel ud som hjem) og han for egen Regning og Risiko sendte dette ud, gav Udrejsen, navnlig i Krigens første Aar, ofte Tab eller i alt Fald ringe Avance — det var jo kun en begrænset Import, være sig i Kvanta eller Art, som vore Kolonier i Ostindien kunde optage. Men efterhaanden som den danske Reder og Købmand slog ind paa den „bataviske“ Forretning, ændredes Forholdet, idet de hollandske Kolonier i høj Grad fik Brug for Tilførsler fra Europa gennem den neutrale Handel. De Varer, som herefter medtoges fra

Asiatisk Kompagnis „Christianshavn“ anløber Kap.

København til Batavia, var ikke blot skandinaviske, russiske og nordtyske Produkter, men ogsaa hollandske, som fra Moderlandet førtes til København — neutraliseredes dér — for saa at transiteres til Indien. Ogsaa paa denne Handel laa gode Avancer. Med Fregatten „Johanne“ afsendte saaledes Blacks Enke & Co. i Juni 1797 en Ladning hollandske Varer til et Beløb af 98 691 Rdl., der paa Kap og i Batavia udbragtes til 195 820 Rdl.

I disse, som det senere viste sig, saa risikable Forretninger kunde det Asia-tiske Kompagni ifølge sin officiøse Stilling ikke tage Del, og, naar Kompagniets Udførsel til Ostindien og Kina i Aarene 1792—1807 dog ansættes til det betydelige Beløb af ca. 16 Millioner Rigsdaler, maa tages i Betragtning, at ikke mindre end de 14 Millioner deraf omfattedes af Kompagniets Sølvforsendelser til Betaling af Varer og til Expeditionernes Udredning. Alene af Hensyn til Assurancen kunde den partikulære Reder ikke følge denne Vej; med hans Skibe medtoges som Regel ikke stort mere i rede Penge eller Sølv, end hvad der var fornødent til selve Rejsen; de øvrige Betalingsmidler forskaffede han, eller rettere sagt hans Kaptajn, sig ved Salg af det Gods, som fulgte med paa Udturen, ved lokale Bortfragtninger eller gennem Krediter, Bodmerilaan og Trasseringer. I saa Henseende havde Duntzfelt ved sine udstrakte Bekendtskaber i Bengalen et ikke ringe Forspring for de andre Partikulær-Redere,

hvilket ogsaa gjaldt med Hensyn til Bortfragtningerne. Endelig kunde han lettere end de andre i paakommende Tilfælde give sine Skibe i Egen-Fragt. Det var nemlig ikke altid saa, at der i Ostindien var Efterspørgsel efter Skibe og Skibsrum. I sin Skrivelse af 30. Oktober 1796 til Kommercekollegiet anfører Grosserer-Societetet som Exempel herpaa, at Fregatten „Juliane“ havde ligget under Ladning i 5 Maaneder uden at erholde fuld Last; den samme Skæbne havde Fregatten „Johanne“ haft, den maatte afsejle med en ret ubetydelig Ladning. Sammesteds opgives, at flere danske Baade under disse Vilkaar var gaaet over i engelsk trade, saaledes Fregatterne „Dronninggaard“, „Møen“, „Alexander“ og „Herkules“.

Man vil forstaa, at den enkelte Expeditions Udfald i væsentlig Grad afhæng af Skibets Fører, og ikke blot af hans Søkyndighed og Konduite men ogsaa af hans Købmandssnille, thi, hvor der ikke med Skibet fulgte en særlig Handelsmanager — Superkargoen —, var det Kaptajnen, der maatte afsætte de udbragte Varer, og ham, der havde at indkøbe Hjemladningerne. I paakommende Tilfælde paahvilede det ham at afslutte Fragter for Hjemturen og drage Omsorg for Bodmerilaan og Hjemexpeditionens Negotiering. Det laa i hans Haand at træffe Afgørelsen, om Skibet skulde sejle hjem med de det tilbudte Fragter eller Gods, eller om det foreløbig skulde gaa i lokal Fragtfart, indtil passende Hjemfragter eller Ladninger kunde erholdes. Hvis hans Skib led Havari, stod han for Bestemmelsen, om det skulde repareres eller abandonneres, eventuelt sælges paa Stedet.

Det var saaledes af største Betydning for Rederen at sikre sig den erfarne og retskafne Kaptajn. Gennemgaar man Rækken af Duntzfelts Kaptajner, ser man, hvorledes adskillige af disse naaede Anseelse som Førere og blev meget velstaaende Mænd. En saadan Kaptajn havde, foruden sin Gage og sin Ret til for egen Regning at medtage Føringsgoods, ofte Andel i Expeditionens Avance. Et Exempel fra de mange Duntzfeltske Expeditioner skal hér anføres.

I 1796 købte Duntzfelt af den kongelige Marine Fregatten „Hvide Ørn“, bygget 1784 af den kendte Skibskonstruktør Gerner. Til Fører af Skibet valgte Duntzfelt Kaptajn Jens Jensen Berg, der, efter at have været beskæftiget i den Østersøiske-Guineiske Entreprise, blandt andet som Fører af Slavetransportskibene Fregatterne „Christiansborg“ og „Fredensborg“, i Aarene 1791—1796 havde ledet for Duntzfelt to Expeditioner til Ostindien med dennes Firmas Skib „Skatmester Grev Schimmelmann“. Paa den første af disse Rejser afgik han i November 1791 med en Ladning til Værdi 40 977 Rdl. fra København til Madras og Kalkutta, hvortil han ankom i Juni 1792. Da han ved Ladningens Salg ikke opnaaede tilstrækkeligt til Returladnings Indkøb, tog han lokal Fragt med Ris til Madras. Med en kostbar Ladning, der klareredes til 333 678 Rdl., hjemkom han til København i Februar 1794. Paa den anden Rejse, der udgik

fra København Juni s. Aar, og hvor Ladningen taxeredes til 19 078 Rdl., forlod han Bengalen i April 1795. I Kap blev hans Skib holdt tilbage i et Par Maaneder af den engelske Admiral Elphinstone, der ogsaa tvang ham til at udlosse et Parti Ris. Da han endelig kom hjem i Februar 1796 „efter meget udstanden Ondt“, tøvede han ikke med at fremføre sine Besværinger over den urettigede Standsning og Udlosning, og han opnaaede ogsaa efter flere Aars Forløb en Erstatning hos den engelske Admiralitetsret. Ladningen klareredes til 385 026 Rdl. Duntzfelt lod Berg participere i Udredningen af „Hvide Ørn“ som Medreder og Medinteressent. Fregatten udrustedes og armeredes „paa det fuldkomneste“ og gik ultimo November 1796 med sin 41 Mands Besætning afsted fra København med en ret betydelig Cargaison. Under hæftige Orkaner fortsattes Rejsen Norden om Skotland — Berg anfører „paa samme Tid, da de Franske gjorde Landgang paa Island, hvor flere Skibe forliste totalt“. Da Fregatten havde mistet Stortoppen med Rejsningen, maatte han anløbe St. Jago for at reparere. Udfor Porto Praya mødte han den engelske Kaper „Emilie“ paa 20 Kanoner. Da Kaperkaptajnen vilde opbringe hans Skib, satte han dette i Forsvarsberedskab, og Kaperen foretrak, „fejg nok som denne Nations Bander almindelig er, naar det gælder ærlig Kamp“, at lade ham fare. Han løb herefter Østen om Ascension til Kap. Her begyndte han Salget af Ladningen og fortsatte over Trankebar, Porto Novo, Ponticherry, Madras, Vizagapatnam o. s. v. langs Koromandel og Golkonda-Kysten til Bengalen, hvor Resten af Ladningen blev afsat. En betydelig og velassorteret Kargo indkøbtes. Hjemrejsen til St. Helena varede med det velsejlende Skib kun 7 Uger. Kommandanten dér forkyndte ham Embargo, som han dog blev fri for mod at medføre en engelsk Kaptajn med hemmelige Depecher. Ve ham, om han skulde møde en fransk, ham overlegen Korsar! Med „klart Skib“ paa hele Rejsen kom han — 3 Maaneder og 20 Dage efter Afrejsen fra Bengalen — lykkelig til Falmouth, hvor han satte sin farlige Passagér i Land. Udfor Egvaag Havn i Norge traf han de dér under Marinekaptajn Chr. Walterstorff stationerede 2 danske Krydsere „Den flyvende Fisk“ og „Forsvar“. Fra Norge til Sundet overtog han med sin „Hvide Ørn“ Beskyttelsen af 6 Koffardiskibe, der fulgte i „tæt-sluttet Konvoj“. De første Dage i Maj 1798, efter en Rejse, der maatte regnes som særlig hastig og lykkelig, løb „Hvide Ørn“ ind i Københavns Havn. Om Expeditionens Udfald beretter Berg, at den udbragte Kapital blev 4 Gange fordoblet, foruden at Skibet tjente sig fri. Dets Ladning, der blandt andet bestod af Sukker, Risengryn, Peber, Sago, Ibenholt, Elefanttænder, Indigo, Ingefær og 57 944 Stk. Kattuner, klareredes til 583 296 Rdl. Admiralitetet fandt sig foranlediget til at tilkendegive den uforfærdede Kaptajn sit Bifald. Berg trak sig herefter tilbage fra Sømandslivet. Han vedblev dog indtil 1805 at være Duntzfelt & Co.s Konsulent og Bestyrer af Firmaets Skibs-Expeditions- og Ekvipe-

ringsaffaire. 1808 løste han Borgerskab som Grosserer. 29. Juli 1813 afgik han ved Døden som en meget velhavende Mand.

Blandt Duntzfelts Kaptajner skal hér ogsaa nævnes hans ovenfor omtalte Halvbroder Henrick Duntzfelt, der efter 2 Rejser mellem København og Ostindien i 1798 fik Ansættelse som 3die Styrmand paa Tutein & Co.s og Duntzfelt & Co.s „Antoinette“. Da Chr. Wilh. Duntzfelt i 1800 købte Fregatten „Bækkeskov“, blev Broderen Styrmand paa denne. 1804 tog Henrick Duntzfelt Borgerskab som Kaptajn og blev saa Fører af „Hester Marie“. Under Krigen med England laa han ikke stille. Vi møder ham saaledes som Kaptajn paa den store Vestindiefarer „Norge“, der nu gik i Licensfart paa England. I sine Erindringer omtaler Admiral Dahlerup ham som en elskværdig Mand; han har ogsaa været en dygtig Skibsfører, thi efter Krigens Afslutning blev det betroet ham at føre Skibet „Norden“, der for partikulær Regning udgik til Kina og Ostindien. 1818—19 var han Kaptajn og Medreder af „Henriette Louise“ paa sammes Rejse til Ostindien. 1821—25 førte han Ostindiefareren „Johanne Marie“, men døde ombord den 10. Maj 1825, mens Skibet var i den spanske Sø. Liget landsattes i England. Han var ugift og vel anset: man træffer ham saaledes som Medlem af Bestyrelsen for Bombøbøssen i København.

* * *

Saalænge det nordeuropæiske Marked kunde optage de ostindiske Ladninger, var Importen af disse til København en meget lukrativ Forretning. I Datidens Beretninger angives ca. $\frac{1}{3}$ af Varens Auktionspris som Normalavance, og Skibsofficererne gav ofte op til 30 % for Bodmerilaan paa deres Føringsgods. Under de stigende Konjunkturer kunde Avancen dog blive langt større. Og naar undtages Aar 1795, der for flere Varesorters Vedkommende frembød et Prisfald, gik Konjunkturerne den dristige Køber med. Det var under saadanne Konjunkturer, at det Asiatiske Kompagni kunde glæde sine Aktionærer med, at det paa en Ladning Salpeter, stor 450 Tons, havde haft en Fortjeneste af ikke mindre end 300 000 Rdl.

Fra det Asiatiske Kompagnis Auktioner 1795—1798 skal angives Gennemsnitspriserne pr. \mathcal{G} for nogle af de vigtigste Varer. Priserne anførte i L. Sk. (lybske Skilling) = 2 danske Skilling:

	1795	1796	1797	1798
Bomuld		20—25 $\frac{1}{4}$	26—30 $\frac{1}{2}$	38 $\frac{1}{2}$ —43
Kaffe Java	13—13 $\frac{1}{8}$	15—15 $\frac{1}{4}$	16 $\frac{5}{8}$ —18 $\frac{1}{8}$	22 $\frac{1}{4}$ —22 $\frac{3}{4}$
Peber	15 $\frac{3}{4}$ —15 $\frac{3}{8}$	13 $\frac{1}{4}$ —14 $\frac{3}{8}$	15—15 $\frac{1}{2}$	22—21 $\frac{3}{4}$
Sukker				
— Batavia		7 $\frac{11}{16}$ —8 $\frac{1}{4}$	10 $\frac{3}{16}$ —10 $\frac{13}{16}$	13 $\frac{1}{8}$ —14 $\frac{1}{16}$
— Bengalen	4 $\frac{1}{2}$ —7 $\frac{13}{16}$	6 $\frac{1}{16}$ —7	8 $\frac{9}{16}$ —9 $\frac{7}{8}$	
Sago		5 $\frac{7}{16}$ —5 $\frac{11}{16}$	9 $\frac{1}{16}$ —9 $\frac{3}{8}$	

Ifølge Fr. af 1797 skulde Importørerne, hvor der ikke forelaa særlige Dis-
pensationer, sælge de ostindiske Varer ved Auktion her paa Pladsen. Duntz-
felt plejede at afholde disse i de Conincks Auktionslokale i St. Kongensgade
Nr. 70, der senere ogsaa ses at være benyttet til Koncerter. Auktionerne be-
kendtgjordes med flere Maaneders Varsel for at give de udenlandske Købere
passende Lejlighed til at møde eller indsende deres Kommissioner. Thi af
disse ahang Auktionernes Resultat, al den Stund Landet selv kun kunde op-
tage til sit eget Forbrug en Brøkdæl af Varerne. Som Regel solgtes hver ind-
kommen Ladning for sig efter at være nærmere specificeret, og efter at der
var udtaget Prøver og udfærdiget trykte Fortegnelser. Naar passende Priser
ikke opnaaedes, maatte vedkommende, der afholdt Auktionen, selv indtræde,
hvilket navnlig kom til at spille en Rolle, naar Auktionen omfattede Kom-
missionsvarer. Tilfældigheder kunde paa disse Auktioner være afgørende. Aug.
Hennings omtaler saaledes en Auktion, hvor Pierre Peschier, der dels for egen
Regning, dels som Kommissionær for sine østersøiske Forbindelser plejede at
være Storkøberen paa Asiatisk Kompagnis Auktioner, en Dag havde undladt
at møde, hvorefter Duntzfelt benyttede sig af Situationen og erhvervede et
Parti Kattuner til rene Spotpriser, der laa langt under Vurderingen.

Det var ofte meget store Beløb, der indkom paa en saadan Auktion. De 4
Ladninger ex „Dannebrog“, „Prinsen af Augustenborg“, „Danmark“ og „Norge“,
som Asiatisk Kompagni importerede i 1798 og 1799, indbragte hver over
700 000 Rdl., Ladningen ex „Kronprinsesse Maria“ i 1800 endog over 1 Million.
De private Skibe og dermed deres Ladninger var som Regel noget mindre.

Af Auktionsfortegnelserne faar man et Indtryk af de mange forskellige
Varer, der indkom fra Ostindien. Hovedartiklerne var Sukker, Kaffe, Bomuld
og i Krigens første Aar Salpeter. Men dertil kom diverse Kolonialvarer som
Ris, Peber, Sago, Kardemomme, Nellike, Borax, Muskat, Safran og Rabarber,
samt Kattuner og Silkevarer, dels i Maal, dels i forarbejdede Stykker, og end-
delig en Række andre indiske Artikler som Tobak, Indigo, Snørrottinger,
Træsorter og Elefanttænder. Ja, endog haardtbrændte Mursten træffer man
paa de Duntzfeltske Auktioner.

Til Oplysning om Omfanget af Duntzfelt & Co.s ostindiske Vareforretning
skal anføres, at Firmaet i 1799 holdt 4 Auktioner omfattende Ladningerne fra
Fregatterne „Christianus Septimus“, „Stavanger“, „Norske Løve“, „Fredens-
borg“ og „Christianssand“. Sidstnævnte Skib havde lidt Havari ved den portu-
gisiske Kyst og var indkommet til Lissabon, hvor det blev solgt og hvor en
Del af dets Ladning, blandt andet ca. 950 000 Pund bengalsk Sukker, blev om-
ladet i Skibene „Spekulation“ og „Providentia“. Ogsaa flere af de andre nævnte
Skibe havde haft deres Oplevelser undervejs: „Fredensborg“ var saaledes ble-
vet opbragt i „Dünerne“ og visiteret i London.

Af Ladningen ex „Christianus Septimus“, der solgtes ved Auktion den 6. Marts og klareredes for 449 269 Rdl., skal nævnes: 300 000 Pund Peber, 10 000 Pund Gummi, 600 000 Pund Batavia Sukker, 240 000 Pund Kaffe, 15 000 Pund Træ, 1200 Pund Indigo, 1600 Bundter Snørrottinger og diverse Baller Kattuner.

Med „Stavanger“ og de andre Skibe fulgte yderligere: Bomuld, Ingefær, Kardemomme, Borax og Elefanttænder.

Den ostindiske Vareforretning skete imidlertid ikke alene for de københavnske Grossererers egen Regning, men ogsaa pr. Kommission eller i Kon-signation. I 1796 kalkulerede Grosserer-Societetet, at der i de passerede Krigs-aar var tilført København saadanne Kommissionsvarer for ca. 2,000 000 Rdl. aarlig, et Tal, der næppe er for højt sat. Denne Forretning, som Duntzfelt & Co. særlig var slaaet ind paa, beroede i høj Grad paa et Tillidsforhold, idet Varen og dens Formidling ganske var lagt i Kommissionærens — Mandatarens — Haand. Som saadan havde Duntzfelt & Co. at sørge for Transporten, Assurancen, Losningen, Opbevaringen, Auktionerne og Inkassationer af Købesummerne — endelig for Finalafregningen, der skete enten direkte til Kommittenten eller til det Rembourshus, der mod Afladepapirerne havde dækket de Forskud, Kommissionæren havde ydet, eller de Tratter, som Afladeren havde afgivet for Laan paa Expeditionen. Disse Kommissioner, der ogsaa førte andre Forretninger med sig, gav en smuk Avance, som Grosserer-Societetet anslaar til gennemsnitlig 10 % af Auktionsprovenuet.

I Firmaet Duntzfelt & Co. og dets vidtomspændende Virksomhed var og vedblev Chr. W. Duntzfelt at være den ledende Seniorchef, og kun sjældent hører man om hans Associé *François le Chevalier*, hans højre Haand og for-trolige Medarbejder. Le Chevalier, født i Amsterdam den 12. Februar 1770, var Søn af Rodolphe le Chevalier, som var knyttet til Fr. de Conincks Forretning og efter hvem denne havde opkaldt den lille Ø ved Dronninggaard, hvor det kendte kinesiske Lysthus var opført (Isle Chevalier). François le Chevalier lærte først Handelen i Neuchâtel og kom derefter til Danmark, hvor han fik Ansættelse som Kommis hos de Coninck & Co. Den 15. September 1796 holdt han iflg. Kongebrev Bryllup paa Dronninggaard med Marie Louise Eschauzier, en Datter af den afdøde Præst ved den wallonske Menighed i Haag Samuel Eschauzier og Louise de Joncourt, en Søster til Fr. de Conincks Hustru. Gennem denne Associé knyttedes der saaledes yderligere Baand mellem Duntzfelt og den de Coninck'ske Familiekreds. François le Chevalier erholdt Borgerskab som Grosserer den 24. April 1799 efter under 20. s. M. at have indhentet den fornødne Attest af Grosserer-Societetet.

*

*

*

Mens København paa omtalte Tid drømte om at være og forblive et af Handelens Centrer, var den, hvad Efterretningsvæsenet angik, som en Ravnekrog. Den eneste Reform, Postvæsenet under den store Verdenskrig havde foranstaltet, var i 1796 at forøge de københavnske Postbudes Tal fra 7 til 14 og at forsyne dem med Uniform: den røde Overkjole med gule Opslag og Postskiltet paa Brystet, „for at de ikke skulde overlade det til andre at besørge Brevene ud, hvad der ofte havde kostet Adressaterne et Par Dages Forsinkelse“. Ellers fungerede Posten som gennem de seneste Menneskealdre. Da den største Del af den udenlandske Post — saaledes fra Frankrig og England — gik over Hamborg, fik man kun 2 Gange om Ugen Efterretninger om, hvad der var passeret af Verdensbegivenheder. Posten expederedes pr. Vogn — en lille letløbende Karriol, ikke større end at den kunde rumme Postillonen og Postsækken; den var forsynet med Huller i Bunden, „for at Regnvandet kunde løbe af“. Under disse Omstændigheder gik der som Regel et Par Uger, inden Efterretningerne fra Paris og London naaede den københavnske Borger. Grossererne, der dog gerne skulde følge med, og som tilmed i de Tider ofte maatte gaa i Spænding for deres eget Vedkommende, om de ved Opbringelser eller ved Vare- og Valuta-Svingningerne var købt eller solgt, havde søgt at bøde noget paa disse Forhold ved at subskribere paa Extra-Estafetter fra Hamborg, nemlig, naar den engelske Post var ankommet for sent til at kunne afgaa med den ordinære Post til København. Forøvrigt havde de større Handelshuse som de Conincks ved flere Gange at træffe Dispositioner, der forudsatte „forud Besked“, vist, at de havde deres Sær-Efterretningstjeneste. Om Bladene kan man heller ikke sige, at de var à jour. Berlingske Tidende og Adresseavisen indeholdt kun et Minimum af Stof af Almeninteresse, og selv den officielle gennem Kommercekollegiet udgivne Handels- og Industritidende, Datidens „Børsen“, der udkom 2 Gange om Ugen, havde saa sparsomme Meddelelser om, hvad der foregik, at dens udmærkede Redaktører, de to Assessorer i Kommercekollegiet Schmidt-Phiseldeck og Carl Gottlob Rafn, selv i et saa bevæget Aar som 1799 fylder hele Numre med Artikler om Tilberedning af Saalelæder og af Rumfordsuppe, om Brug af Jærnkalksyren i Kattunfarveriet og om den nye Blegningsmaade med oversyret Saltsyregas etc. Intet var derfor mere selvfølgeligt end, at Grossererne daglig mødte paa Børsen — ikke blot for at gøre Forretninger, men ogsaa for at „spørge nyt“.

I sine udførlige „Instructions de Commerce“ daterede 20. Marts 1801, som Fr. de Coninck tilegnede sine 2 Sønner Fritz og Jean, tilraader han dem indstændigt at søge Grosserernes Forsamlinger. „Hvor højt stillede I end maatte blive indenfor Handelen, ja selv om I maatte lignedes med en af Hoperne (Hopes Bankier og Handelshus i London var et af Verdens største), saa maa I med Omhu undgaa at pretendere at være noget andet og mere end de Andre.

Alle Købmænd er Ligemænd.“ Han paalægger dem som en Lov at gaa regelmæssigt paa Børsen, selv om de ikke den enkelte Dag har noget bestemt at udrette; ofte frembyder der sig uforudseelige Chancer til at gøre store Forretninger. Man lærer dér alle dem at kende, som direkte og indirekte er knyttet til Købmandsskab, man hører Nyhederne fra Handelens Verden. Og desuden „er Børsen det Sted, hvor de, der vil tale med Købmanden, naturlig ventter at træffe ham“.

Duntzfelt maatte forøvrigt daglig give Møde paa Børsen af den Grund, at Speciesbanken havde sine Lokaler i Børsbygningen, nemlig i den østre Del af denne ud mod Nybørs.

Som en Løbeild spredtes da Nyhederne fra Børsen ud over Byen fra de store til de smaa Hjem. Naar der var indløbet Melding om, at en Ostindiefarar lykkelig var naaet Kristianssand, da var der almindelig Jubel; naar een af disse var bleven kapret og indbragt i Prisehavn, da var der Forbitrelse og Sorg. Thi alle i Byen — fra Per til Poul — kendte dem jo af Navn: „Christianus Septimus“, „Grev Bernstorff“, „Dronninggaard“ o. s. v., de stolte Skuder med de klingende Navne. De mindedes den prisedømte Fregat fra dens sidste Ankomst hertil, da den flagklædt styrede ind i Havnen med sin kostbare Ladning, med Mandskabet iført de brogede Silketøjer og med alle de mærkelige Rariteter, som det bragte hjem: Skildpadderne til Herskabet, Abekattene og Papegøjerne og de fyldte Skibskister med Silke og Kattuner og allehaande Snurrepiberier til Venner og Bekendte. Nu var altsaa dette Æventyr forbi. Og 1798 bragte mangen Jobspost af denne Art.

*

*

*

Det er alt nævnt, at det oprindelig var England, der gav Tonen an med Opbringelserne og Kaperierne; men fra 1795 af distanceredes de i saa Henseende, hvad Hensynsløshed angaar, fuldstændig af de Franske. Efter Robespierres Fald, og efterat Direktoret, de 500 Mænds og de ældres Raad, i 1795 havde afløst Konventet og Velfærdsudvalget, blev de følgende 4 Aar en sand Rædselsperiode for den neutrale Handel.

Forlængst var den engelske Sømagts Overlegenhed konstateret; kun i Middelhavet kunde den franske Flaade hævde sig. Mere og mere gjorde Varemanglen sig gældende i Frankrig — det gjaldt Befolkningens Livsfornødenheder, det gjaldt deres Fabriker, der maatte stoppe op af Mangel paa Raastoffer som Bomuld, Farvestoffer og lignende. I Forholdet til Udlandet stod **Landet** økonomisk set nærmest paa Bankerottens Rand; dets Pengerepræsentativ, den franske Assignat, hvoraf der var udstedt for ca. 45 Milliarder Frcs., var i Værdi faldet til under 1 %. Under 14. og 18. Messidor Aar 4 (2. og 16.

Juli 1796) udstedte Direktoratet sine Dekreter, hvorefter de neutrale Staters Skibe og Ladninger skulde behandles paa samme Vis som den, hvorpaa England var optraadt. Den oprindelig af Frankrig respekterede Regel, at Flaget dækkede Ladningen, var dermed sat til Side — og ved den berygtede Lov af 29. Nivose Aar 6 (18. Januar 1798) blev paabudt, at Ladningernes Natur skulde afgøre, om et Skib maatte opfattes som fjendtligt eller neutralt. Ethvert Skib, der enten helt eller delvist havde Varer ombord stammende fra England eller dets Kolonier, skulde herefter gælde som god Prise. Det danske Skib „Marie Charlotte“ blev saaledes prisedømt i Douai, alene fordi dets Kaptajn havde anløbet Falmouth og dér købt et Tæppe og 6 Fade Øl til Mandskabet. Man forstaaer det Raseri, der rejste sig i Amerika, da det bragtes i Erfaring, at Cour de cassation havde konfiskeret den til 1½ Million Francs taxerede Ladning ex det amerikanske Skib „Le Fédéraliste“, alene fordi man i Kaptajns Kahyt havde fundet en gammel Sengeforligger, som formentes at være af engelsk Oprindelse.

Ikke alene Revanchekrigen i dens yderste Konsekvenser, men den vilde Jagt efter fremmed Gods paa Søen, det rene Sørøveri — der ikke stod meget tilbage for den Terrorisme, som Barbareskerne havde udøvet — var dermed indledet. Kaperiet blev en Levevej for den franske Marines mange ledige Folk, og en Række Krigsfartøjer traadte i Kaperiets Tjeneste. Et lille Indtryk af en saadan Kapers Størrelse og Bemanding faar man af Indberetningen af 3. Marts 1798 fra Stiftamtmanden i Trondhjem Stift, hvorefter der ved „Faldrejdet“ var strandet en fransk Korvet paa 18 større foruden mindre Kanoner, ført af Kaperkaptajnen George Maurancourt og med en Besætning paa 231 Mand. Denne bjergedes i Land med Undtagelse af tre, der druknede, tre, der frøs ihjel paa Fjældene, og een, om hvem det meddeltes, at han blev sønderrevet af Ulve.

Mod saadanne Skibe kunde selv en armeret Ostindiefarer ikke holde Stand. De franske Kapere opbragte herefter navnlig i Middelhavet men ogsaa fra de Havne ved Atlanterhavets, den spanske Søs og Kanalens Kyster, der endnu stod dem aabne, og fra Isle de France, der først 1810 faldt i engelsk Besiddelse, hvad de mødte af neutrale Skibe. „Næppe har en Kaper.“ skrives fra Kartagena, „været i Søen i 24 Timer, før han kommer hjem med 2 til 3 danske eller svenske Priser.“ Om Omfanget af disse Opbringelser oplyste Fransk-mændene officielt, at deres Kapere fra 1793 til 1798 havde indbragt ikke mindre end 3461 Skibe.

Hensyn kendte de ikke: Selv et af det Asiatiske Kompagnis Skibe Fregat-skibet „Prinsen af Augustenborg“ 200 C. L. og med en Ladning, der senere i København udbragtes til 640 000 Rdl., blev anholdt ved Kap og indslæbt til Isle de France, hvor det vel blev frikendt men bebyrdet Omkostninger, som

Kompagniet opgjorde til ca. 25 000 Rdl. Og Gang paa Gang løb Kaperne ind med deres Priser til de norske Havne; ikke mindre end 190 Priser blev saaledes indbragt til Bergen, Trondhjem og Kristianssand i 1793—98 af de samme Kapere, som maaske kort forinden havde opbragt dansk-norske Fartøjer.

*

*

*

Hos de franske Priseretter nød de Neutrale kun ringe Beskyttelse. Kun en sjælden Gang saa man Glimt af Franskændenes Velvilje overfor vor Nation, som da Civiltribunalet i Saint-Brieux frifandt det danske Skib „Johanne“ ogsaa „i Betragtning af, at Kongen af Danmark aldrig har ophørt at være det Forbund tro, som han har indgaaet med Frankrig“. Som den røde Traad gik igennem den store Række Prisedomme, dels Mistanken om, at der stod engelske Interesser bag ved enhver oversøisk Afskibning, dels at det var en patriotisk Gerning at sikre Frankrig : de franske Kapere de engang opbragte Skibe og Ladninger. Kaperne fik under disse Omstændigheder en Retsbeskyttelse, som gjorde dem dristigere og dristigere. Retterne undersøgte ikke blot, om der forelaa Krænkelser af Neutraliteten, men ogsaa, om der mulig fandtes en eller anden Mangel eller Formalitetsfejl med Hensyn til Skibspapirerne. Var dette Tilfældet, blev, selv om Manglerne i og for sig var ganske betydningsløse, som oftest Skib og Ladning dømt til Konfiskation.

Priseretterne beklædtes udenfor det egentlige Frankrig af de lokale franske Konsuler; man har endog Exempler paa Dommere, der var Participanter i Kaperforretninger. I selve Frankrig var Prisesagerne paa dette Tidspunkt, 1796—1799, henlagt til Kommercetribunalerne med Appel til Civiltribunalerne i Aix, Saint-Brieux, Nantes og L'Orient og med Cour de cassation i Paris som øverste Instans — en højst ejendommelig Højesteret, hvor Parterne havde fri Adgang til forinden Proceduren at konferere med de enkelte Dommere, og hvor Intrigerne herefter havde deres frie Spil. Ja, de øvede Kaperredere vidste, hvad det danske Generalkonsulat ikke lagde Skjul paa i sine officielle Rapporter, nøje Besked med, hvem af Dommerne der var at erholde „til Købs.“

Ved Tribunalerne var ansat en særlig Regeringskommissær, som blandt andet havde det Hverv i Sager, hvor de Neutrale var engagerede, at indberette Affairen til Regeringen, for at denne kunde give Domstolen skriftlig Betænkning, inden Dommen faldt. Men denne Sikringsforanstaltning for de Neutrale blev ret illusorisk, for det første fordi Kommissæren kun skulde indberette Sagen, naar han ansaa det for nødvendigt, og dernæst fordi et saadant administrativt Responsum ikke af Domstolene blev anset som forbindende.

Appellerne vanskeliggjordes iøvrigt ved korte Appelfrister og ved Fordrings-

ger om Sikkerhedsstillelse. Ilde faren var saaledes den, der i Prisesager kom til Domstolene.

Ogsaa Duntzfelt skulde prøve den franske Domsbehandling.

Fregatten „Juliane“ med en Ladning konsigneret til Duntzfelt & Co., var paa Rejsen til Indien bleven opbragt af Kaperen „Dorade“ og indslæbt til Bordeaux. Kaprede og ført til Nantes paa Hjemrejsen fra Batavia var Fregatskibene „Norge“ (Ryberg & Co.), „Juliane Marie“ (Blacks Enke & Co.), „Bornholm“ (Kaptajn Mossin, men med Ladninger til Duntzfelt & Co. og 7 andre københavnske Firmaer) og endelig Duntzfelt & Co.s „Bernstorff“ — Ladninger og Skibe, der kalkuleredes til en Værdi af over 2 Millioner Rdl. Kaptørerne udfoldede de største Anstrengelser og Paavirkninger overtør Retterne og Administrationen for at sikre sig disse Rigdomme. Og mens det var umuligt for de danske Redere at erholde nogensomhelst Intervention eller Støtte fra det franske Direktoratium eller de øvrige Autoriteter, viste det sig, at det franske Justitsministerium til Brug under Sagerne havde afgivet sit Responsum om, at Traktaterne med Danmark maatte anses for udløbne.

En spændende Kamp opstod nu mellem Kaptørerne og de Danskes Advokat Pierre Nicolas Berryer, Frankrigs fornemste Specialist i Prisesager. Ved sine Skrifter om den neutrale Skibsfarts retslige Stilling, der blev oversat i en Række fremmede Sprog, var han kendt overalt og havde skabt sig en enorm Praxis. I Aarene 1793—99 procederede han saaledes over 360 Priseretsager, hvis Værdier androg fra ca. 50 000 Francs til adskillige Millioner; en stor Del af disse maatte føres op til Cour de cassation, ikke saa meget, fordi man dér ventede større Retfærdighed, som af Hensyn til Assurandørerne. Berryer beretter, hvorledes saa godt som alle de danske Kaptajnier fra Opbringelsesbyerne: Marseille, Aix, Bayonne, Bordeaux, Brest, Dunkerque og Nantes strømmede til Paris for at søge hans Assistance, og han beskriver den forfærdelige Tilstand, hvori han fandt disse Mænd, af hvilke flere havde været betroet at føre mægtige Formuer over Havene: nu mishandlede og udplyndrede for alt — „le bâton blanc à la main“. Han omtaler de Vanskeligheder og den Modstand, som han mødte fra Modpartiets Side. Da han i „Juliane Marie“ Sagen skulde til Nantes for at plaidere, havde den berømte, for ikke at sige berygtede, Kaperreder Cossin og dennes Kompagnoner planlagt at standse ham undervejs og holde ham fangen, saalænge Sagen stod paa, — en Plan, der kun blev opgivet, efterat Cossin's Broder, der var Advokat, Dagen før havde gjort dem opmærksom paa den store Risiko, de løb.

Med største Nidkærhed tog Berryer sig af de danske Sager i nøje Samraad med Gesandtskabet og Generalkonsulatet. I Handels- og Industritidende omtales den Varme og Veltalenhed, han udfoldede under Forsvaret for Duntz-

felts „Bernstorff“. Selv giver han i sine „Souvenirs“ et lille karakteristisk Billede af Proceshandlingen:

„Juliane Marie“ var af Blacks Enke & Co. udrustet til Frederiksnagor. I den bengalske Bugt var Skibet kommet i Brand, og efterat Kaptajn og Mandskab længe havde kæmpet med Ilden, blev de nødt til at søge Land i to aabne Baade, hvoraf den ene efter haarde Prøvelser naaede Nezagapatnam. Under disse Omstændigheder saa Kaptajnen sig henvist til af en Englænder at købe for Hjemrejsen et nyt Skib, som han kaldte „Juliane Marie“. For at overbevise Retten i Nantes om den Nødstilstand — force majeure —, hvori Kaptajnen havde været stedt, havde Berryer beskrevet Situationen og Kaptajnens Tilskikkelser saa levende, at hele Auditoriet fældede Taarer — ja, da han havde sluttet sit Foredrag og skulde til at forlade Retslokalet, havde een af Tilhørerne, en firskaaren Bondemand fra Vendée, bredt sine Arme ud mod ham og raabt: „Se ham, se ham, han har talt i fire Timer uden at have spyttet, hostet eller pudset Næse.“

Strax fra Retsforhandlingernes Begyndelse fik de danske Kaptajner en Forsmag paa Retternes Forudindtagethed mod dem. Kaptajn Madsen ex „Juliane Marie“ blev saaledes kastet i Fængsel, og mens Loven foreskrev, at Besætningerne for hvert Skib skulde afhøres samlet, blev de farvede Matroser forhørte Een for Een efter forudgaaet rigelig Beværtning med Vin og Spirituosa fra Kaptørernes Side. Et Væld af de Forklaringer, som Kaptørerne lagde dem i Munden, blev herefter protokolleret: om „Papirer kastet i Havet“ og om Misbrug af enhver Art.

Kaptørernes principale Paastand gik ud paa, at Traktaterne mellem Frankrig og Danmark var ophørt at existere, og at Retsforholdet herefter maatte bedømmes efter de gældende franske Reglementer og da navnlig efter Marine-Ordonantsen af 1681, der blandt andet foreskrev, at enhver Vare, selv om den tilhørte Frankrigs egne Undersaatter eller Allierede, var god Prise, naar den befandtes om Bord paa et fjendtligt Skib, og at det samme var Tilfældet med ethvert Skib, som var ladet med Varer tilhørende Fjenden. Hertil kom andre senere reglementariske Bestemmelser om, at ethvert Skib, som var købt af Fjenden efter Krigens Udbrud, var at anse som fjendtligt Skib, og at Overbordkassen af Papirer ubetinget medførte Konfiskation af Skib og Ladning.

Paastanden om, at Traktaten af 1742 var ophørt, var ny og ganske urimelig. I de samme Dage dømte ogsaa Nabo-Tribunalet i Saint-Brieux i Sagen mod det danske Skib „Cathrine“, „at Traktaten af 23. August 1742 var ratificeret ved sin lange Varighed og ved de senere Love, som bekræftede den“. Tribunalet i Nantes tog dog Paastanden til Følge og bortsaar ligeledes fra de paa gældende Rederes og Kaptajnens gode Tro, uanset at saavel det exekutive Raad som Konventet i 1793 og 1795 udtrykkelig havde givet de franske Myn-

digheder Forskrifter om at overholde Traktaten med Danmark. Der toges ej heller Hensyn til, at den danske Regering ved kongelig Resolution af 15. August 1793 i Henhold til Traktaten med Frankrig havde tilladt Køb af Skibe fra de krigsførende Magters Undersaatter.

Med denne Afgørelse var de 4 Skibes og deres Ladningers Skæbne afgjort. Hvad deres Redere og Kaptajner havde foretaget sig i Ly af Traktaten, blev nu foreholdt dem som stridende mod „les règlements maritimes de France“, og de Forsigtighedsforanstaltninger, som de havde truffet for at gardere sig mod Englænderne, blev herefter udlagt som Bevis for, at de stod i Rapport med disse. Ladningerne, som utvivlsomt alle var neutrale, blev befragtede som fjendtlig Ejendom. Den Omstændighed, at enkelte af Skibene gentagne Gange paa tidligere Rejser havde forandret Navn og til Tider ogsaa ført engelsk Flag, blev ligeledes domfældende. Det samme var Tilfældet, hvor der blandt Besætningen var forefundet Laskarer fra engelsk Indien. For „Juliane Marie“, „Bornholm“ og „Bernstorff“'s Vedkommende kom dertil som et afgørende Moment, at disse Skibe var købt i Indien efter Krigens Udbrud.

Dømt til Konfiskation af Skib og Ladning blev de alle, ogsaa „Juliane“ af Tribunalet i Bordeaux, fordi dets Papirer ikke befandtes at være i Orden. Dets Ekvipageruller var ikke ganske overensstemmende, og man ankede over, at den kongelige Underskrift paa et af dets Søpasser ikke var kontrasigneret.

For „Bernstorff“'s Vedkommende fandt Tribunalet dog Anledning til at fremhæve, at det syntes godtgjort ved samtlige de Papirer, som var forefundet om Bord, at saavel Skib som Ladning var Firmaet Duntzfelt, Meyer & Co.s virkelige Ejendom, men paa den anden Side skønnede Retten, at Kaptajn Münster — om hvem det var paastaet, at han kun var pro forma Kaptajn (Flagkaptajn), mens den virkelige Fører skulde være en Englænder — ikke havde opfyldt „les règlements maritimes de France“.

Disse Domme stadfæstedes af Cour de cassation. Fra Sagerne „Norge“ og „Juliane Marie“ berettes, at der ikke blev fremlagt noget Bilag, og at Indlæggene oplæstes med en saadan Hurtighed, at det var umuligt at følge med. Proceduren i den „Bernstorff“ske Prisesag varede to Dage. Efter at Klagen først var admitteret til Kassationsretten ved Kendelse af Section des mémoires, optoges Sagen til Doms den 18. August 1798.

Berryer stempler i sine i 1839 skrevne „Souvenirs Dommene“ som en fuldstændig Retsskandale. De faldt imidlertid godt i Traad med den herskende Nervøsitet og med det stadig fremsatte Krav om Udøvelsen af „droit de représailles“ — endelig ogsaa med udfordrende Udtalelser i selve de Fem Hundredes Raad om, at der bag de Neutrales Expeditioner skjulte sig fjendtlig Ejendom og en vidt udbredt Handel med Passer og Skibspapirer.

Det skal dog anføres, at allerede paa dette Tidspunkt rejste der sig mæg-

tige Stemmer mod hele den franske Kaper- og Priseindretning som uværdig og fordærvelig for Landet selv. Saaledes hævdede ikke blot Udenrigsministeren Talleyrand-Périgord men ogsaa Direktoriet og flere Medlemmer af de Fem Hundredes Raad Nødvendigheden af at fratage Civilretterne Domsmyndigheden i Prisesagerne og at henlægge disse til et særligt Priseraad. Betegnende er det forøvrigt, at den samlede Handelsstand i Nantes under Processerne henvendte sig til de Fem Hundredes Raad, hvor den stærkt fremhævede de Danskes og Svenskes neutrale og korrekte Optræden under Krigen og androg om, at der vistest de to Nationers Skibe det videst mulige Hensyn. Berryer skriver, at Henvendelsen gjorde sin Virkning og affødte en saa interesseret Debat, at Kaptørernes Aktiebrev kom i Baisse paa Børsen og blev solgt „à vil prix“.

*

*

*

I den franske Revolutions første Aar herskede der her i Landet en ikke ringe Sympati for Frankrig, og af Sophie Zinns „Bekendelser“ ser vi, hvorledes ogsaa indenfor Grosserernes Kreds flere af disses første Mænd som Grosserer-Societetets Formand Agent I. L. Zinn og Grosserer Erich Erichsen viste de franske Kommissærer en udpræget Gæstfrihed i deres Hjem, hvor der ikke blev lagt Skjul paa de Følelser, man nærede for Frankrig og dets Frihedsbestræbelser. Men dengang var det Englænderne, der var de særlig hensynsløse med Hensyn til Opbringelserne, og i 1793—95 gjorde Franskmændene ogsaa meget betydelige Forretninger med Danmark. Det ser ud til, at saavel de Coninck som Duntzfelt har holdt sig tilbage fra at kontrahere med den franske Regering; som de mere fremtrædende i disse Handler kan derimod fremhæves Blacks Enke & Co., Cramer & Søn, Andresen & Schmidt, Peschier og Bügel & Co. men navnlig Constantin Brun. Sidstnævnte overtog saaledes i Marts 1794, ifølge Overenskomst med Handelshuset Tourton Ravel & Co. i Paris som Agenter for den franske Stat, Leverancer til denne af indtil 2 Millioner Quintaux — 100 000 Tons — Korn, hvortil senere kom Ordre paa 12 000 Ctnr. Salpeter, 3000 Ctnr. Bomuld og 10 000 Huder.

Men fra 1796 vender Billedet sig.

Ikke blot antog de franske Kaperier en foruroligende Karakter, men med Rette følte Købmændene sig brøstholdne med Hensyn til de Franskes Opfyldelse af Leverancekontrakterne. Constantin Brun modtog saaledes i Betaling Tratter, som ikke blev indfriet, og uden Anledning undlod den franske Stat at aftage betydelige Vareposter, som han havde købt og lagret for dennes Regning. Paa sine Reklamationer fik han end ikke Svar, og sluttelig, efterat han endog havde udbudt Varerne i England, maatte han lade dem tvangsrealisere hér paa Pladsen. Det Tab, han herefter havde lidt, kunde han ikke

faa erstattet, og først ved det store Opgør, som efter 1814 fandt Sted mellem Magterne og Frankrig, og hvor Danmark mødte op med Fordringer til et Beløb af ca. 46,5 Millioner Francs, opnaaede han at se sit Mellemværende optaget til Prøvelse og Afgørelse. Hans Paastand lød da paa Godtgørelser til et Beløb af ca. 7¹/₂ Million Francs, hvoraf dog de 4,9 Millioner udgjorde Renter. Saavidt det kan ses, blev hans Fordring under den almindelige Nedskæring, der fandt Sted af den franske Likvidationskommission, i 1819 opgjort til 1,317 264 Frcs. = 328 960 Rbd.

I 1798 skriver Grosserer-Societetet, at Landet føler sig ilde behandlet af det „Folk, som saa idelig brammede af Friheds og Retfærdigheds Grundsætninger i Ord.“ Det haaber, at „Frankrig ogsaa i Gerninger vil vise disse Theorier ved at lade de danske Handlende nyde den Frihed og Ejendomssikkerhed, de som Lemmer og Borgere af en uafhængig og i Fred levende fri Stat tilkom efter Folkeret og Gensidighed. Men dette havde vist sig for-gæves“

Paa den anden Side havde den københavnske Handelsstand ikke nogen særlig Grund til at fremhæve Hensyntagen fra Englændernes Side. Disse haandhævede med største Strængthed deres Blokadebestemmelser, som gik langt udover, hvad Folkeretten hidtil havde godkendt, — Papirblokaden skulde nu træde i den effektive Blokades Sted —, og med Hensyn til Opbringelser af danske Skibe havde disses Tal vel i 1796 og 1797 kun andraget 50 og 35, men med største Betænelighed saa man, hvorledes de engelske Kapere nu særlig kastede sig over de ostindiske og vestindiske Ladninger.

Under disse Omstændigheder, hvor Risikoerne var blevne uforholdsmæssig store, ansaa de københavnske Grosserere det for umuligt, hvis deres Skibe og Ladninger ikke erholdt Statens effektive Beskyttelse, at opretholde den oversøiske Handel og Forretningerne paa Middelhavet, Spanien og Frankrig. Assurancepræmierne havde naaet saadanne Højder, at hverken Fragten eller Varen kunde bære dem. Omkring Juni 1798 noteredes saaledes:

til og fra Ostindien	20—30 %
„ „ Vestindien	8—10 %
„ „ Nordamerika	12—15 %
„ „ Adriatiske Hav	20—20 %
„ „ Barcelona	20—30 %
„ „ Malaga	20—20 %

mens Præmierne til de mere ufarlige Havne sattes:

til og fra Bergen	2 %
„ „ Lübeck	1 %
„ „ Stockholm	1 ³ / ₄ %
„ „ St. Petersborg	1 ¹ / ₄ %

Assurandørerne havde yderligere bebudet, at de fremtidig ikke vilde tegne Assurance mod fransk Molest, og fra de engelske Havnestæder indløb Meddelelser om, at det for danske Skibe var saa godt som umuligt at skaffe Fragter af Hensyn til Risikoen.

Opindeligt havde Andreas Peter Bernstorff ikke været en ubetinget Modstander af Konvojsystemet: i Maj 1793 udsendtes saaledes Fregatten „Triton“ og Orlogsbriggen „Glommen“ for at konvojere til Cap Finisterre og krydse ved Indløbet til Kanalen til Beskyttelse af de hjemvendende danske Ostindiefarere. Men efterhaanden som Søkrigen udartede og man ikke kunde regne med, at de tidligere anerkendte Traktater eller folkeretlige Regler vilde blive respekterede, dristede han sig ikke til at opretholde Konvojeringen. Han indsaa, hvor farlig den var, hvor let den kunde føre Landet ind i krigerske Forviklinger, og han indskrænkede derfor Statens Beskyttelse af Transporterne til diplomatiske Forestillinger og Etableringen i 1794 af Forbundet med Sverrig om Neutralitetsvænet. Forøvrigt lagde han ikke Skjul paa, at de fristende Chancer efter al Sandsynlighed vilde føre mangan Reder og Købmand ind i Affairer og Situationer, som Regeringen nok kunde tolerere, naar den Paa gældende selv vilde løbe Risikoen, men som den danske Stat ikke burde lyse i Kuld og Køn ved Konvojering.

Regeringen nøjedes herefter med at udsende Vagtskibe til Vestindien og Middelhavet — sidstnævnte Sted væsentlig til Beskyttelse mod Barbareskerne og det regulære Søroveri. Det ses dog, at Bernstorff kort før sin Død gik med til, at en dansk og en svensk Fregat — under Iagttagelse af alle Forsigtighedsregler — førte en svensk Handelsflaade til den biskaiske Havbugt.

Efter Andreas Peter Bernstorffs Død den 21. Juni 1797 var den danske Regering stemt for at følge den Afdødes forsigtige Politik. Men Kaperierne og Opbringelserne tog saaledes til, navnlig efter at den franske Nivose Lov var givet, at man stod overfor en helt ny Situation, hvor Før og Nu ikke kunde sammenlignes. Paa mest indtrængende Maade bønfaaldt Grosserets Societetet Regeringen om at intervenere og henviste til, at ligesom Danmark tidligere havde anvendt Konvojering uden Modstand fra de krigsførende Magters Side, havde andre neutrale Stater som Sverrig og Nordamerika bestemt sig til at lade deres Handelsskibe eskortere af Krigsskibe. Paa egen Haand udbad de fire Firmaer: de Coninck & Co., Duntzfelt & Co., Blacks Enke & Co. og Ryberg & Co. sig Tilladelse til eventuelt at armere deres Handelsskibe og lade disse sejle samlede i „Admiralskab“.

Spørgsmaalet, der forelaa til Afgørelse, var imidlertid ikke blot, om den danske Regering af Hensyn til eventuelle Faremomenter skulde lade dansk Handel og Skibsfart i Stikken, men ogsaa, om den i det lange Løb ydmygt kunde og vilde taale de mere og mere nærgaaende Indgreb i Statens Suve-

rainitet, som fandt Steu. Rent bortset fra, at de kongelige Søpasser saa ofte negligeredes, saa man, hvorledes de norske Havne gjordes usikre ved at fremmede Krigsskibe og Kaperere ugenert løb ind og agerede Herrer, og hvorledes Kaperne lige op ad de danske Kyster — i Vestindien som i Kattogat — under deres Krigsskibes Beskyttelse opsnappede det ene danske Skib efter det andet, uden at de danske dér stationerede Krigsskibe fungerede som andet end passive Tilskuere.

Sommeren 1798 skulde afgive et udpræget Exempel paa, hvad man i saa Henseende var udsat for. Den engelske Korvet „Victor“ tog, efter at have forladt Øresund, adskillige danske Priser i Kattogat. En af disse, Skibet „Haabet“, bemanded med engelsk Prisemester, kom ud af Korvettens Eskadre og blev ved Modvind drevet tilbage til Sundet. „Haabet“ havde i sin Tid været i engelsk Eje under Navnet „Hope“, men var blevet opbragt af en fransk Kaper og af en af de franske Konsuler i Norge prisedømt og solgt til Danmark. Efter dansk Retsopfattelse maatte det herefter anses som et dansk Fartøj. Situationen tegnede yderst kritisk, da Kaptajn Brissac, Højstkommanderende for de dérværende engelske Krigsskibe, bemægtigede sig „Haabet“ og nægtede at udlevere det, da de danske Orlogsskibe „Kronborg“ og „Frederiksværk“ efter Kronprinsens Ordre ilede til og fordrede det frigivet. „Jeg indseer“ havde Kronprinsen udtalt „meget vel de Følger, denne i sig selv ubetydelige Sag kan have for os, men jeg tror Flagets og Nationens Ære bød mig at handle saa og ikke anderledes.“ Det lykkedes imidlertid at komme til en Forstaaelse. Som Kollegialtidende diplomatisk refererer: „Diskussioner blev ført fra begge Sider med al mulig Aabenhed og den gensidigt mest venskabelige Beredvillighed“ og „med uskrømte Forsikringer om fælles oprigtig Højsagtelse og Venskab“!

Forinden denne Tildragelse — nemlig allerede i Januar — havde Regeringen taget sin Beslutning, dog ikke uden en alvorlig Meningsudvexling mellem dens Medlemmer, blandt hvilke Ernst Schimmelmann som Leder af Kommercekollegiet stærkt havde fremhævet Konvojeringen som en absolut Nødvendighed, mens den nye Leder af Udenrigsministeriet Andreas Peter Bernstorffs Søn Christian Günther Bernstorff havde advaret derimod. Denne sin Modstand maatte han imidlertid opgive, da Kronprinsen og Admiralitetet ganske stillede sig paa Schimmelmanns Side. Forgæves søgte Christian Bernstorff at faa gennemført, at Marinens Skibschefer i Nødsfald skulde tolerere de konvojerede Skibes Visitation af de krigsførende Magters Orlogsskibe — herpaa vilde hverken Kronprinsen eller Admiralitetet indgaa: „det stemmede ikke med den militære Opfattelse af Flagets Ære“. Ja, selv efter at den engelske Regering i Marts 1800 havde instrueret sine Eskadrer om at hævde, om fornødent med Magt, Retten til at visitere Handelsskibe under Konvoj og om, at Modstand

herimod fra det konvojerende Krigsskibs Side vilde være at betragte som en fjendtlig Handling, undlod Admiralitetet at give sine Skibschefer Instruktion herom.

Allerede den 2den Februar 1798 kunde nogle af de herværende Handels-huse: Fabritius & Wewer, Ryberg & Co., Duntzfelt & Co., C. S. Blacks Enke & Co., Selby & TerzBorch, Christmas, G. D. v. Pahlen og Bügel & Co. meddele deres Kaptajner, at Kongen i Anledning af det seneste franske Dekret vilde forunde Konvoj for de ostindiske Skibe, hvorfor de anmodedes om at fortsætte Rejsen til St. Helena, hvor den første Konvoj formentlig vilde gaa under Sejl til København i Slutningen af Juli Maaned. Herefter blev Konvojsystemet i Aarets Løb gennemført ved Udsendelse af Krigsskibe til St. Helena, Vestindien, Middelhavet og Østersøen, ligesom Orlogsskibe krydsede ved Jyllands og Norges Vestkyster og konvojerede fra Flækkerfjord til Gibraltarstrædet.

Samtidig hermed gav Regeringen detaillerede Forskrifter, dels med Hensyn til, hvorledes Skibe, der var under Konvoj, havde at forholde sig, dels med Hensyn til disses Garantierklæringer, for at de konvojerende Krigsskibe overfor de krigsførende Magter kunde tjene som Garanti for, at de Skibe, som var under deres Beskyttelse, kun havde „legitime“ Ladninger med. For de ostindiske Konvojer var det saaledes fastsat, at de konvojerede Skibe kun maatte have Gods, der tilhørte danske Undersaatter, ombord.

Og, at Konvojererne gjorde deres store Gavn, herom vidner allerede Kommercekollegiets Beretninger angaaende Aaret 1798. Ifølge disse skulde der være ankommet til Middelhavets Havne 734, til atlantiske Havne 977, til Nord-søens 1871 og til fremmede Havne ved Østersøen 1395 Skibe under dansk Flag. Man anslag den ved Fragtfart i dette Aar indtjente Kapital til 5,300 000 Rdl.

For Farten paa Ostindien fik Konvojereringen forøvrigt mindre Betydning, idet det blandt andet viste sig vanskeligt at samle Flaaderne og at holde dem samlet under Vejs. Det først udsendte Orlogsskib „Oldenborg“ (Kommandør-Kaptajn Lützwow) afgik fra København 10. Maj 1798 medtagende Duntzfelts „Fredensborg“, der allerede i Kattegat kom bort fra Konvojen, og „Dronninggaard“. „Oldenborg“ ankom 3. August s. A. til St. Helena og traf dér tre danske Ostindiefarere, der havde søgt Havn for at oppebie dets Komme. De tre Skibe, nemlig 1) „Odin“, for hvilket Raadsmedlem i Frederiksnagor I. Kræfting stod som Ejer, mens Ladningen, hvis Værdi ansloges til 150 000 £, var konsigneret til Blacks Enke & Co., samt 2) sidstnævnte Firmas „Nancy“ og 3) de Coninck & Co.s „Rendsburg“, var imidlertid strax efter deres Ankomst anholdt af den engelske Guvernør, der, trods alle Forestillinger, vægrede sig ved at udlevere dem, idet han havde dem mistænkt — „Rendsburg“ blandt andet for, at der stod engelske Interesser bag Expeditionen. „Oldenborg“

4 engelske Fregatter angriber den 25 Juli 1800 i Kanalen den danske Orlogsfregat „Freja“ med dens Konvoj af 6 Koffardiskibe.

maatte da vende hjem, kun konvojerende eet Skib, Duntzfelts „Christianus Septimus“, som var indtruffet efter dets Ankomst, og som forøvrigt maatte opgives ved Azorerne, da det var sprunget læk. Den næste Expedition med Orlogsskibet „Ditmarsken“, der sejlede fra København 10. Maj 1799 og først ankom til St. Helena i Januar 1800, gik det ikke bedre; ogsaa dette hjemkom kun med eet Skib under sin Konvoj. Medio 1799 afsendtes „Oldenborg“ (Olfert Fischer) til Trankebar, men det forliste totalt ved Taffelbay, mens Fregatten „Iris“ (Kaptajn Riegels) naaede Frederiksnagor og hjemkom 19. Oktober 1800 med de tre Ostindiefarere: Duntzfelt & Co.s Skibe „Grev Schimmelmann“, „Hvide Ørn“ og „Mariane“.

Fra den franske Regerings Side blev Konvojereringen ikke mødt med særlig Uvilje; fra og omkring Aarhundredskiftet, efter at Direktoriet var styrtet og Bonaparte tiltraadt som Førstekonsul, sporedes en meget væsentlig Ændring i Frankrigs Stilling overfor de Neutrale — deres Handel og Skibsfart. 14. December 1799 ophævedes saaledes Nivose-Loven. 27. Marts 1800 oprettedes det saakaldte „Conseil des prises“ i Stedet for de tidligere Priseretter, og man turde herefter regne paa en retfærdigere Afgørelse af Prisesagerne. Af 46 Domme, der ved Udgangen af 1801 var afsagt af „Conseil des prises“, var saaledes kun 10 domfældende for Skibenes, 2 for Ladningernes Vedkommende.

Og i Aarene 1798—1800 lod ogsaa England de danske Konvojer saa temmelig uantastede indtil den 25. Juli 1800, da Fregatten „Freja“, ført af Kaptajn Krabbe, afslog Visitation af de af ham konvojerede Skibe og efter en Kamp, som han indledede mod en overlegen engelsk Styrke, maatte stryge Flaget for med samtlige Skibe at blive indbragt til engelsk Havn.

Uagtet „Freja“s Affairen vakte stor Opsigt i England, hvor der i Forvejen herskede en ikke ringe Misstemning mod Danmark som den neutrale handelsudøvende Nation, var den engelske Regering ikke opsat paa at drage denne Sag ind under Storkonfliktens Tegn. Efter at Lord Whitworth var ankommen til København som særlig Underhåndlør, samtidig med at en engelsk Eskadre lagde sig til Ankers udfor Helsingør, bilagdes Affairen ved Konventionen af 29. August 1800 saaledes, at Spørgsmaalet, om de under Konvoj sejlene neutrale Skibe var Visitation undergivet, henvistes til yderligere Diskussion, mens den danske Regering, for ikke at fremkalde nye Tvistigheder af lignende Art, indtil videre suspenderede sine Konvojer. Under fuld Honnør blev herefter „Freja“ og dets Følgeskibe frigivet, ligesom Forsoningen besegledes ved, at Tallet paa de engelske Opbringelser aftog ret betydeligt i den følgende Tid af Aaret.

Æren var saaledes reddet; at Regeringen og en stor Del af det danske Folk ikke havde taget nogen Lære af det passerede, skulde senere vise sig.

Een Satisfaktion havde forøvrigt den danske Regering af „Freja“s Affairen: trods den mest indgaaende Undersøgelse fra engelsk Side oplystes det, at intet af de omhandlede 6 Skibe — disse var dog hverken Ostindies eller Vestindiefarere — havde overtraadt Reglerne for Udøvelsen af den for de Neutrale tilladelige Handel. Og dette var et saavel for Regeringen som for den danske Udenrigshandel meget betydningsfuldt Vidnesbyrd.

Thi gennem de seneste Aar havde der i England oparbejdet sig en Stemning mod de neutrale Staters Handel, en „commercial jealousy“, som navnlig kom frem overfor de skandinaviske Lande og særlig overfor de danske Købmænds Handel paa de hollandske Kolonier i Ostindien (Batavia).

Set i al Almindelighed var en saadan Misstemning temmelig umotiveret. Thi selv om den engelske Nation havde sine store Byrder at bære i Anledning af den langvarige Krigstilstand, var det langt fra, at den engelske Handel stagnerede, end sige led Afbræk ved de Neutrales Virksomhed. Englands Import var saaledes steget overordentligt siden Krigens Begyndelse, dets Export endog fordoblet, og alene til London ankom 1798 over 1000 større Far-tøjer flere end i 1793.

Det engelsk-ostindiske monopoliserede Kompagni havde ej heller Anledning til at beklage sig. I 1798 havde det saaledes haft et Overskud af 1,014 467 £, og i dette og de følgende Aar omsatte det paa sine Auktioner i London

En dansk Ostindiefarer. Duntzfelt & Co.s: „3 Venner“.

for over 10 Millioner £ af ostindiske Varer. Trods dette og uagtet det i sin Beretning for 1800 udtalte, at Kompagniets Forfatning var „lutter Solskin“, vilde det ikke slaa sig til Taals med, at dets tidligere saa mægtige Konkurrent „det hollandsk-ostindiske Handelsselskab“ ved Krigen var fuldstændig lammet i sin egen Export og Import; det ønskede yderligere den døde Haand lagt paa den hollandsk-ostindiske Vare og harmedes over, at den neutrale Handel havde taget sig paa at expedere en Del af denne. Klogelig undgik Kompagniet at kaste sig særlig over Nordamerika, der efter de Conincks Beretninger mindst beskæftigede flere Skibe paa Ostindien end de andre Neutrale tilsammen, men fandt saa meget mere Anledning til at intrigere mod den danske Købmandsstand. Dennes Ret til at drive Handel paa de hollandske Kolonier i Ostindien kunde Kompagniet vel ikke bestride, thi ved Instruxen af 28. Januar 1798 havde den engelske Regering udtrykkelig anerkendt de Neutrales Adgang til direkte at overføre bataviske Varer til Skibenes Hjemland.

*

*

*

Det udenrigsministerielle Arkiv fra disse Aar med dets mange Prisesager frembyder en særdeles interessant Lektüre: Beretninger om store Forretning

ger; om dristige Farter, om Lykkens lunefulde Spil. Vi læser om gamle Ostindiefarere, der Gang paa Gang uhindret foretager de lange Ture til og fra Ostindien, og vi ser, hvorledes mangt et Skib møder sin Skæbne paa sin første Fart. „Danmark“, Fabritius & Wewers i Bengalen nybyggede Fregat, der i Foraaret 1798 løb ind til St. Helena, blev saaledes dér strax anholdt af den engelske Guvernør. Den sendtes herefter til England men kom undervejs bort fra Konvojen og blev kapret af den spanske Fregat „Espagnola“ og ført til Coruna. Lige udfør Indsejlingen til Havnen rekaptureredes den af en engelsk Korvet, der indbragte den til Lissabon. Under Konvoj førtes den saa til England for dér at modtage Prisedommen 17. Maj 1799; den naaede saaledes aldrig det Land, efter hvilket den var opkaldt.

Men ogsaa muntre Oplevelser læser man ud af disse Akter. I Sommeren 1798 afskibede saaledes en af Duntzfelts Bekendte fra de danske Kolonier, Kammerraad Peter Hermannsen i Frederiksnagor, med Skibet „Duntzfelt“ en Ladning, som var konsigneret til Duntzfelt & Co. Kaptajnen Peter Nissen Gøg var dansk, men iøvrigt var alle Skibsofficererne engelske, ligesom Besætningen bestod af engelske Laskarer; tilmed medførte Skibet engelske Passagerer. Skibet var herefter uvægerligt prisgivet, om det mødte franske Kaperere. Og dette skete. Kaperen „Décidé“ forfulgte „le Duntzfelt“ hele Natten og bragte det først ved et Par Kanonskud hen paa Morgenen til at standse. Korsaren førte strax alle Englændere over til sig og medtog „Duntzfelts“ Skibspapirer, 2 engelske Flag, som var fundne ombord, og endelig et i Kaptajnens Kahyt foresundet Maleri af et Skib med engelsk Flag, som Kaperkaptajnen var særlig glad ved, idet han mente, at det forestillede „le Duntzfelt“. Hermed havde han jo overfor Priseretterne det afgørende Bevis for, at Skibet var engelsk. En engelsk Orlogsmand kom imidlertid til, og under den Jagt, som nu opstod, snappede Orlogsmanden „le Duntzfelt“ og tog dette med den danske Kaptajn, som Korsaren havde efterladt ombord, under sin Konvoj til England. Dér stod Korsaren med ikke andet Udbytte end „le Duntzfelts“ Papirer, de 2 Flag, Malarier og de engelske Officerer. Og af dem havde han ikke megen Glæde; de blev som Fanger ført til Bordeaux til Fæstningen Duha, og Korsarkaptajnen maatte Gang paa Gang møde til Forhør hos Juge de paix og for Retten. Forøvrigt naaede „le Duntzfelt“ ikke hjem, idet det forliste ved Indløbet til den engelske Kanal.

Meget ofte blev Besætningerne paa de opbragte Skibe ilde behandlet. Tuteins „Norge“, der fra Vestindien var løbet over til den afrikanske Kyst for at købe Slaver, blev ved Øen Tamara anholdt af den franske Kaper „La Renommée“ under Paaskud af, at det drev Handel for engelsk Regning. Paa „umenneskelig Vis“, beretter Kaptajnen, blev 15 Mand af Besætningen i rum Sø sat i en Baad og ganske overladt til deres Skæbne. Skibet

selv blev indbragt til Senegal og sat til Auktion, hvor den danske Kaptajn, for at komme hjem, blev nødt til at tilbagekøbe det. Det stod Ejeren i 77 910 Rdl.

*

*

*

Naar man gennemgaar disse Prisesager, ser man ret den næsten ubegrænsede Tillid, som den udenrigsministerielle Ledelse viste de københavnske Redere og Storhandlere, og den Interesse, med hvilken den dels selv, dels gennem Gesandterne og Konsulerne støttede dem i deres ofte haabløse Kamp for de krigsførende Magters Priseretter. Ligesom den danske Gesandt i Paris C. W. Dreyer og Generalkonsul Michael Classen, der var sendt til Frankrig med den særlige Mission at hjælpe de danske Skibsførere, ikke skyede noget personligt Offer for at assistere deres Landsmænd, maa man anerkende det store Arbejde, som Gesandten i London, Grev Wedel Jarlsberg og den nidkære Konsul George Wolff (Firma Wolff & Dorville) og dens Søn Jens Wolff udfoldede, dels ved deres Indberetninger til Regeringen og Parterne, dels ved deres Interventioner overfor Priseretterne og de højeste engelske Autoriteter.

De engelske Prisedomstole udenfor England — Viceadmiralitätsretterne — gav ikke de franske noget efter, og navnlig i Vestindien maatte de danske Skibe haardt undgælde for deres Vilkaarlighed. Dette, der ogsaa blev paatalt i Underhuset, oplyses bedst ved, at af disse Retters indtil April 1801 afsagte 318 Kondemnationsdomme over neutrale Skibe blev kun de 35 stadfæstede under Appellerne i England.

Den i England fungerende Prisedomstol — Admiralitätsretten — var lagt i Enkeltdommers Haand. Indtil 28. September 1798 beklædtes dette betydningsfulde Hverv — særlig betydningsfuldt, fordi i principielle Sager Dommerens Kendelse blev *Præcedens* for senere opkommende Tilfælde — af Sir James Marriot og derefter af den tidligere King's Advocate Sir William Scott.

Denne var Typen paa den engelske Dommer.

„His judgment was of highest cast, calm, firm, enlarged, penetrating, profound“.

„His powers of reasoning were in proportion great and still more refined than extensive“.

„His services to maritime and international law are unsurpassed“.

Hans fremragende Egenskaber som Dommer anerkendtes selv af Amerikanerne, uagtet saa mange af hans Kendelser gik dem imod. Ogsaa den danske Konsul Wolff hilste Sir William Scotts Tiltrædelse med Tilfredshed, idet han overfor sin Regering fremhævede hans Dygtighed, hans kendte Upartiskhed og tidligere Virksomhed. Som Englands første Expert i Prisesager var han i 1796—97 sendt til Vestindien for at undersøge de derværende engelske

Priseretter, som havde givet saa megen Anledning til Klager, og i Parlamentet lagde han ikke Skjul paa de Misbrug, der havde fundet Sted.

Ved Siden af sine juridiske Kundskaber var Sir William Scott en Mand af alsidig Dannelse; han sad ogsaa i Overhuset som Repræsentant for Oxford. I 1821 — ved Kong Georg IV's Kroning — blev han adlet som Lord Stowell. Han var i Besiddelse af en stor Formue og havde betydelige Aarsindtægter; han omtales som en yderst fornøjelig Mand, der var velset i alle Kredse, kendt ogsaa som en bon vivant, „a two-bottle man“.

Det skulde falde i denne Dommers Lod at træffe Afgørelsen i de saakaldte „bataviske Sager“, i hvilke baade de Conincks og Duntzfelts Firmaer var saa stærkt engagerede.

Naar ikke blot de paagældende men ogsaa den danske Regering protesterede mod disse Sir William Scotts Domme som uretfærdige — de blev forøvrigt saa godt som alle stadfæstede af Appelretten: „*The Lords Commissioners of Appeals in Prize Causes*“ —, var dette ikke Spilfægteri. Regeringen forment, at den ved sine Kontrolforanstaltninger og detaillerede Forskrifter til sine Undersaatter angaaende deres Udøvelse af Handel og Skibsfart havde gjort Alt, hvad der med Billighed kunde fordres under Hensyn dels til Statens egen Værdighed og Sikkerhed og dels til de krigsførende Magter. Den hævdede herefter, at, naar dens Undersaatter holdt sig disse Forpligtelser — det være sig vedrørende Deklarationer, Klausuler, m. m. — efterrettelig, var og burde de være angerløse. Under alle Omstændigheder havde de Krav paa ikke at blive dømt, med mindre deres Brøde klarlig var bevist.

For Sir William Scott havde det selvfølgelig mindre Betydning, hvad den neutrale Magt havde foreskrevet. Han havde kun at følge, hvad *engelsk Ret* og *common usage* tilsagde. For ham var Parterne, næst den neutrale Skibs- eller Ladningsejer, ikke alene — som for de franske Priseretter — *Kaperen*, men først og fremmest den engelske Stat. Han saa sin Opgave i at bedømme, om den paagældende i Relation til samme havde drevet „licit or illicit trade“ — om han som neutral i saa Henseende havde udvist den fornødne Loyalitet og Agtpaagivenhed.

Herom forbeholdt han sig Skønnet. Hans Standpunkt havde den store Fordeel, at han kunde bortse fra de mindre, formelle Forseelser, og det gjorde han ogsaa, men det indeholdt den Fare, at han som Dommer og Menneske kunde fejle i dette sit Skøn og lade sig forlede af Stemninger og Paavirkning udefra.

Og paa saadan Paavirkning skortede det ikke. I „London Cronicle“ af 13. og 18. September 1800 angreb Lord Fitzgerald, der indtil Sommeren 1799 havde været engelsk Gesandt i København, den danske Regering og Købmandsstand med de groveste Beskyldninger. Aaret i Forvejen havde det engelsk-ostindiske Kompagni indledet sin Kampagne med sin overalt i England publi-

cerede Resolution af 5. Marts, i hvilken det urgeredes, at der var sat store Foretagender i Gang for under falsk Flag og falske Papirer at føre fjendtligt Gods fra Batavia til Europa, Entrepriser, blandt hvis Deltagere fandtes adskillige britiske Undersaatter og af danske „ogsaa Medlemmer af det danske Kommercekollegium.“ Denne Publikation efterfulgtes af det tendentiøse Skrift: *Papers on illicit Trade*, der indeholdt Referater af de Oplysninger, som Kompagniet havde indhentet gennem sit omfattende Spionagesystem, og af de værserende Priseretssager.

Intet af de større københavnske Handelshuse gik i dette Skrift Ram forbi, ej heller Duntzfelt & Co, hvis Chef betegnedes som Medlem af den danske Regering, som Chef for Kommercekollegiet.

De Beskyldninger, der saaledes rettedes mod den københavnske Reder og Købmand, var i alt Fald i høj Grad overdrevne, og de Tilfælde, hvor der dokumenteredes virkelig grove Overtrædelser, saare faa. Langt mere angribelige synes derimod de Altonaer Købmænd og Redere at have været. I 1796 blev saaledes ikke mindre end 9 af deres Ladninger fra Surinam (hollandsk Guyana) konfiskerede.

Stor Opsigt havde det vakt, da det københavnske Firma Blacks Enke & Co. af den engelske Gesandt blev beskyldt for at have drevet utilladelig Kontrabandehandel med Fjenden. Med Fregatten „Nancy“ havde det sendt til Batavia for ca. 12 000 Rdl. Skibstilbehør for, som det hævdede, at kunne benytte dette til et Skib, som det agtede at købe i Batavia. Skibet blev imidlertid ikke købt, og Kaptajnen solgte herefter Skibsmateriellet i Batavia. Her forelaa altsaa en Handling, der udadtil fremtraadte som en Overtrædelse af Kontrabandereglerne, og tilmed fik Sagen en vis odios Karakter, da det af Skibspapirerne fremgik, at Firmaet havde beordret Kaptajnen til, hv's „Nancy“ blev standset undervejs, at opgive enten Kap eller Trankebar som Destination. Lord Fitzgerald fordrede herefter, at Firmaets Indehaver, — det var en af den københavnske Grosserer-Societets Førstemænd, Erich Erichsen — skulde tiltales og straffes, og i Skrivelse af 18. Juni 1799 maatte den danske Regering ogsaa tilsige ham Aktion, „men at hans Majestæt særligt haaber, at dette nye Bevis paa Højstsammes Nøjagtighed i at opfylde Traktaternes Bud ogsaa vil føre til at befri den danske Skibsfart for de idelige Voldsomheder, som den fra engelsk Side har været underkastet“.

Uagtet der fra Blacks Enke & Co.s Side forelaa i høj Grad undskyldende Momenter — den danske Regering lagde ogsaa Sagen ad acta —, blev Aar igenem dette Tilfælde fremhævet i den engelske Presse som særlig skandaløst, ligesom Blacks Enke & Co. herefter i nogen Tid hørte til de „mistænkte“ Huse. Sir William Scott udtrykker dette i en af de senere Prisedomme over Firmaet: „at det i andre Sager, der er kommet til denne Domstols Paakendelse, ikke har

opført sig med den Renhed — purity —, som burde udmærke de Købmænds Handlinger, der har en anset Stilling“.

At de dansk-norske Firmaer søgte at udnytte den foreliggende Situation, er forklarligt, ligesom man ikke føler sig overrasket over, at de i deres Virke, hvor de naturlig paaberaabte sig de Bernstorff'ske Neutralitetsgrundsætninger, ofte nærmede sig og ogsaa let kom til at overtræde Grænserne for, hvad der af Englænderne var taalt. Det maa erkendes, at de mangen Gang „legede med Ilden“. Dette gjorde forøvrigt ogsaa flere af de danske Embedsmænd i Ostindien, i hvis Navn der udrustedes Expeditioner af et Omfang, der ikke stod i passende Forhold til Vedkommendes iøvrigt beskedne Stillinger. Da saaledes Fregatten „Odin“ med bataviske Varer til et Beløb af 150 000 £ blev opbragt i 1798 og derefter kom for Priseretten i London, kan man forstaa Sir William Scotts Mistanke om, at 2den Stemme i Raadet i Frederiksnagor Jacob Kræfting kun var Straamand og ikke, som af ham paastaet, virkelig Ejer af Skib og Ladning.

Selv den danske Regering kan man ikke helt frikende for, at den i sin Interesse for den oversøiske Handel og Skibsfart — hvilken Englænderne opfattede som Egen-Interesse af Hensyn til de store Afgifter, som den maatte yde Staten — viste nogen Uforsigtighed.

Den tillod saaledes i vid Grad Udlændinge at tage Bopæl hér under Kriegen og at erhverve Borgerskab. Og det kunde ikke undgaa at vække Mistanke hos Englænderne, at saa mange af de københavnske Firmaer havde Hollændere, Franske og Englændere i deres Tjeneste, men navnlig, at en meget væsentlig Del af vor Handelsflaade paa Ost- og Vestindien — ogsaa af Duntz's felts Skibe — førtes af udenlandske, her nationaliserede Kaptajner. Englænderne vidste saa godt fra deres eget Land, i hvilket Omfang Kaptajnerne paa de større Expeditioner var interesserede i disse.

Som alt berørt købte de københavnske Grosserere og Redere med Regeringens Tilladelse iflg. kongelig Resolution af 15. August 1793 i ret stort Omfang Skibe, der hørte til de krigsførende Magters Handelsflaader: russiske, engelske, hollandske og for de større Fartøjers Vedkommende bengalske og bataviske Skibe; flere af de anførte Domme viser, i hvor ringe Grad de franske Priseretter respekterede disse Køb fra neutral Side. Hvad ej heller vandt Magternes Paaskønnelse, var de Køb, som fra dansk Side til Tider fandt Sted af Ladninger fra Fartøjer, som, jagede af fjendtlige Kapere, havde søgt Tilflugt i norske Havne; og disse Tilfælde var ikke saa faa. De Coninck gjorde saaledes en mægtig Forretning i 1796, da han købte Ladningerne fra en hel Flaade af hollandske Ostindiefarere, der var søgt ind til Bergen og Trondhjem. Alene Ladningerne ex de 3 Fartøjer: „Dordrecht“, „Suydpool“ og „Gertrude Petronella“ klareredes til 880 000 Rdl. Den danske Regering fandt intet

at erindre herimod, ja støttede endog denne Transaktion ved forskellige Lettelser.

Uligt farligere var naturligvis Køb af prisedømte Skibe og Ladninger: til Exempel af engelske Skibe, der var dømte af Priseretterne paa Isle de France, i Frankrig selv eller i Norge af de derværende franske Konsuler. 1794—95 solgtes eksempelvis i Norge 7 engelske og 9 hollandske Skibe, som var indbragt af franske Kapere, og i 1796 averterede en af de hollandske Konsuler dér paa een Gang til Salgs ikke mindre end 11 engelske Handelsskibe med deres Ladninger. Nemesis fulgte meget ofte disse Køb, thi hvis de paagældende Skibe senere anholdtes af engelske Kapere eller Krigsskibe, blev de, uanset at de gik under dansk Flag, af den engelske Admiralitetsret uvægerlig og uden Godtgørelse til Køberne restitueret den oprindelige engelske Ejer. Handels- og Industritidende beretter saaledes fra London den 1. November 1799, at de 3 Skibe „Frau Anna“, „Agershus“ og „Kathrina Maria“ omtrent samtidig fik denne Skæbne. Forøvrigt købte Englænderne som Regel deres i Norge prisedømte Skibe tilbage.

Den danske Regering havde meget godt Følelsen af, at Prisekøb fra dansk Side ikke blot indeholdt Risiko for Køberne men ogsaa var egnede til at irritere England. Da saaledes Fregatten „Bernstorff“ var prisedømt i Paris og de Coninck underhaanden forespurgte Regeringen om sammes Stilling til, at han eventuelt tilbagekøbte Skibet, fraraadede den ham bestemt dette. Den tolererede imidlertid i lang Tid Prisekøbene; først i 1798 henstillede den til de københavnske Grosserere at afholde sig fra saadanne. Og i 1799 — noget sent — forbød den endelig ved kongelig Resolution af 14. Juli fremmede Kapere at løbe ind i norske Havne og Farvande og dér sælge deres Priser, ligesom den afskar danske Undersaatter fra at købe saadanne.

Handelsmarinens fornemste Legitimationspapir var det kongelige, af Majestæten egenhændig underskrevne latinske Søpas, som først maatte udstedes efter forudgaaet nøje Prøvelse af Ejendomsretten til det paagældende Skib. Ikke desto mindre udleveredes der Søpasser in blanco — passeports blancs — i flere Tilfælde, hvor et anset Handelshus meddelte, at det agtede at købe Skib i Østen; det overlodes herefter den paagældende Kaptajn eller Superkargo at udfylde Søpasset, naar Skibet var erhvervet. Hér kunde Misbrug finde Sted, og da det tilmed under Prisesagen mod Fabritius & Wewers „Danmark“ blev oplyst, at der ikke blot var Uoverensstemmelser mellem Skibets Søpasser, men at disse endog var udstedt, før Skibet var bygget, gav dette Anledning til en uheldig Mistæneliggørelse af de kongelige Passer. Regeringen maatte i den Anledning oplyse, at den kun havde udgivet 14 saadanne Blanco-Passer, hvoraf tilmed de 5 ikke var benyttede, og intet siden 26. Juli 1797.

Endelig havde Regeringen ikke Opfattelsen af, at det i det lange Løb vilde være at foretrække at opnaa en modus vivendi med England, selv om en Æn-
dring af denne Art vilde være forbunden med Ofre, fremfor stadig at reklame, hvad kun irriterede og ikke førte til Noget. Noget saadant har vel Re-
geringen haft for Øje, da den danske Konge i December 1798 beskikkede Frederick de Coninck — da denne i Anledning af de bataviske Retssager tog over til London — til „Son Commissaire général de Commerce en Angle-
terre“. Som Wedel Jarlsberg meddelte den engelske Udenrigsminister Lord Grenville, skulde det være de Conincks Mission „at fjærne enhver Misfor-
staaelse og at bidrage til Opretholdelsen af det gode harmoniske Forhold mel-
lem de to Nationer“. I ca. syv Maaneder opholdt de Coninck sig i England, uden at hans Henvendelser ses at have frugtet. I December 1799 beklager han sig i et Brev til Reverdil over Englands Mangel paa Forstaaelse: „At tale til den engelske Regering om Ret og Retfærdighed eller om dens traktatmæssige For-
pligtelser er at tale som for døde Øren. Den har kun Syn for Egen-Interesse, den tager kun Hensyn til, hvad der passer Landet i Øjeblikket — Fremtiden lader den ganske ude af Betragtning.“

Under saadanne Omstændigheder havde det vel nok været det klogeste, om den danske Regering foruden at føre Tilsyn med Skibspapirernes Rigtig-
hed ogsaa havde taget Spørgsmaalet om Varecertifikaterne op. Regeringen foretrak imidlertid paa dette Punkt den laissez-aller Politik, som Købmæn-
dene saa stærkt havde insisteret paa.

§ 8 i Forordningen om Handel mellem de danske europæiske Stater og Ostindien tillod, at „Fremmede maatte tage Del med vore Undersaatter i denne Handel og de dertil bestemte Skibes Udredning, naar alene Hoved-
rederen, som forlanger de fornødne Passer udstedt paa sit Navn, er dansk Undersaat og berettiget til at erholde Passerne“. Dette fortolkedes meget al-
mindeligt blandt Rederne saaledes, at det var med den danske Regerings Bil-
ligelse, at danske Skibe førte Varer i fremmed Eje hertil, uagtet det var en kendt Sag, at England ikke tolererede dette.

Af større principielle Sager, der vedrørte Duntzfelt og de Coninck, skal her anføres Prisesagerne „Grev Bernstorff“ og „Rendsburg“.

Efterat, som ovenfor anført, Kaptajn Berg var fratraadt som Fører af Duntz-
felt & Co.s „Skatmester Grev Schimmelmann“, traf Duntzfelt og de Coninck i 1796 Aftale med hinanden om for fælles Regning og med dette Skib at udruste en Expedition til Batavia. De oprettede herefter indbyrdes og med Kaptajn John Kennier Thompson en Konvention, hvorefter denne indskød i Entreprisen 25 000 Rdl., mens Resten udrededes af de Coninck & Co. med $\frac{2}{3}$ og af Duntz-
felt & Co. med $\frac{1}{3}$. Thompson var født i Irland, men havde i flere Aar faret med danske Skibe paa Ostindien, saaledes 1794—96 med Tremasteren „Alex-

ander“. Borgerskab havde han først erholdt 13. Juli 1795. Aaret i Forvejen havde han dog faaet Tilladelse til paa sine Rejser til Ostindien at bære dansk Søofficersuniform. Da Partnerne under deres Arbejde med Sagen kom til Erkendelse af, at der paa Batavia forelaa særlige Chancer for billige Køb, uvidede de deres Konvention saaledes, at Thompson, naar han var kommet til Batavia, skulde forsøge dér i Duntzfelt & Co.s Navn at chartre eller købe tre Skibe og tage Ladninger hjem med disse. De sikrede sig for denne Eventualitet ved kongelig Resolution af 20. Juli 1796 tre kongelige Søpasser — passeports blancs — lydende paa 3 Skibe, der i Søpasserne kaldtes „Christianus Septimus“, „Kronprins Frederick“ og „Grev Bernstorff“, og saaledes, at det var tilladt Thompson og den medudsendte Superkargo Hornemann at udfylde disse. Blandt Skibe, som Thompson efter sin Ankomst med „Grev Schimmelmänn“ til Batavia købte, var, foruden „Christianus Septimus“ og „Kronprins Frederick“, det dér af Teaktræ nybyggede Fregatskib „Concordia“, 220 C. L., armert med 18 Kanoner. Købesummen for dette, som nu fik Navnet „Grev Bernstorff“, androg 50 000 Rdl. Een af Bevæggrundene til, at netop dette Skib købtes, var, at der med dette fulgte en fordelagtig Fragt til Trankebar, nemlig 27 000 Rdl. Den 9. Maj 1797 tilskrev Thompson de Coninck og Duntzfelt om Købet og meddelte dem, at han i den Anledning havde trukket paa dem en 6 Maaneders Sigtvexel paa 25 000 Rdl. og en 9 Maaneders do. paa et tilsvarende Beløb i Favør af Hollænderen, Overkøbmand og Kommitteret for de udenlandske Sager Nicolaus Engelhardt som Befuldmægtiget for Ejeren af „Concordia“ Godofricus van Massou. Samtidig bad Thompson dem tegne Assurancen for Skibet vedrørende Hjemturen samt for Ladningen. Thompson døde i Batavia 12. September 1797. Til executores testamenti havde han udnævnt en S. T. Grüttner og Hollænderen C. M. Neyn; da denne som hollandsk Rejerings-Embedsmand ikke mente at burde paatage sig Hvervet, blev Varetagelsen af Thompsons Affairer lagt i Hænderne paa S. T. Grüttner og Superkargoen Hornemann. Disse afrejste i December s. A. til Danmark med „Christianus Septimus“ og bemyndigede Nicolaus Engelhardt til at expedere „Grev Bernstorff“ og sammes Returladning. Til Kaptajn for dette havde Thompson udset Styrmanden paa „Grev Schimmelmänn“ August Bonge. 24. Februar 1798 meddelte Engelhardt de Coninck og Duntzfelt, at Ladningen var en af de bedste, som var bleven afsendt fra Batavia; den bestod af 600 000 Pund Sukker, 244 450 Pund Kaffe, foruden diverse Sapan Træ, Snørrottinger og batavisk Arrak; dens Kostpris androg kun 138 000 Rdl.

Mens det lykkedes de 3 andre Skibe „Grev Schimmelmänn“, „Christianus Septimus“ og „Kronprins Frederick“ at undslippe Kaperne, blev „Grev Bernstorff“ anholdt i Atlanterhavet af det engelske Krigsskib „Sensible“ og ført til England, hvor Skib og Ladning blev foreløbig kondemneret. Sagen ind-

bragtes herefter af de Coninck & Co. og Duntzfelt & Co. for Admiralitetsretten. Til de ovennævnte Momenter kom nu dette, at Englænderne ved Visitationen af det tidligere nævnte, ogsaa opbragte Skib „Nancy“, tilhørende Blacks Enke & Co., havde fundet nogle Papirer, der efter Sir William Scotts Formening godtgjorde, at Nic. Engelhardt ikke blot var manager men ogsaa medinteresseret i Expeditionen af „Grev Bernstorff“. Sir William saa heri en „fraudent suppression“. Dette i Forbindelse med, hvad der iøvrigt forelaa, førte ham til at afskære Reklamanterne fra „farther proof“ og til at opretholde Kondemnationen. Samme Skæbne fik Sagen ved Appelrettens Dom af 29. Juli 1801.

Forøvrigt havde Duntzfelt een Gang før været under Mistanke, nemlig i 1797, da Skibet „Amalienborg“ var blevet anholdt af den engelske Fregat „Crescent“ og bragt først til Kap og derfra til England. Ved den foranstaltede Undersøgelse oplystes det, at Firmaet, der i 1794 af Skibskaptajn Henry Kent havde købt Skibet „Amalienborg“, havde solgt dette i Bengalen og i Stedet derfor anskaffet et andet; dette havde Duntzfelts Kaptajn John Aicken, en naturaliseret Englænder, givet Navnet „Amalienborg“ samtidig med at overføre det solgte Skibs Papirer til det nye anskaffede Skib. Efter nogle Lokalfarter i Ostindien havde han med det nye „Amalienborg“ i Batavia indtaget en Returladning af Sukker og Kaffe til København. I Kap kom Skibets Besætning i Forhør, og dér havde Skibets sorte Matroser, af hvilke en Del blev tilbageholdt, tilstaaet overfor Admiral Elphinstone, at Expeditionen gik for engelsk Regning, noget de sikkert ikke havde det fjærneste Kendskab til. Da endelig „Amalienborg“ kom til England, optraadte Duntzfelts derværende Agent, Firmaet David Scott & Co., saaledes, at det paadrog sig Mistanke for at være personlig interesseret i Expeditionen; om dette var Tilfældet eller ikke, ses ikke at være oplyst. Ikke uden Interesse er det dog, at mens den danske Gesandt i London, Grev Wedel Jarlsberg, da „Rendsburg“-Sagen kom op, strax henvendte sig til Lord Grenville med Forsikringer om, at de Coninck og hans Firma var hævet over enhver Mistanke — ligesom han overfor sin egen Regering udtalte som sin Overbevisning, at de Coninck „med hele sin aabne og korrekte Optræden“ i den foreliggende Sag „ikke havde foretaget sig noget, hvorover han som Købmand havde Grund til at rødme“, — var han noget betænkelig med Hensyn til det Duntzfelt'ske Firma. Ja, han tilkendegav aabenlyst overfor Regeringen sin Mistanke (bien fondue) om, at Duntzfelt & Co. i „Amalienborg“-Sagen, som forøvrigt blev ordnet ved Akkord med Kaperen, havde handlet sammen med det engelske Firma. Han haabede imidlertid, at dette ikke var Tilfældet med de foreliggende — de egentlige *bataviske* — Sager.

At disse, hvor der forøvrigt kun blev Spørgsmaal om hollandske Interes-

ser, kom til at influere paa Afgørelsen i „Bernstorff“-Sagen, turde være utvivlsomt. Som Pierre Peschier skrev i Juni 1799: „de bataviske Sager optager al Interesse og Advokaterne“, „de har skabt en frygtelig Mistillid“.

De „Bataviske“ Prisesager indlededes med Affairen „Rendsburg“.

* * *

De hollandske Kolonier i det ostindiske Arkipelag: Molukkerne, Java, Madura og den sydlige Del af Sumatra styredes i Krigens første fem Aar af det i 1602 stiftede „Hollandsk-indiske Handelsselskab“, der havde Hovedsædet for sin Styrelse og samtidig Udførselspladsen for Koloniernes Produkter i Batavia, „Koloniernes Dronning“. Efterat Holland i 1795 havde konstitueret sig som Den bataviske Republik i nøje Forbund med Frankrig, respekterede Republikken Handelsselskabets Styre over de ostindiske Kolonier indtil 1798, da den ved Konstitution af 23. April s. A. inddrog Kolonierne under Moderlandet og gav dem et lokalt Styre: „Raadet for de asiatiske Besiddelser og Etablissementer“, hvis Medlemmer forøvrigt ikke maatte tage Del i nogen Handelsaffaire. Samtidig ophævedes Handelsselskabet, og den bataviske Republik overtog da dets Aktiver og Passiver.

Ved Krigens var Selskabets Virksomhed svækket i overordentlig Grad — afskaaret som det var fra selv at exportere, og henvist saavel med Hensyn til Export som med Hensyn til Import til de neutrale Staters, d. v. s. Hamborgs, Bremens, de skandinaviske Landes, Portugals og Nordamerikas — en Tid ogsaa Preussens og Spaniens Redere og Handlende. Under disse Omstændigheder ophobedes der i Batavia store Mængder af indiske Varer: „Der ligger saa uhyre Forraad af Produkter, at Pakhusene falder sammen under deres Byrder, saa at man ikke kan finde Plads til dem“. I Fornemmelsen af, at der hér forelaa enestaaende Chancer, havde de Coninck & Co. allerede fra Oktober 1796 indledet Underhandlinger med Handelsselskabet om Køb under Eet af en væsentlig Del af dets Varelagre.

Selskabet havde oprindelig foreslaaet, at Forretningen effektueredes enten ved en „Neutralisation“ af Varepartierne eller ved, at den fordeltes paa flere private Hænder. Begge disse Forslag afslog de Coninck, idet han betegnede det første som uhæderligt og det andet som kun egnet til at medføre allehaande Vanskeligheder.

Efter lange Forhandlinger sluttedes endelig i Amsterdam 24. Februar 1797 den saa meget omtalte bataviske Kontrakt mellem de Coninck & Co.s Befuldmægtigede, D'Herrer Jan Jacob Vonte, Jan Jacob Vonte junr. og Louis Henri Vonte, og Repræsentanterne for „het Comitté tot de Zaaken van de Oost-Indische Handel & Besittingen“, hvilken Kontrakt 1. April s. A. bekræftedes for Notarius af de Coninck i København. Kontrakten suppleredes ved Tillægs-

kontrakter af 5. Juli 1797 og 28. Juni 1798 om Køb af yderligere Kvanta; Af-
tagningen af disse skulde dog være betinget af, at det lykkedes de Coninck &
Co. at gennemføre Hovedkontrakten og at skaffe Fragter.

Det samlede Kontraktbeløb anslog Sir William Scott — under Prisesagen
angaaende „Rendsburg“s Ladning — til det efter Tidsforholdene uhyre Beløb
af 19 Millioner Gylden, ligesom han kalkulerede, at der til Afskibningen af
samtlige Varer, ca. 19 000 Tons, udfordredes 38 Skibe af Middelstørrelse. Han
betegnede Forretningen som gigantisk, „the property is of such value, as to
create peculiar alarm“, og selv de Coninck, der under Processen naturlig søgte
at reducere dennes Omfang navnlig i Forhold til, hvad det ostindiske Handels-
selskab tidligere havde exporteret, og til, hvad de andre Partikulære under
Krigen havde afskibet, — selv han erkendte overfor den danske Regering, at
denne „Operation“ var en af de største og mest konsekvente, der overhovedet
var sket i Handelens Historie; han sammenlignede den med Gudemeesters
10aarige Kontrakt med den portugisiske Regering om alle Brasil-Diamanter og
med Handelshuset de Nismes Overenskomst, der gjaldt for 20 Aar, om Af-
tagning af alt brasilsk Farvetræ. „Vort Velfærd afhænger af denne Sags hel-
dige Udfald,“ skriver de Coninck til den danske Regering.

Den første Kontrakt omfattede følgende Varer:

Muskat-Nødde	100 000	Pund	170	Stuivers pr. Pund
Muskat-Blomme	65 000	„	35	Schilling vl. „
Nellike	700 000	„	45	„ „ „
Indigo	20 000	„	60	„ „ „
Bomuldsgarn	100 000	„	30	„ „ „
Kamfer	150 000	„	20	„ „ „
Kardemomme	10 000	„	20	„ „ „
Peber	3,500 000	„	23	Groot pr. Pund
Puddersukker	2,000 000	„	13	„ „
Java Kaffe	8,000 000	„	9	„ „
Safran	25 000	„	40	Gylden pr. 100 Pund
Sago	20 000	„	5	Stuivers pr. Pund
Tin	1,000 000	„	40	Gylden pr. 100 Pund
Sapantræ	250 000	„	4	Gylden pr. 12 Stk.
Arrak	150 Leg		400	Gylden pr. Leg

Alene Værdien af disse Varer anslog de Coninck, „om de kommer lykkeligt frem“, til i det mindste 7—8 Millioner Rdl., — 20—25 Millioner Kroner —, idet han ikke undlod at fremhæve overfor Regeringen, at Importen af dem vilde give Staten en Indtægt af 300—400 000 Rdl.

Varerne skulde ifølge Kontrakten leveres „fob“, fri for alle Afgifter, — et Punkt, som de Coninck tillagde den største Betydning. De skulde aftages, efterhaanden som Køberen kunde fremskaffe Skibe. Og i saa Henseende over-

drog de Coninck Befragtningen af saadanne til Duntzfelt. 27. Juni 1798 meddelte han, at der allerede var fragtet Skibene: „Næsset“, „Dronninggaard“, „Holger Danske“, „Kjøbenhavn“, „Helsingør“, „Tvillingriget“, „Fædrelandet“, „Brødrene“, „Velbetænkt“, „Søplog“ og „Concordia“, som han haabede vilde komme hertil 1798 eller 1799.

Varerne skulde betales i Amsterdam for hver Ladnings Vedkommende: med Halvdelen 3 Maaneder, efter at der var indløbet Meddelelse om deres Afskibning, og med Resten 3 Maaneder derefter.

Forretningens Omfang nødvendiggjorde, at de Coninck & Co. maatte have deres faste Kontor i Batavia, og til at varetage Firmaets Interesser dér engagerede det som Superkargoer: M. A. Fugl, der var dansk Konsul, og A. G. Surbelius.

Da de Coninck i 1797 sluttede Hovedkontrakten, havde han tænkt at assurere Expeditionerne for Søskade og Capture, og i Efteraaret s. A. satte han sig i Bevægelse herfor. Han maatte dog snart opgive at erholde Assurancer hér eller i Tyskland—Holland; kun i England viste der sig Muligheder. Fra andre Lejligheder havde han imidlertid bitre Erfaringer med Hensyn til de engelske Assurancer; naar han stod for Afregningen af disse, havde det ofte vist sig, at flere af Assurandørerne var ude af Stand til at udrede Beløbene. Og de Vilkaar, der nu opstilledes fra Assurandørernes Side, var efter hans Skøn uantagelige. For simpel Søskade forlangtes saaledes 7—8 %, og saaledes, at Assurandørens Ansvar ophørte fra og med det Øjeblik, da Skibet blev anholdt, selv om det strax derefter blev frigivet. Og inclusive Capture m. m. kunde han ikke erholde ubetinget Assurance uden mod en Præmie, der vilde gaa op til ca. 60 %. Forsaavidt det drejede sig om Assurancer, betinget af Garantier fra den forsikredes Side f. Ex. for, at Skib og Ladning var neutral Ejendom, da vilde Præmien for en saadan andrage 30—35 %. Men de Coninck forudsaa, at, naar det saa kom til Stykket, d. v. s. naar Assurance blev effektiv, vilde han blive mødt med Indsigelser af enhver Art; selv om han nok saa meget overfor Assurandørerne kunde dokumentere sin neutrale Ejendomsret, hvad hjalp saa dette, naar den engelske Priseret vilkaarlig erklærede, at Handelen var illicit og maatte opfattes som gjort for fremmed Regning. Der var nok Mellemløbere: Cramer & Søns „Cathrina Maria“, der oprindelig var et portugisisk Priseskib købt paa Isle de France, var for Rejsen Batavia—København assureret i London for 33 050 £ mod en Præmie af 8882 £ = 26½ % med Assurance ogsaa for eventuel Opbringelse i Anledning af denne „Irregularitet“. Men en saadan eller lignende Assurance, om den havde været opnaelig, forekom de Coninck farlig, idet den paa Forhaand lagde paa Bordet de Mangler og Risikoer, der klæbde ved den paagældende Expedition.

Under disse Omstændigheder fandt de Coninck, at det var som at „bort-

kaste Præmierne“, om han tegnede Assurancer, og med de mange Expeditioner, han havde, besluttede han sig til at løbe Risikoen ved at være sin egen Assurandør. Man forstaa herefter hans Interesse for Konvojsystemet og hans Skuffelse over, at dette i den ostindiske Fart slog fejl.

Skib paa Skib løb nu ud fra Batavia med deres kostbare Ladninger — søgende langt sønden om Kap helt over til Amerikas Kyster og op mod Island for at undgaa Kaperne. Uvilkaarlig spørger man: Hvorledes bar Fr. de Coninck denne frygtelige Uvished? Kunde han under disse Forhold nyde Dronninggaards Lyksaligheder? Eller følte han sig sikker?

De Conincks første Afskibning ifølge den „bataviske“ Kontrakt skete med Fregatten „Rendsburg“, der tidligt paa Aaret 1798 afgik fra Batavia, og som, noget forinden Linieskibet „Oldenburg“ var kommet til St. Helena i August s. A., blev opbragt af den derværende engelske Guvernør for sammen med Skibene „Odin“ og „Nancy“ at blive ført til England. Med det fra Ostindien i Slutningen af September s. A. hjemkomne Skib „Johanne“ erholdt de Coninck Meddelelse herom. Omtrent samtidig indløb Efterretningen om, at ogsaa Skibet „Grev Bernstorff“ var standset og skulde indbringes for Priseret. De Coninck indsaa herefter Situationens Alvor, og med kongeligt Rejsepas tog han til England for hos rette Vedkommende at plaidere Sagerne. Men ogsaa Regeringen havde Følelsen af, at man stod overfor noget ret katastrofalt.

Længe i Forvejen — allerede i Juni Maaned — havde de Coninck, for alle Eventualiteter, adviseret Regeringen hér om sin bataviske Kontrakt og om de Expeditioner, man kunde forvente ifølge denne. Og i Tilslutning hertil havde Chr. Bernstorff ved Skrivelse af 3. Juli kommunikeret Wedel Jarlsberg Sagen, for at han kunde være forberedt; det henstilledes dog til ham ikke at „*provoquer des soupçons et des jalousies par des confidences déplacées et gratuites.*“

De Coninck gik forøvrigt ud fra, at den engelske Regering gennem sit Efterretningsvæsen allerede var kendt med den bataviske Kontrakt. Dette synes imidlertid ikke at have været Tilfældet, idet Lord Grenville svarede Wedel Jarlsberg paa hans Henvendelse angaaende Rendsburgs-Sagen, at denne formentlig ikke drejede sig om Transaktioner foretagne for fjendtlig Regning men om ulovlig Handel i Ledtog med engelske Undersaatter.

Dette Synspunkt viste sig, efter at „Rendsburg“ var kommet til England, ikke at have nogetsomhelst Holdepunkt. Det var den bataviske Kontrakt, der blev Kardinalpunktet i Sagen lige fra det første Forhør i Juni Maaned 1799, efter hvilket den udsattes til „*farther proof*“. Ladningen blev herefter udlevéret de Coninck & Co. mod Sikkerhedsstillelse og med Forpligtelse til at realisere den i England. En omfattende Undersøgelse blev nu sat i Gang, ogsaa af den Grund, at saa mange andre Sager af lignende Art var indbragt

for Admiralitetet, Sager, hvis Afgørelse blev udsat, til Dommen angaaende „Rendsburg“ var faldet. Gentagne Gange besværede de Coninck sig over, at han ikke kunde faa Dom, og over det Utal af Oplysninger, der fordredes produceret, saaledes med Hensyn til Alt, hvad der forelaa af Korrespondance.

Selve Skibet „Rendsburg“ blev prisedømt ved Admiralitetsrettens Dom af 26. Juni 1799, der stadfæstedes af Appelretten 12. Marts 1803. Ved begge Retter blev det efter de foreliggende Omstændigheder anset som tilhørende det engelske Firma Fairly & Co. i Kalkutta.

Først den 13. August 1802 afsagde Sir William Scott sin Prisedom angaaende Ladningen, der pure stadfæstedes af Lords Appeals den 25. April 1803.

Dommen er i sig selv et ejendommeligt historisk Aktstykke; „dens Uretfærdighed er indlysende“, siger det danske Udenrigsministerium, der kun kan forklare den som hvilende paa politiske Hensyn og Betragtninger.

I Dommen bestred Sir William Scott ikke, at Kontrakten i og for sig hjemlede de Coninck Ejendomsret over Varerne. Han kom dog ikke nærmere ind paa dette Punkt eller paa Mistanken om, at saavel Kontrakterne som den hele Korrespondance var fingererede, d. v. s. aftalt Spil. Det, der for ham var det afgørende, var selve Handelens Natur. Set i Relation til Køberen, de Coninck & Co., forekom Transaktionen ham saa extraordinær, saa lidet staaende i Forhold til Køberens Købe- og Dispositionsevne — uagtet han betegner Firmaet som „a house of great opulence“ — at den ikke kunde lignedes med en almindelig Forretning, end ikke med en Spekulation. Dens Basis maatte ses i Forhold til den foreliggende politiske Situation; den var at betragte som en Intervention, en Hjælp ydet en nødlidende krigsførende Magt. I saa Henseende støttede han sig paa en Passus i Hovedkontrakten, hvor Handelsselskabets Delegerede udtrykkelig udtalte, at det var den ved Krigen skabte Nødstilstand, der havde bevæget Handelsselskabet til at entre i Forretningen. Han opfattede herefter de Coninck & Co. som Repræsentant for det hollandsk-ostindiske Handelsselskab, som Formidler for dette og det paa et Tidspunkt, hvor det var Selskabet selv umuligt at exploitere Varerne. Som Forholdene laa paa Batavia, saa han i det hollandsk-ostindiske Selskab ikke noget væsensforskelligt fra den hollandske Regering. Som Momenter, der ogsaa illustrerede Kontrakternes extraordinære Karakter, fremhævede han, foruden de Coninck & Co.s Fritagelse for enhver Told eller Udførselsafgift, den Omstændighed, at de omfattede Varer, som Kompagniet ellers aldrig solgte til fremmede Afskibere, og endelig Prisen, der nærmere maatte lignedes med Fredsprisen.

Samtlige Momenter førte Sir William Scott til Konklusionen, at Transaktionen var uforenelig med Neutralitets-Begrebet, og at Kontrakten herefter

var „unlawful“; som Følge deraf vilde det omhandlede Gods, uanset at det var transporteret under dansk Flag, være at konfiskere.

Dommen vakte overalt i Europa og Nordamerika den største Opsigt og forekom ogsaa den danske Regering saa unaturlig, at den tilsagde de Coninck sin Støtte til at prøve det sidste Skridt: en direkte Henvendelse til den engelske Konge om Ophævelse af Konfiskationen. Dette forment man lettere lod sig gøre i det foreliggende Tilfælde, hvor „Rendsburg“ var opbragt paa St. Helena, altsaa af den engelske Regering, saa at man ikke hér, som hvis det var kapret i rum Sø, havde Hensyn at tage til Kaptøerne. Tidspunktet og de politiske Forhold syntes belejligt, idet den Spænding, som i Aarene 1800 og 1801 havde hersket mellem det engelske og det danske Kabinet, var udløst.

En Henvendelse som den omhandlede til den engelske Konge var forøvrigt ikke uden Præcedens. I 1798 blev nogle svenske Koffardiskibe, under Konvoj af Orlogsskibe, af en overlegen engelsk Flotille tvunget til at gaa til engelsk Havn, hvor de blev opbragt og prisedømt af Sir William Scott 11. Juni 1799, hvilke Domme 2. Juli 1802 stadfæstedes af Appelretten. Denne Sag havde i høj Grad ophidset den svenske Konge Gustav IV, og under de foreliggende politiske Forhold havde den engelske Regering fundet det opportunt at betale Svenskerne en betydelig Godtgørelse for de konfiskerede Skibe og Ladninger.

De Coninck opnaaede imidlertid, saavidt ses, intet ved sin Henvendelse.

Naar der spørges om, hvorledes den bataviske Affaire forløb for de Coninck, om den gav ham Tab eller Gevinst, da savner man en Opgørelse herover. Adskillige af hans Ladninger blev opbragte og konfiskerede, saaledes i 1799 og 1800 Ladningerne ex „Kjøbenhavn“, „Tvillingriget“, „Holger Danske“, „Speculation“ og „Fædrelandet“; de fleste af Skibene slap dog igennem til Kjøbenhavn med deres Ladninger, deriblandt „Norske Løve“, „Dronninggaard“, „Amerika“, „Gregers Juel“, „Brødrene“ og „Næsset“ — enkelte til Holland, som „Grev Chr. Bernstorff“; Skibet „Eendrægtigheden“ blev af en fransk Kaptøen indbragt til St. Lucas, hvor det dog blev frigivet efter Affindelse med Kaptøeren. Skibet „Henriette“ løb ind til Bergen, hvor Ladningen blev udlosset og solgt. Denne Ladning giver forøvrigt et Vidnesbyrd om, hvor store Værdier der stod paa Spil. Ved Klareringen havde de Coninck opgivet som Varens Indkøbspris 250 000 Rdl., men Regeringen og Firmaet enedes dog om at ansætte Værdien til $\frac{1}{2}$ Million Rdl. I 1803 skriver de Coninck selv til Regeringen, at Tabet ved Opbringelserne langt fra løb op til det Beløb, som det vilde have kostet ham at assurere samtlige Transporter. Han opgiver, at i de 6 Aar, der var forløbet fra Kontraktens Afslutning, var der paa denne afskibet 19 Ladninger, og at han ventede yderligere 3.

At de Coninck i denne for ham saa kritiske Periode, i alt Fald tilsyne-

ladende, bevarede Roen, ser man af hans Breve til Vennen Reverdil. 11. December 1799 udtaler han, at han nærer godt Haab med Hensyn til de engelske Retssager: Reverdil skal aldeles ikke ængste sig for hans Vedkommende med Hensyn til Udfaldet af hans „grande entreprise“. Og selv 17. Marts 1801, da de Coninck forudsaa Bruddet med England og paa dette Tidspunkt maatte være forberedt paa, at de engelske Domme vilde gaa ham imod, skriver han: „I hvad der saa end sker, kan jeg kun komme til at tabe en Del af de Avancer, som jeg har haft de sidste 10 Aar; da jeg aldrig har regnet med disse og ikke ændret min „manière d'être“ derefter, vil min Tilværelse forblive den samme som hidtil, med mindre en Revolution à la française skulde styrte alt over Ende.“ For dog at erholde en Oversigt over sine løbende Engagementer udstedte de Coninck & Co. Proklama efter dertil indhentet kongelig Bevilling af 10. Marts 1801.

At han havde den fulde Tillid til sit Firmas Fremtid, ser man af, at han 1. Februar 1801 optog sin ældste Søn Louis Charles Frederik (Fritz) og 1. Februar 1803 den næstældste Søn Jean i Firmaet, som han hidtil havde ledet med sin Broder Jean de Coninck som Kompagnon. Ifølge Interessentskabskontrakten af 1803 androg Interessentskabskapitalen 320 000 Rdl. Da han i 1804 oprettede Testamente, anslog han sin rentebærende Formue til over 700 000 Rdl.

Man savner de fornødne Data for at kunne bedømme, hvor stor hans Formue i sin Tid har været. I et Brev fra 1794 til en af Søstrene skriver Jean de Coninck: „Vor Broders Formue andrager med lave Værdiansættelser 1 Million Gylden. Den vilde være tre Gange saa stor, hvis han ikke havde haft sin Byggemani, sin Dronninggaard og sin uendelige Flothed (profusion). Ingen i hans Stilling (état) har som han strøet Penge ud med rund Haand. Jeg tror derfor ikke paa, at hans Formue vil øges nævneværdigt, med mindre der indtræder ganske ekstraordinære Forhold, men herpaa kan man jo ikke gøre Regning . . .“

For Duntzfelts Vedkommende er der næppe nogen Tvivl om, at han tjente betydelige Penge paa Befragtningerne til de de Coninck'ske Ladninger. Fragterne var meget høje paa dette Tidspunkt. Exempelvis kan nævnes, at „Tvilningriget“ (147 C. L.), der ejedes af et Altonaer Rederi, i Juni 1798 var blevet fragtet for 60 000 Rdl. over en Bank for Tur og Retur Batavia + 1100 Rdl. i Kaplak til Kaptajnen.

Om Duntzfelt ogsaa har været Partner i Ladningerne, skal lades usagt; højst sandsynligt er det, at de Coninck & Co., i alt Fald for enkelte af Afskibningernes Vedkommende, har søgt Medinteressenter. I Akterne angaaende „Rendsburg“ ser man saaledes undertiden anført som Ladningsejere de Coninck m. fl.

Af Duntzfelts større Skibe blev „Holger Danske“ paa Hjemrejsen fra Ba-

tavia indbragt til Kap, hvor Ladningen, der tilhørte de Coninck & Co., blev udlosset. Det blev frigivet i 1800, men var saa medtaget, at det blev solgt paa Stedet.

Fregatten „Haabet“ (162 C. L.) kapredes paa Udrejsen til Bengalen og indbragtes til Isle de France, hvor Skib og Ladning i Henhold til Nivose-Loven prisedømtes. Skibet var købt i England efter Krigens Udbrud, og en Del af Ladningen befandtes at være engelsk Eje. Konfiskationen fandt i dette Tilfælde Sted „au profit du gouvernement“, og Kaperen blev idømt en Mulkt for sin barbariske Opførsel overfor det danske Mandskab.

„Dronninggaard“ medførte paa sin Rejse fra København til Lissabon en Ladning Tjære og Skibsmateriel, som det blev tvunget til at udlosse i Sheerness.

I Vinteren 1798—99 blev Skibet „Helsingør“ standset paa St. Helena, hvor Guvernøren fratog Kaptajnen (Murray) en Pakke Breve, der var adresserede til Firmaets Kommissionær i Manilla, og som blev overgivne til det engelske ostindiske Kompagni. Senere blev Skibet, ifølge Beretning fra den danske Gesandt i Madrid, kapret og indbragt til Manilla, hvor det kort efter blev frigivet. Hermed var Genvordighederne dog ikke endt. Paa Manilla blev Kaptajnen uenig med Duntzfelts Agenter dér paa Pladsen. Disse skrev til Firmaet og anklagede Kaptajnen, hvem de blandt andet beskyldte for at ville tilintetgøre Skibets Papirer for at hindre, at dette kom hjem. Under disse Omstændigheder sendte Firmaet Kaptajn Mossin til Manilla for at overtage Skibet. For alle Eventualitetens Skyld formaaede Mossin Raadet i Frederiksnagor til at udstede til ham et nyt Sæt Søpasser og Certifikater for „Helsingør“, noget, det forøvrigt ikke var berettiget til at gøre. Da Kaptajn Murray paa Manilla godvillig overgav Mossin de oprindelige Skibspapirer, var denne herefter i Besiddelse af 2 Sæt. Hjemkommen med „Helsingør“ til København — det skete først i Oktober 1803, altsaa 5 Aar efter dets Udrejse — afleverede Mossin og Duntzfelt kun de originale hér udstedte Søpasser og Certifikater men beholdt det andet i Frederiksnagor udfærdigede Sæt. I den Anledning dikteredes der Firmaet i Henhold til Fr. 3. November 1777 en Mulkt af 5000 Rdl. Denne Mulkt ændredes dog ved kongelig Resolution af 18. Oktober 1805 til en Bøde paa 100 Rdl., efter at Firmaet havde oplyst, at Passerne ikke var bleven misbrugt, og at Undladelsen med at aflevere det andet Sæt skyldtes den Omstændighed, at det havde villet indhente Pasregnin-gen fra Frederiksnagor for at søge det derfor erlagte Beløb refunderet.

Een af de første Sager, som behandledes af det nyoprettede Conseil des prises, var „Antoinette“-Sagen, hvor Expeditionen var foretaget, dels for Tutein & Co.s, dels for Frölich & Co.s og Duntzfelt & Co.s Regning. Skibet var gaaet fra København i 1797 og destineret til Trankebar og Frederiksnagor; det blev

paa Udrejsen opbragt af den franske Kaper „Le Bordelais“ og indbragt til Bordeaux. Alle dets Papirer var i Orden. Den eneste Omstændighed, som Kaptøren kunde paaberaabe sig, var, at Skibet havde været 3 Maaneder om Rejsen fra København, indtil det blev standset, i hvilken Anledning Kaptøren paastod, at det havde anløbet engelske Havne og dér blandt andet indtaget 77 000 Sølvpjastrer, som fandtes ombord. Ugattet „Antoinette“s Kaptajn gav fyldestgørende Oplysninger: Modvind, der havde foraarsaget et langt Ophold ved Kristianssand og et voldsomt Uvejr norden for Skotland, medførte den blotte Mistanke, at Tribunal de commerce i Bordeaux beordrede Skib og Ladning udlosset, hvorefter ogsaa Pjastrene udleveredes Kaptøren uden Kaution. For Conseil des prises paaviste den bekendte Retslærde, Regeringens Kommissær Jean Étienne Marie Portalis det fuldkommen grundløse i Opbringen, der ogsaa blev ophævet med Tilkendelse af Renter og Omkostninger til Ejerne af „Antoinette“.

Af de Duntzfelt'ske Prisesager er der dog næppe nogen, der frembyder større historisk Interesse end Sagen om Fregatten „Kaninholmen“ og dens Ladning.

7. Maj 1799 blev „Kaninholmen“ opbragt af den franske Kaper „Scipio“ og indbragt til Bordeaux. Først den 18. Juli s. A. gav Duntzfelt Indberetning herom til Kommercekollegiet. Uden at angive de nærmere Detailler, som senere fik den afgørende Betydning — den nære Forbindelse, der i denne Sag var med den hollandske Regering — anmodede han Kollegiet om dets Bona Officia; at han imidlertid var ængstelig for Udfaldet, ser man af en Bemærkning fra ham om, at Kollegiets Intervention vilde være „den eneste Redning“. Under 7. September skrev Chr. Bernstorff til Dreyer i Paris om at yde Firmaet kraftig Assistance.

Berryer nævner Affairen „Kaninholmen“ som den største Prisesag, der nogensinde havde været for. Den omfattede et af den danske Handelsmarines største Skibe (274 C. L.), og Værdien af dens Ladning — kinesisk The tilstrækkelig til at dække Hollands Forbrug for et helt Aar — ansætter han til 9 Millioner Francs; fra anden Side angives den dog kun til 5 Millioner. Parterne for den franske Priseret var Duntzfelts Firma, der ogsaa for Ladningens Vedkommende optraadte som Ejer, og som hans Kontrapart Kaperrederen R. Bonnet med dennes Medinteressenter. Forøvrigt var denne Kaperentreprise sat paa Andele (bons), der var Genstand for livlig Omsætning paa Pariserbørsen.

Ved sit Forbund med den franske Republik var Holland — den bataviske Republik — blevet stængt ude fra sin oversøiske Handel, og allerede i 1796 havde Landet Knaphed paa flere af de store Forbrugsartikler fra Ostindien og Kina — derunder Theen. Hverken den hollandske Regering eller de hollandske Købmænd dristede sig til at udruste Expeditioner til Kina med egne

Skibe; de vilde jo sikkert falde i Englændernes Hænder. I udstrakt Grad var Holland herefter henvist til at ty til de Neutrales Mellekomst, til, som det hed, at „laane neutralt Flag“. Valget faldt i dette Tilfælde, hvor det drejede sig om en enestaaende stor Expedition, paa det danske, der, saaledes skriver Berryer med nogen Overdrivelse, i Virkeligheden var det eneste, som Englænderne paa det Tidspunkt tolererede i de indiske Farvande; Danmark var i alt Fald den eneste neutrale Magt, der havde Besiddelser i Indien. Den heromhandlede Expedition: at hjemføre til Holland en Theladning fra Kina, altsaa en i sig selv neutral Vare, paatog Duntzfelt sig at managere. At de Coninck ikke blot har været kendt med Affairen, men at han ogsaa var Partner sammen med Svigersønnen, fremgaar af Sagens Dokumenter. Som den, for hvem Expeditionen i Virkeligheden udrustedes, nævner Berryer stadig den bataviske Regering. Om dette er rigtigt, kan dog være tvivlsomt; det er mere nærliggende at antage, at det var hollandske Købmænd, for hvis Regning Forretningen blev gjort, omend med den bataviske Republiks særlige Protektion.

Under de angivne Omstændigheder maatte en Expedition som denne forberedes og ledes med største Forsigtighed. For at sikre sig mod de franske Kapere og Priseretter vidste den bataviske Regering intet bedre end at sætte sin Allierede — den franske Regering : Direktoret ind i hele Affairen, og den opnaede ogsaa hos samme, som øverste administrativ Myndighed Kapervæsenet vedrørende, et Lejdebrev (sauvegarde), som skulde beskytte Expeditionen mod Opbringelser fra fransk Side.

Overfor engelske Opbringelser anfører Berryer, at alt blev gjort for at afværge Mistanke om, at der stod batavisk-franske Interesser bag.

Ved de Conincks Mellekomst og i hans Navn købtes i England Skibet „Rodney“, som tidligere havde sejlet for det engelsk-ostindiske Kompagni, og for hvilket, i de engelske Registre, det engelske Firma Hunter & Co. stod og vedblev at staa indregistreret som Ejer. Skibet førtes under engelsk Flag til København, hvor det blev sat til Auktion og tilslaaet Duntzfelt & Co. Auktionsskødet er af 16. Oktober 1797. Det kaldes i dette „Kaninholmen“, forhen „Rodney“, opkaldt som saa mange andre af de Conincks og Duntzfelts Skibe — saaledes: „Næsset“, „Dronninggaard“, „Rudermark“ — efter førstnævntes Ejendom ved Furesøen.

Til Kaptajn valgtes John Alcock, der ogsaa havde købt Skibet i England. Alcock var en naturaliseret Englænder, der i 1795 havde erholdt dansk Borgerskab, uden at han dog lærte at tale dansk. Til Skibet knyttedes iøvrigt nogle Englændere som Officerer, og for paakommende Tilfælde medgaves der Skibet engelske Flag. I København erholdt „Kaninholmen“ alle fornødne Legitimationspapirer, derunder kongelige Søpasser. Destinationen angaves som Trankebar eller Frederiksnagor, men Kommercekollegiet havde meddelt sit

Samtykke til, at Skibet af Guvernementet dér kunde erholde Søpasser til Kina med Returladning til fremmed Havn i Europa. Efter i København at have indtaget sin Ladning for Udrejsen — alle Ladningsdokumenterne for Udrejsen lød paa Duntzfelt & Co.s Navn — paabegyndte „Kaninholmen“ sin Rejse i November 1797. I Portsmouth gjorde det Ophold og indtog dér nogle engelske Passagerer og 46 Kasser Sølvpjastrer, som var sendt til Portsmouth fra Hamborg over London. Under Vejs gjordes Ophold i Kap, og i Trankebar erholdt det Søpasserne til Kina og Retur. Blandt de Passagerer, som „Kaninholmen“ havde optaget i Portsmouth, var ogsaa en Hollænder Becker-Teerling, som fra Trankebar til Kina og paa Returrejsen skulde fungere som Superkargo og blandt andet forestaa Theinkøbet i Kina. Efter at Ladningen var indladet dér, tiltraadtes Hjemrejsen til Europa. For denne Rejse var Konnossementet paa hele Ladningen udstedt paa engelsk, men forøvrigt ikke underskrevet. Det angav, at Varen var afskibet af Becker-Teerling for Regning en Svensker G. Surbelius i Kalmar, men konsigneret til de Coninck & Co.; som Destination var i Søpasserne angivet Texelen for Ordre, idet det af Hensyn til det dansk-asiatiske Kompagni ikke var tilladt at føre kinesiske Varer til Danmark.

Alt var saaledes omhyggeligt forberedt, og Expeditionen syntes at skulle ledsages af Heldet; fra engelsk Side havde „Kaninholmen“ ikke mødt Vanskeligheder af nogen Art. Saa indhentedes det af den franske Kaper, som var ude paa et af sine vanlige Røvertogter. Det fremgaar af Sagen, at Kaptajn Alcock først havde været sindet at sætte sig til Modværge. Ved Kapringen fandtes saaledes „Kaninholmen“s 10 Kanoner at være ladt med Krudt og Kugler. Næppe var Skibet lagt til Kaj i Bordeaux' Havn, før Kaptajn Alcock skyndte sig i Land med det for ham saa vigtige Dokument: det franske Direktoriums Lejdebrev for at deponere dette hos Myndighederne. Det var nemlig en kendt Sag fra tidligere franske Prisesager, at var først eengang et for Kaptøren ubehageligt Dokument faldet i dennes Hænder, saas det aldrig mere.

Sagen kom nu for Tribunal de Commerce i Blaye med Appel til Civiltribunalet i Bordeaux, og det siger sig selv, at Kaptørerne opbød alle Midler for at faa Ram paa denne mægtige Prise.

I saa Henseende stod de ikke uden visse gode Kort paa Haanden overfor de to Tribunaler:

Traktaten mellem Frankrig og Danmark var forlængst i andre Sager erklæret ophævet. Skibets Køb i England efter Krigens Udbrud, Indtagelsen af Pjastrene i Portsmouth og Anløbet af andre engelske Havne, endelig Kaptajnens Nationalitet var efter Praxis tilstrækkeligt til at jævnstille Skibet med fjendtlig Ejendom, hvorefter det i samme værende Gods, hvad enten det var i neutralt eller i Allieredes Eje, efter de franske Reglementer ogsaa var hjemfaldet til at anses som fjendtligt. Vanskelighederne for Kaptørerne var natur-

ligvis at komme udenom Direktoriets Lejdebrev. I saa Henseende havde de den Frækhed at paastaa, at dette ikke kunde tages i Betragtning, da ifølge Lovens Ord enhver „pièce non trouvée à bord“ var betydningsløs — og dette var jo afleveret i Land til de stedlige Myndigheder! Dernæst hævdede de, at Lovens Ord gik forud for Direktoriets, den udøvende Magts, Tilladelser, og at Frihedsbrevet derfor var ugyldigt.

Uagtet Regeringen straks synes at have gjort Forestillinger overfor Tribunalerne i Anledning af dette Spørgsmaal, bortsaar disse fra Lejdebrevet. Kaptørerne havde ved Loven og Reglementerne en Ret til Skibet og dermed til Ladningen, og denne Ret kunde ikke, selv under Hensyn til at det gjaldt en allieret Magts Interesser, sættes til Side. Konfiskationen af Skib og Ladning fandt herefter Sted.

Tilbage stod nu kun Forhaabningerne til det nyoprettede „Conseil des prises“, der her stod overfor en af sine første større Retsafgørelser.

Af største Betydning var det, hvorledes den nye Regering: *Konsulatet*, der ved Statskuppet 9. November 1799 havde afløst Direktoriets, vilde stille sig. Vilde Konsulatet : Førstekonsulen Bonaparte forsvare eller desavouere Direktoriets Lejdebrev? Heraf afgang i Virkeligheden hele Sagen. Thi som Generalkonsul Classen 15. August 1800 skrev: „Præsidenten for Conseil des prises, den tidligere Advokat Berlier beskytter Kaperne, hvis Intriger gaar videre, end det høje Kommercekollegium kan tænke sig. Kun en Paamindelse fra Førstekonsulen til Præsidenten om, at han maa vise sig upartisk og ikke paany indføre de Subtiliteter, som fandt Sted ved Cour de cassation, frugter.“

Det danske Gesandtskab ses ikke at være officielt optraadt i denne — i Forhold til England — saa kildne Sag. Selv den hollandske Regering var betænkelig ved at fremsætte sine „réclamations ostensibles“. Den indskrænkede sig til gennem sin Gesandt Rutger Jan Schimmelpenninck at gøre personlige Forestillinger overfor Førstekonsulen — i Februar 1800 udtalte Schimmelpenninck til Classen, at han havde sikkert Haab om, at den franske Regering vilde foranledige saavel Skib som Ladning restitueret. Iøvrigt blev det overdraget Admiral Jan Willem van Winter at foretage de videre Skridt sammen med Berryer. Denne beretter om et Møde, som de havde med Portalis, der syntes ret afvisende over for de to Herrers Paaberaabelser af det Løfte, som Direktoriets i sin Tid havde afgivet. Berryer refererer ganske pudsigt, at da Portalis udtalte, at Paaberaabelsen af Direktoriets Løfte vilde frembyde mere end een Vanskelighed, havde Admiralen, ude af sig selv af Harmen, lagt Haanden paa sin Kaarde — en Gestus, som Portalis heldigvis ikke bemærkede, da han var meget nærsynet.

Naar Portalis, hvis Retsind altid fremhæves, og som forøvrigt var ret fortrolig med danske Forhold, indtog det nævnte Standpunkt, var det sikkert,

fordi han allerede havde modtaget sine Direktiver fra Førstekonsulen. Oprindelig havde denne haft Ønsket om, at der skulde vises Hollænderne Imødekommenhed i Betragtning af, at Ladningen var hollandsk Ejendom og forud anmeldt at være saadan, inden Expeditionen fandt Sted; men ifølge Classens Indberetning af 19. September havde Hollands Afslag paa at yde den franske Regering et af denne forlangt Laan i Forening med Kapernes Intriger forandret Regeringens Sindelag. I Stedet for at understøtte Hollænderne blev det herefter tilkendegivet Conseil des prises, at Regeringen ikke vilde intervenere i Sagen, og at Raadet uden videre Udsættelse skulde dømme efter de eksisterende Love.

Som Sagen af Præsidenten blev forelagt Conseil des prises, var det kun sammes Opgave at afgøre, om „Kaninholmen“ og dens Ladning efter de franske Love og Reglementer var at anse som neutral eller fjendtlig; Hensynet til, at Parten var Frankrigs Allierede, kom ikke frem; ja ikke med et Ord omtales i Dommen Lejdebrevet eller, at der havde været Spørgsmaal om hollandsk Tilknytning til Expeditionen. Dommen, „den utrolige Døm“, der faldt 16. September 1800, stadfæstede Tribunalernes Kendelser. Skibet saavelsom Ladningen blev anset som engelsk Ejendom.

Til Kaninholmssagen knytter sig sikkert adskillige Momenter, som aldrig er blevet oplyst, og som selv Berryer ikke har kendt. Med de mærkelige Foreteelser, man atter og atter støder paa i det internationale Samkvem under Krigen, skulde det saaledes ikke undre, om „Kaninholmen“ foruden sit franske Lejdebrev ogsaa har sejlet under en vis Beskyttelse fra engelsk Side, som Duntzfelt kan have skaffet sig gennem sine indflydelsesrige engelske Forbindelser. Flere Momenter, men navnlig, at „Kaninholmen“ ganske undgik Under søgelse og Opbringelse i de engelske Havne, det anløb, tyder herpaa.

Interessant vilde det forøvrigt være at vide, hvorledes Duntzfelt kom ud af denne Affaire. Til den danske Regering havde han i sin Tid opgivet, at „Kaninholmen“ ikke var assureret. Har han erholdt Provisioner eller Garantier af Hollænderne, der dækkede hans Risiko? Selve Fragten har han formentlig tabt, idet det vides, at den danske Regering refunderede ham den af ham forud indbetalte Fragtafgift med 5000 Rdl.

*

*

*

Af forskellige Data fremgaar, at Duntzfelt & Co. nu ogsaa drev Forretning paa Vestindien.

13. November 1798 indberettede saaledes Dreyer fra Paris, at Duntzfelt & Co.s Skib „Freden“ var blevet opbragt i Vestindien til St. Domingo af Kaperen „Les deux amis“.

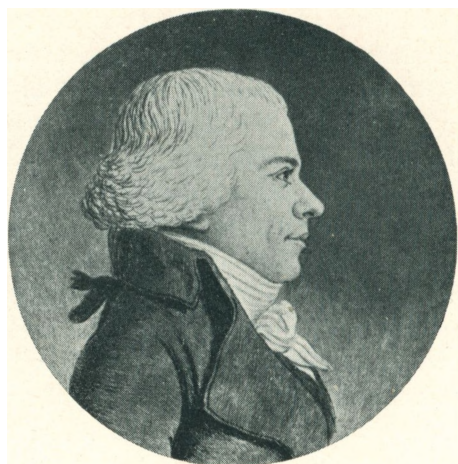
*

*

*

Erich Erichsen f. 1753 † 1837.
Firma: C. S. Blacks Enke & Co.
Societetets Ældste 1794—1817.
Komiteens Formand 1817—1833.

Chr. W. Duntzfelt f. 1762 † 1809.
Firma: Duntzfelt & Co.
Societetets Ældste 1802—1809.

Da C. W. Duntzfelt ved Nytaar 1800 stod overfor Opgørelse af sin Status og Vindings og Tabs Kontoen for 1799, maatte han være klar over, hvor vanskeligt det var at fastsætte, hvad der var tjent, og hvad der var tabt, — overhovedet hvad hans Formue androg. Hvor mange af hans løbende Forretninger og Expeditioner laa ikke hen i det uvisse! De afgørende Prisdomme var jo ikke endnu faldne, og Krigen syntes ikke at faa nogen Ende. Til Krigens Uro og Risiko var nu ogsaa kommet det *økonomiske Uvejr*, som i Løbet af Sommeren og Efteraaret 1799 fra Hamborg havde naaet København. Ikke blot som Forretningsmand men ogsaa som Bankdirektør havde han haft Lejlighed til paa nærmeste Hold at følge og prøve Krisens Gang: I Aarets Løb havde Speciesbanken maattet standse sin Kreditgivning paa et Tidspunkt, hvor Staten og Handelsstanden var i den yderste Forlegenhed for rede Valuta.

Efter en vis Uro paa Pengemarkedet i Efteraaret 1798 var Diskontoen i Hamborg i Februar 1799 faldet til 4—4½ %. I April Maaned, da Isen efter en streng Vinter tøde op, og den ene Flaade efter den anden løb ind i Hamborgs Havn med Varer fra begge Indier og Brasilien, var Diskontoen steget til 10—11 % og i Maj til 12 %. Hamborg var ved at blive kvalt i Varer; alle havde spekuleret, og saa betydelige Kvanta samledes i Foraarets og Sommers Løb, at hverken Pakhuse eller Oplagspladser kunde rumme dem. Tilmed indtraf samtidig fra England et mægtigt Prisfald, og ved Napoleons Sejrvindinger paa Fastlandet og Englands Blokade af Holland havde Hamborg tabt

en stor Del af det Marked, som Staden havde indvundet under Krigen. Et abnormt Vexelrytteri aabenbarede sig nu, og da dette og Vareengagementerne skulde afvikles, truedes den ansete Hansestad af Betalingsstandsninger af hidtil uset Maalestok. Penge var ikke til at opdrive — *Sølvet*, det Hamborg hidtil havde haft Overflod af, var som forsvundet. For at dæmme op mod Paniken stillede det hamborgske Admiralitet sine Kasser til Disposition. I September oprettede Stadens første Handelsmænd og Bankiers, foruden en Diskonto-Kasse paa $1\frac{1}{2}$ Million Mark Banko, et Laanekompagni til et Beløb af 6 Millioner M. B., der ydede anerkendte nødlidende Firmaer Laan i Form af Solavexler, udstedt af Kompagniet, for hvilke Laanekompagniet foruden de Varer, som Laantagerne havde givet i Depot, yderligere deponerede i Stadens Kasse hypothekariske Forskrivninger. Samtidig drog Hamborg selvfølgelig ind paa sine udenlandske og udenbyes Tilgodehavender, hvad den formaaede. I Løbet af 1799 gik i Hamborg ikke mindre end 181 Handelsfirmaer fallit med en Passivmasse paa over 36 Millioner Mark Banko, og mange af disse Falliter udviste ved, at der saa godt som intet var til Dækning af Kreditorerne, at Misèren ikke alene skyldtes de udefra kommende Omstændigheder, men ogsaa en udbredt Svindel. Og Falliterne fortsattes ikke blot i 1799 men videre i de kommende Aar.

Misèren i Hamborg maatte nødvendigvis ramme København med dens store finansielle Mellemværende med Elbstaden. Og, som Uheld sjældent kommer alene, skulde Aaret 1799 for vor Hovedstads Vedkommende ogsaa paa andre Maader præges af Genvordigheder. Høsten var ikke blot i Danmark men ogsaa i de østersøiske Lande slaet fejl. Kornhandlen, som spillede saa stor en Rolle i det københavnske merkantile Liv, laa derfor meget stille; her til kom, foruden Misvæxt i de vestindiske Kolonier, de alvorlige engelske Opbringelser — i det nævnte Aar laa ikke mindre end 12 danske Ostindiefarere anholdt i engelske Havne —, Blokaden af de hollandske Havne og endelig i August Maaned den russiske Embargo.

For København medførte disse Kalamiteter dog ikke den store og dybtgaaende Krise; de Coninck nævner saaledes, at den ikke forvoldte ham Tab af udover 1000 Rdl.

Hovedstaden var, med sine 100 000 Indbyggere, ikke blot Landets Storstad — de to næststørste Byer Aalborg og Odense havde saaledes kun et Indbyggertal af ca. 6000 — den var ogsaa, økonomisk set, en velsitueret By. Den rummede en stor Embeds- og Bestillingsmands-Stab med sammes faste Indtægter, en arbejdsom og nøjsom Mellemstand og Landets største Handels-huse, som vel paa dette Tidsrum laa inde i betydelige Engagementer, men som paa den anden Side under Krigen havde indtjent betydelige Formuer.

Selv den store Brand den 5.—7. Juni 1795 havde ikke lammet Byen; Op-

førelsen af de nye Bygninger, der skete med næsten rastløs Fart — i Aarene 1795 til 98 opførtes ialt 1041 Huse — havde vel trukket mange Penge ud af Omsætningen men ogsaa givet saavel Haandværkerne og Arbejderne som Købmændene Beskæftigelse og god Fortjeneste.

Forholdene inden for Storhandelen var forøvrigt i 1799 væsentlig anderledes her end i Hamborg. Ganske vist havde ogsaa København sin store Transitforretning med Kolonivarer, men den bevarede ikke blot sit danske Marked, men ogsaa Norge og flere af de østersøiske Byer som Aftagere. Den blev ikke som Hamborg saa pludseligt klemt inde; og grundet paa Beslaglæggelsen i England af de danske Ostindiefarere og paa Misvæxten i Vestindien, laa vor Hovedstad ikke med saa uforholdsmæssig store Varelagre som i Hamborg, hvor de foranledigede Tvangsrealisationer og Udbud til de i Forvejen ved Verdensprisfaldet reducerede og under disse Omstændigheder yderligere stærkt vigende Priser. Og mens en stor Del af de hamborgske Handelshuses Tab faldt paa de hos dem fra Udlandet og navnlig fra Amerika konsignerede Varer, paa hvilke de havde tilladt Konsignanterne at trække indtil $\frac{7}{8}$ af Værens Værdi, havde de københavnske Konsignatarer ikke løbet tilsvarende Risikoer og undgik derved Tab af denne Art.

Nogen almindelig Opgørelse over Beholdningerne i København eller over Varetilførslerne paa denne Tid haves ikke, men af Toldintraderne saavel som af Assurancernes Opgørelser ser man, at Importen næppe i 1799 har været større end i de foregaaende Aar. Af kinesiske Varer hjemkom ingen i 1799, og for ostindiske Varers Vedkommende stillede Importen sig væsentlig som i 1797 og 1798. Asiatisk Kompagnis Regnskaber viser forøvrigt, at *det* i alt Fald ikke havde lidt Tab paa sine Varer, idet det kunde give i Udbytte til sine Aktionærer i 1799 10 % og i 1800 16 % mod i 1797 5 % og 1798 12 %, ja dets Direktion saa endog saa lyst paa Situationen, at den foreslog Generalforsamlingen at forøge Flaaden med 4 nye Skibe.

Krisen var forøvrigt ikke af saa landsomfattende Art, at den medførte en almindelig Erhvervskrise eller større Betalingsstandsninger uden for Hovedstaden. Det var saaledes ikke paa deres udenbys Kunder, at de københavnske Grosserere led de store Tab, ej heller ved de „uhørte, tildels skammelige Bankerotter“ i Hamborg. Handels- og Industritidende anslaaer de Tab, som herfra blev lidt ved disse Fallitter, til kun 83 000 Mark Banko, et Tal, der dog sikkert er for lavt; blandt andet skal de herværende Redere og Købmænd have haft deres Besværligheder med at indkassere deres i Hamborg tegnede private Assurancer.

Det, der beredte den københavnske Handelsstand Vanskelighederne, var, næst Prisfaldet paa Lagerbeholdningerne, den momentane Pengeforlegenhed, der opstod ved, at Udlandet og da navnlig Hamborg standsede al Kredit og

indfordrede sine Tilgodehavender. Ude af Stand til at indfri forfaldne Vexler maatte flere af selv de større københavnske Handelshuse indstille deres Betalinger. Cramer & Søn og Pierre Peschier holdtes kun oppe ved, at Staten, der var stærkt engageret med dem, ydede dem Henstand. Af Grosserer- Societetets øvrige Medlemmer indgav i de kritiske Maaneder September og Oktober: Chr. Hoffman, F. C. Friderici, Knud Tang, Rabe Holm & Co., Selby & Ter-Borch, Kye & Helt, Jeppe Prætorius og Johan Ludv. Fr. Zinn deres Boer til Skiftebehandling. Saa godt som alle disse Boer extraderedes til Behandling ved særlige Skiftekommissærer: som Regel en Jurist og en Købmand. Allerede i Januar 1800 blev Jeppe Prætorius's Bo, i April og Maj s. A. Chr. Hoffmans, Selby & Ter-Borchs og Kye & Helts Boer udleveret de Paagældende til fri Raadighed. I det største af disse Boer, Selby & Ter-Borchs, fungerede Justitiarius Falbe og Chr. Wilh. Duntzfelt som Kommissærer.

Fra November 1799 og indtil 1805 træffer man ikke noget større københavnsk Handelshus som Konkurs undtagen Cramer & Søns, der gik Fallit i December 1801.

Alt synes forøvrigt at tyde paa, at hvis det kun havde drejet sig om de Handlendes Vare- og Vexel-Mellemværender, vilde de have klaret Situationen ved egen og Speciesbankens Hjælp; men det, der gjorde Ondet værre, var, at ogsaa Staten, Finanserne, stod over for en Nødstilstand med Hensyn til Numeræerne. Under de for Landets Økonomi saa gunstige Aar var Statsgælden, der pr. 31. December 1799 androg ca. 29 Millioner, ikke ved Skatter eller paa anden Maade bleven nedbragt, og i vid Udstrækning havde Schimmelmann i Stedet for faste inden- eller udenlandske Laan holdt Finansieringen af Statsfornødenhederne gaaende ved Vexeltransaktioner gennem Statens Bankokontor. Dette straffede sig nu, da Vexelrytteriet ikke lod sig fortsætte. Da tilmed flere af de af Regeringen optagne Laan blev opsagt til Udbetaling, tyede den i sin Vaande til Speciesbanken og tog ikke i Betænkning at svække denne ved at kræve Sølv af dens Beholdning, dels som Laan, dels mod Betaling med Specie-sedler, senere med Kurantsedler. I Aarets Løb og navnlig ud paa Efteraaret blev paa denne Maade — foruden at Bankokontoret blev forsynet med for 300 000 Rdl. Species i Sølv — af Banken udleveret Regeringen Sølv for 845 145 Rdl. Species. Disse Sølvleveringer havde Bankdirektionen ikke kunnet modsætte sig, idet Regeringen, der gennem Skatterne til enhver Tid var Indehaver af store Poster Specie-sedler, truede med at lade disse realisere, hvis Banken ikke indløste dem, hvilket selvfølgelig vilde have skadet Kursen. Tilmed havde Banken i Regnskabsaaret 1798—99 maattet levere sin store Kunde det Asiatiske Kompagni betydelige Poster Sølvpjustre til dets Expeditioner.

*

*

*

Krisens Gang illustreres gennem Kursbevægelserne. Paa Københavns Børs noteredes:

	Hamborg.		Amsterdam.		London.	
1799	2 Mdr. à dato	à vista	2 Mdr. à dato	à vista	2 Mdr. Sigt	à vista
1. Jan.	123 ¹ / ₂	125	110 ³ / ₄	111	5 Rdl. 58 Sk.	5 Rdl. 58 Sk.
1. Juli	124 ¹ / ₄	126 ¹ / ₂	111 ¹ / ₂	113	5 „ 49 „	5 „ 53 „
23. Sept. ...	126 ¹ / ₂	128	116	117	5 „ 0 „	5 „ 4 „

Det ses forøvrigt heraf, at mens Banko og Gylden steg, faldt Sterling til Ugunst for den københavnske Købmand med dennes store Vexelkrav paa England, derunder ved Diskontering af norsk-engliske Varevexler.

Fra ultimo September suspenderedes Valutanoteringerne paa Københavns Børs, men af Noteringerne i Hamborg, der under Krisen stadig var lavere for danske Vexler end de modsvarende Noteringer i København, ser man Kursfaldet for den danske Kurant (D. C.). Ultimo September noteredes danske 2 Maaneders Vexler i 129, 21. Oktober à vista 140, 29. November endog i 143. Aaret sluttede med en Kurs for 2 Maaneders Vexler af 140—139. Fra ultimo Marts 1800 bedrede Kursen sig til 130. Den 18. Marts genoptoges Noteringerne hér paa Børsen og aabnede med en Kurs for D. C. mod dansk Species af 132. Herpaa møder vi følgende Noteringer:

	Hamborg.		Amsterdam.		London.	
1800	2 Mdr. à dato	à vista	2 Mdr. à dato	à vista	2 Mdr. Sigt	à vista
4. April ..	128	129	119	119 ³ / ₄	4 Rdl. 92 Sk.	5 Rdl. 0 Sk.
4. Sept. ..	126	126 ³ / ₄	117 ¹ / ₄	118	4 „ 88 „	4 „ 92 „

Krisen var hermed overstaet i alt væsentligt for den københavnske Handelsstand, der — det være sagt til dens Ære — havde udvist en sjælden Loyaltet saavel indbyrdes som over for Speciesbanken, i hvis Bestyrelse den jo ogsaa havde tre af sine indflydelsesrigeste Medlemmer: Chr. W. Duntzfelt, Lars Larsen og Rasmus Kirketerp. Det var forøvrigt ikke første Gang, at det gode Forhold mellem Societetet og Banken havde faaet Udtryk.

I 1797, da det trak op til en Krise i København, som ytrede sig i nogle enkelte Falliter hér og i, at en ikke uanseelig Del af Bankens Sølv var blevet inddraget „formedelst Kursens Alternation“, havde 40 af Stadens mest ansete Handelshuse — derunder de Conincks og Duntzfelts — forpligtet sig til at antage hinandens Kurantvexler i Species til Pari-Kursen 125. Og da nogle af Societetets Medlemmer stod overfor Vanskeligheder, havde de betydende Firmaer ved indbyrdes Subskription samlet et Fond paa 200 000 Rdl., der af Speciesbanken suppleredes med 100 000 Rdl., for under Bestyrelse af Komiteen til Handelens Tarv at komme de nødlidende Kolleger til Hjælp.

Speciesbanken, der saavel under som efter Krisen i 1799 viste sig fuldtud

8 Rdl. Species-Seddel, udstedt af Speciesbanken, underskrevet af Lars Larsen, C. W. Duntzfelt, og Rasmus Kirketerp. Talonen tilvenstre ikke afskaaret.

solvent, havde vel allerede i 1797 søgt og erholdt kongelig Tilladelse til at formindske Dækningsfondet for sine cirkulerende Speciessedler, sit *rede Valuta Fond*, til 10 Species Sølv mod 22 Species i Sedler, i Stedet for som i Oktrojen forudsat mod 19, men havde hidtil været i Stand til at indløse sine Speciessedler paa Anfordring med Sølv. Dens Direktion, der saa godt som udelukkende udlaante og diskonterede i Species, havde ligeledes undgaaet at indtage større Beholdninger af Kurantsedler.

I Januar 1799 havde Banken en Seddelcirkulation af for 5,271 728 Species og som Dækning i rede Valuta 2,473 030 Species; deraf var de 2,375 556 i Sølv, dels møntet, dels i Barrer, og kun for 97 474 Species i Kurantsedler. Banken havde herefter Ret til at lade cirkulere i Speciessedler 5,473 666, hvilket vil sige, at den allerede paa dette Tidspunkt kun kunde sætte yderligere 201 938 Species i Omløb. Bankens Udlaan androg 4,379 243, dens Diskontering 1,138 447 Species; dens Deposito-Konto udviste 109 802 Species. Hele dens Indlaan beløb sig ikke til mere end 109 801 Species.

I Direktionsmødet den 4. Januar berørtes den yderlige Grænse, som Seddelcirkulationen var kommet til, navnlig ved Asiatisk Kompagnis Sølvkøb, og det besluttedes for at imødekomme Laanebegæringer og, indtil Sølv succesivt kunde erholdes til „bestandbar“ Pris, at modtage et Tilbud fra Duntzfelt om at laane Banken 55 000 Sølvpjastrer og et lignende Tilbud fra Søbøtcker & Co. Ellers gjorde Banken væsentlig sine Sølvkøb gennem de jødiske Bankierfirmaer — Jøderne, som de dengang betegnedes i Referaterne.

Allerede i Marts svækkede Finanskollegiet Banken ved at forlange 250 000 Species i Sølv mod Speciessedler. Samtidig lovede det at afdrage et tilsvarende Beløb paa de Laan, som Banken iøvrigt havde ydet de kongelige Institutioner, — noget, som dog ikke blev overholdt.

I Maj mærkedes Virkningerne fra Hamborg i forøgede Laane- og Diskonto-Begæringer, og man ser af Referaterne fra Direktionsmøderne, hvorledes mange Laansøgere maatte gaa bort med uforrettet Sag. 31. Maj kunde man af begærte 190 000 Species kun antage til Diskontering 48 000 o. s. v.

Under disse Omstændigheder rettede først Direktionen for Asiatisk Kompagni, senere en Række københavnske Grosserere Andragende til Regeringen om Oprettelse af et midlertidigt Diskonteringsinstitut under kongelig Garant og Bestyrelse. Til dette Andragende havde dog hverken Duntzfelt, de Coninck, Ryberg eller Blacks Enke & Co. ment at kunne slutte sig, og det førte ej heller til noget.

For at imødekomme Laane- og Diskonto-Begæringerne anmodede Speciesbankens Direktion derimod Kollegiet i Skrivelse af 18. Maj om at lade Kurantbankens Realisationsbestyrelse for en kortere Tid stille til Disposition en Sum Kurantsedler, nemlig 4—500 000 Rdl., af den Seddelmasse, som den laa inde med, og som var bestemt til anordningsmæssig Tilintetgørelse i dette Aar. Paa denne Maade erholdt Banken strax et Laan, stort 200 000, senere suppleret op til 600 000 Kurantdaler, som satte den i Stand til uanset Sølvafgangen at holde Speciessedelmassen og sine Udlaan og Diskontering foreløbig oppe.

Men hermed var Banken inde paa Skraaplanet: Sammenblandingen af Speciessedlen med Kurantsedlen.

Ved Opgørelsen pr. 30 Juni af Bankens 8de Regnskabsaar var dens Sølvbeholdning reduceret til 1,955 234 Species mod 2,788 082 det foregaaende Aar, og den havde nu som „rede Valuta“ Kurantsedler til en Speciesværdi af 518 511 (Kurs $126\frac{3}{8}$).

Foruden det legitime men tiltagende Begær af Sølvvaluta, som Direktionen ogsaa søgte at imødekomme ved en stærk Udmøntning, satte nu *Agiotagen* ind. Og for denne var der det frieste Spil, eftersom Kurserne paa dansk Kurant faldt i Hamborg, mens man herhjemme, ifølge den tidligere omtalte For-

ening, accepterede Kurantvexlerne i Species til Pari. Man købte saaledes i Hamborg Kurantvexler til Kurs 130 for saa at lade dem indfri eller diskontere her i København mod Species til 125. Speciessedlerne fordrede man her efter vexlede i Banken med Sølv. Denne og lignende Manipulationer fristede mange, selvom ogsaa de ansete Købmandshuse efter Henstilling fra Banken afholdt sig herfra.

Maanederne August—September gik hen under stadige Overvejelser indenfor Direktionen om, hvorledes man skulde klare Situationen.

Duntzfelts Standpunkt prægedes af hans Koldblodighed og købmandsmæssige Erfaringer — man mærker forøvrigt hans stadige Føling med Grosserer-Societetet.

Han anser Pengeforlegenheden som momentan — han frygter ikke nogen større finansiel Katastrofe. Han opmuntrer til ikke at tabe Modet, og han henstiller, at saavel Asiatisk Kompagni som Societetets Medlemmer genoptager Auktionerne. I saa Henseende giver han Exempel ved i September at holde Auktioner over Ladninger ex „Fredensborg“ og „Christianssand“. Han ønsker de til Næringslivet fornødne Kreditmidler fremskaffet, ved at Banken opsiger en Række af de Laan, som tyngede dens Dispositioner og ikke hørte hjemme under Bankens ved Oktrojen angivne Laanforretning. Han var imod enhver Forøgelse af Seddelmassen og beklagede, at denne (Kurant og Species) i 1799 oversteg den Seddelmasse af Kurant, som løb, da Banken blev startet i 1791. Han ønsker Speciesbanken og Tilliden til dens Sedler stabiliseret ved, at Sølvfondet atter bliver bragt op til det i Oktrojen oprindeligt fixerede Forhold (10 mod 19). Han advarer mod at gøre Specien afhængig af Kuranten og dennes Kursbevægelser. I Stedet for at formindske Speciessedlernes Masse og forøge Cirkulationen af Kurantsedlerne var det, efter hans Mening, ønskeligt at „udjage“ Kurantsedlerne eller i alt Fald at gøre dem mindre nødvendige og brugbare. Vilde det ikke være Banken til Fordel at opmuntre Regeringen til, i Stedet for at angribe Bankens Sølv, at søge ved Laan i Udlandet eller paa anden Maade at fremskaffe Sølv og derved sætte Banken i Stand til at indfri alle de cirkulerende Kurantsedler for at gennemføre Speciessedlen som eneste Mønt? Om saa Banken skulde bidrage til Rentesvarelsen af et saadant Laan ved at renoncere paa den Indtægt, som fulgte af Seddelemmissionen, vilde han gerne være med dertil. Da man imidlertid næppe i Øjeblikket kunde skaffe saa store Beholdninger af Sølv, saa burde Banken under alle Omstændigheder søge at gøre sine Sedler mere „begærlige“ ved at svække Brugbarheden af Kurantsedlerne. Derfor vil han have Handels- og Vexelomsætningerne baseret paa Species og forlanger, at Banken kun diskonterer rene Speciesvexler; for Kurantvexlers Vedkommende, i alt Fald kun mod Kurs. Og sluttelig kritiserer han det gældende

Diskontosystem, hvorefter Banken ved sine Udlaan og Diskonteringer be-
regner fast 4 %, mens Diskontoen efter hans Formening bør rette sig efter
Tilbud og Efterspørgsel og staa i passende Forhold til Hamborgs Diskonto-
satser. Han viger saaledes ikke tilbage for en meget betydelig Diskonto-
forhøjelse, dels for at begrænse de ikke absolut nødvendige Laanebegæringer,
men navnlig for at dæmme op mod den ogsaa for Banken skadelige over-
haandtagende Kapitalflugt til Hamborg og andre nødlidende Byer, der var
villige til at give Kapitalen en ganske anden Forrentning. Af hans Udtalelser
ser man forøvrigt hans Tiltro til, at Købmanden trods Kreditindskrænkning-
erne gennem sine Varebeholdninger nok skal finde Midler til at klare sig.

Duntzfelts Kollega Konferensraad Wendt anerkendte vel Duntzfelts „Sag-
kundskab“ og, at hans Grundsætninger i det væsentlige var rigtige, men han
kunde aldeles ikke indlade sig paa de af Duntzfelt foreslaaede radikale For-
anstaltninger. Han var imod en almindelig Forhøjelse af Rentefoden, der vilde
influere paa de kongelige Obligationers Kurs, og imod Opsigelsen af de i Ban-
ken værende Laan — hvilket særlig vilde gaa ud over de offentlige Institu-
tioner, der fra gammel Tid havde deres Kredit i Banken. Han stillede der-
imod Forslag om, at der tilførtes Speciebanken nye Virkemidler ved, at dens
Aktiekapital forøgedes med 600 000 Species. Paa ægte Schimmelmann'sk Vis
søgte han forøvrigt blot at komme over den „øjeblikkelige Situation“.

Det, der for ham var det afgørende, var at hindre eller i alt Fald vanske-
liggøre, at Speciegedlerne fremkom til Indveksling med Sølv. (Det bemærkes,
at indtil Oktober havde Banken endnu ikke benyttet sin Beføjelse til at vexe
Speciegedlerne med Kurantsedler efter Kurs). Han ønskede derfor, som han
udtrykte sig, at Speciegedlerne blev gjort „sjældnere og urealisable“. Han
vilde søge at faa dem bort fra Hamborg og Hovedstaden, hvor de laa Speku-
lationen nærmere, og saa vidt muligt føre dem ud til Provinserne og til Norge,
hvor de laa „tungere“. Han henstillede, at man søgte at formaa de kongelige
Kasser til i saa stort Omfang som gørligt at holde paa Speciegedlerne og
slippe Kurantsedlerne ud, og han foreslog, at Kurantbanken, der laa stille hen
i Realisation, skulde indvexle en Del af sine Beholdninger af Kurantsedler
mod Speciegedler. Han vilde end ikke vige tilbage for, at Speciebanken del-
tog i disse Operationer ved at købe store Poster Kurantsedler. Ved disse
forskellige Foranstaltninger vilde, som han hævdede, Seddelmængden ikke
forøges — det ønskede han ligesaa lidt som Duntzfelt —; Speciegedlerne blev
kun anbragt paa de for Banken i Øjeblikket mest bekvemme Steder. Overfor
sine Kollegers Indvendinger om, at Operationerne vilde vække Sensation og
svække Tilliden til Speciegedlerne, havde han kun Haabet om, at dette ikke
vilde blive Tilfældet.

Etatsraad Tetens var imod at uddrage Speciegedlerne for Kurantsedlerne

af Cirkulationen. Han forudsaa, at der ved de af Wendt foreslaaede Operationer let kunde blive Tale om at sætte et større Kvantum Kurantsedler i Cirkulation end det anordnede, hvorved ogsaa deres Kursværdi vilde blive yderligere trykket. Han fandt det mest naturligt, at Banken under den forhaandenværende Situation resolut bestemte sig til kun at vexe Speciessedlerne mod Kurant efter et fast Forhold af 125 Rdl. kurant mod 100 Rdl. Species; denne Forholdsregel skulde nok bringe Indvexlingen og Agiotagen til Ophør. Dette drastiske Middel turde de øvrige Direktører dog ikke være med til, idet de mente, at det var ensbetydende med Bankens Selvopgivelse og med en Forværring af Speciessedlernes Kurs, ligesom de ikke kunde se andet end, at det stred mod Oktrojen. Bankens Ret til at vexe med Kurantsedler *efter Kurs* maatte efter dens Formening opfattes som Vexling *efter den til enhver Tid gældende Kurs*.

Det vil saaledes ses, at der langt fra var Enighed indenfor Direktionen om Maal og Midler. Dertil kom, at den embedsmæssige Gruppe indenfor Direktionen: Ove Malling, Wendt og Tetens, af hvilke de to sidste tilmed var Deputerede i Finanskollegiet og nøje inde i Regeringens Pengeforlegenhed og Operationer, ikke holdt deres merkantile Kolleger Duntzfelt, Larsen og Kirkebjerg à jour med disse Forhold, ligesom de naturlig var mere tilbøjelige til at følge Regeringen, mens de tre Købmænd i særlig Grad var interesserede i at værne om Banken.

Men hvad blev nu foretaget, og hvad blev Resultatet?

Paa Bankdirektionens Henvendelse af 30. August til Grosserer-Societetet om dettes Bona Officia søgte Societetets Medlemmer af bedste Evne at imødekomme Bankens Henstilling om at trassere og afgive Vexler i Species, og under 14. September indsendte Societetet Andragende til Kongen om, at Rentefoden herefter maatte reguleres uden at være bunden til en bestemt Sats. „Paa alle store Handelssteder i Europa stiger og falder Vexeldiskontoen efter den Overflødighed, som haves, eller den Mangel, der spores paa rede Penge.“

Først ved Plakat af 6. December frigjordes Bankdiskontoen.

Den 23. September holdt dernæst Grosserer-Societetet Møde for at „overlægge, om der kunde opfindes noget og da hvilket Pengetegn som Momentmønt eller Betalingsmiddel uden at rokke de Grundsætninger, efter hvilke Landets Pengevæsen en Gang skulde sættes paa en fast og varig Fod“. Og i Tilslutning til det Duntzfelt'ske Synspunkt, at Varerne selv i de alvorligste Forhold var og maatte være det sikre Kreditmiddel, vedtog man at lade Komiteen til Handelens Tarv atter tage Affaire. Denne bestod da af Konferensraad Wendt, Direktør i Asiatisk Kompagni Carsten T. Anker samt af Grossererne Fr. de Coninck, H. R. Saabye og I. N. A. Romeis og suppleredes med

Grossererne Chr. W. Duntzfelt, I. L. Zinn og David Amsel Meyer, den senere saa kendte Finansmand og Hofraad, Medindehaver af Firmaet Meyer & Trier.

Med Regeringens og Speciesbankens Sanktion udstedte herefter Komiteen rentebærende Kreditbeviser (Renten var 1 Skilling pr. Dag af 100 Rdl.), de saakaldte Komitesedler, med hvilke den gjorde Udlaan til de Handlende mod disses Gældsfor skrivinger à 5 % og Varedepoter. Komitesedlerne lød i Species og forudsattes kun at skulle have en Løbetid af eet Aar. For at gøre Komitesedlerne omsættelige for Laantagerne vedtog de større københavnske Handelshuse indbyrdes at antage disse i alle Betalinger. Summen blev fixeret til 1,800 000 Species, hvoraf Kongen for de Laans Vedkommende, som ikke fandtes fuldtud betryggende, garanterede de 600 000 Species med Indskud af sikre Effekter. „Operationen“ blev en enestaaende Succes, hvilket dog for en væsentlig Del skyldtes den Omstændighed, at den i November s. A. oprettede Depositokasse gav de Handlende Adgang til hos samme at erholde Komitesedlerne belaant. Samtlige Laan, tilsammen 1,700 000 Species, indfries des prompte, — et enkelt større Laan (Peschiers) blev dog paa Regeringens Foranledning overtaget af Depositokassen, — og da Komiteen i 1801 aflagde Regnskab over hele Aktionen, viste denne endog et Overskud paa 8496 Species.

Den havde været de københavnske Handelshuse en betydelig Hjælp — ogsaa fordi den kom i rette Øjeblik. Allerede i Oktober cirkulerede Komitesedlerne i Omsætningen. Og de blev en Hjælp for dem alle, hvad enten de erholdt Komitesedlerne som Laan eller som Betaling. 13. Februar 1802 modtog ogsaa Komiteen gennem Finanskollegiet Majestætens Paaskønnelse: hans Tilfredshed med den Nøjagtighed og Nidkærhed, hvormed det ved Grosserer-Societetets Beslutning oprettede Laaneinstitut havde bidraget til at afhjælpe Landets temporære Pengetrang. Om Omfanget af Komitemedlemmernes personlige Virksomhed faar man et Indtryk, naar Fr. de Coninck i December 1799 skriver, at han regelmæssig havde maattet ofre 8 Timers dagligt Arbejde i Komiteens Tjeneste.

Et Lyspunkt i disse kranke Tider var ogsaa Asiatisk Kompagni, hvis Generalforsamling den 23. September vedtog et Udbytte af 10 % paa Selskabets 2,400 000 Rdl. store Aktiekapital, foruden at der henlagdes 4 % til Udbyttefondet.

For Speciesbanken derimod havde Oktober været en rentud forskrækkelig Maaned. Vel bestemte Repræsentantskabet og Generalforsamlingen den 17. Oktober at udvide Bankens Kapital med 600 000 Species, at indbetale, som det senere blev besluttet, i Sølv eller Species — altsaa ikke i Kurantsedler —, med Halvdelen i December og Halvdelen i Marts 1800. Men vilde dette Beløb hjælpe over Vanskelighederne, og hvad skulde man stille op i Mellemtiden?

Paa Repræsentantskabets Møde den 11. Oktober maatte Direktionen meddele, at Banken af Sølv pr. 1. Oktober kun havde i Behold ialt 1,413 589 Species, der i de forløbne 10 Dage yderligere var reduceret til ca. 1,000 000 Species; ja af udmøntet Sølv havde Banken — til Vexling og Udbetalinger — i sine Kasser hér og i Altona ikke mere end 80 000 Species. Den 18. samme Maaned indeholdt Bankens herværende Kasse kun 36 760 Species udmøntet, og den kunde efter Oktrojen kun sætte for 37 007 Speciessedler, udover hvad der kurserede, i Cirkulation. Det var foruden Agiotagen atter Regeringen, der havde tappet Sølvbeholdningen med 239 849 Species, der denne Gang var ydet i umøntet Metal.

For at standse Agiotagen og holde Kurserne besluttede Direktionen sig til at forstrække Statens Bankokontor — mod Betaling i Kurantsedler — med indtil 300 000 Species af Bankens resterende umøntede Sølvbeholdning, for at Bankokontoret derpaa kunde afgive korte Vexler paa Børsen mod Species-sedler „til saadan Pris, at det ikke bliver Fordel at tage Species ud af Banken“. Direktionen gav paa samme Maade Repræsentanterne Meddelelse om de Forholdsregler, man agtede at tage for i Overensstemmelse med det Wendt'ske Forslag at forebygge Vexlinger af Speciessedlerne ved at gøre dem „sjældnere“. Og det maa erkendes, at Finanskollegiet i saa Henseende fulgte Bankdirektionens Henstillinger. Det sørgede saaledes for, at Kurantbanken foreløbig overtog større Poster Speciessedler mod Kurant — 30. November laa den saaledes inde med 570 000 Species i Sedler, ligesom den under 15. Oktober meddelte Speciesbankens Direktion, at de nye Kurantsedler, som var bestemt at opsendes til de kongelige Kasser i Norge for at erstatte de gamle forslidte Sedler, vilde blive afgivne til Speciesbanken, mod at denne opsendte Speciessedler. Den erklærede sig yderligere villig til at veksle disse Species-sedler med de Kurantsedler, som indkom til Hovedkasserne i Norge og Provinserne, og som herefter vilde være at levere Banken.

Under disse Omstændigheder forøgedes fra Dag til Dag Speciesbankens Beholdninger af Kurantsedler, mens de i Omløb værende Speciessedlers Tal formindskedes.

Men forøvrigt forberedte Direktionen i Mødet den 11. Oktober Repræsentantskabet paa, at man nu maatte gribe til overfor Offentligheden kun at veksle Speciessedlerne med Kurantsedler efter Kurs. Dette vilde vel nok betyde et mindre Tab for Banken, idet dennes Kurantsedler stod den i 125, mens deres nuværende Kurs mod Species var $126\frac{7}{8}$, men i saa Henseende tiltog Banken sig ogsaa en Lettelse, idet Direktionen, da det stærke Kurs-fald paa dansk Kurant i Hamborg medførte en Suspension her af Noteringerne, benyttede sig heraf til i Overensstemmelse med det Tetens'ske Forslag at fixere for sit Vedkommende Kurantsedlens Kurs til 125 mod 100

Species i Sedler; til samme Kurs ansatte den, i sin Status, sin Kurantbeholdning, og til denne Kurs udvexlede den Speciessedlerne, naar disse fremkom til Indløsning.

Hvor solid end Speciesbanken var — og det var den — lod det store Publikum sig imidlertid ikke nøje med Forsikringen om Speciessedlens „indre Værdi“; alle de omtalte Manipulationer maatte uundgaelig svække Tilliden til denne. Ogsaa Speciessedlen faldt, og Agiotagen tog fat; ikke mindst de kongelige Kasser i Hertugdømmerne blev nu for Skatternes Vedkommende betalt med Speciessedler, som de Paagældende havde erholdt i Markedet for under deres Paalydende. Under disse Forhold meddelte Finanskollegiet 28. Oktober Banken, at de kongelige Kasser i Hertugdømmerne foreløbig ikke maatte modtage Betalinger i danske Speciessedler, naar undtages Bankens 4 Rdl. Sedler. I Overensstemmelse hermed var det kongelige Patent af 1. November, der dog søgte at hjælpe lidt paa Situationen ved at give de i Hertugdømmerne bosatte Indehavere af danske Speciessedler Adgang til i de der værende Amtstuer i Dagene fra 1.—8. December at subscribere paa at erholde deres Sedler konverterede med Finanskollegiets 4 Procents Obligationer, af hvilke dog ingen maatte lyde paa under 100 Rdl.

Finanskollegiet indskrænkede sig imidlertid ikke til at sætte Banken i Vanskeligheder ved saaledes at diskvalificere Speciessedlerne. For at klare sine udestaaende Gældsforpligtelser forlangte det d. 20. Oktober 300 000 Species i Sølv mod Kurantsedler og desuden yderligere de 300 000 Species i Sølv, hvilke Banken, som ovenfor omtalt, havde stillet til Bankokontorets Disposition for at forsyne Børsen med kort Banko. Mens Bankens Direktion afslog dette sidste, laante den Staten de første 300 000 Species i umøntet Sølv mod Interimsbetaling i Kurantsedler à 125 og mod Tilsagn om med Tiden at erholde Sølv in natura tilbage.

*

*

*

Med December Maanedes Udgang lysnede det noget gennem Krisetaagen. Allerede den 11. s. M. skrev Fr. de Coninck til Reverdil: „L'on commence à respirer, et il faut espérer que la crise est passée.“ Det nyoprettede temporære Laaninstitut *Depositokassen* havde aabnet sin Virksomhed, og forøvrigt var det lykkedes Schimmelmann til Støtte for Statens Bankokontor, til Dækning af Renter og Afdrag paa Statslaan, til Indfrielse af opsagte Kapitaler, til Betaling til Barbareskerne og til Flaadens Udrustning — at erholde et Nøddlaan paa 2—3 Millioner Mark Banko gennem det hamburgske Banquierfirma Matthiessen & Sillem — et Laan, der kun skulde løbe et Aar og iøvrigt blev ydet paa ydmygende Vilkaar. Laanet approberedes ved kongelig Resolu-

Parti af Slotspladsen med Børsen og Kurantbanken efter Tegning af Eckersberg.

tion af 27. November, men allerede forinden havde Schimmelmann trukket paa dette 500 000 Mark Banko.

Paniken i Hamborg var delvist afløst af ordnede Forhold, den hamburgske Bank havde fuldtud opfyldt alle sine Forpligtelser, og Diskontoen var faldet betydeligt. Ogsaa den danske Valuta begyndte saa smaat at bedres paa Hamburger-Børsen. Herhjemme havde Regeringen afstaaet fra at iværksætte større Kriseforanstaltninger som Moratorie og Dyrtidslove og indskrænket sig til Plakaterne af 6. December om Diskontofriheden samt af 31. Oktober og 8. November om Løbedage for Vexler.

Og for Speciesbanken kom der nu ogsaa roligere Dage. De første Indskud paa Aktiekapitalforøgelsen var indkommet. Komitesedlerne og Depositokassens Udlaan havde i høj Grad mindsket Laanebegøringerne, og Vexlingerne af Speciessedlerne var saa godt som helt ophørt, efter at Banken kun vexlede med Kurantsedler til Kurs 125, mod hvilken Praxis mærkværdig nok Ingen endnu havde protesteret. Men selvfølgelig viste Bankopgørelsen pr. 31. December ikke ringe Forskydninger mod Opgørelsen det forrige Aar med Hensyn til Seddelcirkulationen og de rede Valutabeholdninger:

	Speciessedler i Cirkulation	Species og Sølv	Kurant- sedler
1798 pr. ³¹ / ₁₂	5.271.728	2.375.456	97.474
1799 „ „	4.197.532	691.076	1.446.425

I Aaret 1800 genoptog Banken Vexlingen af sine Speciessedler efter Kurs og forhandlede om Anskaffelsen af større Sølvbeholdninger for at udvide Seddelemmissionen og vexle med rede Sølv. Trods Krisen havde Banken ikke lidt

Tab af Betydning og kunde for Regnskabsaaret 1799—1800 udbetale sine Aktionærer en Dividende af 6 %.

Naar Speciesbanken dog ikke kom til at udfylde sin Mission som seddeludstedende Bank og som det førende Laane- og Diskonto-Institut, skyldtes det Kurantbankens Forøgelse af Kurantsedlerne i Cirkulation, hvortil Anledningen blev givet ved Oprettelsen af *Depositokassen*.

*

*

*

Med største Interesse havde Finansministeren fulgt Grosserer-Societetets Plan i September 1799 om at „gøre Penge“ ved Udstedelse af Komitesedlerne, thi i ikke mindre Grad end Handelsstanden stod saa godt som alle offentlige Institutioner og navnlig Finanserne i Pengeforlegenhed. „Naar undtages Middags- og de seneste Nattetimer, talte Schimmelmann om intet andet end Banko“ — de ulyksalige Penge, som han ikke vidste levende Raad for, hvordan han skulde fremskaffe. Allerede paa dette Tidspunkt var han klar over, at han ikke kunde forvente fyldestgørende Hjælp hos Speciesbanken, der, som privat Interessentskab og desuden bundet ved sin Oktroj, ikke kunde indlade sig paa de extraordinære Transaktioner, som Situationen efter hans Formening udkrævede. Hans Samvittighedsfuldhed forbød ham ogsaa da at søge Tilflugt hos Kurantbanken ved at lade denne trykke nye Sedler. I saa Henseende følte han sig bundet ved Majestæten's „urykkelige Tilsagn“ af 16. Februar 1791 ved Speciesbankens Oprettelse om, at den daværende Masse af Kurantsedler ingensinde mere skulde forøges men aarlig nedbringes. Og dette Tilsagn var til Dato holdt.

I Finanskollegiets af Wendt og Tetens medunderskrevne Forestilling af 15. Oktober 1799 foreslog han da som en Udvej: Etableringen under kongelig Garanti af et særligt Laaneinstitut, *Depositokassen*, der skulde yde Laan gennem et nyt Pengerepræsentativ — Depositobeviset —, som „uden at være tvungent Betalingsmiddel ved sin sikre Kredit og reelt Underpant, som derfor deponeres, skulde holdes saa længe i Gang, til Speciesbanken ved en Fonds Opsamling igen blev sat i Stand til at virke.“ I Forestillingen erkendtes det ærligt, at Forslaget indeholdt en Afvigelse fra de hidtil fulgte Grundsætninger, men Kollegiet ansaa et „overordentligt Middel“ uundgaelig nødvendigt for at undgaa langt betænkeligere Følger, som kunde sætte den hele offentlige og private Kredit, Finanserne og alle Borgeres Vel i Fare.

Emissionen af flere Numerærer forsvarede Kollegiet med Forøgelsen af Landets Værdier i den forløbne Fredstid. „Antager man Værdien af de reelle Ejendomme i Jord og Bjærgværker til 100 Millioner Rdl. og Forhøjelsen til 25 %, skønt de fleste Afhændelser er steget til næsten 100 %, saa udgør

dette	25,000 000 Rdl.
Statens og Handelskompagniernes udenlandske Gæld er nedbragt med	8,000 000 „
Der er opført Bygninger m. m. for	10,000 000 „
Skibe og oplagte Varer forøgede med	5,000 000 „
Kapitalværdien af nyere Indretninger, som Banken, Asiatisk Kompagni, Kreditkassen m.m. anslaaes til	6,000 000 „
saa udgør dette ialt	54,000 000 Rdl.“

Ved kongelig Resolution bifaldtes Kollegiets Forslag, og det bemyndigedes til at træde i Forbindelse med Speciesbanken og andre Vedkommende til nærmere Overvejelse angaaende Planens Gennemførelse.

Denne kom Grossererne og disses Societet som en fuldstændig Overskelselse; i dettes Henvendelse af 21. samme Maaned til Finanskollegiet antydedes den ikke med et Ord, og Societetet havde da alene Opmærksomheden henvendt paa Komitesedlerne, som man var kommen til Erkendelse af maatte gøres mere omsættelige end oprindelig forudsat. Allerede den Omstændighed, at de kun lød paa store Stykker, vanskeliggjorde deres Gang fra Haand til Haand. Societetet androg derfor om kongelig Garanti for samtlige Komitesedler og om, at de kongelige Kasser skulde modtage dem i Betaling, endelig at det tillodes de Handlende at afgive deres Komitesedler i Kurantbanken, mod at denne herefter krediterede den Paagældende paa Folio 125 Rdl. Kurant for hver 100 Rdl. Species, som de af ham deponerede Komitesedler lød paa.

Selv Speciesbankens Direktion — Duntzfelt og hans merkantile Kolleger — og dens Repræsentantskab var ikke adviseret om Planen angaaende Depositokassen, og først den 24. Oktober kunde Direktionen forelægge Repræsentanterne Meddelelse om Regeringens Forslag. Som Sagen forelaa — den kongelige Resolution var allerede afgivet 16. s. Maaned — kunde den kun opfattes som et „fait accompli“, som man var nødt til at følge. Under disse Omstændigheder indskrænkede Repræsentantskabet sig til at fremkomme med to Henstillinger: for det første, at den omtalte Depositokasse skulde afgive Halvdelen af sit aarlige Overskud til Speciesbanken — den vilde jo i høj Grad gribe ind i Speciesbankens Virksomhed som Laangiver —, og dernæst, at man gjorde Skridtet fuldtud, saa at Depositokassen gav sine Udlaan — ikke som foreslaaet i særlige Depositokassebeviser — men i Kurantsedler, som Kurantbanken da maatte levere den. Grossererne havde jo lige prøvet det vanskelige i at bringe et nyt Pengerepræsentativ ud i Omsætningen, naar dette ikke var tvungent Betalingsmiddel. Disse Kurantsedler skulde da efterhaanden indtages samtidig med de paagældende Laans Indfrielse.

Begge Henstillinger toges til Følge, og ikke mindst det sidste Forslag lod Schimmelmänn sig ikke sige to Gange. Naar han havde Speciesbankens Sanktion, ja naar tilmed Initiativet var udgaaet fra Banken selv — Banken, der var sat til at paase Kurantsedlernes successive Inddragelse —, da ophævedes hans Betæneligheder ved at fravige det kongelige Tilsagn fra 1791.

Ved Plakat af 13. November oprettedes herefter Depositokassen. I Kurantsedler, der leveredes af Kurantbanken, skulde den give temporære Laan til 4 % aarlig Rente mod sikkert Depot, for Varers Vedkommende alene i raa og fabrikerede Produkter af Hs. Majestæts Riger samt i østersøiske Varer. Intet Udlaan maatte gives mod Vexler eller saadanne Forskrivninger, som alene beroede paa personlig Garanti. Den egentlige Diskonteringsvirksomhed var saaledes Depositokassen forment.

Noget Maximum for Udlaanet og dermed for Rekvisitionen af Kurantsedlerne blev ikke fastsat udover det, at det blev paalagt Direktionen at paase, at intet Laan blev tilstaaet for at fremme nye Spekulationer og Foretagender, og at indskrænke og, saa snart det kunde ske, at formindske de Summer, der sattes i Omløb. Efterhaanden som Speciesbanken maatte se sig i Stand til at bevilge Laan eller til at overtage de af Depositokassens Udlaan, hvis videre Fornyelse maatte anses hensigtsmæssig, skulde Depositokassen ophøre i samme Forhold.

Til at lede Depositokassen ansattes en Direktion paa fem Medlemmer, nemlig een af Kurantbankens Realisationskommission — Justitsraad Wilckens, — to valgt af Finanskollegiet — Wendt og Tetens — og endelig Speciesbankens øvrige Direktionsmedlemmer: Ove Malling, Duntzfelt, Lars Larsen og Kirketerp, af hvilke dog kun to ad Gangen skulde fungere.

I den daværende Presse ses Oprettelsen af Depositokassen ikke at have vakt Opsigt — knap nok Omtale. Først mange Aar efter under den A. S. Ørsted'ske Fejde med M. L. Nathanson blev den af Sidstnævnte fordømt paa det skarpeste og saavel Schimmelmänn som Speciesbankens Ledelse underkastet en haard Kritik.

Der er forøvrigt ingen Tvivl om, at Depositokassen var oprettet med de redeligste Hensigter og med det alvorlige Forsæt at indskrænke dens Virksomhed til en midlertidig Nødhjælp. De senere indtrufne Omstændigheder, navnlig de urolige politiske Forhold, der førte Landet ind i Rustninger og dermed Finanserne i de store uforudsete Statsudgifter, vanskeliggjorde i høj Grad dette. Og det maa erkendes, at der laa en ikke ringe Fare alene i Tilstedeværelsen af de to parallelt med hinanden løbende Laaneinstituter (Speciesbanken og Depositokassen) med væsentlig samme Styrelse — dog med den ikke betydningsløse Forskel, at i Direktionen for Depositokassen havde Regeringsrepræsentanterne til enhver Tid Majoriteten. I Speciesbankens Le-

delse maatte D'Herrer for hvert Laan, der søgtes, nøje prøve, om Oktrojen og de forhaandenværende Midler tillod saadant. Overfor Aktionærerne havde de Ansvaret for ikke at løbe nogen Risiko, hverken med Hensyn til Kurserne eller til Udlaanene. Og hvad angik deres Opgave at fremskaffe Udbytte, da havde de under alle Omstændigheder det halve Overskud fra Depositokassen at falde tilbage paa. Som Medlemmer af Depositokassens Direktion havde derimod de samme Herrer frit Spil; Udlaansmidler stod til deres Disposition, de behøvede blot at rekvirere dem i Kurantbanken. De Direktiver, som var givet dem med Hensyn til Udlaan, var holdt i en saadan Almindelighed, at de ikke betød meget, og nogen Kontrol fra Regeringens Side forelaa ikke, udover den, at dens Embedsmænd sad i Direktionen. Og disse blev saa langt fra advarede mod at yde Laan, som Regeringen selv begærede saadanne i stigende Grad.

Uheldigt var det ogsaa, at Depositokassen havde sat den billige Laanerente af 4%. Det blev herefter en ren Forretning af søge Laan i det nye Institut. Adskillige købte saaledes Aktier i Speciebanken (Udbytte 6%) eller i Asiastisk Kompagni (Udbytte for 1799 og 1800 henholdsvis 10 og 16%) for derefter at belaae dem.

Det var herefter ikke saa meget i Oprettelsen af Depositokassen som i Tilrettelæggelsen af dennes Virksomhed, at Bristen i hele Ordningen maa søges.

*

*

*

Næppe var Depositokassen aabnet, før Laanebegæringerne strømmede ind. Allerede den 18. November rekvirerede Direktionen den første Million Rdl. i Kurantsedler, som Kurantbanken nu fik travlt med at stemple med det foreskrevne Mærke — en Søjle med Omskriften Depositum — for at sondre dem fra de almindelige Kurantsedler: Laanene ydedes fra først af som korte Laan og kun mod 1ste Klasses Sikkerhed, navnlig mod kongelige Obligationer men ogsaa mod 1ste Prioritets Obligationer, Aktier i Speciebanken og Asiastisk Kompagni o. s. v. — kun for en mindre Del mod Depot i Varelagre og Preciosa.

Blandt Laantagerne træffer vi Folk af alle Klasser — en enkelt Prinsesse, en Del af Embedsmændene, saaledes Schimmelmänn, Wendt og Tetens — for de to sidstnævntes Vedkommende kun med smaa Beløb, — enkelte af Godejernerne og af de Industridrivende, men saa godt som alle Grossererne, der blandt andet i November—December 1799 belaaente Komitesedler til et Beløb af 634 500 Rdl. Hertil indskrænkede de sig imidlertid ikke. Alle, der havde Fonds til Raadighed, søgte selvfølgelig til den billige Laanekasse. Men først og fremmest var det Institutionerne og Staten, der tyede til Depositokassen

om Laan. Blandt de første ser vi Speciesbanken, Asiatisk Kompagni, den danske Manufakturhandel, Overformynderiet, Kreditkassen, Brandkassen, Søkvæsthuset og Enkekassen. For Statens Vedkommende træffer vi den som Laantager under forskellige Former. Snart er det Bankokontoret, Generalisitetet og Admiralitetet, snart er det Det synkende Fond og snart det paagældende Kollegium. Graadigst optraadte dog Direktionen for den vestindiske Gælds Likvidation, der i 1800, dels for egen, dels for Bankokontorets Regning, laante ikke mindre end 2,700 000 Rdl.

Under disse Forhold blev det store Poster af Kurantsedler, som Deposito-kassens Direktion maatte rekvirere.

Til 1. Januar 1800 havde den i Kurantsedler modtaget	2,500 000 Rdl.
til 1. Juli 1800	5,000 000 „
og endelig til 31. December 1800	8,000 000 „

Samtidig hermed udviste Kurantbankens Opgørelser, at der ultimo 1800, naar der for 1799 og 1800 paa anordningsmæssig Maade var tilintetgjort Kurantsedler for 1,200 000 Rdl., var i Omløb Kurantsedler

til Beløb	19,332 553 Rdl. Kurant
mod ultimo 1798	12,679 853 „ „

Forøgelsen androg herefter	6,652 700 Rdl. Kurant.
----------------------------------	------------------------

Overfor denne Forøgelse af Kurantsedlerne maa dog tages i Betragtning, at i samme Tidsrum var de cirkulerende Specie-sedlers Mængde formindsket fra

.....	5,271 728 Rdl. Sp.
-------	--------------------

til	1,667 426 „ „
altsaa med	3,604 302 „ „
à 125 % =	4,505 377 Rdl. Kurant,

hvorefter Forøgelsen af Seddelmassen i Virkeligheden kun skulde andrage ca. 2,150 000 Rdl. Kurant. I Forestilling af 23. December 1800 erkendte Finanskollegiet dog, at dette Beløb rettelig burde ansættes til ca. 3,700 000 Rdl. Kurant, idet Kurantbanken paa Kollegiets Foranledning udover de opførte Summer havde disponeret extraordinært over ca. $1\frac{1}{2}$ Million Rdl. Kurantsedler.

Aaret 1800 havde for Næringslivet forøvrigt været over Forventning, set paa Baggrund af 1799. Uanset Seddelforøgelsen, der havde ført Kurant i Forhold til Species ned i $134\frac{1}{8}$, noteredes ultimo December paa Københavns Børs følgende Vexelkurser:

Hamborg 2 Mdr. fra Dato	130 $\frac{1}{2}$
— à vista	132 à 131 $\frac{1}{4}$
Amsterdam 2 Mdr. fra Dato	119 à 119 $\frac{3}{4}$
London 2 Mdr. Sigt	4 Rdl. 88 Sk.
— à vista	4 „ 92 „

mens Udlandet i sine Vexelkurser paa Hamborg viste en Disagio: Madrid af $69\frac{1}{2}$, Stockholm $46\frac{2}{3}$, Petersborg $39\frac{2}{3}$, Wien 16, London $14\frac{2}{3}$, Lissabon 13 og Amsterdam $4\frac{2}{5}$.

Et tilsvarende Forhold gjorde sig gældende med Hensyn til Kurserne paa de danske Statsobligationer i Forhold til Udlandets. København var saaledes, næst Amsterdam, den Handelsstad, hvis Kurs havde holdt sig nærmest Pari. Aarsagen hertil maa søges i, at det under og efter Krisen i 1799 var lykkedes Grossererne i saa høj Grad at afvikle deres udenlandske Forpligtelser.

Saa vel Regeringen som Bankdirektionen ansaa herefter Tiden for inde til at forberede Speciesbankens Retablering, blandt andet ved at reducere Depositokassens Engagementer. Ved Plakat af 18. Februar 1801 oprettedes de saakaldte „Bestandige transportable Stats-Fonds“ til et Beløb af ialt 2,400 000 Rdl. Species = 3 Millioner Rdl. Kurant. Disse Fonds, der var uopsigelige saavel fra Regeringens som fra Indehavernes Side, overlodes til Depositokassen som Afdrag paa et tilsvarende Beløb af Statens Laan, idet det var Meningen, at Depositokassen skulde afhænde dem og derved nedbringe sine Laan af Kurantsedler hos Kurantbanken. Samtidig blev der givet de kongelige Kasser Ordre til atter at modtage Speciesbankens Sedler i alle Betalinger, ligesom Speciesbanken kundgjorde, at den genoptog Vexlingen af sine Sedler med Sølv.

Duntzfelts og hans Kollegers Ønske om at se Speciesbanken opstaa i sin gamle Skikkelse skulde imidlertid ikke gaa i Opfyldelse.

*

*

*

Da Kaptajn Krabbe vendte hjem fra det engelske Fangenskab, fejredes han og Freja-Affairen af den ganske Nation — Kronprinsen roste ham for hans Konduite og skænkede ham senere en Guld-Æressabel, ligesom det patriotiske Grosserer-Societet i 1802 overrakte ham et pragtfuldt Sølvservice.

Forherligelsen af Freja-Affairen, som man ikke forstod det gjaldt om snarest at faa bragt i Glemmebogen, blev imidlertid kun et Led i de engelske fjendtlige Demonstrationer, som den offentlige Mening herhjemme ikke undlod at manifestere. Det var kun Naalestik, men følte som saadanne af den engelske Nation, der gennem Parlamentsdebatterne, Pressen, det ostindiske Kompagnis og Lord Fitzgeralds Publikationer var bleven forudindtaget og mistænksomt overfor Danmark. Langt værre var det selvfølgelig, at den danske Regering samtidig med, at den sluttede Konventionen af 29. August 1800 med England, forhandlede med Rusland, Sverrig og Preussen om et væbnet Neutralitetsforbund og afsluttede et saadant i December — med Rusland, hvis Kejser i November havde ladet alle engelske Skibe i sine Havne beslaglægge og ført deres Mandskab som Krigsfanger til det indre Rusland. Ifølge dette

Neutralitetsforbund skulde Konvojsystemet indføres og Modstand ydes mod enhver Visitation af de paagældende Magters Handelsskibe under Konvoj.

Æventyrpolitikken var hermed indledet mellem den brave men chauvinistiske danske Kronprins og de to excentriske, upaalidelige og halvforrykte Monarker: Kejser Poul og den svenske Konge Gustav IV Adolf.

Følgerne viste sig snart.

Den 31. December holdt Kong Georg sin truende Trontale i Parlamentet. 14. Januar 1801 lagde England Embargo paa alle danske, norske, svenske og russiske Skibe, som laa i engelske Havne. 29. Marts besattes vore vestindiske Kolonier, 12. Maj Trankebar. Naar i første Omgang kun 205 dansk-norske Fartøjer blev beslaglagt, var Grunden den, at Rederne allerede i længere Tid havde været forberedt paa Mulighederne og søgt at bringe deres Skibe i Sikkerhed. Duntzfelt mistede saaledes ved denne Lejlighed ikke nogle af sine.

Mindre heldig var han og hans Kolleger i Depositokassen. De fremlagde Tegningen paa de ovenfor omtalte Transportable Stats-Fonds den 30. Marts — samme Dag, som den engelske Flaade passerede Kronborg paa Vejen mod København.

Den 2. April stod Slaget paa Rheden.

*

*

*

Vaabenstilstanden sluttedes 9. s. Maaned. Umiddelbart herefter etableredes en vis modus vivendi angaaende Genoptagelsen af den indenrigske Fragtfart, og den 4. Juni ophævedes i Almindelighed Englands Embargo; 17. samme Maaned opgav den danske Regering sine Modforanstaltninger mod den engelske Skibsfart, og den 25. tændtes atter de under Krigstilstanden slukkede Fyr. Den endelige Fred kan dog først regnes fra og med 23. Oktober 1801, da Danmark havde tiltraadt den mellem England og Rusland i Mellemtiden (17. Juni) sluttede Konvention. Først den 2. Januar 1802 blev de vestindiske Øer, 19. Juli Frederiksnagor og 17. August Trankebar tilbagegivet den danske Stat.

Æren var reddet, selv om den danske Regering herefter maatte opgive en Del af A. P. Bernstorffs Synspunkter for de Neutrales Retsstilling. Det var saaledes nu forbeholdt de engelske Krigsskibe eventuelt at visitere vore Handelsskibe under Konvoj.

Resignationen faldt dog noget lettere, da Verdensfreden kort efter indtraadte. I Oktober 1801 enedes saaledes England og Frankrig om en Præliminærfred, der stadfæstedes ved Freden i Amiens 25. Marts 1802. Og vel varede Fredstilstanden kun en stakket Tid, — allerede i Maj det følgende Aar genoptoges Krigen, — men da havde Danmark dog opnaaet det ved Konven-

Fransk satirisk Blad fra 1801, „La Quadruple Alliance“, vedrørende det mod England rettede Neutralitetsforbund af 1800 mellem Rusland, Danmark, Sverrig og Preussen, og Englands derpaa i Januar 1801 lagte Embargo paa russiske, danske og svenske Handelsskibe.

Til venstre: Kejsler Poul: „A qui-conque visitera mes vaisseaux, je declare la guerre sur le champ.“

Christian VII: „On respectera enfin la neutralité.“

Til højre: Gustav IV Adolf: „Ah! Ah! Tu ne t'en moqueras plus.“

Frederik Wilhelm III: „On n'insulte pas en vain mon pavillon.“

I Midten: George III: „Ah Pitt! dans quel embargo m'as tu mis Et s'il faut rendre -Malte.“

Will. Pitt: „Mea culpa! Jour de Noël 10 sh. 6 d la livre de pain.“

Paa Baandet, som de 4 Monarker lægger over George III: „C'est ainsi, que Nous enchainons le Tiran dévasteur des mers.“

Paa Bladet ved sammes Fod: „Embargo sur tous les Batiments Russes, Danois, Suédois 14 Janvier 1801, George III.“

Englen tilvenstre: „Liberté des mers. Code maritime.“

Til venstre ses de fire Verdensdeles applauderende Befolkning.

tionen *at have en Ordning* med England i Stedet for, at dens Handel og Skibsfart tidligere havde svævet paa det uvisse.

Men Æventyret havde kostet mange Penge. Ved Udgangen af 1802 var den danske Statsgæld voxet til $37\frac{1}{2}$ Million Rdl. I Løbet af 1801 var dansk Kurant faldet for hver Kursdag, indtil Kurslisten i December udviste:

Kurant mod Species.....	142 $\frac{7}{8}$
Hamburg	142 $\frac{1}{4}$ —144 $\frac{1}{4}$
Amsterdam	136 $\frac{1}{2}$
London	5 Rdl. 50 Sk.

Altsaa Kurser, der var betydelig ugunstigere end under Krisen i 1799.

Kurantbanken havde ultimo Juli 1802 en Seddelcirkulation paa ca. 24 Mil- lioner Rdl., hvoraf Depositokassen havde lagt Beslag paa mellem 12—13 Mil- lioner, af hvilke Staten havde laant over Halvdelen.

Hele dette Forhold var langt fra det, Regeringen i sin Tid havde tænkt

sig ved Depositokassens Oprettelse. I Erkendelsen heraf og i Henhold til Finanskollegiets Forestillinger af 14. Juni og 28. September samt kongelig Resolution af 1. Oktober udkom Plakaten af 12. November 1802. I denne tilkendegav Majestæten sit Ønske om, at Pengevæsenet efterhaanden igen sættes paa den Fod, som var Formaalet for den Plan, som han ved Speciesbankens Oprettelse havde foreskrevet.

Sikkert har den danske Regering ikke været uden Paavirkning af de Bestræbelser, som den svenske Regering udfoldede for at reorganisere sit Pengevæsen, og som efter lange Overvejelser resulterede i den kongelige Fr. af 4. November 1802, hvorved 15 Millioner Rdl. Riksgældssedler indløstes af Riksbanken med $33\frac{1}{3}$ Procents Rabat, saaledes at af den herefter noterede Sum ($66\frac{2}{3}$ %) de $\frac{2}{3}$ indvexledes af Banken med Bankomønt og den sidste $\frac{1}{3}$ med Obligationer à 4 % Rente og indløselige efter 10 Aar. Riksgældskontoen skulde hermed ophøre med at udgive Sedler.

Den danske Regering drog imidlertid ikke den fulde Lære heraf. Atter denne Gang tog Schimmelmänn kun det *halve* Skridt. Han forberedte kun Realisationen, den, som først effektueredes ved Statsbankerotten i 1813.

Ved Plakat af 12. November 1802 befalede Majestæten, at „Depositokassen herefter skal være indskrænket til den Sum, som da var udlaant, hvilken ikke ved Banksedlers Udtagelse kan forøges, og at altsaa fra nu af ingen flere Sedler af denne Slags sættes i Omløb, men derimod Inddragelsen saavel af den ældre Masse Kurantsedler, efter den for Kurantbankens Realisation forhen bekendtgjorte Plan, som af dem, der ved Depositokassen er sat i Omløb Aar for Aar, skal fremmes“. Herefter blev ved kongelig Resolution af 1. December hele det Beløb, som Staten havde laant hos Depositokassen, med de uafsatte Statsfonds-Obligationer ialt 7,845 524 Rdl., overført fra Depositokassen til Kurantbanken i Realisation. Depositokassens Engagementer blev herefter saa betydeligt formindskede, at disse pr. 30. Juni 1803 var reducerede til 5,843 830 Rdl.

Saavidt det kan ses, modtog ej heller Depositokassen i Aarene 1803—1806 flere Kurantsedler fra Kurantbanken. Naar dens Udlaan dog steg noget Aar for Aar, indtil de ultimo 1806 androg 7,522 225 Rdl., erholdt den de yderligere Midler hertil, dels ved Indlaan, dels ved Udstedelse af Obligationer.

Indtil Krigen 1807 overholdtes ogsaa Tilsagnet om, at Kurantbanken ikke maatte forøge sin Seddelmasse: ultimo 1806 opgjordes den til 24,900 000 Rdl. Om nogen Nedbringelse af Seddelmassen var der saaledes ikke Tale. Ganske vist mødte hvert Aar Speciesbankens Repræsentanter paa Rosenborg Exerçerplads og overværede, at der opbrændtes det ved Speciesbankens Oprettelse foreskrevne Antal Kurantsedler, men mindst et tilsvarende Antal maa derefter være fremstillet og sat i Cirkulation. Gennem nye Skatter og Skattepaa-

læg og gennem Optagelse af inden- og navnlig udenlandske Laan holdt Finanserne det gaaende i disse Aar, hvor Udgifterne, ikke mindst Militæruddgifterne, steg saa betydeligt.

Under disse Omstændigheder, hvor Statsgælden steg Aar for Aar, hvor Massen af Kurantsedler havde naaet den ovenfor nævnte Størrelse, og hvor der fra Regeringens Side førtes en stadig Kamp for at holde Kurantkursen oppe — ultimo December var Kurantens Kurs mod Species $138\frac{3}{8}$ (i 1802), 146 (i 1803), $147\frac{1}{2}$ (i 1804), $139\frac{7}{8}$ (i 1805), $151\frac{1}{4}$ (i 1806) — maatte sluttelig Planen om at sætte Speciesbanken i Stand til at optage den Virksomhed, som var forudsat ved dens Oprettelse, opgives. Allerede fra medio 1801 var den mere Seddelbank af Navn end af Gavn. Paa dette Tidspunkt havde Direktionen nedbragt Speciessedlerne til 388 844 Species, og i de følgende Aar lige op til 1811 holdt den Seddelbeholdningen nede paa et Minimum fra 141 000 til 240 000 Species. I 1812 androg denne 127 000, i 1813 34 268 Species. Banken opererede herefter i disse Aar væsentlig med sin Aktiekapital og sine Indlaan — blandt disse ogsaa Laan fra Depositokassen. Dens Udlaan og Diskontering, der ultimo Juli androg

i 1799	5,709 098 Species
i 1800	4,363 444 „
i 1801	3,731 727 „

holdt sig i Aarene 1802—1807 omtrent paa sidstnævnte Størrelse, fra 1808 til 1812 omtrent paa 2,700 000 Species.

I Udbytte til Aktionærene kunde Banken i Aarene indtil 1808 give 6 %, i Aarene 1809—10 $4\frac{1}{2}$ %, og i 1811 og 1812 $2\frac{1}{2}$ %, hvilket den forøvrigt kun blev sat i Stand til ved den Andel i Depositokassens Overskud, som ved denne Kasses Oprettelse var blevet den tilsagt — et Overskud, som var meget varierende. Exempelvis skal nævnes, at Speciesbanken af dette erholdt:

i 1801	69 685 Species
i 1802	189 800 „
i 1803	70 947 „
i 1807	90 293 „
i 1808	54 587 „

indtil det

i 1811 faldt til	16 004 Species og
i 1812 „	11 262 „

*

*

*

Speciesbanken var een af Schimmelmanns store og gode Ideer, den blev blot ikke gennemført i sine naturlige Konsekvenser. Han havde ikke Modet til ved dens Oprettelse eller senere, da det endnu lod sig gøre, at foretage Rea-

lisationen af Kurantsedlerne til Bunds og skabe den Eenhedsmønt og den af Staten uafhængige Bank, som skulde være Leder af og en Borgen for Seddeludstedelsen. Han saa stadig Tiden an og haabede paa, at de to Pengesedler, den uindløselige Kurantseddel og den indløselige Speciessedel, kunde løbe ved Siden af hinanden. Det gik ogsaa helt vel i de store og gode Aar. Da Ufredstiden og de økonomiske Vanskeligheder indtraf, tilmed da Kuranten blev den alt dominerende Pengeseddel, havde Speciesbanken — naar Regeringen ikke vilde gribe ind — kun to Eventualiteter at vælge imellem: Enten at lade staa til og gøre Speciessedlen afhængig af Kurantsedlens Skæbne — herpaa var man inde i 1799 — eller at holde Banken ude fra de store Kursrisikoer ved at indskrænke dens egen Seddelcirkulation. Speciesbankens Direktion valgte det sidste.

Paa Generalforsamlingen den 13. Maj 1813, efter at Statsbankerotten var deklareret ved Fr. af 5. Januar s. A., vedtog Aktionærerne med 1738 Stemmer mod 133 at acceptere det dem ved Reskript af 28. Februar givne Tilbud om Statens Overtagelse af Banken til Realisation mod at indløse dens Aktier med 4 % rentebærende Obligationer i Rigsbankpenge, 2 Rbdl. for hver 1 Species.

Lige til sin Død sad Duntzfelt i Direktionen for Speciesbanken, genvalgt Gang paa Gang af dennes Repræsentantskab. Det synes, som om han i de senere Aar havde tabt noget af sin Interesse for Banken — træt og mismodig over ikke at kunne udrette noget virkeligt for denne. I Februar 1805 ses han som Direktør i Banken og som Medlem af et af Grosserer-Societetet nedsat Udvalg at have virket for en af David Amsel Meyer fremsat Plan til Forøgelse af Bankens Diskonteringsvirksomhed; denne gik i korte Træk ud paa at effektuere Diskontering for en væsentlig Del ved Godskrivning paa Folio, hvorved søgtes opnaaet, at Folio-Penge — Fra- og Tilskrivning paa Folio — blev almindelige og anvendelige i Betalingerne.

I 1806 fremkom Duntzfelt selv med et Udkast til et forbedret Bankvæsen gennem et nyt paa Speciesbanken opbygget Bankinstitut, uden at det lykkedes ham at gennemføre det. Ligesaa lidt Held havde David Amsel Meyer med sit kort efter fremsatte Forslag om at realisere samtlige Kurantsedler og indføre Sedler, der skulde kunne indløses med rede Sølv. For at gennemføre dette, skulde der udskrives en almindelig Formueskat af 5 % og en aarlig 5 % Skat paa det her i Landet værende Sølvtoj.

Som Medlem af Societetets Formandskab (som Ældste) og af Komiteen for Handelens Tarv havde Duntzfelt derimod den Tilfredsstillelse i 1806, da man stod overfor Pengevanskeligheder, og da Krigsfaren truede fra Syd, atter at kunne yde sine Standsfæller en god Støtte, nemlig ved Oprettelsen af et lignende Laaneinstitut som i 1799 med Emission af rentebærende Komite-

sedler, der denne Gang udstedtes i Kurant. Det var Tanken med disse Laan — Bemyndigelsen var givet ved Plakat af 18. December 1806 —, at de skulde være indfrieede inden Udgangen af 1807, men de mellemkommende Omstændigheder: Englændernes Bombardement af Hovedstaden og de talrige Opbringelser i Forbindelse med den almindelige Standsning af Handel og Skibsfart kuldastede disse Beregninger. Komiteen maatte prolongere Laanene og yde nye Laan uden herfor at erholde den oprindelig foreskrevne Sikkerhed; med Sanktion af Stadens Højstkommanderende Generalmajor Peymann vedtoges det at udvide Udlaanssummen til 2 Millioner Rdl., ligesom Indfrielsesterminen forlængedes, først til ultimo 1808 og senere, for en Del af Laanenes Vedkommende, til Udgangen af 1809. Som Hjælp for Laantagerne optog Komiteen, med Societetets Samtykke, i November 1808 et Laan paa 300 000 Rdl. i Speciesbanken og Depositokassen. Atter denne Gang stod Grosserernes Selvhjælp sin Prøve; ved den endelige Opgørelse 1810 viste der sig paa den hele Laaneoperation, det andet Komitelaan, kun et Tab af 6000 Rdl., som Societetets Medlemmer personlig overtog.

Duntzfelt var i Oktober 1809 afgaaet ved Døden. Han oplevede saaledes ikke den store Katastrofe: Statsbankerotten i 1813, ej heller de mellemliggende ildevarslende Aar 1810—1812, da Finanserne satte alle Hensyn til Side og lod Seddelpressen virke i stadigt stigende Tempo, da Depositokassen blev misbrugt, saa at den ved Udgangen af 1812 havde udlaant over 19 Millioner Rdl., deraf langt den største Del til Regeringen, og hvor Kurantbanken i Begyndelsen af 1813 havde i Cirkulation Kurantsedler for over $96\frac{1}{2}$ Million Rdl., samtidig med at der løb for ca. $33\frac{1}{2}$ Million Rdl. Skatkammerbeviser og for 11,8 Millioner Rdl. Assignationer — ialt for ca. 141,8 Millioner Rdl. Derhos cirkulerede der i Hertugdømmerne forskellige Pengerepræsentativer for ca. $10\frac{1}{2}$ Million Rdl.

Kursen for den danske Kurantseddel — Pari 125 — var da 1700—1800. Skandalen naaedes dog først fuldtud senere hen paa Aaret, efter at Statsbankerotten var iværksat ved Fr. 5. Januar 1813, og Kurantdaleren herefter skulde afløses af den nye Banks, Rigsbankens, Rigsbankdaler. Da oplevede man en Kurs for den gamle Kurantseddel — Rigsdalersedlen — af ca. 15 000.

Den danske Rigsdalerseddel var saaledes sunket saa dybt, at den „ikke var en Skilling værd“.

*

*

•

Med al den Modgang, Schimmelmann havde som Finansminister, var det ham en Trøst som Chef for Kommercekollegiet at kunne møde op i Statsraadet med de gunstige Handelsberetninger for Aarene 1800—1805.

Han angiver i disse Antallet paa Handelsskibene, der har passeret Sundet for Toldklarering:

i 1799	7848	i 1803	11 484
i 1800	9048	i 1804	10 580
i 1801	8988	i 1805	11 537
i 1802	12 164		

I denne Forbindelse pointerer han, at Danmark inclusive Norge og Hertsugdømmerne i Aaret 1805 med sine 1780 passerede Skibe indtager Fjerdepladsen blandt de søfarende Nationer næst England (4316), Preussen (2496) og Frankrig (1972).

Han demonstrerer paa Grundlag af Konsulatsberetningerne Omfanget af Monarkiets Udenrigshandel ved at nævne Antallet af danske Fartøjer, der var ankommet til fremmede Havne:

	Tal	C. L.		Tal	C. L.
1799	3925		1803	4377	208 182
1800	4489	208 262	1804	4079	206 430
1801	3372	174 832	1805	5614	282 364
1802	4051	204 625			

i hvilke Tal ikke var indbefattet de danske Expeditioner til Ost- og Vestindien, ligesom det maa erindres, at den betydelige Mellemandel med Sverrig saa godt som helt besørgetes af svenske Skibe. Af de ovenfor nævnte 5614 Expeditioner i 1805 var saaledes kun 18 paa Sverrig, mens der var 1578 paa engelske Havne.

Han illustrerer med Tabeller Norges store Export af Tømmer (i 1804 saaledes for over 7,200 000 Rdl.) og af Fisk (samme Aar for over 2,500 000 Rdl.) samt Hovedstadens betydelige Kolonialhandel, væsentlig med ostindiske og vestindiske Produkter: I 1804 importeredes til København ca. 30 Millioner

Pund Sukker, ca. $5\frac{1}{2}$ Millioner Pund Kaffe og ca. $4\frac{3}{4}$ Millioner Pund Tobak, og alene fra Kina og Ostindien tilførtes der København Varer for Rdl.:

	Kina	Ostindien
		Asiatisk Komp. Partikulære
1800	813 290 Rdl.	1,557 080 Rdl. 2,071 188 Rdl.
1801	1,271 620 ”	1,753 370 ” 1,443 049 ”
1802	701 800 ”	748 380 ” 1,742 027 ”
1803	1 379 150 ”	1,971 840 ” 2 131 241 ”
1804	708 070 ”	489 510 ”
1805	1,055 790 ”	2,086 760 ”

Klareringsbeløbet for de i 1804—1805 hjemkomne partikulære Ladninger fra Ostindien findes ikke opgjort, men, naar det tages i Betragtning, at der i disse 2 Aar hjemkom fra Ostindien 11 og 16 Partikulær-Ladninger mod i 1803 10, kan man gaa ud fra, at der i Aaret 1804 er hjemkommet for privat Regning for ikke saa lidt over 2 Millioner Rdl. Varer og i 1805 endog betydeligt mere.

Til Vestindien udstedtes i 1803—1805 henholdsvis 66, 100 og 87 Søpasser.

Om den danske Søværts-handel i denne Periode og om dens Fremgang i 1803—1805 giver forøvrigt Oversigterne fra de 2 københavnske Søassurance-selskaber et godt Billede. I disse Aar androg Præmieindtægten for:

	Det kgl. oktrojerede	De private Assurandører
1800	236 925 Rdl.	358 087 Rdl.
1801	198 044 ”	291 064 ”
1802	180 178 ”	270 179 ”
1803	311 424 ”	473 276 ”
1804	258 270 ”	448 856 ”
1805	314 864 ”	479 689 ”
	<hr/> 1,499 705 Rdl.	<hr/> 2,321 151 Rdl.

Handelsberetningen for 1805 kalder dette Aar for et af de lykkeligste, som Danmarks Handelsannaler kan fremvise. „En uforstyrret Freds- og Neutralitetsnydelse midt mellem en næsten almindelig Krig paa Søen og tillige paa Fastlandet kunde ikke andet end frembringe velgørende Virkninger til heldige Spekulationers Udvidelse og en allerede meget udbredt Fragtfarts endnu større Forøgelse“.

Tallet paa de i Monarkiet hjemmehørende Skibe over 10 C. L. androg i 1805 ialt 2589 (C. L. 134 087), hvis Gennemsnitsværdi Schimmelmann sætter til ca. 80 Rdl. pr. C. L. = ca. 10,700 000 Rdl.

Vel havde de omtalte 6 Aar ogsaa frembudt deres Genvordigheder — de var dog overstaaede og overvundne. Taget som Helhed stod Perioden, hvad

Handelsomsætning og Liv i Skibsfarten angik, ikke væsentlig tilbage for selv Halvfemsernes gyldne Aar.

Glemte var Efterdønningerne i 1800 fra Handelskrisen og de i dette Aar under den herskende Dyretid udstedte Udførselsforbud; glemt var Krigen med England i 1801, der i tre Maanedere havde medført almindelig Standsning af den danske Udenrigsfart og i langt længere Tid Afbrydelse af Kommunikationen med Kolonierne. Hvem tænkte mere paa Skuffelserne, der fulgte med Verdensfreden 1802—03: Prisfaldet og det mindskede Begær efter Tonnage — det mærkelige Aar, da Frankrig og Holland fik deres Kolonier tilbage, da Frankrig strax indrettede sig paa at indtage sin gamle Plads i Verdenshandelen og „Hollænderne beredte sig til paany at fremtræde som Verdens Mæglere“.

Og da Verdenskrigen atter brød ud i Sommeren 1803 og England derefter etablerede sin omfattende Blokade af de fjendtlige Kyster, da saa Schimmelmänn i Virkningerne heraf Bekræftelsen af den gamle Regel, „at Handelen kun for en kortere Tid kan standses ved slige partielle Foranstaltninger“. I saa Henseende tænkte han navnlig paa den store og indbringende Transit-handel over Tønningen og Husum, som Englands aarelange Blokade af Elben og Weseren havde skabt. Varer til et Beløb af 25½ Million Rdl. skal saaledes i 1804 og 1805 have passeret Tønningens Toldkontor.

Med en ganske anden Sikkerhed end under den forrige Krigsperiode havde de neutrale Skibe kunnet befare Havene. Stormagternes Hensynsløshed og Jalousi var afløst af en vis Tolerance, der dog ikke saa meget skyldtes Uegen-nytte og Velvilje som Forstaaelsen af, at Opretholdelsen af den neutrale Handel var i deres egen Interesse.

Fra fransk Side var Opbringelserne saa godt som helt hørt op. Ja, den danske Regering havde endog anset Tidspunktet for saa gunstigt, at den for Alvor genoptog alle de gamle Mellemværender, som de danske Redere og Købmænd havde med den franske Regering i Anledning af Opbringelser m. m., hvilke man fra dansk Side opgjorde til ca. 5½ Million Francs og 20 000 M. Banko. Blandt disse Erstatningskrav træffer man Rest paa Tilgodehavender for Embargoen i Bordeaux 1793 med ca. 2,500 000 Francs, ca. 2,900 000 Francs for opbrugte Skibe og ca. 80 000 Francs stammende fra Embargoen i 1799. Af disse Krav anerkendte Conseil général de liquidation kun 62 Fordringer til et Beløb af 2,799 718 Francs, som den efter Kurs nedskrev til 15 % = 420 000. Det er ret interessant at se, at, selv efter Generalprokurøren Chr. Colbjørnsens Skøn, stod det i Kongens Magt paa egen Haand at afgøre disse rent private Mellemværender. Da imidlertid Resultatet blev saa pauvert, besluttede Regeringen at overlade det til de Paagældende selv, hvorvidt de vilde acceptere Tilbudene; som andetsteds anført naaede man først i 1818—19 en endelig Regulering.

For Englands Vedkommende sporede man Omslaget i Stemningen i den udtrykkelige Anerkendelse af de Neutrales Ret til at handle paa Fjendens Kolonier. Ved Order in council af 24. Juli 1803 blev det forbudt de engelske Kapere at opbringe neutrale Skibe paa disses Farter fra fjendtlige Kolonier til Skibenes Hjemsted under Forudsætning af, at Godset var gaaet over i neutralt Eje. Opbringelserne indskrænkede sig herefter væsentlig til at omfatte Skibe, der antoges at have overtraadt Blokadebestemmelserne. Antallet af anholdte danske Skibe opgives for 1803—04 til 135 og for 1805 til kun 35.

Men den danske Regering havde ogsaa søgt at gøre sit for at skabe Tillid hos de krigsførende Magter til dansk Udenrigshandel.

Overfor de engelske Paastande om, at de kongelige danske Søpasser i saa høj Grad var Genstand for Misbrug, lod Regeringen dette Forhold nærmere undersøge. Man ser saaledes dens Energi i „Fanny“-Affairen. I 1796 erholdt det københavnske Handelshus Rose & Siems — mod at afgive de sædvanlige edelige Deklarationer vedrørende Skibets neutrale Ejendomsforhold — Søpasser for en Expedition til Ostindien med Fregatskibet „Fanny“, som senere gik over i Duntzfelts Besiddelse. I 1798 kom Skibet hjem, men i Mellemtiden var Rose & Siems gaaet konkurs. Da en Altonaer Købmand i Konkursboet gjorde Krav paa Skibet, idet han hævdede, at dette efter nærmere Aftale med Rose & Siems tilhørte ham, og at hele Expeditionen i Virkeligheden havde været udrustet for hans Regning, greb Regeringen ind og beordrede Undersøgelse og Aktion. Ved Hof- og Stadsrettens Dom af 17. December 1798 blev Handelshuset imidlertid frikendt, efter at Skiftekommissarierne havde afsagt deres Kendelse om, at Skibet tilhørte Rose & Siems, nu dettes Konkursbo. Denne Kendelse blev appelleret til Højesteret, hvor den blev underkendt, idet det statueredes, at Rose & Siems' Adkomst til Skibet maatte anses som Proforma-Værk. Samtidig henlede Højesteret Opmærksomheden paa det eventuelt retsstridige i Husets Fremgangsmaade ved Erhvervelse af Søpasserne. Uagtet der var gaaet over 7 Aar, siden disse var udstedt, blev den ovenfor omtalte Hof- og Stadsretsdom ved Kontinuationsstævning af 28. April 1803 indanket for Højesteret, der paa det foreliggende Grundlag den 5. November s. A. idømte Siems 3 Markstraffen og Rose 1000 Rdl. i Bøde samt dem begge Fortabelse af Borgerskab og Ret til at udrede Skib. Man undlod selvfølgelig ikke at sætte den engelske Regering i Kundskab om Dommen.

Forøvrigt havde den danske Regering allerede i Januar 1801 fastsat nærmere Forskrifter, der lempede sig noget efter de Fordringer fra de krigsførende Magters Side, som Regeringen efter alt det passerede havde vænnet sig til som uundgaaelige. De mellemkommende Omstændigheder, Krigen med England i 1801 og den kort derefter følgende Verdensfred, bevirkede dog, at disse Forskrifter blev lagt ad acta, indtil Krigen atter brød ud. Den 4. Maj 1803 ud-

kom saa Forordningen om, „hvorledes de Handlende og Søfarende sig have at forholde, naar Krig finder Sted mellem fremmede Sømagter“, paa det at „Ingen maa kunne undskylde sig med Uvidenhed om de ham som dansk Undersaat paahvilende Pligter.“

Herefter kunde Skibscertifikater kun erholdes af de kongelige Undersaatter, som var bosat i de danske Lande og som enten var født danske eller inden Krigens Udbrud havde vundet fuld Borgerret hér. For at føre dansk Skib skulde Vedkommende have dansk Borgerskab og, forsaavidt han var født i et af de krigsførende Lande, maatte han inden Krigen have erhvervet dansk Borgerret. Ingen Superkargo, Faktor, Kommiss eller Søofficer, som var Undersaat i de krigsførende Lande, maatte findes inden Borde. Af Mandskabet skulde mindst Halvdelen være dansk. Det forbødes saavel Redere som Skippere at erhverve eller have ombord dobbelte Skibspapirer eller fremmede Flag samt under Visitation at kaste overbord, tilintetgøre eller fordølge de Skib og Ladning vedrørende Papirer. Ligesom tidligere blev det forbudt at have Varer ombord, der var at anse som Krigskontrabande, naar de var bestemt for eller ejedes af de krigsførende Magter eller disses Undersaatter. Men forøvrigt udtalte Forordningen sig ikke med fornøden Bestemthed med Hensyn til Ladningen og Ladningsejeren — atter hér dansede Regeringen Æggedans. Forordningen omtaler saaledes, bortset fra Reglerne om Krigskontrabande, kun Reder og Skipper som ansvarlige for Forskrifternes Overholdelse, og, idet den veg tilbage for kort og godt at forbyde Transporter af Gods i uneutralt Eje paa danske Skibe, indskrænkede Forordningen sig til i § 13 at nævne:

„Desuden skal det i alle Dele have sit Forblivende ved de af Kongen med de fremmede Magter ved særskilte Stipulationer indgangne positive Forbindteligheder med Hensyn til forbudne Varers og Ejendommens Føring i Hans Undersaatters Skibe; i hvilken Henseende Rederen ved Søpassets Modtagelse vil blive forsynet med en særskilt Forskrift om, hvad han i den Henseende haver at iagttage.“

I disse Forskrifter, som ikke blev offentliggjort i Lovsform, omtales en Række Varer — særlig Skibsmateriel og Skibsinventar —, som var at ligestille med Krigskontrabande, hvorhos Forskrifterne slutter med følgende Passus: „Tillige erindres, at efter Hans Majestæts Traktat med Storbritanien fjendtligt Gods og Varer ikke maa føres ombord paa danske Skibe, og vil i den Henseende paa *Forlangende* det sædvanlige Varecertifikat mod behørig Eds aflæggelse vorde meddelt.“

I Konventionen af 1801 med England stod imidlertid ikke — jfr. dennes Art. 3 § 2 —, at den danske Konge forpligtede sig til at forbyde sine Undersaatter at befordre Gods, som i Forhold til England var uneutralt, men kun:

at alt Gods paa neutrale Skibe var frit, naar undtages Krigskontrabande og Varer i fjendtligt Eje.

At indlade i dansk Skib Varer for unneutral Regning var herefter vel forbundet med Risiko for Opbringelse og Konfiskation, men betragtedes hverken af Autoriteterne eller af de Private som en strafbar Handling, med mindre der af den Paagældende var givet de danske Myndigheder usandfærdige Oplysninger, saaledes ved Erhvervelse af de ovenfor omtalte Varecertifikater. Mere og mere var det forøvrigt blevet almindeligt for at undgaa de engelske Opbringelser at indhente saadanne Certifikater, og for Asiatisk Kompagnis og Den danske Manufakturhandels Vedkommende var det; af Hensyn til Skibenes og Ladningernes Sikkerhed, blevet Reglen ved Antagelse af Gods til Befordring, at Afladeren afgav til Rederiet eller Skipperen sin Erklæring under Ed om, at Varen var hans eller i neutralt Eje.

Med disse Momenter som Baggrund og med den Vægt, hvormed det „landsskadelige“ førtes frem som faldende sammen med det „lovstridige“, maa man se Landsover- samt Hof- og Stadsrettens Dom af 16. December 1806 og Højesterets Dom af 15. Januar 1807 i Overbechs-Sagen.

Efter at Den danske Manufakturhandel havde paataget sig 2 Gange om Aaret i de saakaldte Paketskibe at overføre Post og Passagerer m. m. mellem København og de dansk-ostindiske Besiddelser, købte Handelen i 1803 af Duntzfelt & Co. dette Firmas Fregatskib „De 3 Søstre“. Skibet kom i Sommeren 1805 til København medførende egne Varer og desuden Gods for andre, saaledes for Duntzfelt & Co. og I. Chr. Pingel. I Efteraaret afgik det til Kap, Trankebar og Frederiksnagor med Post og Varer, dels egne, dels for flere københavnske Handelshuse som de Coninck & Co., Peschier, Fabritius & Wewer og Grosserer Bernhard Overbech. Fra alle disse forelaa edelige Deklarationer af ovenfor ommeldte Art. I Kap, som man herhjemme, da „De 3 Søstre“ afsejlede, forment endnu var i Hollændernes Besiddelse, blev Skibet tilbageholdt af Englænderne som mistænkt for at have Varer tilhørende Hollændere ombord. Ved en Visitation af Overbechs Vareparti var der nemlig i en af de Overbechske Kister fundet Dokumenter, der i høj Grad talte herfor, ligesom dette ogsaa paa anden Maade blev bekræftet under Forhørene i Kap. Sagen blev herefter indbragt for Admiralitetsretten i London og Skibet og hele Besætningen foreløbig tilbageholdt.

Efter at Føreren af „De 3 Søstre“, Kaptajnløjtnant Nissen, havde indberettet det passerede hertil, beordrede Kronprinsen straks Aktion mod Overbech.

Under det første Forhør gjorde Overbech vel Forsøg paa at hævde, at Varen var i hans Eje og solgt ham af en Købmand Reimer Scherins i Amsterdam, men snart derefter tilstod han, at han kun havde fungeret som Kom-

missionær for denne, at den Faktura, som forelaa udstedt til ham, var pro forma, ligesom at en af ham produceret Skrivelse til Scherins var konciperet for Tilfældet. Men paa den anden Side hævdede han, at den edelige Erklæring ikke var skrevet af ham men uden hans Vidende af hans Hustru, til hvem han under et Ophold i Hamborg havde udstedt en almindelig Fuldmagt til at administrere hans Forretning. Ligesom Hustruen paastod, at Overbech ikke havde haft noget at gøre med Erklæringen, hævdede hun, at hun havde underskrevet denne i god Tro til, at Partiet var Mandens.

Om Birgitte Overbechs Tilforladelighed synes der ikke at have været Tvivl, og om Aktion overfor hende var der ikke Tale. Som Overbechs Forsvarer, Advokat Rottbøll, udtalte: „Det er ikke min Mening at ville vælte Skylden overpaa Konen, hvilket vilde klæde Manden og hans Sagfører meget ilde. Hun er et Fruentimmer og er altsaa lovligen undskyldt, forsaavidt hun mangler Kundskab om Lovene og om borgerlige Forretninger over hovedet.“

Overrettens Dommere ses at have haft deres Betænkeligheder ved at dømme Overbech. De begærede saaledes Reassumtionsforhør for at erholde oplyst, hvorvidt det havde været Overbechs Tanke, at Hustruen i hans Frævær skulde underskrive Erklæringen. Dette benægtede Overbech bestemt ligesom ogsaa, at han havde været bekendt med, at der udkrævedes en saadan Deklaration for at faa Varerne afskibede.

I Overrettsdommen kom Dommerne, blandt hvilke var Schönheyder og Anders Sandøe Ørsted, ganske bort fra Aktors Paastand om, at Overbech i Henhold til Danske Lovs 1—13—9 skulde dømmes som Meneder og herefter straffes paa hans to Fingre og have sin Boeslod forbrudt. De udtalte, at Erklæringen „ikke kan imputeres ham“ og „at hans Forbrydelse ikkun bestaar deri, at han har handlet mod de Grundsætninger for Handel af neutrale Magters Undersaatter, som er etableret ved Konventionen mellem Rusland og England af 5. og 17. Juni 1801, og som senere er tiltraadt af Kongen af Danmark, dens 3die Paragraf Nr. 2, samt at han paa en højst uredelig Maade har søgt at skjule sin Fremgangsmaade“. Han vilde herefter, foruden i Henhold til Fr. 4. Maj 1803 § 18 at frakendes Borgerskab og Ret til at udrede Skib, være at anse som Hans Majestæts modvillige Overtræder, hvorefter han ifl. Danske Lov 1—1—6 idømtes en Pengebøde af 1000 Rdl. og Aktionens Omkostninger.

I Højesteret ses Indignationen at have skudt de juridiske Betænkeligheder til Side. Første Voterende (Falbe) udtalte: „Ligesom det i Almindelighed er en skammelig Fremgangsmaade at ville kompromittere Staten ved en Handlemaade som Overbechs, saaledes er den end mere skammelig, da Varerne ere afskibede med Paketskibet“. Han voterede for, at Overbech ogsaa skulde

dømmes som Meneder paa Grundlag af den af ham til Konen udstedte Fuldmagt og af hans sandsynlige Kendskab til, at der vilde blive affordret hende en Erklæring af omskrevne Art. Dette Votum blev tiltraadt af samtlige Dommere, og Bødestrafpen ændredes herefter til den infamerende 3 Marks Straf.

I Maj 1807 ansøgte Overbech Kongen om Oprejsning for den ham fradømte Ære. I sin Anbefaling af at tilstaa ham hans tidligere Borgerrettigheder erklærede Grosserer-Societetet, at han, der havde erholdt Borgerskab som Grosserer Aar 1800, iøvrigt bestandig havde opført sig som en retskaffen Mand. Overbechs Ansøgning blev imidlertid afslaaet.

Naar Grossererne i deres Anbefalingssskrivelse til Kongen udtalte, at „det vil være overensstemmende med de Handlendes Ønske, om Majestæten vil give Overbech Naade“, turde dette ikke være Udtryk for, at de billigede Overbechs Adfærd — en stor Del af dem led ogsaa Tab ved denne —, men snarere for, at de ikke følte sig overbevist om hans Andel i den edelige Erklæring, og tillige, at det kom dem alle som en Overraskelse, at det regnedes som strafbart at expedere unetralt Gods. I saa Henseende er det ikke uden Interesse at se Administrationens Stilling til Forhold af lignende Art.

Den danske Gesandt i London havde saaledes i de samme Dage, da den Overbech'ske Sag behandledes for Retten, henledet det danske Udenrigsdepartements Opmærksomhed paa nogle Simulationer, som fandt Sted i den danske Middelhavsfart. Kommercekollegiet ytrede i den Anledning overfor Departementet i Skrivelse af 6. December 1806, at det var bekendt hermed og ogsaa med, at flere forsynede sig med ostensible Fakturaer og Ladningspapirer, som urigtig angav, at Ladningerne var neutrale. „Omend en saadan Fremgangsmaade strider mod det oprigtige og redelige Forhold, som kunde ønskes altid at finde Sted i de Neutrales Transaktioner, som sluttes under Beskyttelse af det danske Handelsflag“, ytrede Kollegiet sine Betænkeligheder ved at inkvirere i saadanne Tilfælde: De var vanskelige at oplyse, man indlod sig kun i Vidtløftigheder og i en uheldig Publicitet. Men navnlig under de foreliggende Omstændigheder, hvor de krigsførende Magter havde udgivet saa mange Forbud og truffet deres tildels voldsomme og trykkende Foranstaltninger, maatte Kollegiet nære Betænkelighed ved „at afskære en betydelig Gren af den danske Transporthandel, som hverken kan være ligegyldig for vedkommende Reders Interesser eller for hans Majestæts Intrader“. Kollegiet henstillede herefter, at man indskrænkede sig til at vise Aarvaagenhed med Hensyn til *Skibspapirernes* Rigtighed, forsaavidt angik Adkomsten til Skibet. Vedrørende *Ladningspapirerne* maatte den engelske Regering føle sig beroliget og Afladerne advarede ved, at den danske Regering i Opbringelsestilfælde undrog dem sin diplomatiske Beskyttelse. Gesandten blev herefter beordret til

at foranledige, at Uregelmæssigheder af ommeldte Art ikke blev forfulgt eller gjort til Genstand for Diskussion mellem Gesandtskabet og den engelske Regering.

*

*

*

For Duntzfelt blev 1800—1805 gode og meget indbringende Aar.

Ogsaa han havde dog ikke kunnet undgaa at mærke Krisen i 1799. Hidtil havde han med sin Egenformue og sine udenlandske Krediter kun i ringe Grad benyttet Landets eneste Bank: Speciesbanken. I hele Perioden 1796—31. December 1799 ses han hos denne at have diskontoret Veksler for ikke mere end ialt 106 000 Species, og kun faa var de Laan, som han havde optaget dér mod Depot. I 1799 modtog han derimod i den da saa haardt betrængte Bank Laan paa 46 600 Species.

Oprettelsen af Depositokassen kom herefter Duntzfelt særdeles belejligt. Allerede Dagen efter dens Aabning 19. November 1799 rekvirerede han 40 000 Rdl., og inden Aarets Udgang havde han ialt optaget Laan for 210 000 Rdl.: alle korte Laan, som ogsaa blev prompt indfriede. Som Depot stillede han for 100 000 Species Komitesedler og iøvrigt Kreditkasseobligationer. I 1800 laante han 88 000 Rdl. og i de følgende Aar større og mindre Beløb. Pr. 1. Marts 1806 udgjorde hans Debet 165 000 Rdl., som Sikkerhed for hvilke han havde stillet 3 vestindiske 1ste Prioritets Panteobligationer, tilsammen 235 000 Rdl. Som ovenfor anført diskonterede Depositokassen ikke Vexler. Bortset fra en Post paa 50 000 Rdl., som Duntzfelt i 1800 lod diskontere i Speciesbanken, benyttede han kun sjældent og for mindre Beløb denne Bank som Diskontør.

I de efter Krisen følgende Aar opretholdt Duntzfelt sin Stilling som Hovedstadens største private Reder, og Gang paa Gang ser man ham forøge sin Flaade med Nyanskaffelser, som han i Forening med sine ældre Skibe enten expederede for egen Regning eller bortfragtede. Nævnes kan hér følgende Køb:

1800. Fregatten „Bækkeskov“ 173 C. L. Købesum 24 000 Rdl. Sælger Christmas, Ter-Borch & Co. — Fregatten „De 3 Søstre“ 102 C. L. Købesum 12 050 Rdl. Sælger Tutein & Co. — Fregatten „Lille Cathrine“ 144 C. L. Købesum 12 000 Rdl. Sælger Pierre Peschier.
1801. Barken „Freden“ 107 C. L. Købesum 4200 Rdl. Sælger Peter Bache. — Fregatten „Mariane“ 182 C. L. Købesum 24 000 Rdl. Sælger Blacks Enke & Co. — Fregatten „Rust en Werk“, nu kaldet „Kjøbenhavn“, 140 C. L. Sælger Cramer & Søn.
1803. Barken „Elisabeth“ for en Halvpart Købesum 6000 Rdl. Sælger Ph. Ryan. — Fregatten „Admiral Chapmann“ 148 C. L. Købesum 15 450 Rdl. — Barken „Emilie“ 83 C. L. Købesum 12 000 Rdl. Sælger Niels Moe.

1804. Fregatten „Hester Marie“ 102 C. L. Købesum 45 000 Rdl. Sælger John Erwin.

1805. Fregatten „3 Venner“ 190 C. L. Købesum 35 000 Rdl. Sælger Boalth & Co.

Adskillige af disse ældre Baade havde prøvet Krigens Tilskikkelser, inden de kom i Duntzfelts Besiddelse. „Hester Marie“ og „3 Venner“ (tidligere „Kasderbux“ og „Highland Chief“) var saaledes engelske Fartøjer, der havde været prisedømte af Tribunalet paa Isle de France.

Duntzfelt & Co.s Hovedvirksomhed vedblev at være den ostindiske Handel og Fragtfart. Om dens Omfang faar man et Indtryk, naar man læser, at af 63 Udsendelser i Aarene 1803—05 til Ostindien med ialt 52 Skibe havde

Asiatisk Kompagni	12	Ekspeditioner med 11 Skibe		
Duntzfelt & Co.....	12	—	„ 8 „	
Ryberg & Co.	7	—	„ 5 „	
Tutein & Co.	2	—	„ 2 „	
Andresen & Schmidt	2	—	„ 2 „	

Ogsaa i denne Periode gjorde Duntzfelt à meta Forretninger med de Coninck & Co. Efter Præliminærfreden 1801 mente de begge, at der atter forelaa gode Chancer for en større „batavisk“ Forretning. Og da de bragte i Erfaring, at det hollandsk-ostindiske Kompagni havde besluttet, fremfor selv at afskibe til Europa, at udbyde i Batavia 20 Millioner Pund Kaffe og saa meget Sukker, som ethvert Skib, der afhentede denne Kaffe, maatte behøve i Stedet for Ballast, satte de sig strax i Bevægelse for at faa en Andel i denne Affaire. Da en af Betingelserne fra hollandsk Side imidlertid var den, at Transporterne skulde ske med hollandske Skibe, associerede de sig gennem deres gamle Forbindelse van Vonte i Amsterdam med nogle hollandske Købmænd og købte sammen med disse af Kompagniet 1,300 000 Pund Kaffe og et tilsvarende Parti Sukker, at aflade med hollandske Baade, som van Vonte fragtede, og at losse i Holland. I Affairen partagerede de Coninck & Co. med $\frac{21}{40}$, Duntzfelt & Co. med $\frac{7}{40}$ og Hollænderne med Resten. Partierne blev herefter afskibede med Tre-masterne „Loyalitet“ og „Dorthea“.

Da det i 1803 trak op til Fornylse af Fjendtlighederne, og de Coninck og Duntzfelt med det nærmeste ventede Ladningernes Ankomst til Europa, henvendte de sig ved Skrivelse af 9. April til Christian Bernstorff og henstillede til denne at advisere den engelske Regering om Forholdet for den Eventualitet, at Krigen brød ud og Skibene da skulde blive opbragte. De opgav samtidigt, at de forlængst havde betalt $\frac{2}{3}$ af deres Parter, og at de hidtil ikke havde tegnet Assurance. Ved Ordre af 12. s. M. gav den danske Regering Gesandtten i London Instrux om at tage sig af Sagen.

I Maj indtraf Krigstilstanden, og mens „Dorthea“ lykkelig kom i Havn,

blev „Loyalitet“ kapret af Englænderne, konfiskeret og solgt med samt sin Ladning. Det lykkedes dog Wedel Jarlsberg at formaa den engelske Regering til, uanset de gamle bataviske Sager, og idet ogsaa the King's Advocate havde lovet at stille sig „carefull“ til Sagen, at anerkende Duntzfeldts og de Conincks Ret til deres Anparter af Ladningen, og under 1. Juni 1804 kunde han meddele dem, at de vilde faa tilstillet deres Andele, i hvad der var indkommet ved Ladningens Salg.

Skibet „Rudermarck“ blev i 1801 opbragt af de Franske paa sin Rejse til Batavia og solgt, men ved Conseil des prises' Dom af 29. December 1802 blev Salgsprovenuet af Skib og Ladning restitueret Duntzfeldt & Co. med Renter fra den Dag, Pengene var afleveret i Kaperens Hænder.

I 1801 strandede „Christianus Septimus“ paa Anholt og blev Vrag. Af dens kostbare ostindiske Ladning ses kun Varer til Beløb af 14 758 Rdl. at være blevet bjærget. Strandingen medførte en Proces med Kommercekollegiet, idet Duntzfeldt vægrede sig ved at betale de 8948 Rdl., som Underholdet og Hjemsendelsen af Skibets sorte Besætning havde kostet. Ved Højesteretsdom af 18. Marts 1806 blev Firmaet dømt til at refundere Kommercekollegiet dette Beløb samt til at betale Salær til Kammeradvokat Schönheyder og Mulkt for unødigt Trætte med 24 Rdl. — en Mulkt, der dengang var langt mere i Brug end i vore Dage. Iøvrigt synes Heldet at have fulgt de Duntzfeldtske Expeditioner. I 1805 kom saaledes 6 af hans Ostindiefarere velbeholdne hjem.

Fra Tid til anden gjorde Duntzfeldt ogsaa Forretninger paa Vestindien, og det var vel nok for at føre disse i større Stil, at han i 1804 optog Indehaveren af Firmaet Søbøtcker & Co. *Johannes Søbøtcker* som Associé i sit Firma sammen med le Chevalier. De to Firmaer havde tidligere haft Forretninger med hinanden; i Vinteren 1804 havde saaledes Duntzfeldt købt Søbøtckers Vestindiefarere „Laurence-Charlotte“ (92½ C. L.), som i April afgik til St. Croix.

Søbøtckers Optagelse i Duntzfeldts Firma maatte nødvendigvis vække en vis Opsigt allerede af den Grund, at de to Personer var hinanden saa væsensforskellige. I høj Grad var Johannes Søbøtcker bleven baaret op af Protektion og gode Forbindelser. Hans Farfader var den velhavende Plantageejer Kammeraad Johannes Søbøtcker (f. 1724 † 1797), der 1759 havde taget sin Afsked som Regeringssekretær og Notarius Publicus paa St. Croix og nedsat sig hér, hvor han ejede Lyststedet Skodsborg og den nuværende Liebe'ske Gaard Nr. 30 i Bredgade. Dennes Søn Adam Søbøtcker (f. 1753 † 1823), der som Plantagebestyrer, Plantageejer og tillige som Købmand var nær knyttet til den vestindiske Regeringsadministration, havde erhvervet sig en fremskudt Stilling baade hér og i Vestindien. Ikke mindre end 15 Gange passerede Adam Søbøtcker Atlanterhavet, idet han snart tog Ophold i København, hvor han overtog Faderens Ejendom i Bredgade og tilkøbte sig Lyststedet Hummeltofte ved

Lyngby, snart i Vestindien. Af hans talrige Hverv derude skal fremhæves, at han begyndte som Militsofficer og Adjutant hos Guvernøren Peter Clausen. Senere blev han Medlem af Borgerraadet, 1793 Vice-Stadshauptmann. Sammen med General Walterstorff deltog han som Regeringsrepræsentant i 1802 i de vestindiske Øers Modtagelse efter den engelske Okkupation; 1804 blev han surnummerær Regeringsraad, 1814 Oberst og var ifølge Reskript af 4. April 1814 designeret til Oxholms Efterfølger som Generalguvernør „ifald hans Lejlighed og Stilling tillod det“. Han var gift med Susanne van Beverhout, med hvem han 1777 fik Sønnen Johannes — Duntzfelts Kompagnon.

Som Barn havde Johannes Søbøtker faaet sin Opdragelse hos Bedsteforældrene i København, der sikkert har forkælet ham i høj Grad. Marie de Coninck beretter i sin Dagbog om et Bal, som de gamle Søbøtkers i Januar 1794 gjorde for deres da 16aarige Sønesøn. Der var 60 Gæster, alle unge med Undtagelse af Ægteparret de Coninck, — de rare Søbøtkers havde absolut villet, at „Etatsraaden“ og „Etatsraadinden“ skulde se deres Bal. Etatsraaden førte den gamle Kammerraadinde til Bords og dansede et Øjeblik med hende efter Souper'en, hvilket morede hele Selskabet. Bedstemoderen var lykkelig ved at glæde sin Sønesøn og havde allerede fra Kl. 9 om Morgenen været i fuld Udrustning i sin Silkekjole. Bedstefader Søbøtker optraadte naturligvis med Paryk, men det blev ham snart for varmt, saa han lagde Parykken og tog sin Nathue paa i Stedet. Souper'en var fortræffelig: Stege, Kager, Geléer og Is i Overflødighed. Der blev danset til Kl. halv et.

Som ung Mand kom Johannes Søbøtker i Lære hos de Coninck & Co. og senere hos den rige Grosserer Lars Larsen, Duntzfelts Kollega i Speciesbankens Direktion, der drev en af de største Rederi- og Handelsvirksomheder paa Vestindien. Johan Christian Drewsen, der allerede fra Drengetiden kendte Johannes Søbøtker, omtaler ham flere Gange i sine Erindringer. „Han var ikke synderlig andet end en lang opløben Dreng, da han kastede sine Øjne paa Lars Larsens eneste Datter Johanne Margrethe, formodentlig ledet af sin indertrigante Moder, en Kreolerinde og Kreolerinde i Ordets hele Betydning“. 2. Marts 1796 holdt de Bryllup, efterat Johannes Søbøtker, der da endnu ikke var 19 Aar gammel, forinden havde erhvervet Fuldmyndighedsbevilling og 6. Januar Borgerskab som Grosserer i København. 1. December lod han Cirkulære udgaa om, at hans Fader Adam Søbøtker var indtraadt i hans Firma, som fremtidig førtes under Navnet Søbøtker & Co. Derefter drev dette i de følgende Aar en ikke ubetydelig Forretning paa Vestindien, delvist med egne Skibe. Ved Siden af sin Virksomhed dyrkede den unge Søbøtker Selskabeligheden, og i saa Henseende forstod han at omkalfatre Svigerfaderens hidtil saa nøjsomme Hjem. Søbøtker kunde ikke nøjes med at være Grossereren, han maatte have Titel og Uniform. Og ved Protektion af den tidligere Guvernør

i Vestindien General Walterstorff blev han i 1801 Løjtnant og allerede det følgende Aar Kaptajn à la suite i nordre sjællandske Landeværnsregiment. Godt Hoved, belevn i sin Optræden — jeune élégant — ikke uden Dygtighed i Forretningsanliggender vandt han en saadan Position, at selv den nøgterne Duntzfelt fandt Anledning til at knytte ham nærmere til sig; at Svigerfaderens Formue og Faderens gode Forbindelser i Vestindien har spillet en ikke uvæsentlig Rolle, siger sig selv. Ifølge Interessentskabskontrakten af 1. Maj 1804 androg Firmaet Duntzfelt & Co.s Grundkapital 300 000 Rdl., i hvilken Duntzfelt participerede med Halvdelen, le Chevalier og Søbøtker hver med en Fjerdedel. Men foruden sit Indskud havde Duntzfelt til enhver Tid betydelige Kapitaler indestaaende i Firmaet, ligesom han af sin private Formue lod Aktier og Obligationer staa til dettes Disposition til Brug for dets Krediter.

I 1806 købte saavel François le Chevalier som Johannes Søbøtker sig Ejendomme. Le Chevalier indrettede sig Vinterbolig i Store Kongensgade (nuværende Nr. 45). Søbøtker havde hidtil om Sommeren boet paa Faderens Gaard Hummeltofte — fra sammes Have skriver sig ogsaa C. W. Eckersbergs kendte Portrait af de 4 Søbøtker'ske Børn, malt 1806 — men afkøbte nu Bonden Lars Jacobsen Gaarden Øregaard i Hellerup med dennes Avlsbygninger og ca. 93 Tdr. Land store Jorder. Med Ramée som Bygmester og Havearkitekt skabte han sig her en skøn Herskabsejendom.

Indehaverne af det Duntzfelt'ske Firma synes saaledes at have følt sig ret ubekymrede med Hensyn til den forhaandenværende Situation.

Faktisk var ogsaa Danmark — Portugal ufortalt — den eneste Nation, der havde bevaret sin Neutralitet og nød sammes Goder. Illustrerende i saa Henseende er det, at mens dansk-norske Skibe i 1806 passerede Sundet i samme Antal som det foregaaende Aar (1817 mod 1780), — Danmark stod nu som Nr. 2 næst England — var Tallet af fremmede Skibe faldet fra 9757 til 5323. Omfanget af Monarkiets Udenrigsfart og Handel ser vi af den sædvanlige Oversigt over de til fremmede Havne ankomne danske Skibe. Disses Tal naaede 1806 Maximum med 5564 Fartøjer, repræsenterende 307 587 C. L. Og i hvilken Grad det danske Koffardiflag viste sig saa godt som overalt, hvor Blokaderne ikke afskar Forbindelserne, fremgaar af Oversigten:

	Skibe	C. L.
Portugal	234	15 131
Spaniën	496	29 146
Italien	290	16 152
Frankrig incl. Holland m. m	1796	64 311
England	1014	76 838
Skotland	325	16 134
Østrig	56	3 393
Preussiske Stater	170	44 993

	Skibe	C. L.
Danzig	107	4 303
Rusland	952	30 707
Sverrig	90	4 515
Amerikanske Fristater	34	1 959

Fra Kina hjemkom 3 af Asiatisk Kompagnis Baade med Varer, der klarede til 1,111 350 Rdl., og fra Ostindien 17, deraf 15 for partikulær Regning.

Opbringelserne, navnlig fra engelsk Side, blev dog i 1806 noget nærgaaende; som anholdt af Englænderne angives 153 danske Skibe, og mens hidtil Asiatisk Kompagnis Skibe — for at bruge et i sidste Verdenskrig anvendt Udtryk — havde været respekterede som „hellige“, blev allerede i 1805 dets „København“ anholdt af et engelsk Krigsskib og dets „Holsten“ beskudt af en hollandsk Fregat, fra hvilken den dog undslap „ved sin overlegne Hurtighed“. I 1806 anholdtes Kompagniets „Norge“ af et engelsk Krigsskib, hvilket ogsaa var Tilfældet med „Prinsen af Augustenborg“, der endog blev ført fra Kap til England, fordi dets Overstyrmand havde begaaet den Uforsigtighed at kaste nogle af Skibspapirerne overbord. Ingen af disse Anholdelser blev dog opretholdt, og overhovedet synes de danske Skibstab i 1806 ikke at have antaget nogen egentlig faretruende Art: Det kgl. oktr. Sø-Assurance-Kompagni indgik saaledes i 1806 med for 171 120 Rdl. uafgjorte Skader fra forrige Aar og udgik med for 232 620 Rdl. Dets Præmieindtægt i Aaret havde udgjort 314 864 Rdl. og dets Udbetalinger af Skader 179 987 Rdl.

Af Duntzfelt & Co.s Skibe blev „Admiral Chapmann“ og „Lille Cathrine“ anholdt paa deres Hjemrejse fra Ostindien men restituerede med samt deres Ladninger. Duntzfelts Selvfølelse fremgaar af hans Promemoria af 17. Marts 1806 til Chr. Bernstorff i Anledning af, at Skibet „Tre Venner“ i 1805 var blevet forulempet af Englænderne:

„Egen Formue og Medborgernes Tillid til vore Kundskaber og Handelsmaade gav os Kræfter til at drive vor Handel paa Ostindien med Held. Flere Expeditioner af Betydenhed med Landets Penge er saaledes endnu under vor Bestyrelse. Ved at bortfjerne fra denne al fremmed Interessentskab og ved punktlig at overholde alle Regeringens Forholdsregler til Skibsfartens Sikkerhed er ingen Hinder mødt os i vor redelige Handel siden Søkrigens Begyndelse mellem Frankrig og England, indtil en vis Løjtnant Wright, Føreren af det engelske Krigsfartøj — „The Furious“ kaldet — og stationeret ved Dover fandt for godt at opbringe vort Skib „Tre Venner“ paa Rejsen herfra til Kap og Batavia“. Firmaet oplyste, at dets Kaptajn for at undgaa yderligere Ophold og Fortrædeligheder havde affundet sig med at betale i Omkostninger m. m. et Beløb, som Firmaet nu i Skrivelsen af 17. Marts anmodede Udenrigsministeriet om at erholde refunderet hos den engelske Regering med 550 £. I Skri-

velse af 9. s. M. fik Wedel Jarlsberg Ordre til at tage sig af Sagen, omend man ikke nærede meget Haab om et gunstigt Resultat, da Løjtnant Wright ogsaa havde aftvunget Kaptajnen en Erklæring om ikke at ville reklamere.

I den ostindiske Handel ser man forøvrigt en vis Tilbageholdenhed udvist i 1806. I dette Aar expederedes saaledes herfra kun 10 Skibe mod 22 det foregaaende Aar. Til Vestindien afgik 75. Men paa Slutningen af Aaret mærkedes ogsaa Pengevanskelighederne paa det hjemlige Marked. Aarsagen hertil var ikke blot Statens ugunstige Finansforhold — ultimo 1806 udgjorde Statsgælden ca. 41 Millioner D. C. og Massen af Kurantsedler ca. 25 Millioner D. C. — men ogsaa den Nødstilstand, i hvilken den danske Handels nære Forbindelser, de nordtyske Byer, var stedt. Hertil kom Spærringsforanstaltningerne, der lammede vor Vareudvexling paa et Tidspunkt, da København laa inde med betydelige Lagre.

Dette mærkedes ikke mindst af Asiatisk Kompagni, der maatte søge større udenlandske Laan og paa Generalforsamlingen for 1806 gav Aktionærerne saa mistrøstende Oplysninger, at Aktierne faldt under Pari. Det gav dog et Udbytte af 6 %, som blev taget af Reserverne.

Ovenfor Side 117 er ogsaa omtalt det saakaldte „2det Komitelaan“, som Grosserer-Societetet under de truende Forhold var forsynligt nok til at sætte i Scene.

Fra en Kurs mod Species af ca. 140 ved Aarets Begyndelse faldt Kurantsdaleren ved Aarets Udgang til ca. $151\frac{1}{4}$. Samtidig var Diskontoen steget til $5\frac{1}{2}$, og Noteringerne paa Børsen viste følgende Tilbagegang:

	Hamborg.	Amsterdam.	London.
pr. 2. Januar	136 $\frac{3}{4}$	124 $\frac{3}{4}$	5.44
pr. 1. Juli	138	130 $\frac{1}{4}$	5.80
pr. 31. December ..	150 $\frac{1}{4}$	143	6.4

Men som ingensinde tilforn under den store Krig trak nu ogsaa Skyerne paa den politiske Himmel alvorligt op.

*

*

*

I Oktober 1805 var Kronprinsen med Hæren draget sydpaa til Holstens søndre Grænse, hvor man særlig frygtede Fredskrænkelsen. Trekejserslaget ved Austerlitz, det tyske Kejserriges Sønderlemmelse, Napoleons Sejre ved Jena og Auerstädt over Preussen, Sverrigs Tilbagegang i Pommern og Koalitionsmagternes stadige Nederlag paa de kontinentale Slagmarker, viste tilstrækkeligt, hvor klogt den danske Regering havde handlet ved under de yderst vanskelige Forhold at afvise ethvert Forsøg fra de Allieredes Side paa at drage Danmark ind i Kampen mod den store Sejrvinder.

Fra Berlin proklamerede Napoleon den 21. November 1806 Fastlandsspærringen. Efter Søslaget ved Trafalgar den 21. Oktober 1805 havde den franske Kejser maattet opgive Haabet om at knuse Arvefjenden i England selv; det andet store Kampmiddel: at ramme Englands Livsnerve, *dets Handel* ved at lukke denne ude fra Kontinentet stod endnu tilbage. Mulighederne herfor var tilstede, efterat Frankrig direkte eller indirekte beherskede saa godt som alle Kontinentets Kyststrækninger: Ruslands, Danmarks og Portugals alene undtagne. I Dagene omkring Berlinerdekretet havde de franske Tropper besat Bremen, Hamborg og Lübeck og beslaglagt al derværende engelsk Ejendom. Englands Svar var Kabinetsordren af 7. Januar 1807, hvorefter enhver Handel mellem fjendtlige Havne saavel som mellem alle Havne, hvortil engelske Skibe efter det franske Dekret ikke havde Adgang, blev forbudt.

Trods Fastlandsspærringsdekretet og de engelske Modforholdsregler fik den danske Handel og Skibsfart dog forholdsvis taalelige Forhold at virke under i den første Halvdel af Aar 1807.

Øresund passeredes af et ikke mindre Antal Skibe end i de tilsvarende Maaneder af 1806, og alene til Hovedstaden indkom fra 1. Januar—1. Juli 2096 Skibe, derunder 12 fra Ostindien — blandt disse til Duntzfelt & Co.: „Trondhjemms Prøve“, „Emilie“, „Hester Marie“ og „Lille Cathrine“ — 26 fra Vestindien og 24 fra Nordamerika. 1. Juli havde ogsaa Kurserne bedret sig til 141¹/₄ for Kurant mod Species, Sterling noteredes i 5,90, Gylden 134¹/₂ og Mark i 140. At den danske Købmand og Reder ikke regnede med Krig, ser man alene deraf, at Asiatisk Kompagni expederede til Ostindien sine to Fregatter: „Prinsen af Augustenborg“ og „Kronprinsen“ og Duntzfelt & Co. deres tre Skibe „Admiral Chapmann“, „Mariane“ og „Kronprinsesse Marie“, hvilket sidstnævnte Fartøj (208 C. L.) Firmaet i Foraaret havde købt af Den danske Manufakturhandel for 45 000 Rdl. Til Vestindien afgik 40 Expeditioner. Ogsaa denne Gang undlod Asiatisk Kompagni at assurere sine Skibe og Ladninger. Præmierne androg da: 15 % til Ostindien, 5—6 % til Vestindien, 12 % til Marseille, 4—6 % til Amsterdam.

Regeringen saa derimod Situationens Alvor, eftersom Aaret skred frem, og allerede i Maj havde Schimmelmann advaret Asiatisk Kompagni. Med Spænding fulgte den Napoleons Kampe med Rusland i Erkendelse af Faren, der vilde opstaa for Danmark, om Frankrigs Kejser ogsaa skulde kunne betvinge den sidste Stormagt paa Kontinentet. „Gud give, at Kejser Alexander maatte vinde Æren for at tilintetgøre Franskmandenes Ry som uovervindelige, for at hævne Europa og frelse det for de Lænker, der beredes det,“ skrev Chr. Bernstorff til den danske Gesandt i St. Petersborg Otto Blome allerede i Oktober 1806. Russernes Nederlag ved Friedland 14. Juni 1807 betog Regeringen dette Haab, og de umiddelbart derefter indledede Forhandlinger mellem de to Kejsere pegede yderligere hen mod en intimere Tilnærmelse.

Den 7. Juli sluttedes Freden i Tilsit med dens hemmelige Aftaler om de to Magters indbyrdes og fælles Stilling overfor England og Hofferne i København, Stockholm og Lissabon. Ukendt med de nærmere Fredsvilkaar, men opfyldt af bange Anelser, skrev Blome hjem: „Mere end nogensinde før vil Fædrelandet blive udsat for grusomme Vanskeligheder; det vilde være et tomt Haab, om man fra Englands og Frankrigs Side vilde vente blot den simpleste Retfærdighed i Valget af de Midler, som de vil bruge i denne Kamp paa Liv og Død.“

Den hensynsløse Maade, hvorpaa de franske Generaler, efterat de i Maj—Juni havde indtaget Danzig og Königsberg, havde behandlet de mange dér liggende danske Fartøjer, varslede ikke godt. Portugals Skæbne viste forøvrigt, hvad der fra Napoleons Side var tiltænkt Danmark. Allerede 19. Juli lod han Talleyrand meddele den portugisiske Regering, at dens Havne fra 1. September skulde lukkes for Englænderne. 2. August fulgte Ordren om, at Portugal skulde erklære England Krig.

I mildere Form men dog saaledes, at det ikke kunde misforstaas, blev det af Talleyrand efter Napoleons Ordre betydet den danske Gesandt i Paris Dreyer den 6. August, at ogsaa Danmark nu stod overfor Valget.

Om dettes Udfald var der forøvrigt ingen Tvivl. Ifølge Landets geografiske Forhold: Danmark med sine Øer, Norge, Island, Færøerne og Kolonierne, adskilte fra hverandre ved Havene, og efter den Handelspolitik, den danske Regering hidtil havde fulgt, havde denne forlængst gjort sig det klart at maatte

slutte sig til England, hvis den kom til at staa overfor det uhyggelige *Enten—Eller*. Herefter tegnede Udsigterne sig saaledes: et fransk Ultimatum ledt af et Indfald i Holsten, Afslaget fra dansk Side og derefter Danmarks Tilflugt til det britiske Rige. Herpaa var ogsaa Alt indstillet.

Paa andet Aar laa Kronprinsen i Kiel med den danske Hær, der var trukket noget tilbage fra Sydgrænsen for ikke at udæske de franske Tropper, som var samlet dér. Sjælland var derimod saa godt som ubeskyttet; i København fandtes ingen nævneværdig Garnison, ligesom Krigsflaaden laa i aftaklet Stand for at afvæbne enhver Mistanke fra engelsk Side men ogsaa, fordi man ikke regnede med et Overfald fra denne Kant.

Udviklingen skulde imidlertid ikke gaa sin naturlige Gang, foregrebet som den blev ved det i Marts udnævnte engelske Toryministeriums skæbnesvangre Indgriben. Hovedmanden herfor var Udenrigsministeren George Canning.

Dramaet, der paafulgte, blev Meningsløshedernes og Forvirringernes Triumf.

I ikke mindre Grad end Danmark var England interesseret i et godt Forhold mellem de to Nationer, navnlig paa dette Tidspunkt, da Tilnærmelsen mellem Rusland og Frankrig kun maatte anses som et Tidsspørgsmaal. Det norske Tømmer var blevet ligesom en Nødvendighedsartikel for England; den dansk-norske Handelsflaade var i Aarenes Løb rykket ind som et ikke uvæsentligt Led i den engelske Søværtsomsætning, og endelig stod Danmark som Vogteren af den fri Passage gennem Øresund og Bælterne.

Om Landets gode Vilje til at værne om sin Neutralitet i Tilfælde af et Brud med Napoleon kunde den engelske Regering ikke nære nogen begrundet Tvivl — atter og atter havde ogsaa den danske Regering givet England Forsikringer i saa Henseende. Men dette var ikke Canning tilstrækkeligt. Han frygtede, at den savnede *Evnen* og i paakommende Tilfælde *Modet* til at træde op mod den Ubetvingelige, der ikke kendte Hensyn. Og denne Frygt, der tilmed øgedes ved ganske grundløse Rygter, udartede til en fuldkommen Tvangstanke: at *alt* maatte sættes ind paa at komme Napoleon i Forkøbet og da først og fremmest med Hensyn til den danske Orlogsflaade.

Uøvet som Diplomat og uden Forstaaelse af, hvad man kunde byde en venskabsindset Magt, uden Kendskab til Kronprins Frederiks Karakter — hans Selvfølelse og Ærekærlighed —, overbevist om, at det lille Land ikke kunde andet end falde til Føje overfor en overvældende Flaadedemonstration, og sluttede sig uden at forestille sig Konsekvenserne, *hvis dette ikke skete*, greb Canning til det voldelige coup de main fremfor at se Tiden an eller fremsætte venskabelige Forestillinger. Den 18.—19. Juli besluttedes i det engelske Ministerraad Aktionen mod det intetanende og saa godt som værgeløse Land. Med største Omhu vaagedes der over, at Planerne foreløbig holdtes hemmelige;

Postgangen fra England standsedes, og Embargo blev lagt paa alle Skibe i de engelske Havne. Som Krigsministeren Lord Castlereagh udtalte i Parlamentet den 31. Juli: de, mod hvem Rustningerne blev truffene, skulde ikke ane, at de gjaldt dem.

Samme Dag (den 7. August), som den danske Gesandt i Paris Dreyer sendte sin Regering de franske Krav — de franske Ultimata —, mødte den engelske Regerings særlige Udsending Francis Jackson i Kiel og begærede af Chr. Bernstorff Foretræde hos Kronprinsen for at forebringe ham det engelske Enten—Eller: Alliance eller Krig, under alle Omstændigheder fyldestgørende Sikkerhedsstillelse.

Helt uforberedt var Regeringen dog ikke. Allerede den 31. Juli var Linieskibet „Surveillant“ ankommet til Sundet med den engelske i danske Hofkredse ildesete Gesandt Sir Brook Taylor, som skulde afløse den hidtidige Gesandt Garlike. Den 3. August tilskrev Direktøren for Udenrigsministeriet Joachim Bernstorff Broderen — Udenrigsministeren — Chr. Bernstorff om sin Konference med Taylor, hvorunder denne havde udbedt sig fyldestgørende Erklæring om den danske Regerings Stilling under den foreliggende Situation. Fra Dag til Dag øgedes derhos den engelske Flaadestyrke i Sundet, saa at den den 8. August udgjorde 24 Linieskibe, 22 andre Orlogsskibe foruden talrige Transportfartøjer.

Med dette som Baggrund maa man se Jacksons Konference med Kronprinsen (den 8. s. M.) og hans foregaaende og efterfølgende Samtaler med Chr. Bernstorff — Konferencer, der ikke alene ikke førte til noget Resultat, men nærmest maa karakteriseres som Diskussioner og Skænderier om den Stilling, Danmark hidtil havde indtaget, fremfor som Forsøg paa at finde en acceptabel Løsning. Under disse Konferencer voxede Kronprinsens Irritation og Harme til det yderste. Med Overbevisningen om i enhver Henseende at være optraadt loyalt og tillidsfuldt overfor England var det ham umuligt at overse Fornærmelsen, der laa i Jacksons Mission og i hans Optræden; han søgte ikke at komme til en Forstaelse, end ikke til Kendskab om Aktionens nærmere Formaal. Han vilde i paakommende Fald „kæmpe til det sidste, selv føre Tropperne og være, hvor Faren var størst“.

I en saadan Sindsstemning rejste han den 8. om Aftenen hovedkulds til København og tillod end ikke sin Udenrigsminister at tage med. Man forstaaer Jacksons Overraskelse, da Christian Bernstorff den følgende Dag gav ham Meddelelse om Kronprinsens Afrejse. Bestyrtet herover, og nødt til efter sine Instruxer at skulle have en Afgørelse, indskibede han sig, paa Bernstorffs Hensætning om at fortsætte Forhandlingerne i København, samme Dag (den 9.) paa en engelsk Brig, men, standset først af Modvind senere af alskens Ophold fra Korsør til København, naaede han først dertil den 12. Da han saa søgte

at komme i Forbindelse med Kronprinsen, maatte Joachim Bernstorff meddele ham, at denne allerede den foregaaende Nat havde forladt Hovedstaden for at tage tilbage til Jylland.

Kun faa Timer havde Kronprinsen opholdt sig i København, hvor han var bleven modtaget med Illumination og Begejstring af Befolkningen. „Frederik, vor Frederik er hér! Danmarks Forsyns Øje og dets Forsvars Haand er hér“. Saaledes „fløj Jubelrygtet fra Mund til Mund“, skriver Minerva den 13. August.

Han gav i dette korte Spand af Tid Instruxerne for Stadens Forsvar og kundgjorde ved sin Afrejse: „Medbrødre! Efterat have bragt Alt i den Orden, som Tid og Omstændigheder bød, iler jeg til Armeen for med den, saa vidt muligt, at virke til mine kjære Landsmænds Vel, dersom ikke snarlig Omstændigheder indtræffer, som kan afgøre alt paa en efter mit Ønske ærefuld og værdig Maade.“

Med denne Frase overlod Kronprinsen Hovedstaden og Flaaden til deres Skæbne. Og Timeglasset randt ud, uden at nogen af Parterne søgte at komme hinanden nærmere.

Allerede den 11. havde Tailor tilkendegivet Joachim Bernstorff, at England til sin Sikkerhed krævede, at den danske Flaade forenedes med den engelske under engelsk Kommando. Kronprinsen var herefter bleven kendt med det „frygtelige Pant“, som fordredes. Under en Samtale, som Joachim Bernstorff den 13. havde med Jackson, bekræftede denne dette med Tilføjelse af, at Flaaden, hvis Danmark tiltraadte en Alliance, senere vilde blive tilbagegivet i komplet Stand, ligesom England tilbød Garanti for den danske Stats Integritet, Skadesløsholdelse for alle Omkostninger og eventuelt Koloniudvidelser.

Da Bernstorff meddelte, at hans Instruxer ikke tillod ham at gaa videre end til at afgive en Deklaration om, at de danske Havne ikke vilde blive lukket for Englænderne, begærede Jackson sine Passer. „Der vil ikke flyde meget Blod. Man behøver jo ikke at slaas i det uendelige til det yderste. Man kan jo underhandle, fordi Fjendtlighederne er begyndt“, skal Jackson have sagt ved sin Afsked.

Den 16. August begyndte Landsætningen ved Vedbæk af de engelske Tropper, der talte over 30 000 Mand, og allerede den følgende Dag var København fuldstændig indesluttet fra Landsiden.

Man læse de 2 Proklamationer, der krydsede hinanden den 16. s. M.

Admiral Gambiers og General Cathcarts: „— — — Vi kommer ikke som Fjender, men blot til eget Forsvar for at forhindre, at Frankrig skulde bruge Eders Marine til at vende sig mod os. Det staar i Eders Regerings Magt ved et Ord at bringe os til igen at stikke vore Sværd i Skeden, efter at de

imod vor Vilje er draget mod Eder. Dog dersom paa den anden Side Frankrigs Rænker gør Eder døve for Fornuftens og Venskabets Stemme, saa maa det uskyldig udgydte Blod og en belejret og bombarderet Hovedstads Rædsler falde over Eder og Eders grusomme Raadgiveres Hoveder. — — —

For Kronprinsen var der intet Forbehold — Intet at betænke sig paa. I hans Proklamation, dateret Glückstadt, hedder det:

„Da den engelske Minister Jackson om Eftermiddagen den 13. ds. har deklareret, at Fjendtlighederne mod Danmark skal tage sin Begyndelse samt forlangt Passer til sin og Suites Afreise, saa bekendtgøres herved, at fra nu af anses Krigen som udbrudt mellem begge Riger, og enhver Mand i Landet opfordres til at gribe til Vaaben mod disse Voldsmænd. Der gøres strax Beslag paa alle engelske Skibe og al engelsk Ejendom og Varer i hele Landet, uden Hensyn til, hvem det maatte tilhøre. Da enhver Engelskmand er Statens Fjende, saa belægges de med Arrest, indtil de kan blive udsendt af Landet. Alle Civile og Militære paalægges at udføre dette med yderste Strengthed; at der skydes paa engelske Skibe, hvor disse lader sig se, er en Selvfølge. Endvidere paalægges den største Opmærksomhed paa alle Fremmede, som maatte være fordægtige og kan anses som Spioner. Ligeledes forbydes al Brevvexling med den engelske Nation. Jeg forlader mig heri, som i alt, hvad der er befaleet, paa vor retfærdige Sag og det danske Monarkis kække Underdanere.“

De engelske Højstkommanderende tog dog ikke de fulde Konsekvenser af denne ganske utvetydige Krigserklæring. Ved stræng Mandstugt søgte de at undgaa Forulempelser af Befolkningen paa Sjælland, og Gang paa Gang rettede de deres alvorlige Forestillinger til den kommanderende General i den belejrede By — den gamle, svagelige General Peymann. Senest lod General Cathcart Peymann tilflyde Meddelelse om, at England med det samme vilde forlade Sjælland og give Vederlag for al Skade, som det havde forvoldt, hvis Danmark godvillig vilde udlevere Orlogsflaaden til Opbevaring i engelske Havne under danske Officerer og med en Bemanning af 80—100 Mand paa hvert Skib. Peymann erklærede, at han ikke havde Bemyndigelse til at tiltræde dette Forslag, og den 2. September aabnedes derefter Bombardementet.

Om dette — hvis Intervention ikke var sket — var blevet fortsat, til hele Byen var ødelagt, skal lades usagt. Peymann dristede sig i alt Fald ikke til at tage Initiativet til en Overgivelse, og den oprindelige patriotiske Begejstring fra det københavnske Borgerskabs Side afløstes af en haabløs Selvopgivelse. Endelig indgik den 5. September 12 af Stadens 32 Mænds Forsamling — deriblandt de 7 Grosserere A. M. Mørck, J. Bech, H. Wassard, Hans Friis, J. Harboe, Chr. Hansen og P. F. Becker, suppleret med Grosserer, Bankdirektør Lars Larsen — med en Henvendelse til Magistraten om ved Forestillinger

hos den kommanderende General at søge udvirket, „at de nærværende Uroligheder kunde blive tilendebragte paa en for Indvaanerne, Staden og Staten passende Maade.“ Til Magistratens Henstilling sluttede Grosserer Fr. Tutein sig i Skrivelse af samme Dato: „Modstand er hensigtsløs, den tjener ikke mere til Forsvar af vores Liv, Fædreland og Ejendom, men til dens Ødelæggelse.“

Omsider, ud paa Eftermiddagen, sendte Peymann sin Parlamentær til General Cathcart, og i et den 6. nedsat Krigsraad, i hvilket Grossererne A. M. Mørck og P. F. Becker deltog paa Stadens 32 Mænds Vegne, blev Kapitulationen eenstemmigt vedtaget. Den 7. blev Kapitulationen underskrevet: Den betød nu den danske Orlogsflaades Udlevering til Eje, altsaa ikke som Pant, men paa den anden Side, at Fjendtlighederne paa Sjælland ophørte, og at de engelske Tropper skulde være indskibede 6 Uger efter Kapitulationen; alt Privateje skulde respekteres.

Den 20. Oktober var Indskibningen fuldbyrdet, og den engelske Flaade gik derefter under Sejl medtagende sit Bytte.

Togtet var hermed endt — Røvertogtet, som det almindelig betegnedes ikke blot hér men overalt i Europa. Selv i vide Kredse indenfor den engelske Nation og hos Oppositionen i Parlamentet fordømtes det paa det skarpeste. I Stedet for Paaskønnelse skulde Jackson opleve, at den engelske Konge aabentbart gav sin Misbilligelse af Togtet til Kende.

Den engelske Regering søgte i sin officielle Deklaration af 25. September at forsvare sin Handlemaade og at fremhæve Togtets betydningsfulde Resultater. Som Forholdene udviklede sig, kom den dog snart i Tvivl, om den havde handlet politisk klogt, navnlig ved at rømme Sjælland efter Kapitulationen. Ved selve Deklarationen saavel som ved Henvendelser til den danske Chargé d’Affaires i London Joh. Georg Rist og ved at lade den ældre, kyndige og i danske Kredse velsete Diplomat Ant. Merry forsøge Forhandlinger, haabede den trods alt at kunne naa en Overenskomst, idet den forøvrigt havde lært saa lidt af det passerede, at den ledsagede sine Tilbud til Rist med allehaande Trusler, derunder ogsaa, at den eventuelt vilde foranledige Sverrigs Deltagelse i Krigen mod Danmark.

Ethvert Tilnærmelsesforsøg prellede imidlertid fuldstændig af paa Kronprins Frederik, hvis Harme og Hadefuldhed ikke kendte nogen Grænse. Fra den 16. August saa han i England kun *Fjenden*, som det var hans Opgave at skade saa meget som muligt.

Slag i Slag fulgte i Overensstemmelse hermed de kongelige Anordninger.

Efter at den danske Regering den 21. August havde rettet en Henvendelse til hele Europa, udkom Fr. af 9. September om, hvorledes der skal forholdes med „Personer og Varer og Andet, som under nærværende Krig bliver at an-

holde“. Ved Reglement af 14. September organiseredes Kaperiet og Kaper-væsenet; 16. Oktober fastsattes Forbudet mod Betaling af de af Storbritaniens Undersaatter trasserede eller endosserede Vexler, og endelig bestemte Plakat af 30. Oktober, „da al Handel og Samkvem med Landets Fjender i sig selv er en Forbrydelse“ Straffen herfor: „I Tilfælde af umiddelbart Samkvem med disse skal den skyldige have sit Liv forbrudt.“

Den 31. Oktober blev Forbundet mellem Danmark og Frankrig under-skrevet i Fontainebleau. Endelig den 4. November udstedte England sin Krigs-erklæring.

Allerede den 4. September havde Englænderne bemægtiget sig Øen Helgo-land, i December besatte de vore vestindiske Øer, i Januar det følgende Aar Frederiksnagor og i Februar Trankebar. Paa sidstnævnte Tidspunkt laa Hundreder af danske Skibe opbragt i engelske Havne.

Har Kronprins Frederik ikke haft sine Anfægtelser? Med ejendommelige Følelser og med Forudanelser om, hvad han kunde vente sig af den Magt, som han nu skulde sætte sin Lid til, maa han dog den 18. August — altsaa 2 Dage, efterat han havde afgivet sin Erklæring til England om Krigstilstand — have modtaget Dreyers Skrivelse af 7. s. M., der forkyndte ham de franske Ultimata. Var denne kommet nogle Dage før —? Nu fandt han sig i Yd-myggelsen: thi Tærningerne var kastet. „De franske Ønsker er allerede opfyldt, grâce à l'atrocité du ministère anglais!“ skrev Chr. Bernstorff den 19. August til Dreyer.

*

*

*

Den 6. November vendte endelig Kronprinsen tilbage til Hovedstaden. En af hans første Regeringshandling var at udvise de engelske Kommissærer, som General Cathcart havde ladet forblive hér for at regulere Betalingerne til de Privatpersoner og Myndigheder, som havde Fordringer for Leverancer m. m. til den engelske Hær og Flaade. Ligesom han ved denne Lejlighed viste sin Mangel paa Forstaaelse, kom denne ikke mindre frem under den af ham beordrede Krigsretssag mod General Peymann, som kun havde Krav paa Medfølelse, men som for Kapitulationen af København blev dømt fra Ære, Liv og Gods — en Dom, Kronprinsen stadfæstede, omend Benaadningen kort efter indtraf. Miskendt blev ogsaa Fr. de Coninck paa Dronninggaard, der sammen med Grev Schulin paa Frederiksdal og Pastor Bone Falck Rønne i Lyngby under Belejringen og i de lokale Embedsmænds Fravær uegennyttigt havde paataget sig at organisere Omegnens Leverancer til den engelske Hær for at undgaa Tvangsrekvisitioner og Overlast overfor Befolkningen. De blev

sat under Anklage for Landsforræderi, men frikendt af den særlig til at paa-dømme denne Sag nedsatte Kommission og senere ved Højesteretsdom af 9. Februar 1809. Dommen gav dem saaledes vel Oprejsning, men kunde (i alt Fald for de Conincks Vedkommende) ikke udslette Virkningerne af den Sorg og Græmmelse, som den ganske urimelige Aktion havde forvoldt ham. Under Kommissionens Forhør d. 24. Februar 1808 maatte Sønnen Jean meddele, at hans Fader paa Grund af Svaghed, der var en Følge af et apoplektisk Tilfælde, ikke var i Stand til at møde. Retten maatte herefter sættes paa hans Bopæl.

*

*

*

Fjærnt fra Hovedstaden — i Kiel — havde den enevældige Regent truffet alle Afgørelserne. Den offentlige Mening rejste sig ikke aabenlyst mod disse; den eksisterede overhovedet ikke; ja, selv Stemningerne modtog som oftest deres Direktiver fra oven. „Publicum, Folket kan og vil og maa tie, allevegne og til alle Tider, hvor det ikke er i Stand til at dømme“ saa var Parolen. Taalmodig fulgte Befolkningen Kronprinsen i disse Prøvelsernes Tider, villig og offerberedt til med ham at bære Sorg og Savn.

I adskillige Hjem og paa mangt et Kontor rugede dog Tvivlen og dermed Frygten for, at man stod overfor det store Misgreb. De københavnske Gros-serere hørte til dem, der bedst kunde overse Betydningen af en Krig med England, og for dem maatte en saadan staa som ensbetydende med deres og Landets Ruin. Betegnende for Købmandens Opfattelse af Situationen i de kritiske Dage medio August er et Brev, som Fr. de Coninck sendte sin Svoger P. Ph. de Jonquières den 12. August fra Dronninggaard. I dette anser han det for sandsynligt, at Englænderne har bragt i Erfaring, at Franskændene vil fordre eller endog allerede har fordret, at vore Havne og Øresund skal spærres for de engelske Skibe. Han mener, at „toute cette formidable expédition n'a pour but que de nous mettre dans l'heureuse impuissance d'y consentir.“ „Hvis vi giver efter for Franskændenes Fordring, vil Følgen blive vor totale og uundgaaelige Ruin; Skibsfart, Handel, Kolonier, alt vil blive tilintetgjort, thi England vil i saa Fald ikke kunne undlade at erklære os Krig, og det vil være en langt større Ulykke, end om de midlertidigt bemægtiger sig Kronborg eller endog Kjøbenhavn og hele Sjælland. Men jeg haaber, at det hele vil ordne sig paa en eller anden Maade. Foreløbigt synes det mig utvivlsomt, at Englænderne hverken handler som Fjender eller som Erobrere, og at vi i saa Henseende kan være rolige; men det er ikke desto mindre sandt, at vi, hvis de angriber os, vil være tvungne til i det mindste at lade, som om vi forsvare os, hvilket allerede er galt nok; thi Resultatet vil blive, at vi kommer

til at føre Krigen for ramme Alvor, da de brede Lag, ja maaske hele Nationen harmes mod Englænderne; men denne Harmen vil i dette Tilfælde være magtesløs, thi hvad Modstand kan vi gøre, vi, som i Grunden hverken har Hær eller Flaade? L'on se fera tuer, og dermed opnaar vi intet."

Katastrofen indtraf imidlertid, og, hvad ogsaa de Conincks Korrespondance oplyser, deltog den københavnske Handelsstand i den almindelige Harmen over det engelske Overfald, — men!

Den opmærksomme Tilskuer til de voldsomme Tildragelser ude i den store Verden: Rigers Fald, Kongers Afsættelse, Fyrstemord, Felttogenes Blodbad, skaanselsløse Plyndringer af Lande og Byer — hans Forargelse var bleven ligesom sløvet ved alt, hvad han havde oplevet. Og da Hovedstaden havde kapituleret, da var dette for dens Købmænd og iøvrigt for en ikke ringe Del af dens Befolkning som en Lettelse. De følte sig ikke alene over det værste men over det Hele, da den engelske Flaadestyrke efter Kapitulationsvilkårene jo skulde forlade Sjælland inden en vis Frist. „I København er nu Alle ganske rolige. Uvidende om det politiske System, der følges, tror de, at Alting nu er til Ende denne Gang," skriver Laurids Engelstoft.

Orlogsflaaden — saa haabede de — vilde med Tiden blive restitueret. Den materielle Skade, der var lidt ved Bombardementet, kunde man overse; den kalkuleredes til ca. 6 Millioner Rdl. Hvad havde ikke de tyske Storbyer lidt ved Ødelæggelser, Plyndringer og Brandskatninger! Man anerkendte den Disciplin, der havde hersket i den engelske Hær, og den Respekt, der var udvist overfor Privatejendom. Man havde Følelsen af, at selv de engelske Højstbefalende beklagede Togtet, og man rettede Harmen over dette mere og mere alene mod den engelske Regering. I Tiden fra Kapitulationen til Flaadens Afrejse mødte man herefter et Samkvem mellem Erobrerne og de Overvundne, der ikke tydede paa en fortsat Krigstilstand. Man saa engelske Officerer i det kongelige Bibliotek, i Kunstammeret og paa Børsen, hvor de gjorde deres Indkøb i de derværende Boglader.

Naar Laurids Engelstoft, der var fulgt med Regeringen til Holsten, i sine Dagbogsoptegnelser under 5. Oktober skriver som noget, han har hørt fra København: „De store Købmænd er saa engelsksindede, at de Intet hellere ønsker end at blive under engelsk Herredømme“, er dette selvfølgelig Sladder. Men at de ligesom de norske Storkøbmænd inderlig haabede paa en Ordning med England, stemmer med Sandheden.

I Fr. Tuteins Skrivelser af 19. og 29. September 1807 til Schimmelmänn i Kiel ser man et nøje Udtryk for disse Stemninger, og det uagtet hans Firma mere end noget andet havde lidt Tab i Ulykkesdagene 2.—5. September. Han indleder saaledes:

„Tilgiv mig, at jeg ene hæver min Røst, men, som Samfundsformerne nu

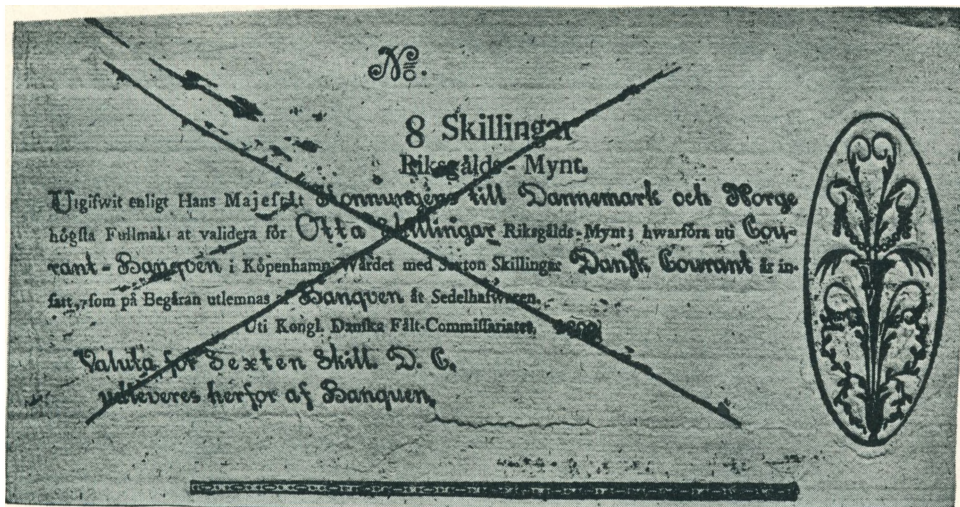
Med stærke Farver udmaler han herefter de uundgaaelige Følger af en saadan, der ogsaa vil føre til Krig med Sverrig. Han advarer mod at følge Hadets Stemme. Statens Velfærd kræver en Udsoning med England. „Smaa, som vi er — afvæbnede, som vi er blevne — vil en Kamp mod det overmægtige Land kun være at føre Vaabnene mod os selv. Politisk set (en politique) applauderes vel selv en forbryderisk Gerning, naar den krones med Heldet (de succès), men den rettænkende Englænder vil tage Afstand fra det frække og fejge Røvertogt, og hele Nationen vil sikkert kun have det Ønske at kunne skadesløsholde Danmark. Lad os ikke udelukke os herfra ved vore Dispositioner. Hvis vi forstaa vor Besøgelses Tid, da vil vi se vor Flaade igen, man vil tilbagegive os vor Ejendom; Handel og Skibsfart vil atter blomstre o. s. v., og Staten vil blive frelst.“

Adskillige Udtalelser af lignende Art kom Kronprinsen for Øre; de var dog som spildt i de „røde Fjer“s Lejr.

Selv efterat Krigstilstanden var etableret og Kaperierne begyndt, havde den københavnske Handelsstand ikke helt opgivet Haabet om en Forstaaelse i alt Fald paa visse Punkter med England, og den 13. November henvendte Grosserer-Societetet sig direkte til Kongen med en Adresse. I denne gav Societetet en udførlig Fremstilling af den ubodelige Skade, det vilde medføre for Landet, om de alt foreskrevne drakoniske Forholdsregler overfor engelsk Ejendom og engelske Fordringer og Vexler paa Danmark gennemførtes. Societetet henstillede af Hensyn til Repræsalierne, at i alt Fald Kondemnationerne blev udsat, til man havde set Englands Stilling overfor beslaglagt dansk Ejendom. De androg om, at Gæld til engelske Undersaatte — for udlagte Penge eller indgaaede Forpligtelser for danske Debitorers Regning — maatte blive undtaget fra Beslaglæggelse, og at iøvrigt Gæld til engelske Undersaatte, hvorpaa der af Regeringen var lagt Beslag, foreløbig maatte henstaa hos de danske Debitorer. Endelig ansøgte Societetet om, at Brevvexlingen med England angaaende danske Handelsaffairer maatte blive tilladt under Myndighedernes Kontrol.

Adressen blev alt andet end naadigt optaget. Sit lidet opmuntrende Svar af 28. November slutter Kancelliet med:

„Idet hans Majestæt ser sig i den ubehagelige Situation ikke at kunne afværge betydelige Tab for enkelte af sine Undersaatte, medens han maa søge at værne om samtliges Vel og Frelse, finder Allerhøjstsammes landsfaderlige Hjærte Trøst i den Overbevisning, at han saa længe som muligt har stræbt at vedligeholde sine Lande Fredens Velgerninger og i Særdeleshed at delagtiggøre sine handlende Undersaatte i de Fordele, den medfører, indtil det skændigste Angreb har gjort ham det nødvendigt med fuldeste Kraft at gribe til Forsvar og Hævn mod en troløs Fjende“.

En af de Pengesedler — i svensk Riksgälds-Mynt — som Fr. VI lod udfærdige i 1808 med Overgangen til Skaane for Øje. Sedlerne kom ikke i Brug og kasseredes. Et enkelt Sæt af disse Sedler blev i 1899 paa Auktionen efter Samleren Boghandler H. H. I. Lyngø betalt med 4200 Kroner.

I Stedet for at opnaa Modifikationer i de foreskrevne Bestemmelser maatte Handelsstanden se Regeringen fortsætte i det engang vedtagne Spor, ikke mindst med Hensyn til Gennemførelsen af Kontinentalspærringen, hvor Frederik VI i Relation til Napoleon blev „plus royaliste que le roi“.

Slutstenen paa Desperationens Alter lagdes endelig ved Krigserklæringen mod Sverrig d. 29. Februar.

Presset af sine Allierede og selv opfyldt af ærgerrige Planer om at tilbageerhverve de skaanske Provinser, skulde Kronprins Frederik paaføre det Land Krig, med hvilket Andreas Peter Bernstorff stedse og med enestaaende Taalmod havde søgt at være i Forstaaelse. En ynkelig Krig blev det, hvor Frederik VI laa uvirksom hen med sine store paa Sjælland samlede Troppemasser, hvor der ikke blev løsnet eet Skud mellem hans og de svenske Hære, mens man overlod det alene til det i Forvejen forarmede og til Krig saa slet forberedte Norge at tage Kampen op. En Krig, der yderligere lammede den dansk-norske Handel og med de uhyre Beløb, der medgik til Rustninger, ganske gjorde en Ende paa Forhaabningerne om at bringe Orden i Kongerigets Finanser. Og ved denne Løjlighed lagdes Grunden til den senere Adskillelse af Norge fra Danmark.

Kort efterat Krigen var erklæret, rykkede de fransk-spanske Hjelpe tropper ind i vort Land og blev dette til uendeligt Besvær uden at gøre det den fjerneste Gavn. Deres Ankomst til Rendsborg altererede den sindssyge Konge

(Christian VII) i den Grad, at han fik et Slagtilfælde og døde den 13. Marts. Samme Dag forkyndte Schimmelmann fra Palaiset i Rendsborg:

„Christian den Syvende er død, Frederik den Sjette er vor Konge. Leve Frederik.“

Nogen Ændring i Styret af Statsskibet medførte Regeringstilrædelsen ikke, thi i en Række af Aar havde Kronprinsen hersket som den enevældige og enevidende Regent. Hans Tiltrædelse markerer imidlertid Derouten — fra da af nærmer Forliset sig med stærkere og stærkere Skridt.

*

*

*

Følger vi Noteringerne paa Københavns Børs for Aarene 1807—1809, viser de følgende Kurser:

	Species.	Hamburg.	Amsterdam.	London.
11. August 1807 144	141	135	5.92
14. August — 150 ^{1/2}	„	„	„
24. Novbr. — 152	150 ^{1/4}	146	„
2. Januar 1808 149 ^{1/2}	144 ^{3/4}	140	„
1. April — 152 ^{3/4}	153	149	„
28. Oktober — 175	170 ^{1/2}	„	„
30. Decbr. — 190	196	„	„
30. Decbr. 1809 388	„	„	„

Det vil heraf ses, i hvor ringe Grad de engelske Flaadesamlinger i August 1807, ja selv Bombardementet og Krigserklæringen til og fra England afficerede Kurserne for den danske Valuta; der maa trods alt have hersket en ikke ringe Optimisme. Først med Foraar og Sommer 1808 sker Faldet, som saa uafbrudt fortsættes, snart i store Spring, snart holdt nede ved Regeringens Kursoperationer og optagne Laan.

*

*

*

Chr. W. Duntzfelt skulde kun opleve Krigens første 2 Aar, der i og for sig var vanskelige nok for den danske Handel, men dog frembød visse Chancer for den erfarne og kapitalstærke Købmand.

Tilbagegangen i Søtrafiken i disse Aar fremgaar af Statistiken over de Skibe, som for Klarering passerede Øresund og den holstenske Kanal, og over Fyrafgifterne.

	Øresund.	Kanalen.	Fyrafgifter.
1806.....	7140	3099	36 651 Rdl.
1807.....	6240	1854	28 630 „
1808.....	121	798	2 954 „
1809.....	379	1247	7 731 „

For Københavns Vedkommende viser Oversigten over Transittolden og Lastepengene tydeligt nok, at Byens Rolle som Transithandlens og den store Vareomsætnings Sæde var udspillet. Mens førstnævnte Afgift i 1806 androg 30 433, udgjorde den i 1809 kun 3635 Rdl., og paa samme Tid var Lastepengene faldet fra 45 902 til 14 590 Rdl.

Transportforsikringerne følger Trop hermed: Det kgl. oktr. Sø-Assurance Kompagnis Opgørelser viser:

Aar	Risikosum ved Aarets Udgang	Indtægt af Præmier og Policepenge
1806.....	Rdl. 1,657 662	Rdl. 320 008
1807.....	„ 1,069 672	„ 231 955
1808.....	„ 406 660	„ 33 164
1809.....	„ 572 307	„ 80 477
1810.....	„ 158 400	„ 57 136

Ikke mindre illustrerende er Tilbagegangen af den dansk-norske Handelsflaade.

Antallet af samtlige i de danske Stater hjemmehørende Skibe over 10 C. L. androg:

	Tal	C. L.	Mandskab
1806	2529	135 767	19 667
1807	2216	97 698	15 231
1808	1654	72 401	9 331
1809	1291	63 358	7 050

Det vil sige, at Handelsflaaden i disse Krigens Aar reduceredes saavel i Antal som i Tonnage til det halve.

For den københavnske Flaade stiller Tallene sig endnu ugunstigere:

	Tal	C. L.
1806	366	25 465
1807	332	22 092
1808	247	16 504
1809	167	10 062

samtidig med, at Mandskabet faldt fra 4166 til 1009. Denne Nedgang paa ca. 15 000 C. L. er overraskende, naar Hensyn tages til de mange engelske og fremmede Skibe, der blev kapret. Den viser ikke blot, hvorledes Opbringelserne havde ryddet op i Hovedstadens Handelsflaade men ogsaa, i hvilket Omfang Rederen — ude af Stand til at give sine og de kaprede Fartøjer Beskæftigelse hér — har afhændet disse til Udlandet.

Det maa erindres, at i disse Aar var den danske Handelsflaade saa godt som helt henvist til Farter paa Østersøen og Norge samt til nogen om end

ringe Fart langs Kysterne til Holland. Og selv paa disse Ruter var den udsat for de engelske Kapere, under Krigen med Sverrig 1808—9 ogsaa for Opbringelser fra svensk Side. Fra hele den fordums Trafik paa England, Frankrig og Spanien, Middelhavet og de oversøiske Pladser var den udelukket.

Med Hensyn til Importen fra de nævnte Lande var den dansk-norske legitime Handel herefter indskrænket til, hvad den kunde erholde enten over Sverrig, saalænge der ikke herskede Krigstilstand, eller med neutrale Skibe. Men ogsaa overfor disse mødte der Hindringer, idet de nordamerikanske Fristater af Hensyn til de overhaandtagende engelske og franske Kaperier ved Embargoakten af 22. December 1807 forbød al Skibsfart for deres Handelsflaade udenfor Staternes eget Omraade. Denne Akt afløstes ganske vist af „Non Intercourse Act“ af 1. Marts 1809, der tillod Handel paa alle Lande undtagen Frankrig og England og disses Kolonier. Men den Adgang, der aabnedes for Varetilførsler hér til Landet, krydsedes ved Foranstaltninger saavel fra fransk og engelsk som fra dansk Side. Ved Order in council af 11. November 1807 havde England dekretet, at intet neutralt Skib maatte handle direkte med nogen Havn, der ikke var aaben for engelske Skibe; i alt Fald skulde det først anløbe engelsk Havn og dér udlosse sin Ladning for saa mod en Afgift atter at indlade denne. Ifølge det franske Dekret af 17. December s. A. skulde ethvert Skib, der sejlede til og fra engelske Havne, kunne være Genstand for Opbringelse som god Prise. Og endelig kom hertil den danske Forordning af 14. September 1807 om Kapervæsenet og Forordningen af 24. December s. A. med dens Bestemmelser om Opbringelser og Konfiskationer.

Trods alle disse Blokade- og Kontrablokadedekreter, som man skulde synes maatte udelukke saa godt som enhver Import til Danmark ad Søvejen vestfra, og uagtet Farvandene var fyldt af engelske, franske og danske Kapere, tilførtes der dog Landet efterhaanden meget store Vareposter. Alene til Tønningen skal saaledes, efterat „Non Intercourse Act“ var hævet, i sidste Halvjaar 1809, i den saakaldte 2den Tønningske Periode, være ankommet over 150 Skibe med 13 Millioner Pund Kaffe, 5000 Kasser The, 14000 Baller Bomuld m. m., Varer, der saa godt som alle førtes videre over Hamborg. Men ogsaa København og det øvrige Land fik deres betydelige Tilførsler.

Dels blev de ovenfor anførte Blokadeforanstaltninger ikke strængt overholdt — dette gjaldt navnlig med Hensyn til de amerikanske Skibe og Afladninger —, dels etableredes en mægtig Undtagelsehandel paa Basis af de af de krigsførende Magter udstedte Licenser. Saadanne tilstodes som Regel kun mod Betaling. Fiskale Hensyn spillede vel hér deres Rolle, men afgørende for Licenssystemets Indførelse var dog først og fremmest Magternes Erkendelse af, at de i det lange Løb ikke kunde være sig selv nok. Hvor rigoristisk end Krigen

førtes, hvor stærke Mure de end i deres Dekreter stillede op for at udelukke „Handelen med Fjenden“, var og blev, jo længere Krigen varede, en vis Vareudvexling — Importen af de uundværlige, Exporten af de overflødige Varer — en Nødvendighed, som Regeringerne maatte bøje sig for, og som ogsaa lod sig motivere med, at Licenshandlens Omfang og Karakter stod under deres Kontrol.

I nøje Forbindelse med Licenshandlen stod ogsaa Valutaudvekslingen, idet Opgaven under den forhaandenværende Pengeknaphed maatte være i videst mulig Grad at drage Sølv^{et} og de diskontable Pengerepræsentativer til sig og fra Fjenden.

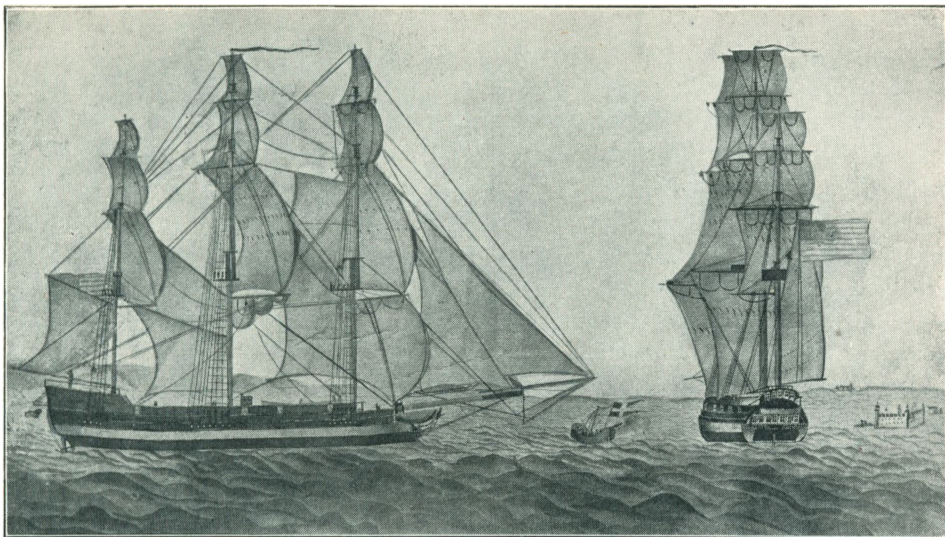
Det ejendommeligste Exempel paa dette økonomiske Samkvem mellem de krigsførende Lande, som for en stor Del negotieredes af de store engelske, hollandske og franske Bankierfirmaer med deres internationale Forbindelser, er den saa ofte omtalte Ouvrardske Sølv^{et}Affaire, der fik sin Afslutning i 1807 omtrent samtidig med Englændernes Togt mod København.

Under Krigen havde Finansgruppen Ouvrard, Desprez og Vanlerberghe i Paris skabt sig en saadan Position, at den gennem flere af Aarhundredets første Aar beherskede Vareleverancerne til den franske Stat saavel som Diskon^{ter}teringen af dennes Vexler og Obligationer. Af Omfanget af dens Dispositioner faar man et Indtryk, naar man læser, at da den i 1806—07 stod overfor Likviditetsvanskeligheder, og da Napoleon ogsaa ønskede at vikle sig ud af dens finansielle Herredømme, androg dens Gæld til den franske Stat ca. 141 Millioner Francs, for hvilket Beløb Gruppen forøvrigt ejede Værdier i faste Ejendomme og udestaaende Fordringer. Blandt disse var ogsaa Ouvrards Tilgodehavende hos den spanske Regering for Vareleverancer og Forstrækninger. Ved sine udmærkede Forbindelser havde han opnaaet Tilladelse til at udføre Kornladninger fra Frankrig til Spanien; herved og ved at han satte den spanske Regering i Stand til at udrede sine betydelige Pengesubsidier til Frankrig, var Spanien kommet i en ikke ringe Afhængighed af ham. Som Vederlag betingede han sig blandt andet, at Udførslen af det mexikanske Sølv overdroges ham. I de spansk^{et}amerikanske Besiddelser — i Guvernementerne i Mexiko, Vera Cruz, Curacao og Buenos Ayres havde der efterhaanden opsamlet sig store Sølvforraad, der laa hen som død Kapital, da Krigen hindrede deres Overførsel til Europa. Han afkøbte herefter den spanske Regering for ca. 37 Millioner Francs Pjastre til en Pris af 3 Francs 75 Centimes, hvilket levned ham en kolossal Avance, da Pjastren i Europa normalt validerede 5 Francs. Spekulationens Gennemførelse var fra Ouvrards Side afhængig af, at Sølv^{et} kunde føres over Atlanterhavet uden Risiko, hvilket kun kunde ske, hvis det kom under den engelske Regerings Beskyttelse. Gennem Bankierfirmaerne Hope i Amsterdam^{et}London og Baring Brothers & Co. i London, der stod den engelske

Regering meget nær, lykkedes det virkelig at formaa England til ikke blot at tolerere Søvladningernes Afskibninger til Europa men til endog at afskibe dem paa engelske Krigsskibe. Thi i ikke mindre Grad end Frankrig led England af Sølvhunger, og Appetiten til at blive delagtig i den store Profit fristede end yderligere. Under den Ouvrardske Finansgruppes Likvidation i 1807 faldt det i den franske Finansminister Molliens Lod at gennemføre denne stort anlagte Operation, som forekom selv Napoleon eventyrlig. Over 25 Millioner Francs i Sølvpjastre førtes paa denne Maade over Atlanterhavet. Spanien leverede Sølv et frit ombord i de mellemamerikanske Havne, og Baring Brothers og Hope betalte herefter den franske Stat Beløbet for de afhændede Pjastre. Resten af de 37 Millioner anvendtes til Betalinger i de Forenede Stater og i de spanske Kolonier for Tilgodehavender.

Det ovenfor omtalte Licenssystem antog efterhaanden saa store Dimensioner, at der i 1810 udstedtes ikke mindre end 18 000 Licenser fra engelsk Side, saa at det uden Overdrivelse kan siges, at en meget væsentlig Del af Verdenshandlen foregik i Ly af disse. Herhjemme kom de særlig i Anvendelse for de norske Købmænd i Handlerne Norge—England, men vi møder dog adskillige Expeditioner herfra Landet til England og derfra til Sydeuropa, f. Ex. til Lissabon efter Salt. Ogsaa Købmændene i København og Provinserne lærte snart at søge Licenser. Af den kendte Aalborgkøbmand Jacob Kjellerups Korrespondance fremdrager vi saaledes hans Skrivelse til en Forretningsforbindelse i Gøteborg: „Kan De optænke eller faa nogen Slags Licenser, saa behag at sende mig samme; for det første ønskes 6 Stykker,“ og i Skrivelse til Armstrong & Co. i Newcastle skriver han: „Kan De til en Ven i Norge sende mig 2 Licenser af den *allerbedste* Slags, som gives, helst paa alle tilladelige Havne fra Danmark til Norge og derfra med Ladninger til England . . .“

De ekstraordinære Tilførsler var dog ikke udtømt hermed. Der opstod derforuden en udstrakt Smughandel, snart med falske Skibs- og Varecertifikater, snart ved regulært Smugleri, der blandt andet fandt Sted i stor Stil fra Sverrig, hvor Gøteborg tjente som Depotet for engelske Manufaktur- og Kolonialvarer, og fra de to danske af Englænderne besatte Øer Anholt og Helgoland. Smugleriet var efterhaanden blevet en Faktor i Verdensomsætningen, og ejendommeligt er det at se, i hvilken Grad de interesserede krigsførende Magter og navnlig England protegerede det. Med en Bekostning af ca. $\frac{1}{2}$ Million £ skal England saaledes have indrettet Helgoland med Havn, Befæstninger og Magasiner til en Smuglerstation i stor Stil. Paa den lille Ø, der ikke omfatter mere end 120 Tdr. Land, slog ca. 200 engelske Handelsmænd sig ned og dannede „et lille London“ med eget Handelskammer o. s. v. I de $3\frac{1}{2}$ Maaned August—November 1808 udlossede ikke mindre end 120 Skibe deres Ladninger, som derefter smugledes ind over Holsten, Hamborg, Bremen og de nordsøiske Kyst-

Kaperbaad:n „Venus“ fra Hornbæk kaprer det amerikanske Skib „Helvetius“. Dette afbildet fra Siden og bagfra.

byer. Øens Aarsimport s. A. angives at have andraget 8 Millioner £, hvad nok er overdrevet.

At denne illegitime Handel — forøvrigt ogsaa Licenserne og Handelen med disse — medførte en udbredt Demoralisation, er en Selvfølge. Det samme kan siges om den ved Krigen skabte Importkilde: *Kaperierne*.

Ved Kaperreglementet af 14. September 1807 havde den danske Regering været nødt til at følge den Doktrin, som den hidtil havde hævdet under sin Neutralitetsperiode: *at frit Skib gør fri Ladning*. Som Følge deraf blev det Kaperne forbudt at opbringe neutrale eller med Danmark i venskabelig Forbindelse staaende Magters Skibe, hvem Ladningen saa end maatte tilhøre, naar, som det hed i Reglementet, Skibspapirerne befandtes at være i behørig Orden og Skibet ikke medførte Krigskontrabande til Landets Fjender. Men selv under disse Omstændigheder var der rig Høst at gøre. Dels løb en Masse engelske Skibe under neutralt Flag — i London solgtes stadig neutrale Søpasser, falske og ægte, — men navnlig medførte Kontinentalspærringsbestemmelserne overfor engelske Varer, at man søgte at komme udenom disse ved falske Vare- og Oprindelsecertifikater. Hertil bidrog, at saavel de preussiske som de russiske Autoriteter, i Modsætning til de franske og danske, saa gennem Fingre med Overholdelsen af Spærringssystemet. Det, de danske Priseretter særlig kom til at beskæftige sig med, blev derfor Undersøgelsen af Skibs- og Vare-Papirerne, og disse Undersøgelser viste et overhaandtagende Misbrug. Men paa den anden Side medførte Opbringelserne i den Anledning stadige Reklamationer,

navnlig fra amerikansk men ogsaa fra svensk Side, og, da tilmed de engelske Repressalier i 1809 tog stærkt til, og det var af afgørende Betydning for Norge — gennem Licenssystemet — at komme i en vis kommerciel Forbindelse med England, maatte Frederik VI bekvemme sig til ved Fr. af 2. August 1809 at ophæve Kapervæsenet. Ved Fr. af 28. Marts 1810 sattes det dog igen i Virksomhed.

Da Kaperiet indførtes herhjemme, glemte man ganske den Indignation, man hidtil havde haft overfor dette. Nu blev det hilst med Begejstring — det var jo forøvrigt ogsaa det eneste virksomme Middel, vi havde til at skade den overmægtige Fjende og hans Handel. Det blev en patriotisk Gerning at kapre, hvad enten det skete ved danske Orlogsbaade eller ved private Kaperfartøjer; et romantisk Skær kastedes over det Røveruvæsen, som Privateje herefter blev underkastet. Kaperkaptajnerne hyldedes som Helte — en enkelt dekoreredes endog af Majestæten; det tolereredes, at Kaperbesætningerne og Rederne skovlede Formuer ind paa deres Togter for kort derefter at kaste Fortjenesterne i Grams. Thi saa var Forholdene: Kaperfortjenesterne gav aldrig Anledning til Kapitalopsparing.

Betegnende for Tiden — for Extasen og det opagiterede Had — er det Opraab, som den tidligere Højesteretsassessor, daværende Justitiarius i Akershus Stifts Overret, den ogsaa som Skønaand og Forfatter saa bekendte Encylopedist vold de Falsen publicerede:

„Ruster Eder, ruster Kapere mod Flaadens Ransmænd, farer ud paa Vikingetog, sætter gammelt Mod og Fædrelandskærlighed i Stævnen, og Snekerne skulle bringe Hævn og Guld til vore Kyster!“

Naar Tonen var saaledes i de højeste Kredse, er det forstaaeligt, at selv Kapergasterne, der som oftest var det værste Krapyl, nød almindelig Beundring hos den jævne Mand.

At Kapervirksomheden i danske Købmandskredse dog ikke betragtedes som en særlig indbydende eller fornem Forretning, fremgaar af den Omstændighed, at de fleste ældre københavnske Handelshuse som de Coninck & Co., Duntzfelt & Co., Blacks Enke & Co., Fabritius & Wewer og Bügel & Co. afholdt sig fra den. Som Kaperredere blandt Grossererne kan nævnes nogle enkelte som: Andresen & Schmidt, P. Chr. Knudtzon (med over 15 Smaafartøjer), H. Wassard og P. Wedersøe. Den største Kaperreder var Urtekræmmer F. C. Brock, der fra sin Urtebod paa Højbroplads dirigerede en Flaade paa ca. 30 Kapere med en Besætning paa ca. 400 Mand og ca. 50 Kanoner.

Hvad saadan en Kaper kunde indtjene, lyder ret æventyrligt. Man læser, hvorledes ganske smaa Kaperbaade entrer og opbringer store Koffardiskibe paa 100—200 C. L. Baaden „Elven“ af Helsingør 1 C. L. og uden Kanoner men

4 Kaperbaade angriber det amerikanske Skib „Anna Lovisa“.

med en Besætning af 11 Mand tog saaledes i 1807—09 den ene Prise efter den anden: blandt disse Tremastere „Joungfrouw Elisabeth“ paa 200 C. L., ladet med 684 Oxhofter Vin, og „Satisfaction“ paa 214 C. L. med 2000 Skipp. Hamp og 5994 Stk. Stangjærn. Som et Exempel paa et af de større Kaperskibe skal nævnes den bekendte Kaperkaptajn Amond Amondsens Skonnert „Frederiksværn“, der var saa vel udstyret, at den endog havde Læge ombord. „Frederiksværn“ var paa 27 C. L., førte ca. 10 Kanoner og havde en Besætning paa 71 Mand. Den opbragte i 1808—09 „talrige“ Skibe, saaledes „Jensine & Fanny“ (50 C. L.) med en Ladning Salt og det amerikanske Pinkskeib „The Margareth“ (100 C. L.) med en Ladning Kaffe og Sukker, der vurderedes til ca. 4 Tdr. Guld. „Frederiksværn“ var sat paa Aktier, 34 Stykker à 500 Rdl. Den sidstnævnte Prise gav et Udbytte af ca. 5000 Rdl. pr. Aktie. Hér som saa godt som altid havde Matroserne strax solgt deres Parter i Prisen for 1—200 Rdl., mens den enkelte Part efter Realisation og endeligt Opgør udbragte 1—2000 Rdl. Rekorden for alle danske Kaper-Kup blev dog sat i 1810, da 5 danske Orlogsbrigger skar ikke mindre end 47 Fartøjer bort fra de dem konvojerende engelske Krigsskibe og slæbte dem ind til Kristianssand, hvor de med deres Ladninger udbragtes til 7,6 Millioner Rdl. Men at dette Aar ogsaa var straalende for de private Kaperforetagender, fremgaar af Rubins Opgørelser, hvorefter

ikke mindre end 20 Priser taxeredes til en Gennemsnitsværdi af over 400 000 Rdl., og hvor enkelte Priser androg 6—700 000 Rdl. Stykket.

Hvor mange Skibe og Ladninger der i disse Krigens Aar blev opbragt og prisedømt, lader sig ikke nøjagtig opgive. Det vides dog gennem Sportelregnskaberne, at der for de danske Priseretter — eksklusive Norge og Hertugdømmerne — i Aarene 1810—14 indbragtes Priser til en Taxationsværdi af 50,172 434 Rdl. og 7,950 242 Rigsbankdaler — alene i 1810 af 30,892 269 Rdl. Ved disse Summer maa dog tages i Betragtning Rigsdalerens stadigt faldende Kurs.

Den danske Sø-Guerillakrig paaførte saaledes England mægtige Tab og et almindeligt Afbræk i dets Handel, hvortil kom de store Bekostninger ved Konvojeringerne.

*

*

*

Men föruden de Varer, som ad ommeldte Veje kom her til Landet, og da ikke mindst til Hovedstaden, laa sammes Grosserere og Asiatisk Kompagni ved Krigens Begyndelse med betydelige Beholdninger af Kolonial- og andre Importvarer. Et Øjenvidne til Bombardementet beskriver, hvorledes Havnen lige fra Toldboden og ned til Langebro var opfyldt ikke blot af en Række men af „en Skov“ af Handelsskibe. Der var saaledes i København i Krigens første Aar saa langt fra Vareknaphed, snarere Overflod paa en stor Del Varer.

Ikke desto mindre steg Priserne med rivende Fart, navnlig for saadanne Artiklers Vedkommende, hvoraf der tilfældigvis kun fandtes mindre Partier.

Rosiner solgtes i December 1807 til 42 Rdl. pr. 100 Pund mod 9 Rdl. før Krigen, Citroner i Marts 1808 til 64 Rdl. Kassen mod 6—7 Rdl. Gennemsnitlig androg Prisstigningen i det første Krigsjaar 100 %, i det følgende 200 à 300 %. Nævnes skal Priserne paa

	Kaffe	Sukker	The
1807.....	3 Mark	1—2 Mark	3—4 Mark
1809.....	11 „	5—6 „	21 „

Af andre Importvarer kan anføres Tjære, der fra 1807 til 1808 steg til det 6-dobbelte, fra 5 til 30 Rdl. — i 1809 endog til 62 Rdl. Salt løb til Tider op til det 10-dobbelte. Brædder, som i Fredstid havde haft en Pris af 14 Mark Tylvsten, solgtes i August 1809 til 16 Rdl. 2 Mark.

Ogsaa Bomulds- og Textilvarerne fulgte med: Kinesiske Nankins, som før Krigen kostede op til 1 Rdl., stod allerede i 1808 i en Pris af 13—14 Mk.

Aarsagen til denne almindelige Prisstigning maa dels søges i Inflationen, dels i det stærke Begær, der fra Kontinentet, navnlig over Hamborg, var for Varerne. Hertil kom „Hamstringer“ fra Privates Side og endelig den hjemlige Spekulation. Eftersom Pengeeffekternes Kurs faldt, opstod der en Mani indenfor alle Samfundskredse til at anbringe sine Penge i Varer, forøvrigt og

saa i faste Ejendomme. Børsen fyldtes under disse Forhold med Personer, der ikke før havde hørt denne til. Hyggeligt var der ikke.

Størstedelen af Børsbygningens Førstesal var indrettet til Boderne for Detailhandlen. Foran disse Boder og med Adgang fra Rampen laa den egentlige Børssal. Denne var ikke halvt saa stor som den nuværende, lav var den til Loftet, idet dette ikke som nu var hævet op i Tagetagen, og mørk, eftersom Bankbygningen, der var anbragt imellem Børsen og Kancellibygningen og forbundet med Børsen ved en Kommunikationsbygning, tog Lyset fra Børssalens søndre Side. I Børssalen fandtes intet til Publikums Bekvemmelighed, ligesom den var ganske uden Prydelser. Den fri Plads generedes af Borde, som i Salens ene Side var opstillet til Brug ved Auktionerne, og af en i Salens nordre Side etableret Gang, som førte fra Indgangen af Børsen til Boderne. En ulidelig Træk og en stadig Passage til og fra Boderne gjorde Opholdet i Børssalen alt andet end indbydende. I Forvejen var den for lille til Børsens faste Besøgende: Grossererne og de andre Købmænd, Mæglerne, Assurancefolkene, Bankens Embedsmænd og Skipperne. Nu da Jobberne i Varer og Valuta strømmede til, herskede der i Børstiden den største Trængsel og Uro. Blot for at gengive eet enkelt Billede:

„For et Par Dage siden hørtes et hæsligt Spektakel paa Københavns Børs af Kaffespekulanterne. Fredsrygter var benyttet for at tvinge Kaffen ned, og den faldt omtrent 1 Mark. De, der havde købt Kaffen dyrt, blev imidlertid vrede paa dem, der solgte lavt, og en Skare Børsgæster af den ringere Slags klumpede sig om disse Sælgere med en saa afskyelig Kaglen, at man frygtede for et Haandgemæng.“

Lignende Scener gentog sig, naar den af Regeringen saa hadede „Agiotage“ rigtig tog fat og afstedkom de store Spring i Valutakurserne. „Mæglerne jog som Adjudanter i et Feltslag fra den ene Fløj til den anden.“ „Hvilket rigt Emne findes ikke her for en Hogarths Pensel.“

Det var imidlertid ikke blot Importvarerne, der fordyredes. Det samme gjaldt ogsaa — omend i mindre Grad — de hjemlige Produkter. Alt steg, ogsaa Huslejen, mindst dog Korn.

Kapiteltaxterne, der dog var ikke saa lidt under Torvepriserne, udviste følgende Svingninger:

	Rug	Byg	Havre
1807.....	6 Rdl. 64 Sk.	3 Rdl. 32 Sk.	2 Rdl. 56 Sk.
1808.....	8 „ 0 „	4 „ 32 „	3 „ 24 „
1809.....	9 „ 22 „	7 „ 20 „	5 „ 50 „

men samtidig steg *pr. Pund* Oxekød fra 10 til 16 Sk., Smør fra 19¹/₂ til 60, Lys fra 19 til 42, dansk Uld fra 2 M. 4 Sk. til 7 M. 4 Sk. og Brænde fra 9 til 16 Rdl. *pr. Favn.*

Det var herefter dyrt at leve i København. Oehlenschläger med en Aarsindtægt i 1809 af 1900 Rdl., H. C. Ørsted med 1800, Anders Sandøe Ørsted med 2300 og Weyse med 1650 Rdl. har sikkert haft Vanskeligheder med at faa deres Indtægter til at slaa til. Og hvad skulde saa ikke Haandværkeren, Arbejdsmanden og de mange, der som Kopisten og Fuldmægtigen havde deres beskedne faste Gage paa 3—500 Rdl., sige! Temmelig overflødig var for dem Patentet af 14. December 1808, hvorved Frederik VI „som Konge og Landsfader“ opfordrede samtlige sine Undersaatter af begge Køn „til den Sparsommelighed og i Klædedragt i Særdeleshed, som nuværende Krigstid gør nødvendig“. Og overfor dem, der ved Smughandel, Kapervæsenet og Spekulationer var kommen i Besiddelse af Penge, spillede Forordningen ingen Rolle: de lod Daleren rulle.

„Af det, som en eneste Maskerade koster, kunde fordem en hel Familie leve godt en hel Maaned. En enkelt Sofa koster nu mere end i sin Tid et helt Meublement. En Tjenestepige opsiger straks sin Plads, naar hun ikke foruden Smør faar Kød paa sit Brød.“

Overalt i Landet spredtes Luxusvarerne til høje Priser. Ved een af Auktionerne i de Conincks Auktionslokale i St. Kongensgade betaltes saaledes i August 1809 røde og hvide Silkestrømper op til 7 Rdl. Parret, Atlaskes Vestetøj op til 28 M. 8 Sk., Tyll op til 9 Rdl. pr. Alen. Franske Shawler naaede op til 350 Rdl. Og som Prøve paa, hvad der gaves for Vin, skal anføres fra Auktionen i April 1809 over Lækkermunden, General Walterstorffs Vinkælder Priserne pr. Flaske: Gl. Rom op til 8 Rdl., Gl. Madeira op til 9 Rdl. Forholdsvis billige — set med Nutidsøjne — var Priserne for Champagne: nemlig 8—9 Mark og for Rhinskvin: 8 Mark.

I de ældre og solidere Hjem ses dog i alt Fald Forstaaelsen af, at der skulde økonomiseres. I „Nyeste Skilderi“ berettes, hvorledes adskillige af de mere ansete Familier i Hovedstaden „der besjæledes af Tarveligheds Aand, hvilket i nærværende Øjeblik fortjener dobbelt Hæder, har vedtaget ikkun at servere med koldt Køkken ved deres Aftenselskaber for derved blandt andet at spare det Brændsel, som vilde medgaa til varme Anretninger“.

J. H. Bärens fremhæver som et følgeværdigt Exempel, at de Conincks Datter Marie-Anne blev begravet i en Kurvekiste.

*

*

*

Det er en Selvfølge, at Regeringen ikke helt kunde overlade det til Handelsstanden at regulere Landets Forsyninger med Levnedsmidler og andre Varer, noget den ogsaa var ganske ude af Stand til under de foreliggende Forhold at kunne paatage sig. Allerede den 12. August 1807 blev der gennem det danske Kancelli nedsat en Provideringskommission for København, be-

staaende af Borgmester Hjorthøj, Assessor Lassen og de to Grosserere Rasmus Kirketerp og Chr. Daniel Otte, der den 25. November s. A. erstattedes af en større Provideringskommission, omfattende ikke blot Hovedstaden, men ogsaa det øvrige Sjælland, Møen, Falster og Lolland. I de Foranstaltninger, som nu blev truffet for Københavns Vedkommende, sporer man forøvrigt en ikke ringe Hensyntagen til Købmandsstanden, omend den maatte være klar over, som Kronprinsen saa moderat udtrykte sig, „at Tiden ikke var inde til, at den fri Samhandels Teorier udelukkende kunde gælde“.

I første Linie rettedes Bestræbelserne paa at skaffe de enkelte Landsdele de for dem nødvendige Tilførsler af de uundværlige Levnedsmidler som: Korn, Kød, Brænde, samt visse Medicinalvarer m. m. I saa Henseende søgte Regeringen at fremme Tilførslerne ved Præmier, ved at overtage Krigsforsikringen for Transporter mellem Rigets forskellige Landsdele og ved Køb og Oprettelse af Depoter af omtalte Varer. For visse Levnedsmilders Vedkommende oprettedes særlige Udsalgssteder for den ubemidlede Befolkning. Priserne sattes dog saaledes, at de ikke virkede særlig trykkende for de Handlende. Men iøvrigt var der ikke Tale om Restriktioner af den under sidste Verdenskrig kendte Art som almindelige Priser og Varereguleringer. Samme Princip fulgtes ogsaa af den overordentlige Finanskommision, som Kronprinsen vakte til Live igen og gav Ordre til at fremkomme med Forestillinger, blandt andet om, ved hvilke Midler der kunde raades Bod paa den ved Spekulationen skabte idelige Stigning af Priser paa Fornødenhedsvarer. „Det havde vakt Kronprinsens landsfaderlige Opmærksomhed, at Enkeltes Spekulationer og Vindelyst i flere Henseender har tilvejebragt Virkninger, som er farlige og kan virke ødelæggende for det Hele.“

Kommissionen, der bestod af Embedsmænd, lod sig ikke anfægte af Panikstemninger. Den vilde ikke være med til omfattende Prisreguleringer, men henstillede, at man ved Udførselsforbud sikrede sig, at de Varer, som Landet ikke kunde undvære, forblev hér, og at man modarbejdede Forbruget af Luxusvarer ved Indførselsforbud. Den henstillede dernæst Lovbestemmelser, der kunde beskytte den legitime Handel mod uberettiget og skadelig Handelsudøvelse, og som gav fastere Regler for „Børsens Holdelse“ og for Mæglervæsenet. Endelig paapegede den Betydningen af en Ophjælpning af og Støtte til det nationale Arbejde og foreslog i Forbindelse hermed og iøvrigt til Gavn for Finanserne kraftige Toldforhøjelser.

Ved kgl. Resolution af 20. September 1808 bifaldt Frederik VI Kommissionens Forestilling, og inden Aarets Udgang møder vi som Udslag af denne først Fr. af 14. Oktober, der indfører en Række Ud- og Indførselsforbud, dernæst Fr. af 22. December, der organiserer Mæglervæsenet i København, og endelig 1) Plakaten af s. Dato, hvorved Kommerceforordningen af 1742 nær-

mere bestemmes og indskærpes ved Regler for Groshandlens Udøvelse, samt 2) Anordningen ligeledes af s. Dato om Børsens Holdelse.

En Børstid blev fastsat til Kl. 12—2, og i denne maatte ingen bringe Pakker eller Gods gennem Børssalen, hvor Købmændene holdt deres Forsamlinger; Roligheden maatte ikke forstyrres ved Betlere og uvedkommende Personer. Til at vaage over Børsforretningernes ordentlige Gang ansattes en Børskommissær. Det blev L. N. Hvidt, der som kongelig Embedsmand erholdt Uniform og vidtrækkende Myndighed overfor de Børssøgende.

Ved Fr. af 11. November 1809 forhøjedes i Overensstemmelse med Kommissionens Forslag alle Toldsatser for Ind- og Udførsel samt Transit med 50 %.

*

*

*

I 1809 var de københavnske Grossererers Tal vokset til 173, og for dem, der ikke strax havde mistet, hvad de ejede og havde, laa der i Krigens første Aar ikke ringe Fortjeneste. Endnu bevarede Hovedstaden sit Supremati, i alt Fald indenfor Kolonialbranchen, overfor det øvrige Land. Oplysende i saa Henseende angiver Rubin, at af den ved Fr. af 27. Oktober 1810 indførte Kolonialvareafgift faldt ca. $\frac{5}{6}$ paa København og kun $\frac{1}{6}$ paa Rigets samtlige Købstæder. I Modsætning til Staten, der var i permanent Pengeforlegenhed, havde Storkøbmændene ved deres betydelige Varesalg over Hamborg og til Preussen ret rigeligt med Valuta. Man ser dette af Diskontoen, der i Efteraaret 1807 androg 6 %, og som 27. November faldt til $5\frac{1}{2}$ for i Februar 1808 at naa de 4 %, der opretholdtes indtil 10. Februar 1809. M. L. Nathanson anslaaer Beløbet af fremmed Guld- og Sølv mønt her i Landet i de Dage til omtrent 3 Millioner Mark Banko; alene hans Firma solgte i November 1807 henimod 1 Million af disse Penge til Bankokontoret. Købmændene saa sig endog i Stand til at overlade Regeringen betydelige Summer i udenlandsk Valuta til Statskassens Behov. I September 1808 henvendte saaledes Schimmelmann sig til en Række af de større Handelshuse: de Coninck & Co., Duntzfelt & Co., Ryberg & Co., Blacks Enke & Co., Brødr. Tutein, Constantin Brun, Meyer & Trier, G. L. Becker, Bügel & Co. og Andresen & Schmith om at afgive til Regeringen 3 Millioner Mark Banko paa 6—9 Maaneder. Han opnaaede ogsaa hos disse Laan til Beløb af 2,613 000 Mark Banko, hvorpaa der ultimo 1809 var afbetalt 509 000 M. B. Regeringen maatte herefter søge Prolongation, mod at Renten forhøjedes fra 4 til $4\frac{1}{2}$ à 5 %.

Handelsstandens Avancer paa dens Lagre og Regeringens Begær efter Valuta førte endelig Regeringen ind paa selv at agere Købmand. Den opkøbte enkelte store Vareposter, som den i Reglen betalte med kongelige Obligationer, for derpaa at sælge Varerne mod Hamborg Banko. Den benyttede ved

disse Transaktioner som oftest nogle af Grossererne, saaledes Konsul H. R. Saabye og David Amsel Meyer.

Hos det Asiatiske Kompagni overtog den mod kongelige Obligationer for 749 000 Rdl. Kattuner og for 896 000 Rdl. kinesisk The, idet den for disse Varer betalte Kompagniets sidste Auktionspriser med et Tillæg af 10 % for Kattunernes og af 15—20 % for Theens Vedkommende; endelig skulde Kompagniet have Halvdelen af den ved Varernes Realisation fremkomne Avance, der senere opgjordes til ialt 724 000 Rdl.

Af Tuteins Firma købte den Ladningen ex „Kronprins Frederik“, der i 1808 paa sin Rejse fra Batavia var undsluppet de engelske Kapere og løbet ind til Bergen. Ladningen bestod af 356 174 Pund Kaffe og 278 743 Pund Sukker og overtoges af Regeringen ufortødt i Bergen til en Pris af 307 135 Rdl., nemlig 64 Sk. pr. Pund for Kaffen og 24 Sk. pr. Pund for Sukkeret. Disse Varer solgtes videre til Norge. Skibet „Kronprins Frederik“ beholdt Tutein, men paa Hjemreisen til København med norske Varer: Fisk, Olie og Tømmer blev det den 14. Marts 1809 opbragt af Englænderne og kondemneret den 2. Maj s. A.

* * *

Det var dog kun de færreste af Grossererne, hvis Kapital-Konti ved Aarsopgørelserne i denne Periode viste Fremgang. Taget som Helhed oversteg Tabene langt Fortjenesterne, og adskillige kom i Forlegenhed allerede i 1807. Af større og mere ansete Købmænd, der gennem Opbudsbehandling og ved ekstraordinære Skiftekommissærer i dette Aar maatte søge en Ordning med deres Kreditorer, træffer vi saaledes L. N. Hvidt, Jeppe Prætorius og Jens Holbech, foruden Firmaerne Niels Broch-Hansen & Co., Wulff & Nørregaard, Gordon & Watt, Ballin & Trier, Gebr. Trier og J. S. Mangor. Skandale vakte dog kun Grosserer Romeis, hvis Fallit i 1806 oplyste alvorlige Misligheder. Den før saa feterede Mand: Fuglekongen, Generalkonsulen for det kejserlig-romerske Rige skulde ende sine Dage som Lem paa almindelig Hospital.

* * *

Ved Bombardementet, der lagde ca. $\frac{1}{10}$ af Byen, 305 af dens Huse, i Aske, var det dog ikke gaaet saa meget ud over Grossererne. „Herre min Gud,“ skriver O. B. Suhr i sin Geheimbog „Ære og Tak for din Velsignelse i min Handel, at du bevarede mig og mine i det skrækkelige Bombardement . . . da saa mange af mine Medborgere mistede alt.“ Den Staddeel, som ramtes, var Nørre- og Rosenborg-Kvartererne og, hvad der laa imellem St. Pederstræde, Skindergade, Landemærket og Nørrevold med Frue Kirke, 6 Professorboliger og de mange derværende Brygger- og Hørkræmmergaarde samt Brændevinsbrænderier.

Det egentlige Købmandskvarter ned imod og langs Havnen — saaledes Strand og St. Annæ Øster Kvarter med Kristianshavn — var helt uskadt. For alle Eventualitetens Skyld havde dog Grossererne allerede 29. August andraget Magistraten om at erholde overladt de 2 kristianshavnske Kirker til Oplag for deres Skibsbladninger, og den 26. August var 50 Mand af Brandvæsenets Folk blevet beordret til at møde ved Duntzfelts Pakhus for at rulle de derværende Tjæretønder i Vandet. Intet af Skibene i Havnen eller Pakhusene langs denne blev antændte. De 16 Tømmerpladser mellem Dronningens Enghave og Kalvebodstrand syd for Rysensteen nedbrændte derimod til Grunden; blandt de brandlidte hér kan nævnes Grossererne Collstrop og Jørgen Bech — for sidstnævnte brændte for 30 000 Rdl., som han ikke fik erstattet, da Assurancerne ikke omfattede Krigsskade. Et særligt Uheld havde ogsaa Tutein, i hvis Pakhus i Vimmelskaftet der brændte 130 000 Pund Bomuld.

Paa saa mange *andre* Maader kom derimod Krigens Virkninger til særlig at ramme Hovedstadens Groshandlere. De tabte paa deres Kunder i Indlandet, ikke mindst i Norge, hvor de havde deres store Omsætninger med tilsvarende Krediter, som det faldt de norske Købmænd, saa ilde som de var stedt, umuligt at indfri. De havde Tab paa deres Værdipapirer: Aktier og Obligationer, der alle faldt i Kurs; for lange Tider maatte de saaledes bortse fra Afdrag og Renter af deres Obligationer i Vestindien. Og hertil kom Tabene paa deres udenlandske Tilgodehavender. Saavel i Hamborg som i de andre nordtyske Byer var den økonomiske Situation alt andet end god; Hamborg meldte saaledes i 1809 Fallitter til et Beløb af 7—8 Millioner Mark Banko. Og med Hensyn til Grosserernes Tratter og øvrige Fordringer paa deres *engelske* Forbindelser blev disse omsider beslagnede af den engelske Regering som Repressalie, efterat Kronprins Frederik havde opretholdt Konfiskationen af alle engelske Tilgodehavender paa Danmark og beordret Beløbene ifølge disse indbetalt til Statskassen. Hvilke Tab Grossererne led paa denne Maade, findes ikke opgjort, hvorimod man har en Oversigt over de Beløb, som indgik i den danske Statskasse paa Fordringer, der skyldtes til England. De androg for det egentlige Danmarks Vedkommende 354 035 Rdl., for Hertugdømmerne 5706 Rdl. og 80 031 sl. holst. Rdl. Kurant, og for Norge 88 268 Rdl. Disse Tab er paafaldende smaa. Mangen Debitor benyttede sig af Situationen og søgte at slippe saa billigt fra det som muligt, ligesom de norske Købmænd i vidt Omfang unddrog sig for Indbetalingerne. Dette har sikkert ogsaa været Tilfældet for adskillige af de københavnske Grossererers Vedkommende, der ligesom deres norske Kolleger ansaa det for saavel moralsk som kommercielt uforsvarligt at lade deres engelske Forbindelser i Stikken. Dette Synspunkt lod Kronprinsen ikke til at ville forstaa, og hvor det blev opdaget, at en Grosserer havde korresponderet med og sendt Remisser til England, blev dette honoreret med

høje Bøder. O. B. Suhr, der i Oktober—November 1807 havde sendt 3 Vexler paa 1044 £ til engelske Forbindelser, idømtes saaledes ved Hof- og Stadsrettens Dom af 25. Januar 1808 som „Hs. Majestæts modvillige Overtræder“ Bøder paa 2000 Rdl.

Grosserer Edw. Gram blev for en saare uskyldig skriftlig Henvendelse til en engelsk Orlogskaptajn først arresteret og af Hof- og Stadsretten i 1808 idømt en Bøde af 3000 Rdl., ved Højesteret endog 4 Maaneders Fængsel. For-gæves paaberaabte han sig sin Exterritorialitetsret som svensk Konsul; Fængselsstraffen blev ham dog eftergivet af Kongen mod, at han tog Ophold uden- for Landet, saalænge der var Krigstilstand med Sverrig.

Som et Exempel paa de Uanstændigheder, Konfiskationen af de engelske Tilgodehavender i Danmark medførte, skal nævnes Regeringens Forhold til Firmaet Wolff & Dorville i London. Uagtet dettes Seniorchef George Wolff i en Række af Aar havde været dansk Konsul, og uagtet det under Krigen havde været Regeringen saavel som den danske Købmandsstand og Skibsfart til stør- ste Gavn, ikke blot i de talrige Opbringelsessager men ogsaa paa saa mange andre Maader, blandt andet ved altid redebon at yde de danske nødlidende Besætninger Forstrækninger og Understøttelse, blev det forbudt Firmaets dan- ske Debitorer at betale deres Skyld, ca. 100 000 £, til dette. Hensynsløst ind- kasserede Regeringen gennem *Kommissionen for Konfiskationerne af fjendtlig Ejendom* Firmaets Fordringer til Fordel for den danske Statskasse. Under disse Omstændigheder kom Wolff & Dorville i Vanskeligheder og gik Fallit.

For Duntzfelt & Co.s Vedkommende blev dets Skyld til Englændere opgjort til 21 864 Rdl., for hvilket Beløb Firmaet udstedte en Obligation til Finanskassen, der indfriedes 11. Januar 1810.

Som alt anført konfiskerede den danske Regering foruden ovennævnte For- dringer ogsaa al anden herværende engelsk Ejendom: faste Ejendomme, Varer m. m., hvilke Konfiskationer ialt, inclusive Fordringerne, indbragte Statskassen 2,423 238 Rdl. og 1,823 127 sl. holst. Rdl. Kurant foruden nogle mindre Poster i Lstr. og Pjastre.

Desværre savner man Opgørelse over, hvormeget de modsvarende engel- ske Beslaglæggelser af dansk Ejendom og af danske Tilgodehavender i Eng- land har andraget.

Langt de største Tab for de danske Købmænd og Redere blev dog tilføjet dem gennem Opbringelserne af deres Skibe og Ladninger.

Som alt omtalt havde den engelske Regering allerede den 22. Juli 1807, mens den forberedte Togtet til København, lagt Embargo paa alle Skibe i engelske Havne for at afværge enhver Kommunikation om, hvad der forestod. Uagtet denne almindelige Embargo officielt ophævedes den 31. Juli, blev dog saa godt som alle danske Skibe tilbageholdt for senere at blive kondemnerede. Antallet

af de saaledes tilbageholdte samt af de til engelske Havne, inden Englands Krigserklæring af 4. November og den derpaa følgende Uges Udgang, opbragte danske Skibe ansatte Grosserer-Societetet 13. November til ca. 500 — et Tal, der formentlig er noget for højt, omend Rist indberetter fra London, at Opbringelserne allerede den 25. September var løbet op til 335 Skibe. I Opgørelser medio November fra engelsk Side sættes Tallet til 374 — heri ikke indbefattet, hvad der var tilbageholdt udenfor de egentlige engelske Havne, — og i en officiel engelsk Indberetning fra 24. November til 428. Senere angives i det engelske Parlament 320 Skibe som „tilbageholdt under den danske Embargo“, hvorved sigtes til de Skibe, som var tilbageholdt eller opbragt, inden Krigstilstanden i August Maaned indtraadte. Disses Værdi med tilhørende Ladninger anslog Lord Sidmouth til ca. 2 Millioner £.

At disse Skibe med deres danske Ladninger — som værende i Englands Besiddelse, da Krigen med Danmark var bleven en Kendsgerning — var konfiskable, herom kunde der vel næppe være nogen Tvivl. Men, som det saa stærkt blev fremhævet i det engelske Overhus under Parlamentsdebatterne i Maj 1808, syntes det i høj Grad uretfærdigt at kondemnere de Fartøjer, der var tilbageholdt paa et Tidspunkt, hvor der herskede Fred, og hvor det var saa langt fra, at de paagældende Redere eller Førere kunde forudse en Krigstilstand, at de tværtimod i sin Tid fra engelsk Side var blevne bestyrkede i, at der ikke mellem England og Danmark eksisterede noget uvenskabeligt Forhold. Oppositionen fordrede derfor under alle Omstændigheder, at de ved Skibenes og Ladningernes Salg indkomne Provenuer skulde reserveres de paagældende Ejere, naar Krigen en Gang var ophørt. Herfor talte ogsaa den Omstændighed, at, mens man under en Kaperkrig havde at tage Hensyn til Kaperne, hvad enten de var private eller Orlogsmænd — de var jo Parter i Afgørelsen —, stod man hér, ved de tilbageholdte danske Fartøjer, alene overfor den engelske Regering. Forslaget blev imidlertid nedstemt i Overhuset med 36 Stemmer mod 16, og alle senere Henvendelser saavel fra Ejernes som fra den danske Regerings Side førte ej heller til noget Resultat.

Administrationen af de til Fordel for den engelske Statskasse komdemnede danske Skibe og Ladninger, derunder Salget af disse og Afregningen med Kronen, blev lagt i Hænderne paa et særligt Bureau: „Danish Commissioners Office“ i London, som fungerede under hele Krigen fra 1807 til 1815.

Ogsaa den danske Regering afslog at skadesløsholde de Paagældende. Spørgsmaalet herom rejstes blandt andet samtidig med og efter Freden i Kiel den 14. Januar 1814 og dukkede atter og atter op, senest i 1836 og 1839, da de skadelidte danske, slesvigske og holstenske Købmænd og Redere henvendte sig til Stænderforsamlingerne og Kongen om at erholde Godtgørelse for de Tab, som de havde haft, i alt Fald gennem de Beløb, som i sin Tid var indgaaet

i den danske Statskasse paa de konfiskerede Fordringer. I saa Henseende hen-
viste de til den Praxis, som den engelske Regering skulde have indført overfor
engelske Undersaatter.

Ved disse Lejligheder faar man en vis Oversigt over de Tab, som ikke
mindst den københavnske Handelsstand havde lidt ved ovenomtalte Opbrin-
gelses „inden Krigen“. Fra den kendte Mægler Wesselys Haand foreligger saa-
ledes en Opgørelse dateret 20. Februar 1815 paa Basis af de Oplysninger, der
var indkomne fra de paagældende. Den omfatter dog kun Tabene for Konge-
rigets og Hertugdømmernes Vedkommende — altsaa ikke, hvad de norske
Købmænd og Redere havde tabt.

Det samlede Tab opgøres til	1.277 649 .£
Heraf falder:	
paa Hertugdømmerne	c. 293 939 „
paa de danske Købstæder	„ 15 760 „
paa København	„ 967 950 „

Indenfor den københavnske Handelsstand stod *Duntzfelt & Co.* med langt
det største Tab, nemlig

med ikke mindre end 144 660 £

Derefter kom de to københavnske Assuranceselskaber

Det kgl. oktrojerede Kompagni med 218.388 Rdl. }	77 000 £
De private Assurandører med 205.194 „ }	
Brødrene Tutein.....	60 000 „
De Coninck & Co.....	30 600 „
Andresen & Schmidt	30 200 „
Blacks Enke & Co.	29 700 „
Edw. Gram	29 000 „
I. Holbech	26 000 „
H. P. Koefoed	27 113 „
I. N. David	24 000 „
Lars Larsen	17 100 „

o. s. v, idet man forøvrigt paa Fortegnelsen træffer saa godt som alle de større
københavnske Handelshuse.

I sin Henvendelse af 13. November 1807 til Kongen kalkulerede Grosserer-
Societetet som ovenfor nævnt de indtil da opbragte Skibe til 500 og Tabet
pr. Skib og Ladning til gennemsnitlig 30 000 Rdl., hvilket formentlig er noget
for højt, naar Hensyn tages til, at en ikke ringe Del af de tilbageholdte Skibe
var af mindre Størrelse og i eller for Ballast. Hvis man imidlertid lægger de
30 000 Rdl. pr. Skib og Ladning til Grund og sætter Antallet af kondemnerede
Skibe til 500, udkommer et Tab af som Maximum 15 Mill. Rdl.

Den største Del af disse Skibe blev solgt ved Auktioner i England i 1808—
1809. I London solgtes i Tiden fra 15. Januar 1808—12. Januar 1809 saaledes
ialt 233 Skibe for tilsammen 317 850 £ = 1360 £ pr. Skib. Ved den endelige

Afregning med Kronen i 1815 opgav Danish Commissioners Office som indkommet ved Salg af alle de ovenfor omtalte dansk-norske Skibe og Ladninger et Beløb af ca. 1,4 Millioner £.

Med Hensyn til de *efter* Englands Krigserklæring opbragte Skibe (omfattende saavel Danmark og Hertugdømmerne som Norge) findes i Rigsarkivet en officiel engelsk Protokol: „Schedule of Danish Ships and Vessels captured subsequent to the 1. of December 1807 and adjudicated in the High Court of Admiralty of England between that period & the date hereof $\frac{7}{7}$ 1815“.

Den angiver som opbragt i omtalte Tidsrum ialt ca. 1560 Skibe og som prisedømt ca. 1381. Resten er frigivet som havende Licenses eller af andre særlige Grunde.

Den første Opbringelse er af 8. December 1807: Skibet „Den raske Jetzomette“ ladet med Rug og saltet Kød paa Rejse til Kristianssand, der blev prisedømt 27. Januar 1808.

Den næste er af 10. December 1807: Skibet „Montreal“ med en Ladning til Blacks Enke & Co. bestaaende blandt andet af Kobber, Tin, Uld og Hestehaar, paa Rejse fra Montevideo til København, prisedømt 18. Marts 1808.

Fortegnelsen viser iøvrigt — efter Rubins Sammentællinger — med Hensyn til de prisedømte Fartøjer:

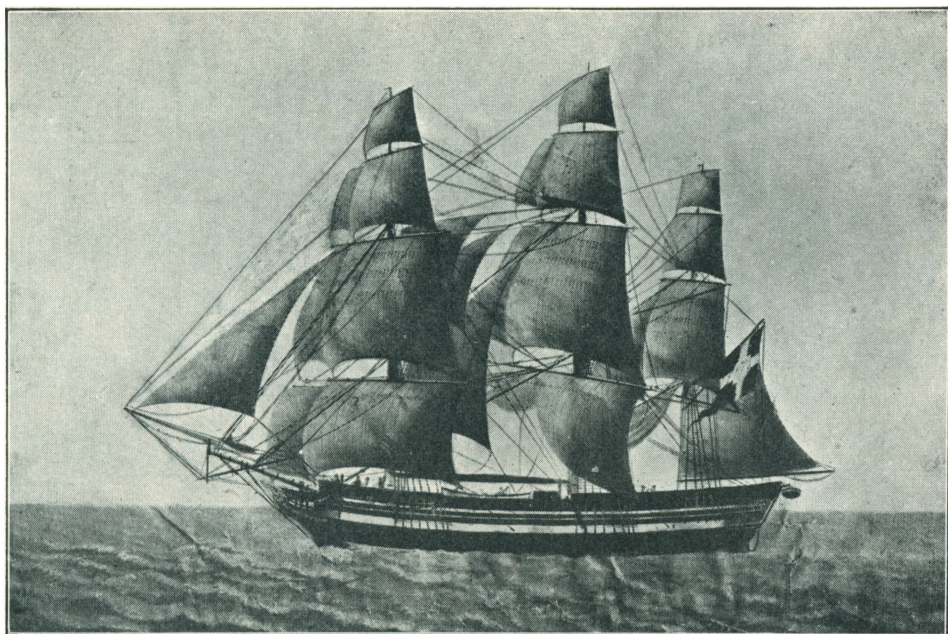
		Opbringelser.			Opbringelser.
1807	4	1811	143
1808	153	1812	160
1809	471	1813	236
1810	206	1814	8

Ialt 1381 opbragte og prisedømte Skibe.

Det vil heraf ses, at Opbringelserne først satte ind for Alvor paa et forholdsvis sent Tidspunkt, Englands Krigserklæring faldt jo den 4. November 1807.

Med Hensyn til Værdien af de heromhandlede efter 8. December 1807 opbragte og prisedømte Skibe, da lader denne sig ikke fastsætte, idet de af private Kapere kappede Skibe og Ladninger blev overladt vedkommende Kapetører til Videresalg. Men, eftersom den danske Handels Felt fra Krigens Udbrud var blevet stærkt begrænset, saa at den kun havde Anvendelse for mindre Fartøjer, ligesom Ladningernes Værd med den oversøiske Handels Ophør blev mindre, kan Gennemsnitsværdien af de omhandlede Skibe og af deres Ladninger næppe ansættes højere end til 20 000 Rdl. pr. Skib. Tabet ved disse Opbringelser skulde herefter ikke overstige ca. 25 Mill. Rdl.

Det samlede Tab, som blev lidt for Danmark, Norge og Hertugdømmernes Vedkommende ved Opbringelserne før og efter Krigens Udbrud, kan saaledes kalkuleres til ca. 40 Millioner Rdl. regnet efter Rigsdalerens Kurs i November 1807, c: 150 (Pari mod Species 125).

Fregatskibet „Montreal“, kapret af Englænderne i December 1807.

Hvor omhyggeligt Datidens Grosserere end førte deres Bøger — de, der er efterladt os, udmærker sig ved deres sirlige Udstyr og Skrift —, og hvor almindeligt det end var, at Grossereren bevarede dem fra den første Dag, han etablerede sig, til sin Død, møder vi nu kun ganske faa Købmandsarkiver fra den heromhandlede Tid: de er saa godt som alle gaaet i Papirmøllerne ved den Paagældendes Død eller ved Handelshusets Ophør. En udmærket Kilde til Bedømmelse af Tidens Købmandsskab og af den Enkeltes Forretning er dermed gaaet tabt.

Af det Suhr'ske Handelshus' Arkiv ser vi, hvorledes Ole Bernt Suhr forstod at bevare sin Formue i Krigsaarene: fra 400 000 Rdl. i 1806 steg den til 550 000 Rdl. i 1812. I Kriseaaret 1813 maatte han i sin Statusbog dog nedskrive den til 301 000 Rdl. Vi ser, hvorledes Krigen har indskrænket Omsætningen i hans Forretning med Hørkram: mens han i 1806 havde solgt 4000 Læster Kul, udviser 1808 et Salg af kun 28 Læster og de følgende Aar ikke 1 Læst. Paa samme Vis gik det ogsaa hans Tjæreforretning. Da han imidlertid ikke drev Rederi eller oversøisk Handel af Betydning, kan hans efterladte Arkiv hér ikke være os til særlig Oplysning. Det samme gælder Firmaet Jacob Holms Arkivalier, der er deponeret i Landsarkivet.

Større Betydning har Opgørelserne fra det Asiatiske Kompagni — Duntzfeldts største Konkurrent. Dets Aktiekapital androg 2,400 000 Rdl., og dets Ak-

tier kalkuleredes ved Evaluationen pr. 11. April 1807 til 645 (Pari 500 Rdl.). Ved Krigens Begyndelse havde det 8 store Ostindiefarere. Af disse blev i Januar 1808 de paa Reden ved Frederiksnagor liggende 3 Fregatter: „Prinsen af Augustenborg“, „Holsteen“ og „København“ med Ladninger til et Kostbeløb af ca. 1,150 000 Rdl. opbragt af Englænderne samtidig med, at disse kondemnerede Kompagniets andre Ejendele i Frederiksnagor og Trankebar. „Norge“ med en Ladning vurderet til 288 000 Rdl. blev taget ved Kap 31. Januar 1808. Derimod bjergedes Fregatten „Kronprinsen“, der ved Krigens Udbrud laa i Batavia med sin Ladning, og som udbragtes dér til 270 000 Rdl. Yderligere reddede Kompagniet nogle indiske Fordringer (promissory notes) til et Beløb af 490 000 sicca rupees, som senere anbragtes i Varer, der solgtes for ca. 550 000 Rdl.

Foruden disse Aktiver havde Kompagniet tilbage sine 4 i Københavns Havn liggende Fregatskibe „Danmark“, „Christianshavn“, „Louise Augusta“ og „Arveprinsen“, sine Etablissementer og Pakhuse hér, sine Varelagre og udestaaende Fordringer. I Tiden fra Efteraaret 1807 til 1809 realiserede det sine herværende Varer for ca. 4,300 000 Rdl. med en saa betydelig Avance, at det trods sine Tab ved Kondemnationerne kunde gaa ud af Aaret 1809 med et samlet Tab af *kun* ca. 2 Millioner Rdl. Ved Evaluationen af 11. April 1809 kalkuleredes Aktierne til 382. I de følgende Krigsaar standsede Kompagniets Virksomhed ganske, og det førte herefter en ret hensygnende Tilværelse. For Aarene 1810—23 gav det ikke noget Udbytte, for Aarene 1824—39 4 %, og ved dets Likvidation, der sluttedes 1845, erholdt Aktionærerne paa deres Aktier à 500 Rdl. 143 Rdl.

Næst det Asiatiske Kompagni var der vel næppe noget dansk Handelshus, som direkte ramtes føleligere af Krigen end Duntzfelts, dels ved de alvorlige Opbringelser, dels derved, at dets Hovedvirksomhed — Importen fra Indierne — ganske blev slaaet det ud af Hænderne.

I Behold i Københavns Havn havde det Skibene „Emilie“, „Hester Marie“ og den „Lille Cathrine“, der var kommet hjem inden Fjendtlighederne; det havde det Held, at Fregatskibet „3 Venner“ naaede ind til Bergen. Nogen Oversigt over, hvor mange af dets Skibe det lykkedes at slippe ind i venskabelige Havne: franske, spanske eller hollandske, hvor de saa er blevet solgt, haves ikke. Derimod er det alt ovenfor anført, at Firmaet paa sine inden den engelske Krigserklæring af Englænderne tilbageholdte Skibe og Ladninger led et Tab paa op imod 150 000 Lstr. = ca. 900 000 Rdl. — Blandt saaledes opbragte Fartøjer var „Hvide Ørn“ og „Mariane“. Fregatten „Kronprinsesse Maria“, der forlod Batavia den 10. December 1807, blev i Januar 1808 opbragt og indslæbt til Kap, hvorfra den førtes til London med sin rige Ladning bestaaende blandt andet af 400 000 Pund Kaffe.

I den ovenfor omtalte Schedule over de *efter* 1. December 1807 kaprede og prisedømte Skibe spejder man iøvrigt forgæves efter de Duntzfelt'ske Baade. Dette siger dog ikke, at de alle er undslupne, idet enkelte godt kan være kaprede og dømte af de lokale Admiralitetsretter udenfor England.

Paa sine oversøiske Forbindelser maa Duntzfelt & Co. ogsaa have tabt betydeligt. Exempelvis skal nævnes, at Firmaet havde ikke mindre end 7000 £ til Gode hos Handelshuset Tulloch Broda, Halyburton & Co. i Madras, der gik Fallit i 1807. Som en Ejendommelighed skal anføres, at Likvidationen af dette Fallitbo varede lige til 1855. da den sidste Dividende (den 4de) udloddes til Kreditorerne.

De store Tab lod dog ikke til at afficere Duntzfelt. Rundhaandet skænkede han saaledes, ligesom de Coninck, Staten en fuldtudrustet Kanonchalup, der som Litr. F Nr. 8 kom til at tjene Marinen i over 40 Aar. Ligeledes overlod han Marinen Fregatskibet „Hester Marie“ til Defensionen. Det indrettedes til Blokskib paa Stubben og var da armeret med 22 attenpundige og 16 ottepundige Kanoner. I Marts 1810 blev det tilbagegivet Duntzfelts Bo.

Paa sine Varelagre og hjemkomne Ladninger kunde han ikke undgaa at indtjene betydelige Avancer. I Iste Halvaar 1807 havde han holdt Auktion over forskellige Restpartier fra Ladningerne ex „Admiral Chapmann“ og „Kronprinsen“ samt over Ladningerne ex „Emilie“ og „Trondhjems Prøve“ — for sidste Skibs Vedkommende blandt andet 324 000 Pund Java Kaffe og 156 000 Pund Sukker. 14. Oktober forauktioneredes Ladningen fra „Lille Cathrine“: Sukker, Bomuld, Kamfer, Risengryn, Sago, Indigo m. m., og en særlig betydelig Indtægt havde han ved Salget af „Tre Venner“s kostbare Ladning, som angives til 600 000 Pund Kaffe, 300 000 Pund Sukker, 100 000 Pund Peber m. v.

Forøvrigt synes Firmaet ikke udover disse Ladninger at have ligget med særlig store Varebeholdninger. Den 15. August 1807, da de Handlende i København maatte opgive deres Beholdninger af Korn, angiver det at være Indehaver af 3000 Tdr. Hvede, 2500 Tdr. Rug og 800 Fade Riis. 17. November opgiver det sin Beholdning af Kaffe til 200 000 Pund, af Bomuld 70 000 Pund og af Indigo 10—11 000 Pund. Ganske naturligt har Firmaet maatte realisere for at faa Valuta.

I Depositokassen laante Duntzfelt i 1807 44 600 Rdl., i 1808 49 000 Rdl. og i 1809 27 000 Rdl. Hans — Firmaets — samlede Skyld til Depositokassen medio 1809 androg 263 900 Rdl., for hvilken forelaa følgende Depoter:

3 vestindiske 1ste Prioritets Obligationer	235 000 Rdl.
2 Panteobligationer	85 000 „
Kongelige Obligationer	45 000 „
Diverse Aktier og Obligationer	50 350 „

Ialt 415 350 Rdl.

I December 1808 ses han at have foretaget Skridt til at inddrive sine — i ovennævnte Depot værende — vestindiske Panteobligationer. Hvorledes han iøvrigt har opereret i sin Forretning, og hvilke Dispositioner han har truffet under de ændrede Forhold, unddrager sig vor Opmærksomhed. Man ser ham optræde i Provinserne som Sælger ved Auktioner. Man møder ham som Kommissionsnær for større norske Firmaer som det Konow'ske. At han har været Stor-Opkøber af kapret Gods og af andre Varepartier, tør man sikkert regne med. Hvorvidt han, som flere andre af Hovedstadens Handelshuse — under den Tønning'ske Periode — har haft Filialer i Tønningen, Husum eller Altona, vides ikke.

Omfanget af hans Kommissionsforretning med Skibe fremgaar af, at han i 1808—09 for et fremmed Handelshus' Regning: Carl Ludvig Bietou i Danmark købte 20 prisedømte Fartøjer med en Drægtighed af ca. 2000 C. L. for en Sum af ca. 295 000 Rdl. = ca. 100 Rdl. pr. C. L. Blandt disse var flere store Fregatter: „Astræa“ paa 270 og „Experiment“ paa 294 C. L. Muligheden af, at han ved disse Køb har været à meta med det paagældende Firma, er forøvrigt ikke udelukket.

Naar man gennemgaar Pantebøgerne fra denne Tid, træffer man paa en Masse Ejendomssalg: Ogsaa Huse og Grunde var blevet en Spekulationsartikel.

Den kendte Ejendom Nr. 14 paa Gammeltorv skiftede saaledes Ejer 7 Gange i Løbet af Aarene 1806—1812 til stadig stigende Priser fra 24 000 til 80 000 Rdl. Blandt Ejernerne kan nævnes Ladige, Generalkonsul Romeis og Kaperkaptajn Amondson.

Paa forskellig Maade stod Duntzfelt i Forbindelse med Kancellipræsidenten, den senere Statsminister Frederik Julius Kaas. Sammen med ham købte Duntzfelt 2. Oktober 1806, Skødet læst 30. November 1807, det Hertug Frederik Christian af Augustenborg tilhørende, tidligere Dehn'ske, Palais i Norgesgade (Bredgade) for den overordentlig billige Pris af 60 000 Rdl. Ejendommen havde et Areal af 16 800 Kv. Alen og strakte sig fra Frederiksgade til Blankogade, den senere Fredericiagade; dens Bygninger var da assurerede for 86 400 Rdl. Foruden at anvende Palaiset til Beboelse ses det at have været Duntzfelts Tanke ogsaa at nyttiggøre det paa anden Maade. Han syslede saaledes med Planer om i dette at indrette et „Pantheon“, hvor der blandt andet skulde opføres fransk Komædie, men disse Planer strandede paa Skuespildirectionens Modstand. Duntzfelt lod herefter Stadskonduktøren Jørgen Henrik Rawert udarbejde et Forslag til Ejendommens Udstykning, og paa Grundlag heraf afholdt han 3 Auktioner i Foraaret 1807, der dog ikke førte til Bortsalg. Ved Skøde af 28. August 1809 solgte han en Del af Baggrundene med Façade ud mod Blankogade til Kongen for 25 000 Rdl., idet det paatænkte dér at oprette en Kaserne for Guide-Korpset.

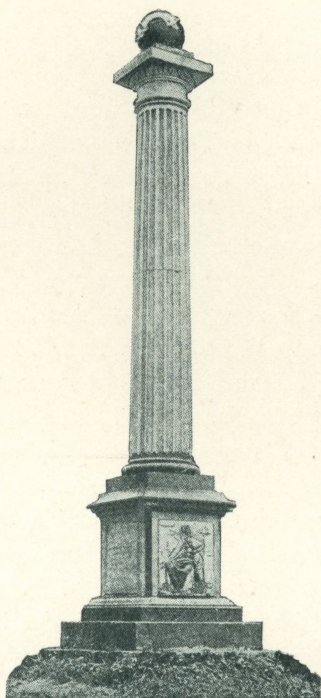
At han i disse Aar har tjent betydeligt, er utvivlsomt. Det ubedrageligste Vidnesbyrd herom findes i Indtægtsfortegnelserne for København vedrørende Aar 1809.

Ved Indkomstskatteloven af 8. Februar 1810 blev det paalagt enhver Skatteyder under Eds Tilbud paa særlige Skemaer at angive sin Indtægt for det foregaaende Aar. I København indbragte Indkomstskatten for 1809 ialt 309 000 Rdl., svarende til en omtrentlig Indtægt af 9 Millioner Rdl. Rubin udregner, at Datidens København herefter skulde have haft en Indtægt pr. Indbygger af $\frac{1}{3}$ af Nutidens (Aar 1890), — men paa den anden Side havde Pengene dengang en langt større Købeevne. Han angiver paa Grundlag af Skattefortegnelserne, at København i 1809 kun havde 91 Skatteydere med en Indtægt af 10 000 Rdl. og derover og med en samlet Indkomst af 1,714 000 Rdl.; af disse 91 var 51 Grosserere.

Øverst paa Skattelisten staar Chr. W. Duntzfelts Arvinger med 78 000 Rdl. Naar hertil lægges François le Chevaliers Indkomst 41 000 Rdl. og Johannes Søbøtkers 17 000 Rdl., har altsaa de tre Indhavere af Firmaet Duntzfelt & Co. haft en samlet Indtægt af 136 000 Rdl. Hvor stor en Indtægt dette har været *efter Datidens Forhold*, fremgaar ved Sammenligning med de følgende største Skatteydere:

Grosserer J. L. Zinn.....	58.200 Rdl.
Statsminister Ernst Schimmelmann ..	50 000 „
Kaptajn-Løjtnant Gottlieb	44 700 „
Grosserer Constantin Brun.....	38 000 „
Grosserer Ryberg	35 000 „
Grosserer Erich Erichsen	35 000 „
Grosserer Lütken	34 100 „
Grosserer Fr. de Coninck	33 000 „
Grosserer Fr. Tutein.....	32 000 „

Da Duntzfelt i Efteraaret 1809 afgik ved Døden, ansaas han af Alle, uanset de store Tab, han havde lidt, som en meget rig Mand.

TIL ÆRE FOR
HANDELEN OG SØFARTEN
MONUMENT REJST AF FR. DE CONINCK
I DRONNINGGAARDS PARK

Titulaturen: „Den velædle og velbyrdige, ædle og højfornemme Negotiant en Gros“ var paa Duntzfelts Tid afløst af den mere ligefremme Betegnelse: *Grosserer*; saaledes kaldtes nu slet og ret den uafhængige og selvbevidste københavnske Købmand.

Selvbevidst var han bleven, eftersom Lykken havde fulgt ham i hans store og dristige Foretagender. Uafhængig følte han sig, naar han sammenlignede sig med Detailhandleren — Kræmmeren —, der bundet til Bod og Disk var alskens Laugsforpligtelser underkastet. Selv kunde han handle *en Gros* i videste Omfang: Monopolernes Tid var forbi, og de væsentligste Skranker for Storhandlens frie Udøvelse fjernede. Saare lidt blandede Regering og Magistrat sig i hans Virksomhed; trods Verdenskrigene skulde hans Virkelyst i de for den neutrale Handel saa gyldne Aar ikke hæmmes af Vare- og Prisreguleringer eller af særlige Dyrtidsforanstaltninger. Og han havde ikke blot Adgangen til at tjene Penge, han fik ogsaa i Opgangstiderne Lov til at beholde dem. De dagældende Skatter betød ikke noget alvorligt Indgreb i hans Formue eller Indkomst i Modsætning til, hvad der var Tilfældet i Udlandet. 1803 indberettede saaledes den danske Konsul i Amsterdam Antoine Dull, Indehaveren af det ansete, saavel af den danske Stat som af danske Storkøbmænd saa stærkt benyttede Bankierfirma Dull & Co., at han, foruden kolossale Ejendomsskatter, maatte svare en personlig Indkomstskat af 40 %.

Naar Grossererne i 1791 i deres nystiftede Forenings Segl: „Kjøbenhavns Groshandleres Segl“, foruden de traditionelle Attributer for Handel og Skibsfart: Ankeret, Overflødhedshornet og det flagsmykte Skib, anbragte som det centrale i Billedet: *Søjlen med den frygiske Hue*, da var dette ikke tænkt som en politisk Demonstration eller som Udtryk for republikanske Tendenser. De var i Virkeligheden overmaade tilfredse med deres Regering, og atter og atter søgte de at vise Statsministeren Andreas Peter Bernstorff deres Anerkendelse og Taknemlighed.

I 1794 androg de saaledes Kongen om Tilladelse til at rejse Bernstorff et Æresminde i Grønningen. Denne ganske usædvanlige Hædersbevisning: at sætte en Undersaat et Monument, tilmed i Vedkommendes levende Live, faldt

Kong Frederik VI med Dronning Marie Sophie Frederikke og Prinsesserne Caroline og Vilhelmine Marie.

dog Kronprinsen for Brystet. Kancellipræsident Chr. Brandt maatte meddele Grosserer-Societetet: „Hans Majestæt har befalet mig at tilmelde de gode Herrer, at han fuldkommen føler og sætter Pris paa den Retfærdighed og hellige Iver, hvormed Hans Statsminister Geheimeraad Bernstorff opfylder den fortjente Tiltro, som Hans Kongelige Majestæt og enhver Landets Ven og god Patriot sætter til hans Duelighed og Virksomhed; men, som denne Ministers Beskedenhed er lige saa stor som hans Talenter, frabeder han sig paa det alvorligste alle Udmærkelsestegn og ønsker kun at nyde den Belønning, som Selvbevidstheden af gode Hensigter og deres lykkelige Udfald formaar at give.“ Grossererne maatte herefter nøjes med at opkalde deres Skibe efter

ham — saaledes bar ikke mindre end tre Ostindiefarere Navnet „Bernstorff“ — eller ved at have hans Billede paa deres Vægge; ja, man træffer hos dem endog Kakkellovne med hans Portrait. Societetets Medlemmer deltog i den almindelige Landesorg, som Bernstorffs Død fremkaldte, ved, in pleno og iklædt Sørgekapper, at følge ham til Graven d. 13. Juli 1797.

Ikke mindre tillidsfuldt tyede Grossererne med deres Begæringer og Klager til den velvillige og milde Ernst Schimmelmann,
„Statsminister, Digter, Tænker, fri for alle Fordomslænker“,
Chefen for Commerce- og Finans-Kollegiet, der sandelig ogsaa altid talte deres Sag i det kongelige Raad.

Og med den Loyalitet, som stedse karakteriserer Handelsstanden, sluttede Grossererne sig til den almindelige Lovprisning af Kronprinsen „den elskte Frederik“. De kunde ikke undgaa at se hans Fejl, der skulde blive saa skæbnesvangre for Landet; men, ligesom det øvrige Borgerskab, kapitulerede de overfor hans Retsind, hans personlige Nøjsomhed og hans paa een Gang jævne og dog værdige Optræden, naar han med sin Familie atter og atter viste sig blandt Hovedstadens Befolkning. To Gange om Aaret havde forøvrigt Grossererne Lejlighed til at komme ham og de kongelige Herskaber paa noget nærmere Hold, nemlig ved Kongefugleskydningen i det kongelige kjøbenhavnske Skydeselskab, hvor Frederik VI som Kronprins og Konge altid plejede at give Møde, og ved Bal-Paréerne.

Disse gaves i Anledning af Kongens Fødselsdag, nogle Dage efter denne. De afholdtes paa Kristiansborg Slot og efter dettes Brand i det kongelige Theater, hvor da Parterrets Stole var flyttet bort og Gulvet blev opskruet. Ballet holdtes hér, mens Anretningen serveredes i Gjethuset, der stødte op til Theatret. Paaklædningen var for de civile Herrer: Trekantet Hat, Domino, hvide Silkestrømper og Sko med Spænder. Til disse Bal-Paréer udstedtes Adgangskort til de forskellige Institutioner, blandt andet ogsaa til Grosserer-Societetet, hvis Formandsskab det paahvilede at fordele dem blandt Medlemmerne.

Denne Loyalitet overfor Kongehuset delte Grossererne med deres Hustruer. Naar Chr. W. Duntzfelts Enke Henriette samlede Børn og Børnebørn om sig i sin Lejlighed i Bredgade og drog Minderne fra gamle Dage frem, fortalte hun dem med Enthousiasme om Frederik VI og Hoffet, og, naar Børnebørnene paa deres Dukketheater spillede Scener af Elverhøj, og der til Slut blev sunget „Beskærm vor Konge store Gud“, da smeltede den gamle Dame hen i Taarer. Efter Kongens Død skænkede Enkedronning Marie Sofie Frederikke hende en Medaillon med en Lok af den afdøde Majestæts Haar.

Personlig kom dog Grossererne i Almindelighed hverken Frederik d. VI eller Kongehuset nær.

Kronprins Frederik støttede Handel og Skibsfart som nyttebringende for

Nationen og som de Erhverv, der viste Flaget paa de store Have; den enkelte Købmand, hvor intelligent han end var, interesserede ham ikke. Han optog ikke nogen Købmand i sit Raad eller i Kollegierne, og bortset fra hans finansielle Samraad med ganske enkelte som med David Amsel Meyer og Constantin Brun, raadførte han sig ikke med dem; ja med hele hans Temperament og Tænkemaade var det, som om det at virke for personlig Vinding — Berigelse — var ham imod.

Man mærker ogsaa dette gennem de kongelige Udmærkelser. Mens saadanne under det tidligere Regime rigeligt tildeltes Handelsstanden i Form af Adelskab, Titler eller Embeder, indtraadte der fra og med Statskupet den 14. April 1784 en Standsning heri. En af de sidste Udnævnelser: Vintapperdrengen, Groshandleren Henrik Boltens Ophøjelse til Baron midt under Krisen i 1783 og hans umiddelbart derefter indtrufne Betalingsstandsning stod forøvrigt som et advarende Exempel.

Med Undtagelse af Constantin Bruns Udnævnelse i 1798 til Etatsraad og Charles August Selbys Optagelse 1796 i Friherrestanden, efterat han havde trukket sig tilbage fra Forretningerne og købt Herregaarden Bækkeskov, var under hele den glimrende Handelsperiode og til 1810 Agenttiden den eneste titulære Paaskønnelse, som Regenten fandt Lejlighed til at tildele Handels Foregangsmænd. Men saa tager Udnævnelserne atter Fart: fra Agent til Etatsraad og fra Etatsraad til Konferensraad, indtil de kulminerede med den 85aarige Constantin Bruns Ophøjelse (1831) til Gehejmekonferensraad. 1812 blev Duntzfelts forhenværende Kolleger i Societetets Formandsskab: Formanden Hans Rudolph Saabye og de 2 Ældste, Erich Erichsen og Jeppe Prætorius, virkelige Etatsraader „som en Paaskønnelse af Societetets og Handelsstandens Forhold under Krigen“. Ved kongeligt aabent Brev af 28. Juni 1808 gav Frederik VI Dannebrogordenen en større Udbredelse, saa at den nu, som et „udvortes Tegn paa erkendt Borgerværd“, kunde tildeles uden Hensyn til Stand og Alder. Herefter blev af Handelsstandens Mænd Ridderne af Dannebrog: i 1809 H. R. Saabye samt Pierre Peschier og Hørkræmmer, Kirkeværge Michael Tvermoes, i 1810 Jørgen Bech og Jens Jensen Berg, Duntzfelts tidligere omtalte Kaptajn, i 1811 Constantin Brun og i 1812 Lars Larsen.

De store Laan og Understøttelser, som Regeringen før 1784 havde ydet de enkelte Handelsfirmaer, — ikke mindst i 1783, da det i Kongens Kabinetsskrivelse af 28. Marts 1783 hedder, „at gode Handelshuse, i denne for Handelen og Søfarten højst vanskelige Tid maa understøttes, omend Seddelstokken derved for en kort Tid skulde formeres“, — var ligeledes ophørt.

Deres Vindskibelighed, deres store Indtægter og dertil svarende Levevis undgik selvfølgelig ikke at vække Forargelse i visse Kredse.

„Le ton des négociants était devenu arrogant, et leur luxe si vain était au

comble ici, presque comme ailleurs“ skriver Schimmelmans Hustru Charlotte i Oktober 1799 til sin Veninde Grevinde Louise Stolberg, født Reventlow.

Denne lægger i sit Brev af 19. September 1811 til Svigerinden Grevinde Sybilla Reventlow ej heller Skjul paa sine Følelser:

Hun har lige mødtaget Budskabet om Frederick de Conincks Død, men levner hverken ham eller hans Minde Ære: „han har som de andre Købmænd drevet ulovlig Handel, strøet om sig med Eder, han har været med til at forlede Ernst Schimmelmann til at oprette Konvojerne, der kostede os den 2. April“, og hun konkluderer „Je hais ce commerce, le négoce, le mercantilisme, je me réjouis de ce que tout cela sera suspect away.“

Ogsaa Aug. Hennings, der forøvrigt benytter enhver Lejlighed til at demonstrere sin Uvilje mod de Coninck, — Dommen i den bataviske Sag var efter hans Formening velfortjent, — skriver i 1802: „At vi kan takke de Coninck alene for, at vi er blevne trukne med ind i Krigen, siger man ganske højt.“ Og han supplerer dette med en Udtalelse af den unge Marineofficer Ferd. Braun: „Jeg har mistet min ene Arm den 2. April, for at Duntzfelt kunde drikke to Slags Champagne.“

I disse og tilsvarende Ytringer fra Datidens Korrespondance og Memoirer ser man en Miskendelse indenfor de højere Stænder af Handelen og dens Udøvere og en Tilbøjelighed til at kaste Skylden for de Ulykker, der ramte Landet, paa Storkøbmanden fremfor at søge den først og fremmest i deres egen Kreds — i vort svigtende Diplomati samt i de storpolitiske Forhold.

Man tage dog disse Udtalelser ikke for mere, end de er værd, — henkastede Ytringer, der kan skyldes personlig Animositet eller Mangel paa Kendskab —, thi selv i Finansministerens Hus, „hvor Billed følger paa Billed i broget Vrimgel“, kom kun sjældent Købmænd.

Kan man iøvrigt fortænke de paagældende, nær knyttede som de var til de hidtil toneangivende Kredse, den højere Embedsstand og de gamle Adelslægter, at de reagerede overfor det voxende Handelspatriciat med dets borgerlige Materialisme. Eftersom deres egne økonomiske Kaar forringedes Aar for Aar under den herskende Pengekrise, forstaar man ogsaa, at de ikke blot med en vis Misundelse, men til Tider med Indignation, fulgte de ved Handelen indvundne Rigdomme og den Anvendelse, som disse ofte fik. Thi den glimrende Handelsperiode havde ogsaa sine Parvener, der letsindigt og demonstrativt øste ud, hvad de havde tjent. Selv i den Duntzfelt'ske Kreds finder vi noget af denne Type i den unge Johannes Søbøtke.

Naar Christian Reventlows højtbegavede Søster Louise Stolberg udtaler sig saa ubehersket om den danske Handel og dens Førstemand, maa man mindes den Forskel, der, som paavist af Dr. Bobé i „Efterladte Papirer fra den Reventlow'ske Familiekreds“, er mellem hendes Breve fra Tiden før og efter

Aaret 1807. Grundtonen er en helt anden. Ligesaa indtagende et Billede den tidligere, saa omfattende Korrespondance giver af hende, ligesaa klart vidner de senere Breve om, hvorledes Landets og dermed ogsaa hendes egen Modgang har ført hende ud i en Bitterhed og Kritik, der ikke blot rammer Statsstyrelsen men ogsaa faar sit Udtryk i ganske eensidige og uretfærdige Domme om alt, hvad der er „dansk“ og specielt „københavnsk“, og endelig om Personer — selv om saadanne, som har staaet hende nær. Blandt dem, som Louise Stolberg dog stadig nævner med Højagtelse, er Konferensraad Carl Wendt, — den Reventlow'ske Families trofaste og intime Ven. Ikke uden Interesse i denne Forbindelse er det derfor at se, hvorledes denne omtaler de Coninck og hans Død til Christian Reventlow:

„Wir haben in diesen Tagen einen Todesfall gehabt von einem Manne, der sich um Dänemark in vieler Hinsicht verdient gemacht hat, obgleich er sehr häufig verkannt wurde. Das ist de Coninck.“

August Hennings Udtalelser, der saa ofte er benyttede i vor historiske Litteratur og saa lidt harmonerer med det Billede, som man ellers danner sig om Frederick de Coninck, er Uddrag af Breve, som den daværende Amtmand i Pløen Kammerherre August Hennings i 1802 tilskrev sin Hustru under et 4 Maaneders Ophold i København. I disse i Dagbogsform holdte Breve, der kun maatte læses af „sikre og fortrolige Venner“, giver den kundskabsrige og skarpe Iagttagelse interessante og rammende Billeder ikke blot af de Personer, han mødes med, men ogsaa af hele Livet, som det formede sig i Hovedstaden og dens Omegn. I 18 Aar havde Hennings ikke set København, som han havde forladt som den skuffede og selv af Ungdomsvennen Ernst Schimmelmann tilsidesatte Embedsmand; ved Guldbergs Fald i 1784 blev han brat revet ud af sine Storhedsdrømme om Magt og Indflydelse. Uagtet han i de forløbne Aar havde ført et virksomt Liv som Amtmand, mærker man i hans Breve Bitterheden fra gamle Dage, og navnlig er Fr. de Coninck i disse stadig Genstand for en nedsettende Omtale.

Den Uldall'ske Samling i det kongelige Bibliotek oplyser et gammelt Mellemværende mellem Hennings og de Coninck, som giver Forklaringen.

Blandt de mange Privatmænd, der under Højkonjunkturerne i første Halvdel af 1782 havde spekuleret, og som ved Kursfaldet ud paa Efteraaret og Vinteren mistede saa godt som alt, hvad de ejede, var ogsaa den daværende Deputerede i Kommercekollegiet August Hennings. I sin Forbitrelse herover skrev han i December 1782 en anonym Artikel i det hamburgske Blad „Politisches Journal“, hvilken med yderligere Kommentarer af Februar 1783 fremkom i de københavnske „Efterretninger om den inden- og udenlandske Handel“, i hvilke Artikler han gav de professionelle Børsjobbere Skylden for Derouten og sigtede Firmaet de Coninck & Reiersen — ganske vist uden at nævne Navn, men

dog med al tydelig Adresse — for ved Baisse-Manøvrer at have skadet Landets Kredit og Vel.

Paa overlegen Maade gendrev de Coninck disse Beskyldninger i to Pièces af Februar og Marts 1783. Overfor Hennings indskrænkede han sig til at indhente hans Tilstaaelse af at være Autor til Artiklerne samt en Erklæring, hvori Hennings paa ydmygende Maade maatte gøre Afbigt. Efter dennes indtrængende skriftlige Anmodning undlod de Coninck at offentliggøre Erklæringen; Angrebet havde forøvrigt ikke haft nogen Virkning, hvad man ogsaa ser deraf, at saavel de Coninck som Reiersen kort efter blev udnævnt til virkelige Etatsraader. Men Episoden var i alt Fald fra Hennings' Side ikke glemt; det ubehagelige og kompromitterende Aktstykke, der mindede om en Tid, da de Coninck havde haft hans Skæbne i sin Haand, laa jo endnu i 1802 i de Conincks Gemme.

*

*

*

Naar man søger at danne sig et Billede af den københavnske Storkøbmand, ligger det nær at drage en Parallel fra hans samtidige Standsfæller i Tvillingeriget Norge. Man maa dog være klar over de Forskelligheder, som forelaa.

De norske Storhandlende var ikke som i Danmark samlede i een By men spredte i Norges større Kystbyer ligefra Kristiania til Tromsø. Kun for de færrestes Vedkommende var deres Købmandsskab og Indflydelse opstaaet sammen med Verdenskrigen; de fleste af dem var ved dennes Indtræden Chefer for Handelshuse, som med store Købmandsgaarde var gaaet i Arv fra Slægt til Slægt. Rent traditionsmæssigt repræsenterede de saaledes et Byaristokrati med sammes Indflydelse saavel paa det økonomiske som paa det kulturelle Omraade. Nordmændene havde hverken Hof eller Adel; Storkøbmændene kom derfor til at spille den afgørende Rolle i det bysocialle Liv, og af sig selv søgte den akademiske og militære Embedsstand Tilknytning til dem. Endelig havde de norske Storkøbmænd deres forudgivne Virkefelt: Fragthandlen og Exporten af Landets egne Produkter som Tømmer og Fisk. Fra Handelen paa Indierne var de ved Københavns Supremati saa godt som udelukkede.

Store Formuer tjente de under Verdenskrigen; selv i Aarene 1807—14 havde adskillige af dem betydelige Fortjenester gennem deres Licensfarer paa England. De mægtige Risikoer undgik de dog ikke, ligesom Pengekrisen ogsaa ramte dem paa det føleligste. De kom derfor til at dele Skæbne med de københavnske Handelshuse; saa godt som alle maatte de give op under den lange Depressionstid. I det samme Aar (1821), hvor de Conincks Firma gik Fallit, standsede det Collett'ske Handelshus sine Betalinger. Det fyrstelige Liv paa Norges Dronninggaard *Ullevaal* hørte herefter Historien til. Men vi læser

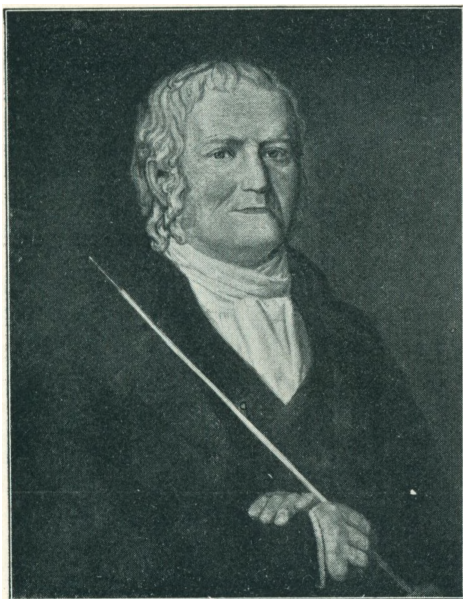
Fête champêtre paa Ullevaal. Maleri af E. Vogt 1814.
 Man ser »Erkendtigheds-Templet« — tegnet af C. F. F. Stanley — og en Del af Parken.

Beretningerne (fra 1805) om den med Statuer, Templer og Pavilloner udstyrede Park, hvor den Besøgende gik i „3 Timer fra den ene nyskelige Idé til den anden“, hvor „man slet ikke blev træt, hvilket man jo ikke bliver, naar Sjælen frydes“. Vi hører om de store Aftenselskaber med Musik og Fyrværkeri. „Paa velvalgte Punkter modtoges vi af dansende Karle og Piger klædte i maleriske National- eller Schweizer-Dragter og dannende theatraliske Grupper og Stillinger — Musikanterne var placerede rundt om i skjulte Lysthuse oppe mellem Træernes Grene“. „Værten bankede med sin Bjærgmandsstav paa et i Parken anbragt Fad, en Klap ved Spundset faldt ned, og indenfor viste den smukke Fru Tullin sig og rakte Selskabet Rhinskvin i grønne Glas med Kanélstænger til at omrøre Sukkeret med.“ Det var Attitudernes og Naturromantikens Tid, hvor Madame Collett som Diana med to Nymfer (Tina Collett og Letta Fleischer) modtog Prins Christian August, udstyrede med Bue, Pile og Kogger og med Vildt, som de overrakte deres fornemme Gæst.

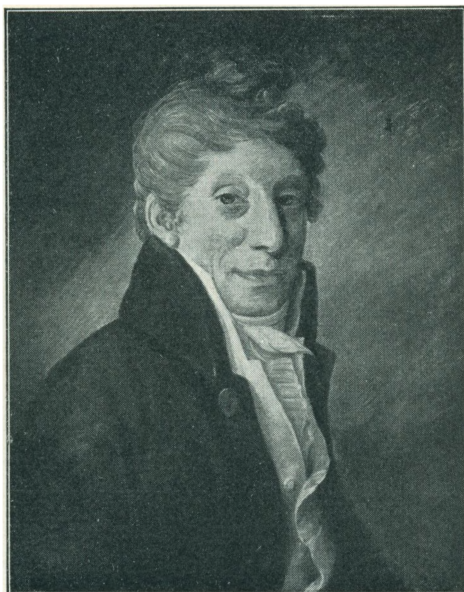
Den danske Storkøbmand levede derimod i Kongens København med dens Hof, dens Militær og Embedsaristokrati. Hans Betydning for Landets Økonomi og Erhvervsvirksomhed var ikke mindre end hans norske Kollegas; socialt set kom han derimod ikke til at spille en tilsvarende Rolle.

Den københavnske Grosserer var forøvrigt ikke blot den forslagne og helde, men ogsaa den oplyste Købmand. Adskillige af dem stammede fra Udlandet, hvor de havde deres Slægt; saa godt som alle havde de rejst meget og stod i stadig Rapport saavel med deres udenlandske Forretningsforbindelser som med de mange Fremmede, der kom hertil. Dette gjorde dem mere fortrolige med Udlandets Rørelser og bibragte dem en Verdenserfaring og Sikkerhed i Optræden, som i Forbindelse med deres Formuer gav dem en egen Position. Deres Hjem søgtes meget af de udenlandske diplomatiske Udsendinge og Agenter. Flere af de københavnske Grosserere var Konsuler for fremmede Stater saaledes Carl Fried. Busky, senere Fr. Tutein for Preussen, I. N. A. Romeis, senere J. Chr. Pingel for Østrig, Hans Rudolph Saabye for de amerikanske Fristater, Jean de Coninck (den ældre) for Rusland, Fritz de Coninck for Holland og F. L. Gustmeyer, senere Edw. Gram for Sverrig. Frankrig og Storbritanien havde deres udsendte Konsuler. Frederick de Coninck havde en Tid lang været diplomatisk Repræsentant for Holland.

Grosserernes Fordomsfrihed — i Forbindelse med de Opportunitetshensyn, som i udpræget Grad gør sig gældende i Storhandelen — fik ogsaa sit Udtryk i Societetsmedlemmernes Forhold til deres jødiske Standsfæller. Det maa erindres, at uagtet Frederik VI baade som Kronprins og Konge viste stor Interesse for sine jødiske Undersaatter og var virksom for at indskrænke deres Undtagelsesstilling, blev disses retslige og dermed sociale Ligestilling med andre Statsborgere først gennemført ved Anordningen af 29. Marts 1814. Datidens Bornerness strakte sig saa vidt, at der nægtedes selv de mest ansete jødiske Familier Adgang til Klubberne, og, da Frederik VI udnævnte David Amsel Meyer til Hofraad, vakte det almindelig Opsigt. „Det koster mit Liv; den kongelige Naade vil gøre mine Fjenders og Avindsmænds Tal 10 Gange saa stort“, skal han selv have sagt. Indenfor Detailhandlerne var der

J. L. Zinn, f. 1734 † 1802.
Societetets Formand 1790—1802.

Fr. J. Tutein, f. 1757 † 1853.
Komiteens Formand 1833—1842.

2 Malerier fra Grosserer-Societetets Komites Mødesal.

en systematisk Modstand mod at optage Jøder i Laugene. Gang paa Gang maatte Regeringen give dem Tilhold om at antage jødiske Lærlinge, og i 1805 nægtede Oldermændene for Silke-, Ulden- og Lærredskræmmerlauget Joseph Hambro Optagelse i dette. David Amsel Meyer var den første jødiske Handlende, der opnaaede Borgerskab som Grosserer (1780). Under hele den glimrende Handelsperiode viste Grosserer-Societetet sin Beredvillighed til at meddele de jødiske Handlende, som havde de fornødne Kvalifikationer, de til Erhvervelsen af Grosserer-Borgerskab foreskrevne Attester. Det har ogsaa sin Interesse at bemærke, at i den første Bestyrelse for det i 1793 stiftede Præmieselskab til den mosaiske Ungdoms Anbringelse ved Haandværk og Kunst sad Grossererne Lars Larsen og Andreas Buntzen, i Tilsynsraadet Societetets senere Formand Grosserer H. R. Saabye.

Som Købmand var Grosserereren fra den glimrende Handelsperiode forvoen men reel. Paafaldende faa er saaledes Tvistemaal eller Processer angaaende Misligholdelse af eller Smygen udenom kontraktlige Forpligtelser. Han var den gode Kollega, der under vanskelige Forhold dels personlig, dels gennem Societetet uegennyttigt støttede sine Standsfæller. Hans Maal var at tjene Penge, men han undte ogsaa gerne andre Fortjeneste. Meget ofte handlede han å méta med sine Standsfæller; sine dygtigste Medarbejdere optog han

som Associés i sin Forretning, og han lønnede sine højere Funktionærer meget rundeligt. Mellem Chef og Personale herskede et patriarkalsk Forhold. Man ser saaledes ofte ikke blot Chefen som Fadder for sine Medarbejderes Børn men ogsaa de ældre og mest betroede Medarbejdere som Faddere for Chefens Børn.

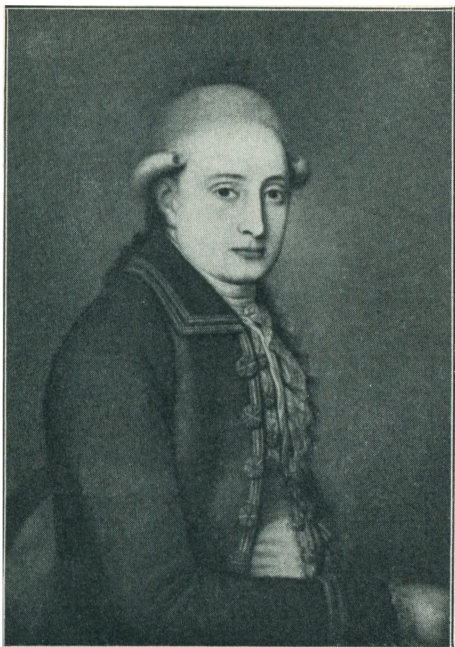
Arbejdstiden paa Kontorerne var lang: fra Kl. 8—9 om Morgenen til Kl. 8 om Aftenen med et Par Timers Fritid i Middagsstunden. Kl. 10 om Formiddagen og Kl. 7 om Eftermiddagen fik alle Kontorbetjentene skaaret Smørrebrød med Kaffe eller The. De yngre Kontorister maatte tage sig paa, hvad der faldt for selv udenfor det egentlige Kontorarbejde. Ofte stod den unge Kontorbetjent bag paa Kareten, naar Herskabet (saaledes hos Peschier og Jens Holbech) kørte til Theater eller Selskab.

Grosserereren var ikke blot Lederen af sin Forretning, men han fulgte den ogsaa i dens Detailler. Om Constantin Brun siger saaledes J. G. Rist, at han var sit Firmas Chef, Kontorist, Bud og Bogholder. Paafaldende er det at se, hvorledes saa mange af dem vedblev at virke, selv efterat de forlængst havde naaet Støvets Aar. Erich Erichsen var endnu i sit 80. Aar, Fr. Tutein i sit 84. Aar, L. N. Hvidt i sit 78. Aar Grosserer-Societetets Komites Formand.

Den københavnske Grosserer var den lovlydige Borger. Trods de store Fristelser ses saa godt som ingen af Societetets Medlemmer tiltalt for Overtrædelse af Regeringens Krigsforrifter. Ved at gennemgaa de mange engelske og franske Prisesager kommer man forøvrigt til den Erkendelse, at den københavnske Storkøbmand under disse saare vanskelige Tider har hævdet sig og sin Anseelse særlig smukt i den internationale Handel. Et saadant Testimonium giver den danske Generalkonsul Classen i sin Skrivelse af 20. Februar 1807 til Udenrigsministeriet: „En virkelig Trøst i nærværende Krig er den Sikkerhed, hvormed man kan bevidne, at de Skibe, som kaldes danske, virkelig er det, og i alle de Sager, som er indkomne til Conseil des Prises, findes Intet, som giver mig mindste Mistanke om Simulation.“

Mens Verdenskrigen rasede ude, levede man herhjemme i Borgerdydens Tid, og med Hensyn til Offerberedvillighed over for patriotiske og almennyttige Formaal tjente den københavnske Grosserer som det gode Exempel. Endnu vidner Niels Brocks, Ladiges, David Amsel Meyers og Hans Peter Koefoeds store Legater om Standens Interesse for de Fattige og for Ungdommens Opdragelse og Uddannelse. Fremhæves maa ogsaa David Amsel Meyers og M. L. Nathansons energiske Virke for deres Trosfæller og deres Indsats for den jødiske Ungdoms Dygtiggørelse.

Det literære eller politiserende Liv holdt Datidens Grosserere sig som Regel fra, og de optraadte ikke som Forfattere eller Debattører under de idelige Diskussioner, der rejstes i Tidsskrifter eller Dagspressen. Under „Notarial-

Ole Bernt Suhr.
f. 1767 † 1815.

Niels Brock.
f. 1731 † 1802.

fejden“ viste det sig vel, at Grosserer-Societetets Formand og Ældste havde støttet Andreas Peter Heibergs Kandidatur til det ledige Notarialembede, men heraf kan dog ikke udledes Societetets Tagen-Parti for Heibergs agitatoriske Virksomhed.

Enkelte Gange ses dog Fr. de Coninck i Anliggender, der laa ham selv personlig nær, at være optraadt som Skribent, saaledes i to Pièces fra 1793 vedrørende den fransk-reformerte Menighed. I Tidsskriftet Iris blev disse Skrifter omtalt paa særlig smigrende Maade: „Hans Grundes Vægt tør jeg ikke bedømme, men de er visselig fremsat paa den lyseste Maade og i det reneste og sirligste Sprog. Handelens Gud har næppe nogensinde spillet Muserne et slemmere Puds, end da han tog dette klare Hoved, dette sande Geni i Ordets ædleste Bemærkelse, fra dem; men de smile og spørge, om ikke den lærde Verden tilstaar, at den, der kan skrive saa smukt, burde hørt dem til.“

I det literære Klubliv — saaledes i den kendte Dreyer'ske Klub — spillede Grossererne ingen Rolle. Derimod træffer vi dem som interesserede Teatergæster og Medlemmer af og Deltagere i de mere selskabelige mondæne Foreninger. „Hvilken Dame, hun være sig Grévinde eller Spækhøker, hvilken Herre, hvilken Kavalér, hvilket Rokkehoved er ikke Medlem af en Klub?“ „Klubbister er næsten alle“, skriver Nyeste Skilderi 29. Oktober 1808.

I Halvfemserne talte Hovedstaden 30—40 saadanne Klubber, hvis Navne „Harmonien“, „Enighedsselskabet“, „Det venskabelige Selskab“, „Venneselskabet“, „De forenede Venner“, „Enigheds-Borgen“ o. s. v. tilkendegiver den Trang, der var til at slutte sig sammen i Selskaber, det være sig til gensidig Adspredelse eller til indbyrdes Drøftelse af de foreliggende Samfundsspørgsmaal, — en Trang, der ogsaa var naturlig, eftersom Regeringen mere og mere lagde Baand paa den offentlige Ytringsfrihed. Som Regel havde disse Klubber et begrænset Medlemstal, ligesom Klublivet oprindeligt prægedes af Nøjsomhed. Ofte interesserede de sig for almene Formaal og havde deres Kasser til „ædel Anvendelse“.

Med Aarene antog Klubberne en mere selskabelig Karakter, og hertil bidrog ikke mindst, at Musikken fik Indpas, først ved at Medlemmerne selv udøvede denne, senere ved at de søgte Assistance af de udøvende Kunstnere og Aktører. Koncerterne, dramatiske Opførelser, Ballerne og Maskeraderne kom herefter paa Programmet for Aftenunderholdninger, hvor Medlemmernes Damer sluttelig indfandt sig i Toiletter „som til Kur ved Hoffet“. Samtidig tog Kortspillet — Whist, L'Hombre, Boston og Tarok — Overhaand over Diskussionerne, og den gammeldags Hygge og „værdige Fornøjelse“ afløstes af de mere materielle Fornødenheders Tilfredsstillelse. Som Oehlenschläger bemærker: „Klubben, ak! som er gladest, naar den spiser“.

Som særlig eksklusiv maa nævnes: *Den engelske Klub*, der kun havde et Medlemstal af højst 80, og som særlig var forbeholdt Diplomatiets, de højere Embedsmænd og de mere prominente Storkøbmænd. I dens Bestyrelse sad saaledes Carsten Anker og Frederick de Coninck. Aarskontingentet androg 20 Rdl. Den havde sine egne Lokaler og Betjening; fra Kl. 11 om Formiddagen var der Servering, Kl. 3 var Værten pligtig at levere Gæsterne Middag à 1 Rdl. pr. Kuvert. Iøvrigt fandtes til Medlemmernes Afbenyttelse inden- og udenlandske Aviser, Billard og Spilleborde. Ifølge Lovene var al Hasard forbudt, ligesom det ikke var tilladt at ryge eller medtage Hunde i Lokalerne. Indtil Stadens store Brand i 1795 havde Klubben til Huse i Ejendommen Hjørnet af Vingaardsstræde og Reverentsgade, hvor Restauratør Gottfried Rau var Klubbens Vært. Efter Branden købte Rau det nuværende Hotel d'Angleterre paa Kongens Nytorv. Naar han gav sit Hotel dette Navn, staar det sikkert i Forbindelse med hans Virksomhed som Vært for den engelske Klub.

Den Klub, der næst Dreyers literære Klub særlig har bevaret sit Navn og sit Ry ned gennem Tiderne, er *Harmonien*, hvis første Vedtægter bærer Datoen 19. Juni 1778. Ogsaa for denne gjaldt strænge Regler for Optagelsen som Medlem. I sit Festskrift i Anledning af Klubbens 25 Aars Jubilæum omtaler Bärens den som Mønstret paa den gode Klub. Samtaler, Musikudøvelse og Læsning var dens Program — og iøvrigt at byde Medlemmerne selskabelig,

Rasmus Kirketerp.
f. 1747 † 1830.

Andreas Lausen Collstrup.
f. 1742 † 1820.

værdig Forlystelse og harmonisk forædlende Nydelser i de Fritimer, som det enkelte Medlems Daad tillader det. „Medlemmerne skulde hér have Anledning til at eftertænke, hvor lykkeligt Danmark var fremfor ethvert andet Lands Folk under en klog og retfærdig Regering, de skulde skønne paa de Behageligheder, som de ved liden Bekostning nyde i Selskabet; de skulde hér fatte nye for Staten og Selskabet gavnlige Forsætter.“ 1803 havde Harmonien sine egne velindrettede Lokaler med Musiksæl i Ejendommen Vingaardsstræde Nr. 6, om Sommeren paa Store Ravensborg; Medlemsantallet androg da ca. 260, hvoraf de 121 var Embedsmænd. Foruden det daglige Klubliv, med dets Kort- og Billardspil, havde Harmonien sine „Glædesmaaltider“, Assembléer og Selskabsfester. Mest kendt er dog Harmonien gennem sin musikalske Virksomhed. Den havde til Tider det største Orkester i Hovedstaden, bestaaende dels af Amatører, dels af udøvende Musikere, og opførte Instrumental- og Vokalværker af fremmede og indenlandske Komponister. Musikere og Digtere hørte saaledes naturlig med indenfor Klubbens Kreds. 1804 træffer vi den for-gudede Virtuos, Sangeren og Komponisten Edouard Du Puy som en af dens Direktører; som 16aarig introduceredes Weyse i Harmonien af Kapelmester Schultz.

Saa godt som alle de mere kendte Grosserere var Medlemmer af Det kongelige kjøbenhavnske Skydeselskab og danske Broderskab. Som Fuglekonge træffer vi C. F. Fiedler (1787), I. N. A. Romeis (1801), Wasserfall (1802) og F. C. Frederici (1804).

Flere af dem havde købt sig større Landejendomme. Nævnes kan C. A. Selby (Bækkeskov, Bredeshave og Ourupgaard), Fr. Tutein (Edelgave), C. P.

Bügel (Ringstedkloster), Niels Ryberg (Øbjerggaard og Frederiksgave), Hans Peter Koefoed (Aastrup og Holbæk Ladegaard), Constantin Brun (Antvorskov og Falkenstein), Hans Wassard (Marienlyst) og C. F. Fiedler (Basnæs). Som Godsejere gjorde de sig fortjent ved de Forbedringer, de indførte paa deres Gaarde.

Derimod afholdt de sig saa godt som Alle fra at inlde sig i større industrielle Foretagender udover deres Interesser i Sukkerraffinaderierne og enkelte Textilfabriker (Tuteins).

Som den gode Borger interesserede Grosserereren sig virksomt for sin By og dens Institutioner. Blandt Stadens 32 Mænd finder vi saaledes en Række af Societetets mest kendte Medlemmer:

I. L. Zinn, Christian Hansen, Jens Lauritzen, Lars Larsen, Niels Brock, Jørgen Bech, J. Schow, L. J. Cramer, Andreas Collstrup, Rasmus Kirketerp, Knud Christensen, Erich Erichsen, Axel Møller Mørck, Jens Holbech, Thøger From, O. B. Suhr, M. G. Holm, Jens Perch, Hans Wassard, Hans Friis, Jens Harboe, P. F. Becker, Jens Lund, A. L. Schmidt, Andreas Leisner, Johan David Vogel og Andreas Nielsen. Som Formand for Raadet har fungeret Christian Hansen, Lars Larsen, Knud Christensen og Jens Harboe.

Adskillige af dem var Kirkeværgere. Blandt „Ældste“ træffer vi: Johan Ludvig Zinn ved Frederikskirken paa Kristianshavn, C. F. Fiedler ved den tyske St. Petri Kirke, J. J. Frølich, J. D. Walker, P. Wasserfall, Peter, Frederick og Diederich Tutein ved den tysk-reformerte Kirke og — foruden Frederick de Coninck — Fritz og Jean de Coninck, William Duntzfelt og Pierre Peschier ved den fransk-reformerte Kirke; David Amsel Meyer var Forstander og Ældste ved den mosaiske Menighed. Som Kuratorer for Waisenhuset møder vi Grossererne Christian Hansen, Jens Lauritzen, Axel Møller Mørck og L. N. Hvidt.

Flere af dem var Borgerofficerer fra Majorer (Jens Holbech og Peter Andresen) til Kaptajner og Løjtnanter i det borgerlige Infanteri, det borgerlige Artilleri, Landeværnet og Livjægerkorpset.

Forøvrigt blev der lagt stærkt Beslag paa dem som Medlemmer af Kommissioner til Stadens Bedste og i Bestyrelser for de stedlige Stiftelser og Institutioner.

Som Direktører i Københavns Brandforsikring har saaledes fungeret: Christian Hansen, Jens Lauritzen, Chr. Ludv. Budtz, Jørgen Bech, Lars Larsen, Andreas Collstrup, Rasmus Kirketerp, Knud Christensen, Hans Peter Koefoed, Peter Andresen, J. D. Vogel, C. F. Fiedler og Rabe-Holm.

I Speciesbankens Repræsentantskab sad (1800) Erich Erichsen, I. N. A. Roems, Rabe-Holm, Niels Brock, H. R. Saabye, Andr. Collstrup og H. J. Meyer.

Hvad Jørgen Bech og Duntzfelts Kolleger i Speciesbankens Direktion:

Hans Peter Koefoed.
f. 1743 † 1812.

Jørgen Bech.
f. 1731 † 1816.

Lars Larsen og Rasmus Kirketerp iøvrigt kunde bestride som Værger og Kuratorer, som Kommissions-, Direktions- og Bestyrelsesmedlemmer, er ligefrem forbløffende.

Grossererne indrettede sig komfortabelt. De holdt Tjener i Livré, Heste og Vogn, for de mest velhavendes Vedkommende: den engelske Karet med Staaplads for Tjeneren bag paa.

De ejede Landsteder i Hovedstadens nærmeste Omegn, i Gentofte, Lyngby og Søllerød Sogne. Til disse hørte velplejede som oftest større Haver, anlagt i den moderne engelske Stil. I Gentofte Sogn møder man saaledes: I selve Gentofte By: J. Prætorius (den Kløckerske Gaard), David Amsel Meyer (de la Fontaines Gaard) og Diederich Tutein (Søgaard). I Ordrup — foruden Rasmus Kirketerp, Andreas Collstrup og Familien Suhr — C. F. Fiedler, senere F. C. Friderici (Schäffergaarden), Hans Rudolf Saabye (Rolighed) og Peter Erichsen, senere Chr. Wilh. Duntzfelt (Ordrupshøj). Langs Strandvejen: Conrad Hauser (Karenhøj), C. P. Bügel (Bonne Esperance), Frølich (Marienlyst), Ter-Borch (Tafelbay), Johs. Søbøtker (Øregaard) og Erich Erichsen (Hellerupgaard). Ved Lundehussøen byggede C. F. Hansen Søholm for Joseph Nathan David.

De havde endelig hér i Staden deres rummelige Herskabsjendomme, der — for en stor Del bevarede — staar som mærkbare Minder om den rige Handelsperiode og dens Storkøbmænd.

Paa Kristianshavn i gamle anselige Købmandsgaarde, af hvilke adskillige kan føres tilbage til Chr. IV's og Fred. III's Tid, møder vi som Ejere og Beboere: Andreas Buntzen, Jeppe Prætorius, Rabe-Holm, I. D. Vogel, Johs.

Schartau, N. Brock-Hansen, Jens Harboe og Jacob Holm. Men vi støder ogsaa dér paa smukke Gaarde, som Grossererne selv havde ladet bygge i Aarene fra 1780, saaledes H. P. Koefoeds (den Heeringske Gaard), Niels Brocks (Strandgade 36) og Th. Potters (Overgaden n. Vandet 10).

I selve Byen var flere af Palaiserne gaaet over i Købmandseje, saaledes: Det Dannelskjold-Laurvigiske (nu det Moltkeske) Palais paa Hjørnet af Bredgade og Dronningens Tværgade — Fr. de Coninck, senere Constantin Brun; Den nordre Del af det Dannelskjold-Laurvigiske Palais — Fr. de Coninck; Det Desmercièresske Hotel, nuværende Hotel Phønix — Peter Erichsen, senere John Christmas; Prinsesse Julianes Palais i Store Kongensgade Nr. 29 — Niels Ryberg; Det Dehnske, senere Augustenborgske Palais i Bredgade — Chr. Wilh. Duntzfelt; Det Selbyske, senere Prins Wilhelms Palais paa Hjørnet af St. Annæ Plads og Amaliegade — I. N. A. Romeis, senere Edw. Gram; Det gule af Jardin byggede Palais i Amaliegade — C. F. Busky; Det Harsdorffske Palais paa Kongens Nytorv — J. Chr. Pingel; Det Knuthske Palais ved Frederiksholms Kanal (Nr. 16—18) — C. P. Bügel, og endelig Paliset paa Hjørnet af Frederiksholms Kanal og Ny Kongensgade — Philip Ryan, senere John Christmas, Jens Fr. Hage og Jacob Salomon Meyer.

Som Ejere af større Købmandsgaarde og Herskabsejendomme finder vi blandt de i nærværende Skildringer omtalte Grosserere:

Rasmus Kirketerp, Toldbodgade 2,
 Jørgen Bech, Toldbodgade 15,
 Lars Larsen, Nyhavn 63,
 Andreas Nielsen, Kvæsthusgade 1,
 J. L. Zinn, Kvæsthusgade 3,
 Hans Friis, Kvæsthusgade 5,
 Hans Kirketerp, St. Annæ Plads 15,
 H. R. Saabye, Amaliegade 10,
 Chr. Daniel Otte, Amaliegade 12,
 H. Staal-Hagen, Amaliegade 14,
 Chr. W. Duntzfelt, Amaliegade 24,
 Chr. Hyllested, Amaliegade 3,
 Jens Holbech, Amaliegade 5,
 Christian Thomsen, Amaliegade 7,
 Direktør I. L. Fix, Amaliegade 11,
 Christian Lütken, Amaliegade 13,
 Ter-Borch, Dronningens Tværgade 7,
 Chr. S. Mangor, Bredgade 60,
 I. L. F. Zinn, St. Kongensgade 68,
 Erich Erichsen, Holmens Kanal 2,

A. Collstrup, Holmens Kanal 10,
 Pierre Peschier, Holmens Kanal 12,
 C. Fabritius de Tengnagel, Slotsholmsgade,
 L. N. Hvidt, Nybørs,
 Andresen & Schmidt, Ved Stranden 2,
 F. L. Gustmeyer, Ved Stranden 14,
 C. F. Friderici, Ved Stranden 20,
 Christian Hansen, Amagerterov 6,
 Hans Wassard, Vimmelskaftet 30,
 Fr. Tutein, Vimmelskaftet 47,
 Diederich Tutein, Vimmelskaftet 39,
 C. F. Fiedler, Vimmelskaftet 49,
 O. B. Suhr, Gl. Torv 22,
 Ladige, senere I. N. A. Romeis, Gl. Torv 14,
 G. L. Becher, Gl. Torv 18,
 Jens Lauritzen, Nytorv 7,
 David Amsel Meyer, Frederiksholms Kanal 6,
 van Hemert, Købmagergade 42 og 44,
 Thøger From, Rosenborggade 1.

Adskillige af disse Ejendomme, og det de anseeligste af dem, var opført under den store Byggeperiode, som opstod efter Stadens Brand 5.—7. Juni 1795. Ved

Peter Rabe-Holm.
f. 1751 † 1826.

Jeppe Prætorius.
f. 1745 † 1823.

denne brændte i 55 Gader — blandt disse: Frederiksberggade, Gl. og Nytorv, Vimmelskaflet, Raadhusstræde, Læderstræde, Højbro- og Færgebrostræde, Gl. Strand, Ved Stranden og Holmens Kanal — ikke mindre end 943 Gaarde og Huse, ca. en Fjerdedel af Byens samtlige Ejendomme. Af større offentlige Bygninger nedbrændte foruden Etablissementerne paa Holmen: Admiralitetet, Nicolaj Kirke, Raadhuset, Waisenhuset, Walkendorffs Kollegium, Synagogen i Læderstræde, Arresthuset, Petersens Jomfrukloster og Løve- og Waisenhus-apotheket.

I umindelige Tider havde største Delen af de medtagne Kvarterer ikke været underkastet nogen omfattende Brand, der havde bidraget til at regulere Færdelsaarerne og Bebyggelsen. Denne var herefter højst irregulær og bestod fra ældgammel Tid væsentligt af mindre Huse, hvad ogsaa fremgaar af Assurancerne, der gennemsnitlig kun androg ca. 5000 Rdl. pr. Hus. Kun 15 var assureret for over 20000 Rdl., kun 1 over 30000.

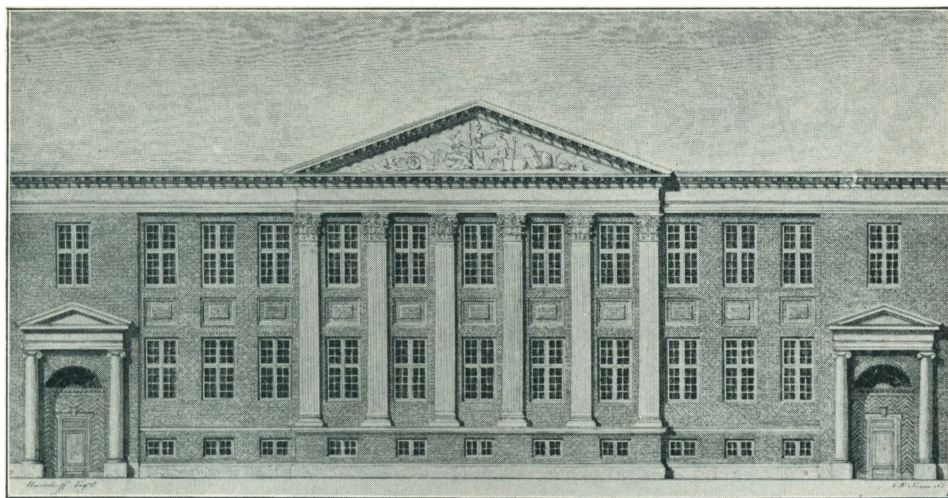
Efter Branden stod Hovedstaden saaledes i sin Besøgelsestid med Hensyn til en tidssvarende ogsaa paa Fremtiden baseret Byplan; de gode økonomiske Forhold syntes ogsaa at begunstige Gennemførelsen af en saadan. Allerede 17. Juni kunde Stadsconductøren i København Jørgen Henrik Rawert, bistaet af Stadsbygmesteren Peter Meyn, aflevere et foreløbigt Udkast til Gadernes Regulering og til Regler for Bygningernes Opførelse. Et ikke ringe Fremsyn prægede denne Plan, navnlig med Hensyn til Ordningen af Gadeanlægene; vor Tid lider nu under, at den ikke blev fulgt. Men atter hér svigtede den offentlige Mening; fra Publikums Side hørtes kun Kravet om Hensyntagen til de brandlidte Grundejere, og disse protesterede saa godt som

alle mod enhver Indskrænkning i deres Ejendomsrettigheder. Ogsaa den højeste Bygningsautoritet, Rentekammeret, tog straks Reservationer overfor Planens Radikalisme og Kostbarhed, hvilket fik Udtryk i den endelige Approbation, hvor det hed, at den ikke tilsigtede at foretage nogen Forandring „blot til Zir for Staden“. Sparsommelighed og Ønsket om snarest at komme over den øjeblikkelige Nødstilstand blev det afgørende.

Og dog lykkedes det Rawert at gennemføre nogle af sine Hovedprojekter: Karréen Højbrostræde—Færgebrostræde blev nedlagt, og Raadhuset, der hidtil havde skilt Gammel- og Nytorv fra hinanden, blev henlagt til Waisenhusets Grund. København erholdt saaledes to nye store aabne Pladser i den indre By. Rawerts Planer om Frederiksberggades og Vestergades Udvidelse til brede og store Færdselsaarer, saavel som om Nikolaj-Kvarterets fuldstændige Omdannelse, endelig angaaende Reguleringen af Façadelinierne, blandt andet mod Vimmelskaftet og Amagertorv, og Anlægget af en Række Forbindelsesgader strandede derimod. Paa samme Maade gik det hans Forslag om at give Hovedgaderne en Bredde af i alt Fald 20 Alen. Vestergade, Studiestræde og Fortunstrædet erholdt deres 16 Alen, men ellers blev 14 Alens Bredden Normen.

Trods alt betød dog Genopførelsen af de omtalte Kvarterer, saaledes som den blev iværksat, en mægtig Forbedring og det ikke blot i sanitær Henseende. Bybilledet ændredes væsentligt — det nærmede sig nu langt mere det hovedstadsmæssige. Omtrent samtidig blev ogsaa Kronprinsessegade anlagt og Meyns karakteristiske Gitterværk mod Kongens Have opført; endelig opstod der et ikke ringe Byggeri i St. Annæ østre Kvarter — paa St. Annæ Plads og i hele denne de Velhavendes Bydel.

De for den københavnske Handel og Søfart saa gode Tider begunstigede i høj Grad Byggeriet; i 1804 var der saaledes kun 17 ubebyggede Brandtomter tilbage. Det blev dog ikke Overflødhedens eller Overdaadighedens Stil, Barok eller Rokoko, der blev den raadende; thi hér som overalt i Europa stod Byggemaaden i Ny-Klassicismens Tegn. Bannerføreren herhjemme for „den nye Retning“ var Arkitekten Caspar Frederik Harsdorff, der med sin rige Kunstnerbegavelse og sin ejendommelige Evne til at afpasse Antikens strenge Krav efter de hjemlige Forhold kom til at udøve en Indflydelse paa Bygningsstilen i Hovedstaden som næppe nogen anden dansk Arkitekt hverken før eller senere. Den „Harsdorffske Stil“ blev under hele Perioden saa godt som eneraadende for det private Byggeri, og det ligefra den ganske enkelte Bygning som Petersens Jomfrukloster — til Patricierens elegante Hus: Peschiers Gaard. Paa Gammel- og Nytorv, Højbroplads, Ved Stranden, ved Holmens Kanal og paa St. Annæ Plads vil man endnu kunne studere Stilen med dens Variationer med Hensyn til Gesimser, Pilastre, de mer og mindre dekorativt

Pierre Peschiers Gaard, Holmens Kanal 12.

udstyrede Tværbaand, Vinduer og Portanordninger, saavelsom i Façadebehandling. Som Regel var Façaderne pudsede eller malede; enkelte Ejendomme som Peschiers, Skipperforeningens, den Sundorpske og Hofbogtrykker Schultz's Gaarde viser dog, hvor udmærket den røde Sten er anvendt.

Med disse Bygningers gode Forhold, deres Ro og Fasthed — deres Afstandtagen fra al Pral og Extravagance skabte de Gadepartier af sjælden Harmoni.

Man skulde tro, at Perioden ogsaa for de betydelige Kunstnere, som oplevede denne, maatte skabe en „Guldalder“. Dette blev dog ikke Tilfældet.

De Bygninger, som Harsdorff, Meyn, Abildgaard og C. F. Hansen opførte for Private, er snart talt. Bygningshistorikerne har hidtil for C. F. Hansens Vedkommende ikke kunnet paavise en eneste privat Ejendom i København, som var tegnet af ham; med Hensyn til Abildgaard indskrænker de sig til at henvise til Nytorv Nr. 5; for Meyn staar man kun overfor Gisningergade, og, naar undtages de 4 af ham selv opførte Huse i Amaliegade og Pællæet paa Kongens Nytorv, henføres til Harsdorff kun 3 Privatejendomme: Det Erichsenske Palais, Peschiers Gaard og det i vor Tid nedrevne Løveapotek.

Naar Datidens Rigmænd saa lidt benyttede disse udmærkede Akademiske Kunstnere, har disse for en væsentlig Del selv Skylden herfor. Det stammede ikke fra Karrighed fra Grosserernes Side; de var large men nærrede deres Betænkelighed ved at nærme sig de høje Herrer med disses mærkelige Utilgængelighed og Mangel paa Smidighed. Betegnende er saaledes Kunstakade-

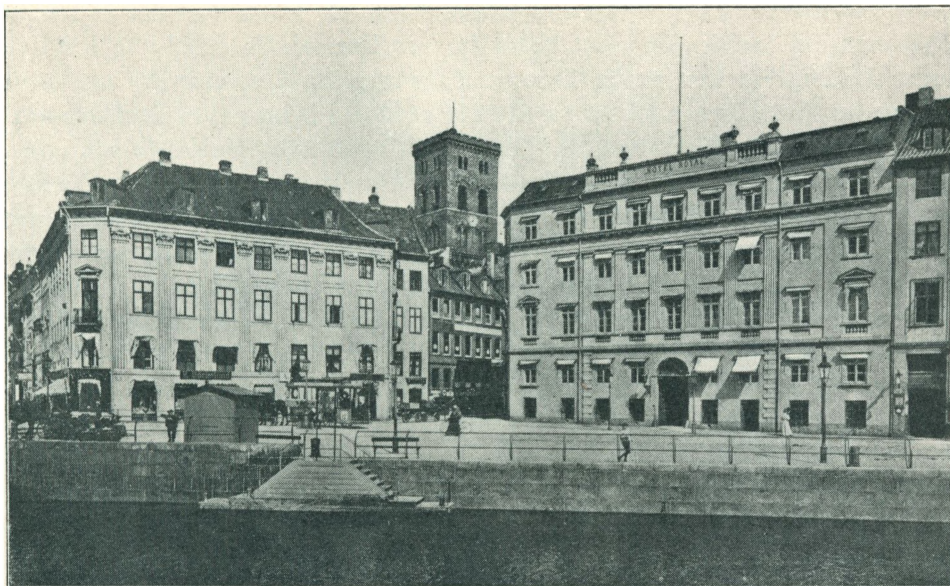
miets Holdning overfor Grosserer-Societetet, da dets Medlemmer i Januar 1794 anmodede Akademiet om at være dem behjælpelig med at fremskaffe Udkast til et allegorisk Kobber, som de vilde udgive til Ære for Statsministeren A. P. Bernstorff. Deres i al Beskedenhed foretagne Henvendelse blev ganske misforstaaet, og Grossererne fik et Afslag, der i sin Affattelse var ligesaa uforskammet som dumt. Ja, den pirrelige Professor Cornelius Høyer tog sig „samtidig den Frihed“ at meddele Konferensraad Fabritius de Tengnagel, der forestod Sagen, „at han ikke mere paa nogen Maade kan have at bestille med det Arbejde, hvortil han paa Forlangende af Herr Konferensraaden har haft den Ære at indlevere Esquisse“.

Under disse Omstændigheder — Harsdorffs Helbred var forøvrigt i hans senere Aar alt andet end godt — blev det de mere entreprenante og til det praktiske Liv knyttede Arkitekter, som Rawert og A. J. Kirkerup, og Haandværkere, som Murmestrene J. M. Quist og Tømremester A. J. Hallander, — for at nævne de mest fremtrædende, — der blev Tidens Bygmestre for de borgerlige Huse, og i saa Henseende tager man ikke Fejl, naar man sætter Stadskonduktør Rawert i første Række. Han var ligesom Quist og Hallander Elev af Harsdorff og havde ved flere større Arbejder ogsaa i Norge, hvor han for Niels Aall byggede den monumentale Ulefoss-Gaard, høstet Anerkendelse; stor praktisk Øvelse havde han tilegnet sig dels i Embeds Medfør dels som Entreprenør for en Række Bygninger, som han opførte i København snart for egen Regning snart sammen med enkelte af Datidens kendte Mur- eller Tømremestre. Flere af disse havde ogsaa vist sig som habile Tegnere og Arbejdsledere. Man tilskriver saaledes Murmester Quist Æren for Gustmeyers Ejendom Ved Stranden Nr. 14 og for Papirfabrikerens Gaard i Store Strandstræde, Hallander skal have opført Fridericis Gaard — den Plougske Gaard — Ved Stranden og de smukke Ejendomme Nr. 39 og 43 i Amaliegade.

Af andre Bygmestre kan nævnes Murmestrene Beckmann og Schaper, Harsdorffs Svigersøn. Et Vidnesbyrd om sidstnævntes Evner findes ude paa Assistens Kirkegaard i det yndefulde Gravminde over Lægen og Forfatteren Tode.

Paa samme Vis som med Bygningerne gik det Professorerne med Hensyn til Hjemmenes indre Udstyr, hvor det dekorative Maleri med dets pompejanske Motiver blev saa stærkt fremtrædende. Med de ganske særlige Anlæg og den Interesse, Abildgaard har haft for dette, undres man over, hvor forholdsvist faa Arbejder, der har været lagt i hans Haand.

En Kunstner, som derimod i Tiden 1800—1806 kom til at udøve en ikke ringe Indflydelse ved Grosserer-Hjemmenes Indretning, var Franskmanden Ramée, ikke alene, fordi han var en kyndig Arkitekt og Dekorator, men og

Fridericis Gaard og Hotel Royal. Ved Stranden 18 og 20.

saa, fordi han med alt, hvad han havde set og oplevet, var en Mand ret efter deres Hoved.

Joseph Jacques Ramée var født 1764 i Charlemont (Deptm. Ardennes). Allerede i sit 15. Aar viste han Anlæg som Tegner, og kun 16 Aar gammel blev han knyttet til Greven af Artois' Byggeinstituter, hvor han avancerede til „inspecteur“. Som Arkitekt var han i 1790 med til at opføre det første „autel de la fédération“ paa Champ de Mars i Paris. I 1792 fulgte han som Stabs-officer Overgeneralen over den franske Centrumarmé General Dumouriez' Hær og oplevede med denne Sejrene ved Valmy og Jemappes, Okkupationen af Belgien, Nederlaget ved Neerwinden og endelig Dumouriez' dumdristige Planer om med sin Hær at komme Ludvig XVI til Undsætning, idet han brød med Nationalkonventet og indledede Underhandlinger med Fjendens Hovedanførere. Hæren nægtede imidlertid at følge ham, og med de faa ham trofaste Officerer flygtede han saa til Fjenden. Dumouriez var nu stemplet som Landsforræder, og Konventet udsatte en Pris af 300 000 Frcs. paa hans Hoved. Hvileløs flakkede han om i Tyskland, Belgien, Schweiz og Rusland, indtil han til sidst havnede i England, hvis Regering tilstod ham en aarlig Pension paa 1200 £. 1794 kom han samtidig med Ramée til Fristaden Hamborg, der i de følgende Aar til 1811 blev Ramées Hovedopholdssted, indtil han paa Foranledning af den rige hamborgske — engelskfødte — Handelsmand John Parish drog til Amerika. I Hamborg og dens Omegn udøvede

Ramée en meget alsidig Virksomhed. Som Arkitekt opførte han dér en Række Bygninger, af hvilke den mest bekendte var Børsenhalle (1803—4), for hvis indre Dekoration han særlig høstede Paaskønnelse. I samme By oprettede han under Firmanavnet Masson & Ramée et større Magasin, et Etablissement for Dekorering og Montering af Hjemmene. Og sluttelig planlagde han under Hamborgs glimrende Handelsperiode i Halvfemserne for de hamburgerske Rigsmænd flere større Parkanlæg, af hvilke særlig fremhæves Konferensraad Bours i Dockenhuden. Hamborgs Künstler-Lexicon (1854) kalder ham „einer der besten Gartenkünstler aller Zeiten“. Rundt om fra Belgien og Tyskland, senere ogsaa fra Frankrig, modtog han Bestillinger. I Schwerin opholdt han sig i længere Tid, optaget af Arbejder for det hertugelige Hof; blandt hans Værker dér nævnes det store Mausoleum i Ludwigslust til Minde om Arveprinsessen af Mecklenburg-Schwerin (den russiske Storfyrstinde Helena Paulowna), som dennes Ægtefælle Prins Friederich Ludwig lod bygge. Ogsaa i Amerika blev der betroet ham mange og betydelige Opgaver. Foruden Bygninger og Parkanlæg i Staten New York skal han have planlagt flere Byanlæg, saaledes Byen Parish Town; i Schenectady byggede han det derværende anselige Unions-Kollegium. Efterat være vendt tilbage fra Amerika, omkring 1816, fortsatte han sin Arkitektvirksomhed i Hamborg, Belgien og Nordfrankrig, indtil han i 1823 etablerede sig i Paris. Han døde 1842, efterladende Sønnen Daniel Ramée, født i Hamborg 1806, som havde fulgt ham til Amerika, og som blev en af Frankrigs mest ansete Arkitekter og Bygningshistorikere.

I København har Ramée under gentagne Ophold virket i Aarene 1801—1806. For Constantin Brun opførte han Sophienholm, for Erich Erichsen Hellerupgaard, for de Coninck Frederikslund og, efter alt at dømme, for Johannes Søbøtke Øregaard. Samtidig planlagde han Haveanlægene til disse Ejendomme og forøvrigt ogsaa til andre Lystgaarde, saaledes til Ordrupshøj.

Frederikke Brun synes at have været en varm Beundrer af Ramée. Hun kalder ham den „nyfrankiske Gartner“, „Byggerevolutionæren, der uden Hensyn til Klima og Lokalitet elegantiserer alt.“

I sine Breve fra 1802 omtaler Aug. Hennings oftere Ramée. Han kalder ham „den verdenskendte Arkitekt“ og anerkender hans Parkanlæg — Tempellerne i disse kalder han dog Legetøj —, mens han ikke synes at have fundet Interesse for hans Bygninger. Om Sophienholm siger han saaledes, at „Brun har givet 60 000 Rdl. ud for kun at fremdrage et smukt Billede af Kedsomhed“, „Hellerupgaard behager mig ikke“.

Men forøvrigt omtaler han, hvor optaget og søgt Ramée var, blandt andet som Dekorator. Foruden hos de alt nævnte Bygherrer havde han saaledes Arbejder og Leverancer for Bernstorff, Schimmelmann, for Constantin Brun

Foreningen af 3. Decembers Opmaalinger.
Øregaard fra Vest.

i Palaiset i Bredgade og for Erich Erichsen i Palaiset paa Kongens Nytorv. „Er ist ungläubig theuer und daher sehr gesucht.“ Nu vilde man dog ikke falde i Forbavselse over hans Regninger. For sit Arbejde hos Erichsen (i Palaiset) erholdt han 3200 Rdl., men Hennings siger ogsaa: „Det var dog taabeligt at give 25 Rdl. for en Lænestol, blot fordi den er moderne. Dens Værdi taber sig hurtigt.“

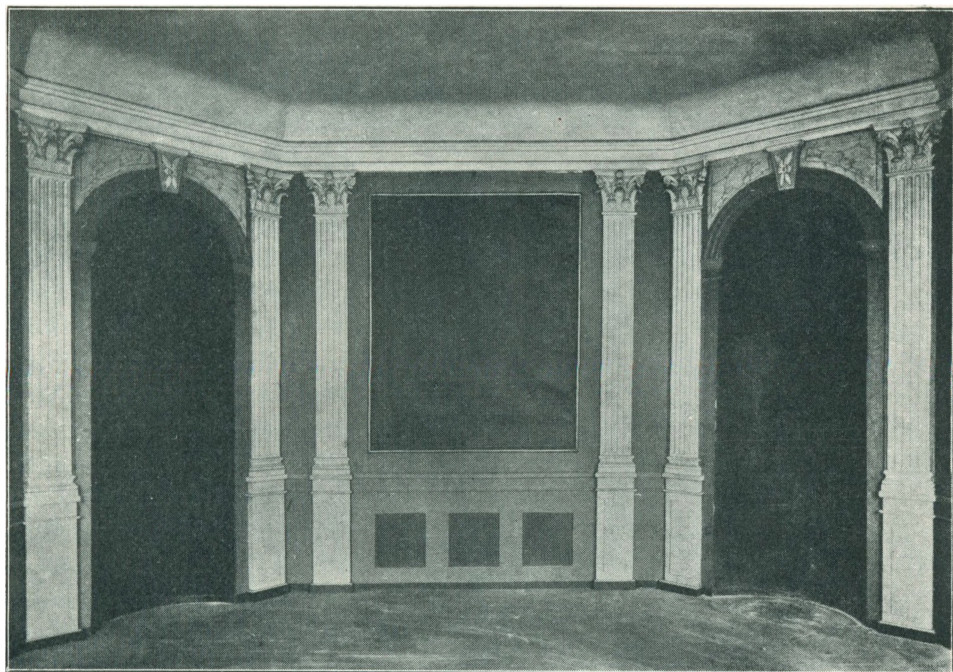
Om den kunstneriske Værdi af de fire af ham byggede og i strengeste Klassicisme gennemførte Lyststeder hersker der nu ingen Tvivl. Med deres egne Konstruktioner minder de stærkt om hverandre. Stilfuldest og bedst bevaret er den senest byggede Øregaard. Fjerner man, hvad forøvrigt er paa-tænkt, den i Midten af det 19. Aarhundrede opførte lukkede Veranda paa Østfacaden, har man Bygningen i alt væsentligt i dens oprindelige Skikkelse. Den hører nu til de fredede, og med største Pietet har Øregaards Ejer, Gentofte Kommunalbestyrelse, værnet om dette ret enestaaende Minde om Datidens Lyststeds- og Anlægs-kunst. Øregaard huser nu den Hegelske Samling af historiske og topografiske Billeder. Den Besøgende vil saaledes hér ikke kunne undgaa at mindes svundne Tider; men han vil ogsaa ved selve Bygningen, dens indre Plan og dens skønne Park komme til at tænke tilbage paa den Tid, da den var Sommersædet for en Række af Hovedstadens Storkøbmænd: Johannes Søbøtke — Duntzfelts Kompagnon — og efter ham

Øregaard set fra Øst.

Hofraad Joseph Hambro, Etatsraaderne A. N. Hansen og Alfred Hansen og senest Grosserer Dethlef Ohlsen.

Vi har nu set de københavnske Grosserere som Indehavere af anselige Herskabsejendomme, som vi endnu kan glæde os over. Det karakteristiske indre Udstyr er derimod saa godt som udvisket i Tidernes Løb. Kun af de brede Trappeopgange og Anordningen af Værelserne — for enkelte Ejendommers Vedkommende af Væginddelingerne, af Døre og Vinduespartier, Loftter og Gesimser, hvor disse har faaet Lov til at staa saa nogenlunde uforandrede, kan man danne sig et Indtryk af, hvordan den velhavende Borger havde installeret sig. Naturlig fulgte Hjemmets Udstyr mere end Bygningens Ydre Trop med Livet, saaledes som det dengang levedes indenfor Murene; Rigmanden fik hér Lejlighed til at udfolde sin Luxus og til at omgive sig med de kostbare Møbler og Effekter, som hans Øje faldt paa, — men lige fra den store til den lille Grosserer var det dog Moden, Tidens Stil, der prægede hans Hjem. Ved Periodens Begyndelse var endnu Louis-Seizen den raadende; med paa-faldende Hurtighed trængte Revolutionens, Direktoriets og Empirens nye Stilretninger sig frem — for Empirens Vedkommende navnlig i dens pompej-

Stue fra L. N. Hvidts Hjem, Nybørs.

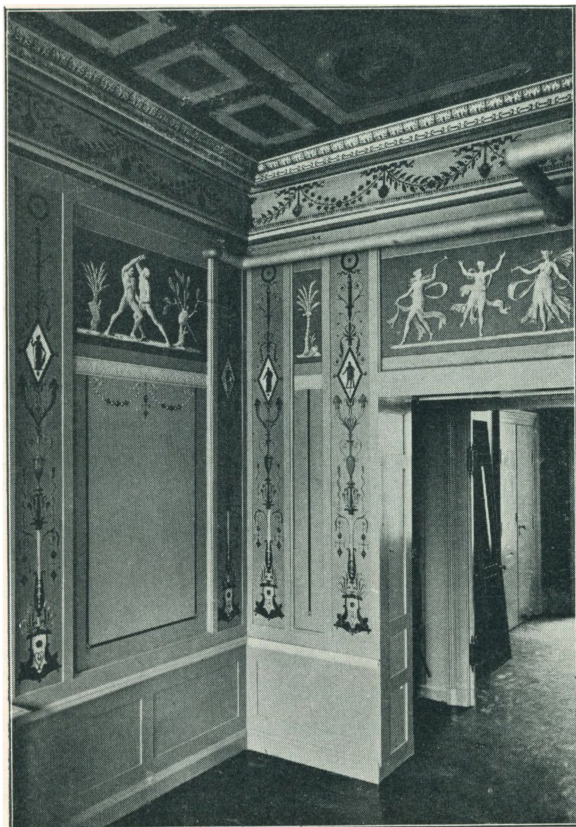
anske Dragt — fra dennes rigeste Dekorationer til den rene Puritanisme, som skulde blive den raadende, efterhaanden som Nøden og Sparsommeligheden afløste de gyldne Tider.

Louis-Seizens lette og lyse Stil var ligesom paa Dronninggaard toneangivende i den Peschierske Ejendom ved Holmens Kanal, der i 1805 gik over i den norske Storkøbmand Arboes Eje. Væggens Felter bar i de store Stuer lyse Silkedamasktapeter og indrammedes af rigt profileret og med ægte Forgyldning udstyret Listeværk. Paneler og Døre var ligesom Møblerne holdt i hvidt med Guld. Lysekroner og Dørhaandtag var af Krystal. Store forgyldte Konsolspejle dækkede Pladserne mellem Vinduerne. Paa en Forhøjning i den store Sal stod paa Bagvæggen Sofaen under en Tronhimmel. I en anden af Salene fandtes Springvandet, omkring hvilket Selskabet samlede sig, naar de efter Middagen indtog Kaffen.

I det Erich Erichsens Palais fik det pompejanske Udstyr sin fulde Udfoldelse. Hér var Dekorationen af Loft og Vægflader gennemført til det outrerede Grænse. Blomster og Bladguirlander, Scener af Dyrelivet afvexlede i en sand Overdaadighed med mythologiske og allegoriske Fremstillinger tjenende snart til at betegne det enkelte Værelses Anvendelse i Hjemmet, snart til at

forherlige Handel og Søfart og deraf flydende Velstand. Direkte Hentydninger til Handelshuset Blacks Enke & Co. og til dets Indehaver Erich Erichsen, der i 1783 havde ægtet Chr. Schaarup Blacks Enke Johanne, født Wadum, fattedes ej heller. Paa de 2 Dørstykker i den store Sal, forestillende „Afskibningen“

og „Hjemkomsten“, ser man Købmanden og Hustru iført klassiske Dragter først tage Afsked med hinanden — hun rækker ham Laurbærkransen — og senere fejre Gensynets Glæder i en levende Dans, akkompagneret af vingesgede og musicerende Amoriner. „Paix & Abondance“ staar der i det Dannebrogssflag, hvormed Genius hilser Stedets Ejer. I Plafonden til det fælles Soveværelse svæver „Søvnen“ neddryssende Valmuer. Ak, hvor snart skulde ikke dette Hjem, indviet til Lykke og festlig Glæde, prøve Sorgerne. Inden det stod fuldt udstyret, døde Erichsens Hustru. 1807 faldt de engelske Bomber paa Kongens Nytorv. Paix & Abondance, den gyldne Tid var forbi.

Interieur fra Erich Erichsens Palais.

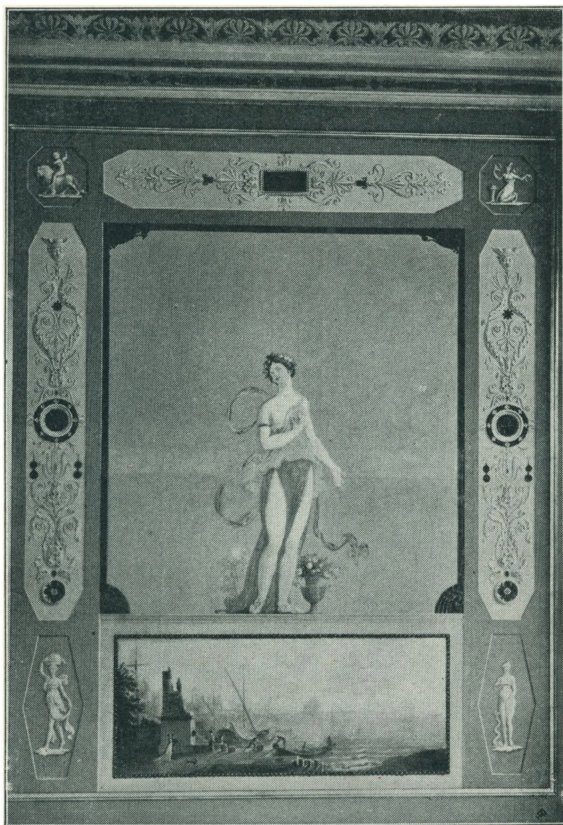
Mens Godsejerstanden og Embedsmandsklassen — med

Generationerne bag sig — havde Hjem, hvis Indbo var præget af ældre Tider, af Barok og Rokoko, havde den velhavende Købmand som Regel anskaffet sit Indbo fra nyt af. Møblementet var umageligt og gennemført i den moderne Klassicisme; karakteristisk for Interieurerne var den symmetriske Opstilling: Stole, Kommoder og Spejle optraadte gerne parvist. Man undgik det overlæssede og vilkaarlige: Tæpper og Portierer fandtes kun sparsomt. Hvert Møbel havde sin selvskrevne Plads — at sætte et saadant paa skraa eller anbringe mange og ulige store Billeder paa Væggene kendtes ikke. Med Nipset vistest ogsaa Maadehold: foruden franske Broncer og Uhre traf man kun enkelte Kine-

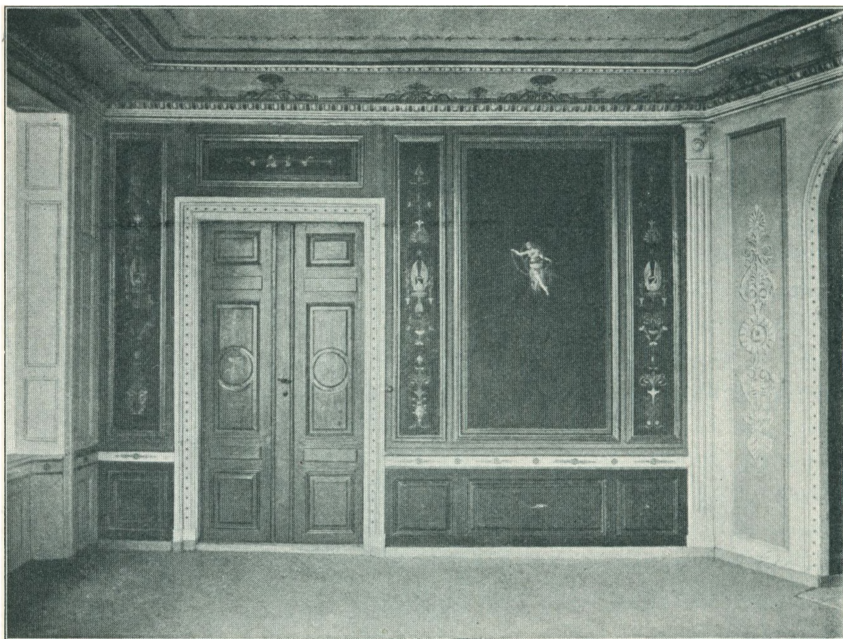
serier samt gode københavnske og ostindiske Porcelainer. Møblerne var i de velhavende Købmænds Hjem vel forarbejdede. Oprindelig var det fra England, at Grosserereren hentede dem — dog ogsaa fra Frankrig og Hamborg —, men efterhaanden som der i København opstod en god Møbelindustri, kom ogsaa de danske Møbler i Kurs. Det var navnlig Mahognien, der anvendtes, dels ren, dels med Indlægning af lysere Træsarter, — Mahognien, som Købmanden selv hjembragte med sine Skibe fra Vestindien. Hjemmene frembød næppe det, man nu betegner som Hygge; man følte dengang ikke Trang til at slænge sig i Stolene; en polstret Lænestol var en Sjældenhed; det faldt ikke en Dame ind at læne sig tilbage, naar hun satte sig.

Med Føje har man betegnet den heromhandlede Periode som den danske Gravmonumentkunsts Guldalder; sikkert er det, at man næppe i København finder noget Sted, der bedre afspejler Tiden end den ældste Del af Assistens Kirkegaard med dens velbevarede og anselige Gravminder fra Empirens Tid. Som et Pantheon over de hedengangne Storkøbmænd staar den Dag i Dag disse i bornholmsk Sandsten eller norsk Marmor opførte Monumenter med deres karakteristiske, om Trofasthed og Borgersind vidnende Indskrifter. „Jævn-sides hviler hér tvende ved 40 Aars fælles Handel nøje forenede Venner“ er saaledes indmejslet i det Søjlemonument, der staar paa de 2 Kompagnoner: Grossererne Ole Larsen Elsberg og Jens Brøchner Hornemanns Fællesgrav.

Meget afvigende fra denne Del af Kirkegaarden er den, som var forbeholdt den fransk-reformerte Menighed; hér hviler Familierne de Coninck, Duntzfelt, de Jonquières og Peschier under beskedne Gravminder og jævne Ligsten med

Vægdekorationer i Erich Erichsens Palais.

Stue fra Andresen & Schmidts Ejendom Ved Stranden Nr. 2.

enkelte Skriftsteder og uden Fremhæven af de Afdødes Fortjenester. Fr. de Conincks Gravsted staar dog i Kirkens Bøger opført som „Concession gratuite à perpétuité à Mr. le conseiller d'État Frédéric de Coninck et à son épouse, comme bienfaiteurs de l'Église.“

Naar der spørges, om Grossererne viste særlig Interesse for Kunst, da var der vel de Hjem, som Rybergs, de Conincks og Fabritius de Tengnagels — herunder kan ogsaa medtages Tuteins — der havde Øjet aabent for Malerier og Skulptur og ogsaa støttede Kunstnerne, men i det hele og store stod Købmændene Kunsten ret fjærnt. Thorvaldsen ses saaledes ikke at være kommet i Berøring med nogen af dem. Men hvorfra skulde de forøvrigt have faaet Kunstinteresse end sige Kunstforstand? Kunsten blev dengang hverken offentligt doceret eller diskuteret. Forelæsninger over denne gaves ikke. Akademiet havde kun i Aarene 1757 og 1794 afholdt Saloner med virkelige Udstillinger. Af de private Malerisamlinger aabnedes den Moltke'ske først 1804, den West'ske 1805, og Kongens egen Samling, der da kun omfattede en Fjerdedel af, hvad der senere fik Plads paa Christiansborg, opbevarede i det saakaldte Kunstkammer sammen med de mærkeligste Rariteter. Selvfølgelig lagde ogsaa det overhaandtagende dekorative Vægmaleri i Hjemmene en Dæmper paa Interessen for at købe Malerier til Ophængning.

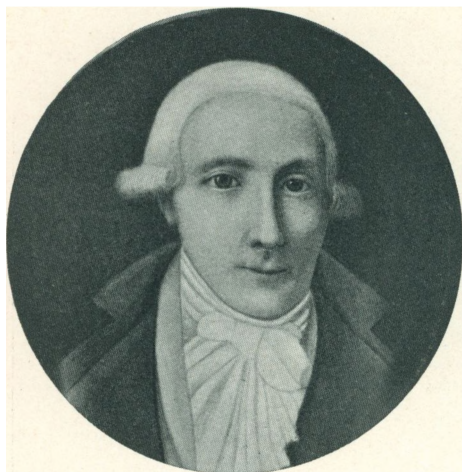

Konferensraad Niels Ryberg med Sønnen Grosserer Johan Christian Ryberg og Hustru, f. Falbe.
I Baggrunden Frederiksgave. Maleri af Jens Juel.

Grossererne var ej heller Samlere, naar undtages Niels Ryberg og navnlig v. Hemert, der, foruden forskellige Samlinger, efterlod sig Ex-Libris og den Medaille, han lod slaa ved sit Sølvbryllup. Kun de færreste havde Bibliotheker, og udover Familieportraiterne husede deres Hjem kun i ringe Grad Kunstværker af Betydning.

Men lad os være tilfredse med, at vi har disse Familiebilleder med deres Gengivelser og Karakteristik af den Enkelte. Mange af disse Portraiter er malt af Tidens bedste Malere som Jens Juel, C. A. Lorentzen, C. W. Eckersberg, Chr. Hornemann og Chr. G. Kratzenstein-Stub.

Da Daguerréotypien først fremkom 1840—50, spillede — foruden det større Portraitmaleri — Miniaturmaleriet, den klippede Silhuet og, for det reproducerede Portraits Vedkommende, Kobberstikket deres store Rolle. I Begyndelsen af Halvfemserne opfandt den paris'ske Kobberstikker Chrétien den saakaldte „physionotraciske Methode“. Ad mekanisk Vej gengav han vedkommendes Profil paa Papiret i fuld Størrelse, som derefter bragtes ned til Miniaturformatet; Silhuetten suppleredes af Tegneren med Ansigtets øvrige Detailler og graveredes ned paa en Metalplade (Kobber, Zink eller Blik), af hvilken saa Af-

Hans Mathiesen Wassard
f. 1756 † 1835.

Caspar Frederick Fiedler
f. 1744 † 1811.

trykkene kunde tages i ret ubegrænset Grad. Disse „Chrétien“ fremtræder dels sorte, dels haandkolorerede. Metoden slog stærkt an, alle skulde „physionotraceres“, og allerede i 1796 udstillede Chrétien paa Salonen i Paris ikke mindre end 600 af sine Portraiter. En Række Danske, fra Gesandten i Paris C. V. Dreyer og hans Efterfølger E. F. Walterstorff til Pariserfarere som Erich Erichsen og C. W. Duntzfelt søgte Chrétien's Atelier i Rue St. Honoré. Senere blev herhjemme Methoden taget op af Kobberstikkeren A. Flint, der signerede sine smaa Aquatintastryk „ad vivum A. Flint“.

Grossereren bærer ikke, som paa Holbergs Tid, Kaarde og den store Paryk. Selv den lange Jeronimusstok er afløst af det lette Spanskrør med Guld- eller Sølvknappen. Parykken er mindre og slutter sig mere til Hovedet, omend den endnu bevarer sit bølgende Fald. Buklerne over Ørerne falder dog efterhaanden bort. Og den nye Tid indvarsles med, at de Unge lader deres Haar voxer ud og frisere à la perruque med Sløjfe eller Pisk i Nakken. Dog dristede de sig endnu ikke til at møde frem med deres Haarvæxt i dens naturlige Farve. I sine „Lebenserinnerungen“ beretter Johann Georg Rist om sin Entré 1797 i det Schimmelmans'ske Hjem. Han var lige kommen fra Tyskland og bar ret kortklippet brunt Haar. „Ein ähnliches Haupt sei in der Residenz noch nicht erschienen.“ Navnlig Grevinden var bleven ret altereret ved dette Syn, og det blev ham da ogsaa betydet, at een af Forudsætningerne for hans Ansættelse var den, at han bekvemmede sig til „Puder zu tragen“. Men ogsaa denne Rest fra Rokokoens Tid skulde snart falde bort. Paa Duntzfelts Portrait fra ca. 1800 ser man ham saaledes, uagtet han var ret skaldet, uden Paryk og med naturligt, tilbagestrøget Haar. Samtidig begynder Kindskægget „les favoris“

Andreas Nielssen
f. 1774 † 1840.

Niels Christian Christensen
f. 1776 † 1805.

at faa Indpas; men iøvrigt kunde, som Werlauff skriver, paa den Tid Ingen vise sig med Skæg uden at faa Gadedrengene efter sig, ligesaa lidt som man kendte til at gaa med Briller paa Gaden. Den sidste Mode blev Titus-Frisuren, den Baggese'ske Naturfrisure, som adskillige af de yngre Gros-serere antog. Ogsaa Kvinderne fandt denne tillokkende — det bobbede var saaledes ogsaa Mode for 100 Aar siden.

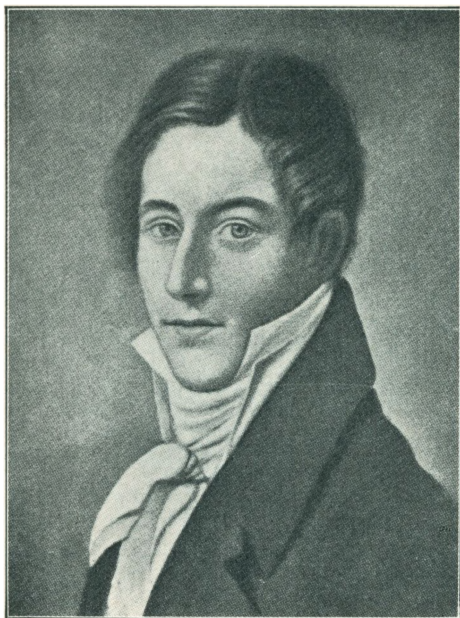
Datidens karakteristiske Klædningsstykke var Frakken — den, vi her-

Mendel Levin Nathanson
f. 1780 † 1868.

G. D. v. d. Pahlen
f. 1763 † 1841.

Peter Christian Knudtzon
f. 1789 † 1864.

hjemme kalder Kjolen, — med dens lange Skøder og skarpe Vinkel mellem Liv og Skøder. Kjolen, der havde en bred fortil udadtilbøjet Krave, var som Regel af fint Klæde og forsynet med blanke Knapper. Vesten var holdt i lysere Farver, ofte stribet og forsynet med Broderier. Halskluden, af fineste Kammerdug eller Kniplinger, var bundet i Løkke fortil. Til Dragten hørte lyse Knæbenklæder, der sluttede stramt til Benet. Hertil kom Silkestrømperne og Skoene med Spænder. I Slutningen af Halvfemserne begyndte, dog udenfor Selskabslivet, de lange Kravestøvler at gøre sig gældende.

Hovedbeklædningen var oprindelig den opkrammede, trekantede Hat, der fra Aarhundredets Begyndelse afløstes

af den sorte, oprindelig ret lave Silkehat, senere af den høje Cylinder, som Grosserereren beholdt paa sit Hoved i Børssalen, og som lige op til vor Tid hørte til det traditionelle Børskostume.

Med mindre Variationer vil man finde omskrevne Dragt paa de Grossererer-Portraiter, som hér er gengivet, og hvor man finder dem snart i Selskabsdragt, snart i den dagligdags Klædning. Overgangen fra den gamle til den mere moderne Frisure og Klædning faar navnlig sit Udtryk i det Ryberg'ske Familiebillede.

Læseren maa forøvrigt selv supplere Portraitrækken med Billedet af den gamle og gammeldags Grosserer, der tilbringer Aftenen i Hjemmet, hvor han gør sig det bekvemt og damper paa sin lange Kridtpibe. Han bærer Tøfler i Stedet for de fine Sko, Slaabrokken har erstattet Frakken, Parykken er hængt op i Parykskabet og afløst af Bomuldshuen.

Efterat man længe har eftersporet Originalen til det i Træsnit saa ofte gengivne lille Børsbillede fra 1815—16, er Folkemusæet kommet i Besiddelse af denne, der er tegnet af Kaptajn i Livkorpset Fr. Ludv. Bernth. Samtidig har Børsen modtaget en lignende, hér gengivet, Tegning, der dog afviger ved, at paa denne er de to i Forgrunden staaende Personer (Collstrup og Kirkesterp) udeladt. Sidstnævnte Tegning bærer som Underskrift: „Hvad gælder Species i Dag“. Ligesaa betegnende for Situationen er det, at Hovedfigurerne

Børsen.

Hvad gælder Species i Dag?

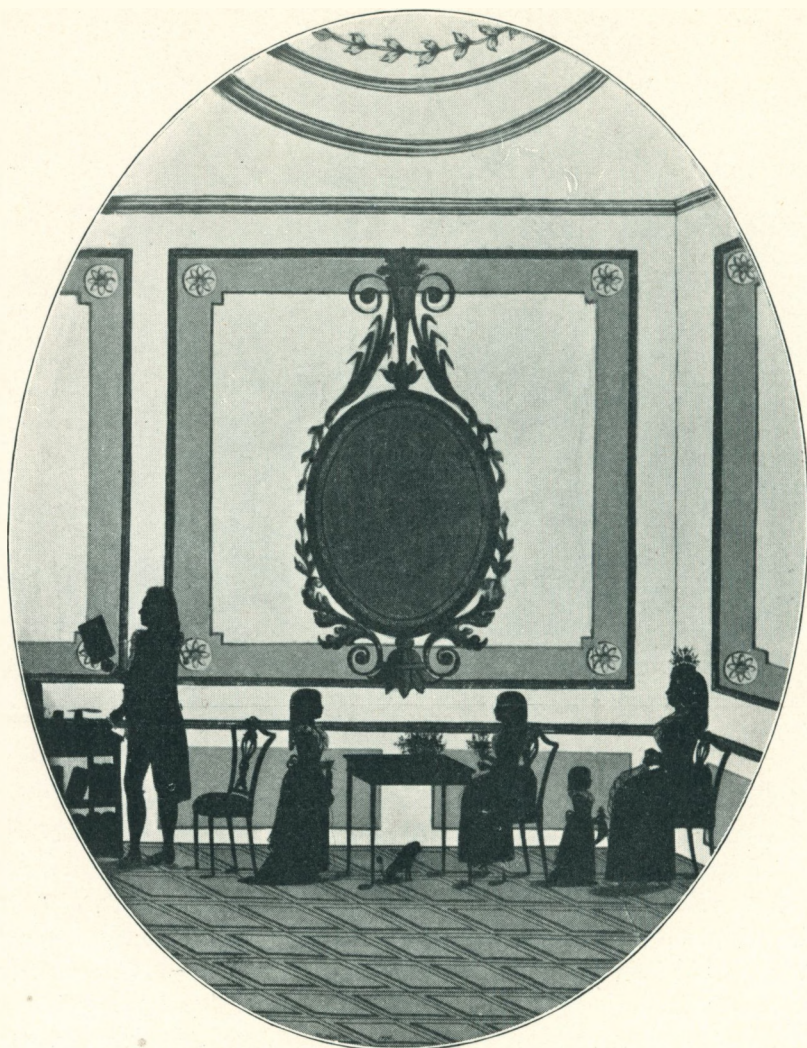
F. L. Bernth del.

paa Billedet ikke er Komiteens eller Societetets Førstemænd men de to Mæg-
 lere: Stadsmægler Moses Wessely til venstre og Mægler C. A. Hyllested i
 Midten. I Baggrunden skimtes det af L. N. Hvidt ved hans Afgang som Børs-
 kommissær til Børssalen skænkede Maleri af C. F. Høyer: Christian IV, der som
 ung overrækker Tycho Brahe den gyldne Kæde. Blandt de agerende træffer
 man enkelte Ikke-Børsmænd som Kancelliraad Colbjørnsen, Generalkrigskom-
 missær van Schmidten og Major Myhlensteth, men iøvrigt en Række af de
 ældre mere kendte Grosserere og flere jødiske Vexellerere og Købmænd —
 nogle af disse i deres Kaftaner og med den lange Stok. Af „Fremtidens Mænd“
 møder vi Joseph Hambro. Enkelte af Købmændene bærer endnu Haarpisk —
 nogle Sporer. Alle har de lange Støvler og saa godt som alle den høje Hat.
 Men forøvrigt vidner Billedet, det eneste ældre Børsbillede, der existerer, om,
 at Børsen da var inde i en Nedgangs Periode.

*

*

*

Folkemusæet.

Silhuet 1796.

Et københavnsk Borgerhjem. Grosserer W. A. Raasch og Familie.

I 1795 opholdt den engelske Forfatterinde Mary Wollstonecraft sig en kortere Tid i København. Hun hørte til Datidens emanciperede Kvinder, der, opfyldte af de Rousseauske Ideer, var taget til Frankrig for paa nært Hold at følge Revolutionen; selv havde hun demonstreret sin Fordomsfrihed gennem et Samvittigheds-Ægteskab med en ung Amerikaner. Den danske Hovedstad, som den tog sig ud efter den store Brand, gjorde ikke noget fordelagtigt

Indtryk paa hende „den var lidet egnet til at hensætte Fantasien i lindrende, melankolske Drømmerier“. Bourgeoisiet fandt hun yderst spidsborgerligt: Danmark var det lykkeligste Land i Verden, Kronprinsen den bedste af alle mulige Fyrster og Andreas Peter Bernstorff den klogeste Minister af alle. I Forretningsmændene saa hun Hustyranner, koldt optagne af deres Forretninger, i Kvinderne blot de flittige Husmødre uden Kundskaber og uden den Charme, der pryder et mere fremskredent Samfundsliv.

Rigtigt er det, at i disse Hjem var Husfaderens Vilje ikke blot den højeste, men ogsaa den eneste Lov. Huset maatte ganske rette sig efter ham — ogsaa efter hans ofte lange Arbejdstid; det maatte finde sig i, at han, efter at have lukket Kontoret, gik i Klubben. Naar hertil kom den store Selskabelighed, som udøvedes saa godt som overaalt, var det egentlige Familie-Samliv meget begrænset. Børnene gav Husfaderen sig ikke meget af med; et fortroligt Forhold mellem Fader og Børn var Undtagelsen. Børnene titulerede som Regel Faderen med „De“; de deltog ikke i Maaltiderne, og et Haandkys om Morgenens var det sparsomme Kærtegn, der udvexledes.

Husfaderen var bestemmende for Sønnernes Livsstilling og for Døtrenes Ægteskab.

Grossererens Hustru passede selv sit Hus og gik op i Husførelsen. Johanne Zinn, Grosserer-Societets Formands Frue, viste sig i Køkkenet med hvidt Overtræk over Silkekjolen og var med, naar Maden skulde laves: „Det skyldte hun sin Mand og Herre.“ Mange udmærkede og forstandige Husmødre træffer vi fra denne Tid: Pauline Maria Tutein, Peter Tuteins Ægtefælle, „som i Huslighed, Retskaffenhed og Klogskab var en Prydelse for sit Køn“. Hun skænkede en Plejeskole til Uddannelse af Tjenestepiger 4000 Rdl. med følgende for hende betegnende Udtalelse: „Mine Børn vil ikke kunne have noget mod en til saadant Øjemed bestemt Anvendelse af en Sum, jeg har sammensparet ved ikke i alle Øjeblikke at anskaffe mig de evige Afvexlinger og den kostbare Glimmer, som den foranderlige og ustadige Modes Luner ellers udkræver til en Dames Prydelse.“ Atter og atter træffer man paa Sønner og Døtre, der lovspriser den gode Moder. Johannes Theodor Suhr kunde aldrig nævne sin Moder — Dorothea — uden med Taarer i Øjnene; „med den inderligste Kærlighed, den største Højagtelse“, skriver Fru Heiberg, „meddelte han mig Træk af hendes Liv; han fortalte om hendes Godgørenhed, hendes Nøjsomhed for sin egen Person, hendes Flid, hendes Økonomi, hendes kærlige Sindelag mod Alt, hvad der kom hende nær; hun tænkte kun paa Andre, aldrig paa sig selv“. Ofte hjalp Hustruen sin Mand i Forretningen, — man har ogsaa Exempler paa, at hun styrede denne i hans Fravær. Man ser ogsaa Firmaer, der efter Chærens Død markerer Enkens Deltagelse i disse, saaledes C. S. Blacks Enke & Co.

Men ved Siden af disse Husmødre af den gamle Skole træffer man ogsaa

dem, der ikke har fundet sig i at være overladte til sig selv, og som under de angivne Omstændigheder har søgt Adspredelser paa egen Haand. Cicisbeo'en — Hjemmenes farlige Maître de plaisir — spørger ikke alene i Todes Fortællinger, men ogsaa i det virkelige Liv, uden at dette vakte den store Forargelse. Et kuriøst Tidsbillede af denne Art giver Elisabeth Hennings i sine Barndoms-erindringer, hvor hun beretter om en af Hovedstadens mest kendte Købmænd, hvis Hustru var ham utro: Grosserereren siger til sin Gartner, der havde en aparte og grim Hat paa Hovedet: „Hvor har han den Hanrejs-Hat fra?“ og Gartneren svarer: „Det ved jeg saamænd ikke, Fruen gav mig den, hun sagde, det var en af Herrens gamle.“

Børnenes Opdragelse blev i Reglen betroet en Guvernante eller Informator. Særlig Vægt blev der lagt paa deres Uddannelse i de fremmede Sprog, for Døtrenes Vedkommende ogsaa i Musik og Dans. Ofte taltes indenfor Familie-kredsen Fransk, Engelsk og Tysk.

Som Regel bestemtes Sønnerne til at være Købmænd; adskillige af dem sendtes, naar de havde opnaaet en passende Alder, til Udlandet for at perfektionere sig. Den „studerende“ Grosserer kendtes dengang saa godt som ikke. Nævnes kan dog L. N. Hvidt, der som theologisk Kandidat, tilmed med Udmærkelse, i 1798 overtog sin Faders, Hofagent og Hørkræmmer Niels Nielsen Hvidts store Forretning, og Johannes Theodor Suhr, der først havde studeret Theologi, inden han indtraadte i det Suhr'ske Handelshus. Grosserer Valentin Nic. Mangor, gift med Madam Mangor, Forfatterinden af den alménbenyttede Kogebog, var juridisk Kandidat. En juridisk Kandidat og Grosserer, der hverken gjorde sit akademiske eller sit merkantile Borgerbrev Ære, var den unge, i det københavnske Bourgeois kendte Grosserer Hans Peter Neergaard, der ved Højesteretsdom af 26. Oktober 1802 blev dømt til at have forbrudt Haand, Ære og Boeslod og til at miste sin Hals. Han havde forladt sin Forretning og sit Hjem — han var gift med en velhavende Hørkræmmer og Raadmands Datter — for med en Kvinde, som han havde truffet paa københavnske Forlystelsessteder, at rejse til Amerika. Da hun imidlertid ikke vilde tage bort med ham, med mindre han indgik Ægteskab med hende, havde han ved Hjælp af falske Attester formaaet Præsten i Brøndby-Vester til at foretage Vielsen. Parret kom imidlertid ikke længere end til Helsingør, hvor det blev arresteret. Neergaard mistede dog ikke Livet, men blev paa Rettens Indstilling benaadet med Landsforvisning.

I „Grandmama's Bekendelser“ giver Sophie Zinn Billedet af Datteren i et rigt Grossererhjem, af den i Literatur, Sprog, Musik og Dans velinstruerede unge Pige, der forkælet og forvænt i Hjemmet kastes ind i det outrerede Selskabsliv, som hørte Tiden til: En sand Kehraus fra landlige Fester til Bylivets Bal-ler, Maskerader, Soiréer og Kanefarter; et Leben, som Forældrene tolererede.

Feteret blev hun, og henrivende saa hun ud i det snævre, klassiske, dekolletterede Klædebon: den kortlivede, fritfaldende Kjole à la Grecque. Men som Dragten var ogsaa Omgangstonen let. Et broget Selskab var det, hun kom til at omgaa: letlevende Officerer, udenlandske Tilrejsende, rige Plantere og Kaptajner fra Indierne, et Selskab, hvor den unge Grosserer let trængtes tilbage. Sophie Zinn blev som bekendt lykkelig gift og en god Husmoder — det samme kan ikke siges om saa mange af hendes Veninder og Jævnaldrende mellem Grosserernes Døtre. I uhyggelig Grad tog Separationerne og Skilsmisserne til, og gennem flere af disse Sager ser man udpræget Letsind og Frivolitet. Man mindes saaledes de forargelige Forhold, der foranledigede Skilsmissen mellem Prinsesse Charlotte og Prins Christian, der havde været en hyppig og afholdt Gæst i de københavnske Forenings- og Selskabskredse.

I 1805 skrev Ole Bernt Suhr i sin Geheimbog: „Bevar min dyrebare Kone og mig ved godt Helbred og lad vore Børn bevares fra Forførelse i disse farlige og letsindige Tider og lad dem og os holde fast ved Dig.“

I Grosserernes Hjem levedes der til dagligdags jævnt og solidt uden Extravagancer; i Selskabslivet stod derimod den Ene ikke tilbage for den Anden. Ved disse Lejligheder kom Servicerne i Sølv og ostindiske Porcelæner frem, og et Raffinement af Retter: den ægte Skildpadde fra Vestindien, Svalerederne fra Nikobarøerne, den gamle Madeira og den fantasifulde Kage med Isanretninger fra Urtekræmmer og Konditor Just Michael Aagaard, den senere Godejer til Iselingen. Selv i et saa borgerligt Hjem som Jørgen Bechs serveredes jævnlig ved Middagsselskaberne sex Retter Mad „meget splendide“. Først efter Spaniernes Ophold hér i Landet 1808—09 kom Cigarerne i Brug. I Selskabslivet dyrkede man ikke Pibe- og Tobakken, der var forbeholdt Hjemmet og de mere intime Sammenkomster. Men, hvor hurtigt Cigarerne kom i Mode, ser man af *Politivennen*, der i sit Nummer 1. Juni 1811 advarer mod de „saa almindeligt i Brug komne Zigarers Farlighed“. Som Regel spiste man tidligt til Middag: ved 3—4 Tiden; de unge kom da ofte først til Aften. Mellemtiden mellem Middagen og Aftenen anvendtes blandt andet til Køre- eller Spadsere-ture. I „En københavnsk Grosserers Ungdomserindringer“ omtaler Marius

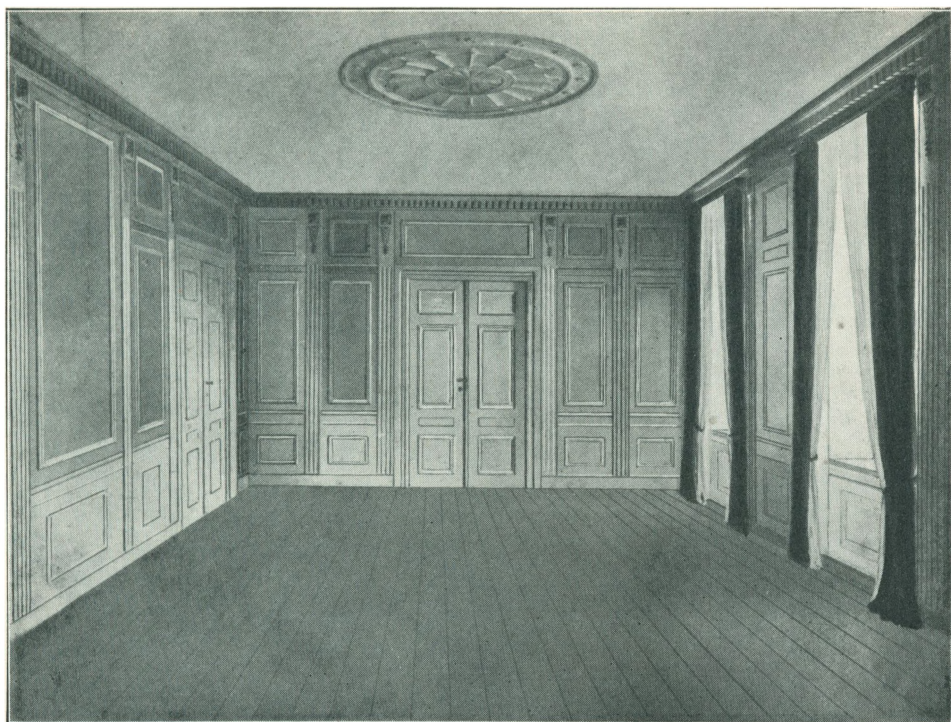

L. N. Hvidt
f. 1777 † 1856.
Komiteens Formand 1842—1856.

Christian Bech som noget ikke ualmindeligt, at hele Selskabet brød op efter Middag for i sit Puds at aflægge Besøg hos Bekendte. Om Aftenen dyrkedes Kortspillet, i hvilket ogsaa undertiden Damerne deltog, hvis ikke Selskabeligheden, som i de større Hjem, formede sig som Soiréer med dramatiske Opførelser, Dans eller Musik. I mangt et Grossererhjem hørtes tilmed udmærket Musik. Var Baggesen og Oehlenschläger kun en sjælden Gæst i Grossererens Hus, kom Weyse der desto hyppigere.

Et ungt Par fra den glimrende Handelsperiodes Tid.
Kgl. Porcelainsfabrik.

Grosserer-Societetets Forsamlingsværelse i den Sundorph'ske Ejendom, Ved Stranden 10.

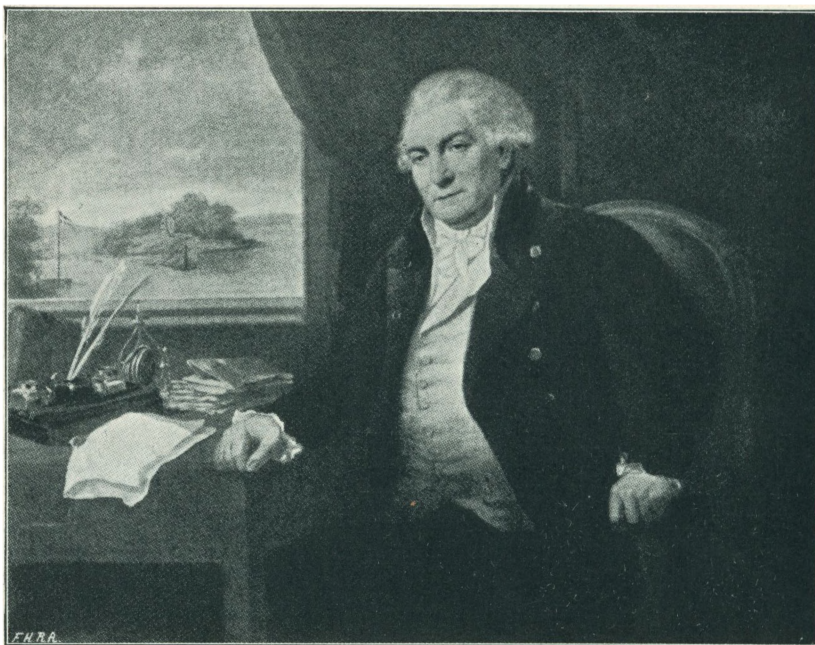
Betegnelsen „Den glimrende Handelsperiode“ har noget af Eventyrets Glans over sig og frister til Overdrivelser. Gennemgaaende var Købmændenes Levesæt næppe anderledes end, som Storkøbmanden til enhver Tid og navnlig under en Højkonjunktur indretter sig. Hvor de optraadte som Stand, var det under beskedne Former; Vidnesbyrd herom er deres Forsamlingslokaler. Som det vil erindres, ejedes Børsbygningen dengang af Kongen, og da Børsens Førstesal var optaget af Boderne, maatte Grosserer-Societetet søge sine Mødelokaler ude i Byen. Oprindelig havde Societetet til Huse hos Bankkasserer Lacoppidan (Købmagergade Nr. 35), fra 1804 at regne hos Enkefru Sundorph i dennes efter Branden opførte Ejendom Ved Stranden Nr. 10. Ovenstaaende Gengivelse viser dets derværende Forsamlingssal.

*

*

*

Kun ganske enkelte af Periodens Grosserere levede og optraadte i den virkelig store Patricierstil, og i saa Henseende falder Tanken nærmest hen paa Hjemmene paa Dronninggaard og Sophienholm.

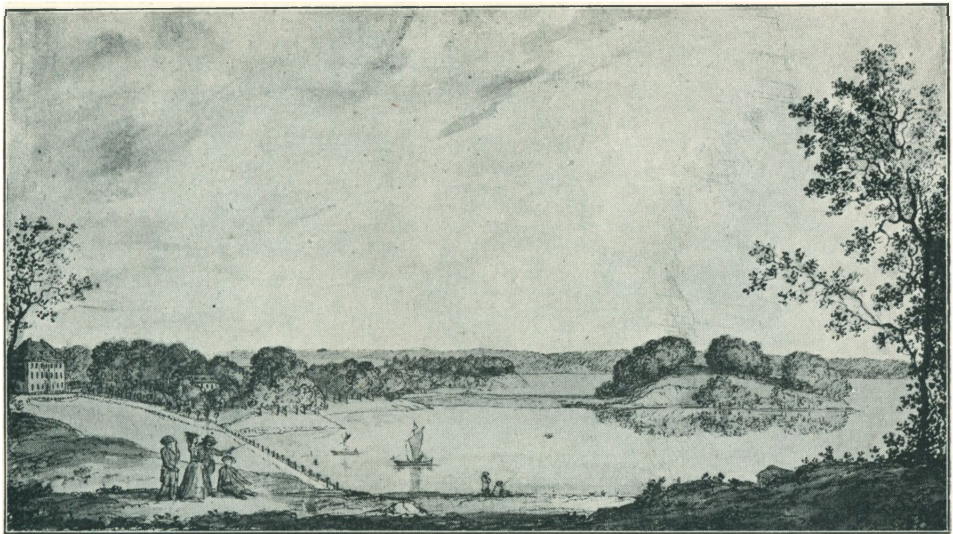
Dronninggaard.

Frederick de Coninck
f. 1740 † 1811.

D. Orme pinx.

Naar *Frederick de Coninck* saa ofte nævnes som Handelsfyrsten og hans Hjem og Levesæt som fyrsteligt, er dette dog ikke ganske rammende Betegnelser. De Coninck var Købmanden — om man vil: Købmanden i Verdensformat; hans Husførelse havde ogsaa sin egne og storladne Karakter, men det extravagante og demonstrative laa saavel ham som hans Hustru fjærnt; udadtil, ogsaa i Forhold til den jævne Mand, optraadte de begge fordomsfrit og uden Pretentioner. Det skønne Søjlemonument, som endnu findes i Dronninggaards Park, rejste de Coninck ikke til sin egen eller til Rigdommens Forherligelse, men som en Hyldest til sin Stand og Virksomhed: „Til Ære for Handelen og Søfarten, som under en viis og mild Regerings Indflydelse og Beskyttelse gav mig Evne at forskønne dette Sted og forbedre dets Agres Dyrkning“. Betegnende for hans Selvfølelse som Købmand er hans Udtalelse (1782): „Je me tiens dans ma sphère, et content d’y être j’espère que je n’aurai jamais la sottise ambition d’en vouloir sortir.“

Da Frederick de Coninck i 1763 drog hertil, skrev Chefen for Hofdepartementet i Haag Rigs greve von Larrey til Johan Hartvig Ernst Bernstorff: „Den unge Mand er af god Familie. Hans Fader har i sin Tid været knyttet til det hollandsk-indiske Kompagni, hans Moder er Datter af den afdøde Rapin de

Parti fra Dronninggaard.
Til venstre Næsseslottet, til højre Kaninholmen.

Erik Pauelsen del.

Thoyras, Forfatteren af Englands Historie. Quant au jeune homme, il a de l'application, des moeurs et de la conduite." "... Il est jeune encore, mais il s'est conduit fort bien icy." Og de Coninck gjorde ikke disse Ord til Skamme. Ret snart fik han Lejlighed til at udfolde sine rige Evner som Handelsmand, og kun faa Aar var gaaet, før han følte sig som Borger i det Land, han havde valgt til sit Virkefelt. Ved hans Side stod hans Hustru Marie de Joncourt, Datter af Arvestatholderen Wilhelm V af Oraniens Bibliothekar og tidligere Informator Gertrude Louis de Joncourt og Marié Madeleine Rachel, født d'Amberbos. „At knytte mine Efterkommere med des stærkere Baand til deres Fædreland“ angav han i sit Testamente af 1786 som eet af Motiverne til, at han oprettede Dronninggaard som Stamhus.

Begge Ægtefæller prægedes stærkt af deres Slægts Kultur og Traditioner; de havde en god Smag, og deres Hjem saavel paa Dronninggaard som i København var stilfuldt udstyret med dansk og udenlandsk Kunst. Wiedewelt, Jens Juel og Erik Pauelsen skyldte dem adskillige Bestillinger. Det forvovne, til Tider overmægtige, som karakteriserede de Coninck i hans Handelsoperationer, fik ikke sit Udtryk i hans daglige Levesæt, der formede sig i et harmonisk Samliv med Hustruen og med udpræget Tendens mod det gedigne. Frederick og Marie de Coninck var selvfølgelig ikke upaavirkede af Tiden, men deres sunde Realisme tjente dem som et godt Bolværk overfor Samtidens oversvømmende Følsomhed og Sentimentalitet. Fransk var det daglige Sprog indenfor Familie-kredsen, men, som de begge ved Opdragelse og Slægt følte sig knyttet til l'an-

Fra Livet paa Dronninggaard: Slægtens Yngste.

cien régime, tog de bestemt Afstand fra den franske Revolutionsbevægelse. De misbilligede og holdt sig selv borte fra det Afguderi, der i de københavnske Købmandskredse blev drevet med Revolutionen og de franske Kommissærer; Madame de Coninck skriver saaledes 30. Januar 1794 om Sophie Zinns Køketteri med disse: „cette jeune fille se donne furieusement en ridicule.“ Under disse Omstændigheder blev det de Coninck'ske Hjem et Samlingssted for de franske Emigranter og Cercle for en stor Del af Hovedstadens fransktalende fornemme Kredse. Ogsaa Kongefamilien besøgte af og til Dronninggaard. Til den franskreformerte Menighed stod de Conincks Familie i nær Rapport. Fra 1783—1788 var Fr. de Coninck „Ancien de l'église“; 1793 ægtede hans Datter Louise: Jean Monod, som i det følgende Aar blev Kirkens Præst.

Den udstrakte Gæstfrihed, der udøvedes af Vært og Værtinde paa Dronninggaard, forenede disse med et Familieliv af enestaaende Art, omfattende foruden Børn, Svigerbørn og Børnebørn adskillige af deres øvrige Slægt, som forlod deres Hjemland og tog Bolig i Danmark. Som de Coninck udtaler i sin Selvbiografi (dateret 21. Juli 1807): „67 Aar gammel er jeg nu Chef for en Familie, der maaske er den talrigste og den, der holder bedst sammen af alle i Kjøbenhavn, og jeg er Gjenstand for en Hengivenhed, som jeg søger at gøre mig fortjent til.“ Rørende er det Billede fra 1810, som Christian Reventlows

Fra Livet paa Dronninggaard: Slægtens Ældste, Frederick og Marie de Coninck.

Hustru giver af Familien paa Dronninggaard paa en Tid, da de Coninck og hans Hustru var mærkede af Alder og Svaghed: „De ere omgivne af Børn og Børnebørn, der ile til paa mindste Vink og gøre alt for at lette deres Stilling.“

„Nous ne sommes pas loin du terme de notre carrière,“ skriver Frederick de Coninck den 15. Maj 1808 til Reverdil, „et c'est encore une grâce de la Providence de nous y préparer“:

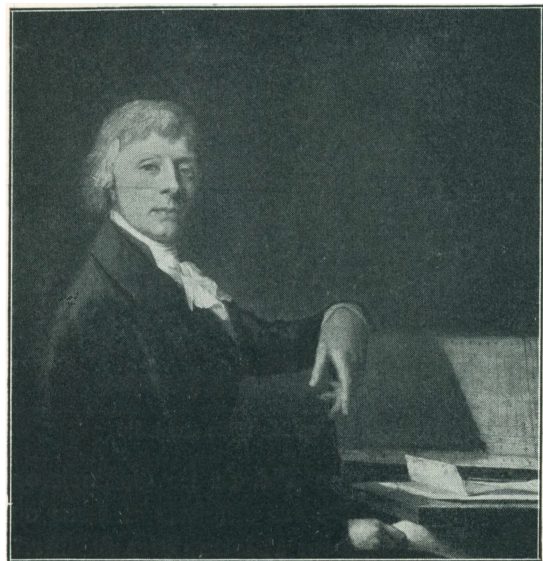
„Chaque jour est un bien que de Dieu je reçois.
 Je jouis aujourd'hui de celui qu'il me donne.
 Il n'appartient pas plus au jeune homme qu' à moi,
 Et celui de demain n'appartient à personne“.

Det var i Natursværmeriets Tid, at de Coninck købte Dronninggaard med dens store Tilliggende, der kom til at omfatte ca. 700 Tdr. Land. Han indrettede her et moderne Landbrug og opførte paa Næsset den anselige Hovedbygning, hvorfra der var den pragtfuldeste Udsigt udover Furesøen og til de omliggende Skove. Efter engelske Forbilleder og med Barndomsvennen Oberst Henry de Drevon som den kyndige Medhælper planlagdes Parkanlægget i nøje Tilslutning til de derværende Terrainforhold og Skovpartier. Ved sin Storhed, sine pittoreske Vuer, sine sjældne Solitærer og mange Monumenter og endelig ved sine rige Afvexlinger ligefra de vildsomme Stier til de gennemførte Stem-

ningshaver med deres Attributer til Tidens Elegi blev Dronninggaards Park en af Nordsjællands store Seværdigheder; en Udflugt til den hørte til Københavnernes faste aarlige Adspredelser. Generøst lod de Coninck Parken staa aaben for Alle. Berømte var de Garden-Parties, som de Coninck afholdt, og da navnlig den aarlig tilbagevendende Fest paa Madame de Conincks Fødselsdag den 22. Juli. Alt var da opbudt for at skabe de Besøgende Glæder: Musik og Sang af festklædte Bønder vexlede med Lege, Festspil og Tableauer

og med Batailler paa Søen. Naar Fødselsdagsbarnet i sin blomstersmykkede Vogn kørte gennem Parken for at afslutte Dagen i Familiens Kred, da var hun Genstand for Mængdens hengivne og uskrømtede Hyldest.

Fra Dronninggaard til det mindre men saa kendte Sophienholm var der kun en halv Times Kørsel, men for dem, der havde gæstet begge disse Steder, var det, som om de var kommet i to ikke blot af hinanden ganske uafhængige men ogsaa grundforskellige Verdenner.

Constantin Brun
f. 1746 † 1836.

Paa Sophienholm taltes saa godt som udelukkende Tysk, og, i Modsætning til det de Coninck'ske hjertelige Familieliv, var hér et iøjnefaldende Kontrastforhold mellem Mand og Hustru, mellem Arbejdsmanden, den kølige og jordbundne *Constantin Brun* og Digterinden, hans skønhedsdyrkende stemningsrige Frue. „Om man gennemstrefede den hele vide Jord, vilde man ikke finde to mere uensartede Væsener,“ skriver hun selv til Ernst Schimmelmann.

Født i Mecklenborg 1746 og udgaaet fra et ubemidlet Hjem — Faderen var Læge — havde Constantin Brun maattet kæmpe sig selv frem. Efterat have tilbragt nogle Aar i det velrenommerede Pauli'ske Handelshus i Lübeck etablerede han sig i St. Petersburg, hvor han lagde Grunden til sin Formue og vandt saa megen Anseelse, at han i 1777 blev udnævnt til dansk Konsul. Under et Ophold i København Vinteren 1781—82 traf han den 17aarige, allerede da saa feterede Frederikke Münter, der gjorde et stærkt Indtryk paa ham. Og da han i Foraaret 1783 af den danske Regering modtog Tilbud om at overtage

Stillingen som Medadministrator af det Kongelige vestindiske Handelsselskab, androg han Faderen Præsten Balthasar Münter om hendes Haand.

Selv var hun i største Tvivl. Broderen, den senere Biskop Frederik Münter, fraraadede hende Partiet, „har han ikke rigtig forstaaet den første Kurv, Du gav ham, saa flet ham en anden saa godt, at han kan tage og føle paa den“. Faderen saa noget anderledes paa Situationen. I sin udførlige i Brevform stiledede Betænkning om dette hendes Hjærteanliggende gennemgaar han alle de Momenter, der talte for Antagelsen af Bruns Ægteskabstilbud, derunder navnlig hans gode sociale Stilling og Formuesomstændigheder. Han fremhæver hans Kundskaber og hans Optræden: „Uden at være en zirlig Sprædebasse, uden Affektation og Vindbeutleri véd han overalt at gøre sig gældende.“ Balthasar Münter erkendte vel den ikke ringe Aldersforskel, og at Brun ikke havde hendes Livlighed og ungdommelige Lidenskabs Impetuositet, men „dette var kun godt og vel“. „Den ved Aar og Erfaring dæmpede Ild vil gavnlig paavirke Din Fyrighed, som lig en opluende Flamme griber og fortærer Alt.“ Og han konkluderer med: „Just en saadan Mand ønsker jeg Dig.“

Frederikke Brun
f. 1765 † 1835.

Han ønsker dog kun at raade hende. „Du har hos Dine Forældre den fuldeste Frihed.“ Frederikke Münter fulgte det faderlige Raad, og derefter stiftedes det mærkelige Ægteskab — det varede 52 Aar — det Brun'ske Hus, som for steds har indskrevet sig i det danske Aandslivs Historie.

Mandens betydelige Aarsindtægter tillod Frederikke Brun at føre det store Hus, hvortil hun havde saa rige Betingelser. I hendes Hjem samledes de mange, forskellige i Alder og Stand, i Vilkaar, i Anlæg og Stræben. „Digtere og Musasønner af enhver Art, Sykofanter og Diplomater, kurz eine Menge müsziger Leute“ — siger Rist — tog paa Sophienholm og i Palaisen i Bredgade Del i den udstrakte Selskabelighed, som den aandrige og elskværdige, men ogsaa nervøse og excentriske Frue samlede om sig, naar ikke hendes urolige Sjæl og svagelige Helbred førte hende ud paa de lange Rejser. Aarevis levede hun da i Udlandet, i Italien, Schweiz og Tyskland i Omgang med saa mange af Datidens berømte Mænd og Kvinder.

Dommen over Constantin Brun er som Regel ensidig og ublid. Han kaldes Filisteren, den Pengekære, og naar han, trods sine forøvrigt godmodige Beklæggelser over Hustruens Livsførelse og „politiske Galskaber“, dog opretholdt det store Hjem, tillægges det udelukkende hans Egoisme og Forfængelighed — hans kølige Vurdering af, at det berømmelige Hus, som hun havde skabt, og som var kendt langt udover Danmarks Grænser, forlenede hans Navn med en særlig Glans, samtidig med at det fæstnede hans Forbindelse med Landets indflydelsesrigeste Kredse.

Ikke uden Deltagelse vil man dog følge hans Livsskæbne.

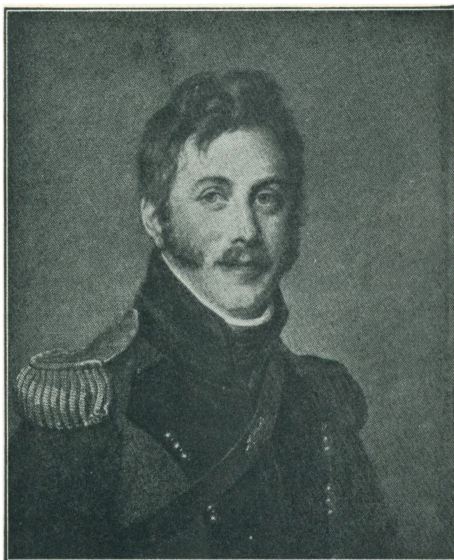
Aar for Aar øgede den arbejdsomme, kløge Storkøbmand sin Formue; ogsaa i Nedgangstiderne, da saa godt som alle de store Handelshuse maatte standse, fulgte Heldet ham. Ved hans Død 1836 — han blev halvfemsindstyve Aar — opgjordes hans Bo til 1,012 504 Rbdr. Aar for Aar steg han i social Anseelse som ingen anden af Datidens danske Købmænd. Ligesom Kongefamilien kom som Gæster i hans Hus, viste Frederik VI ham sin personlige Velvilje og Tillid. Gang paa Gang benyttede Regeringen og da navnlig Schimmelmans sig af hans Mellekomst i kommercielle Affairer ikke blot til at udføre Forretninger for Staten men ogsaa som Raadgiver. „Ja! lieber Freund“ skal han have sagt til en af sine Bekendte, „damit angefangen Laden und Strasse zu fegen und Nachttöpfe auszuwerfen und als Geheimerath und Groszkreuz geendigt, das ist doch nicht übel.“

Ikke desto mindre følte han sig ikke som den lykkelige Mand, snarest som en hjemløs Fugl i det rige Hus og i Hustruens Saloner. Overfor det stadig skiftende Sceneri med Fester, Dans og Skuespil og det uophørlige Rykind af nye Gæster rystede Constantin Brun paa Hovedet: „Hier ist ja nimmer Ruhe.“ Efter Dagens Arbejde foretrak han at indtage sin Kaffe i Klubben Harmonien og dér spille et Parti Kort med Makkere, han selv kunde vælge. Tonen i den hjemlige Omgangskreds — med dens Überschwänglichkeit, dens Personforgudelse og Sentimentalitet — var ham ganske fremmed og stod for ham som Indbegrebet af Unatur og Affektation; Luften var ham lummer, mættet som den var af forcerede Venskaber og platoniske Sværmerier. Karakteristisk for ham i saa Henseende er hans Udtalelse til Datteren, den forgudede Ida: „Er Følelserne kun Tidsfordriv, saa er de løgnagtige Følelser, der hverken bør skattes eller roses men snarest er at foragte.“

Han oplevede og følte med Bitterhed, hvorledes Hustruen, som han havde beundret og tilbedt, gled fra ham over i et Liv, som laa hans Virke og hele Natur saa uendelig fjernt, indtil det tragiske kulminerede med hendes aarelange Borteværen fra ham og Hjemmet og hendes aabne Tilkendegivelse, at ikke han men en Anden havde hendes hele og udelte Kærlighed. „Hans Hjerte forstenedes,“ sagde hun. Ganske naturligt mærkede de huslige Sorger ham; de

stivnede hans Sind og gjorde ham til den indesluttede og overfor saa mangt og meget udeltagende Mand. Han var dog „den, som holder alt sammen“. „Hvor skal jeg en Gang kunne forvinde Tabet af ham,“ skriver Datteren Charlotte Pauli. Og overfor Hustruen viste han ved Siden af sin Kritik og sine Vranterier en Resignation og retlinet Trofasthed, som tjener ham til Ære. Ogsaa hun vidste at respektere dette; efter Mynsters Vidnesbyrd gjaldt hendes sidste Ord ham, som hun ikke havde forstaaet at give Lykkens Gave.

Som en Modsætning til disse, uadtil saa glansfulde Hjem kan man fremhæve — men ogsaa som noget for sig indenfor Grosserernes Kreds — det Buntzen'ske Hjem ude paa Kristianshavn i Overgaden oven Vandet. Vi træffer her først Seniorchefen for Firmæet: den gamle Andreas Buntzen og hans Hustru Marie Margrethe, Datter af kongelig Hof-Køkkenskriver Andreas Ache, som de velhavende Borgerfolk af den gamle Skole, — dernæst den yngre Generation, der bringer Liv til Huse med en Omgangskreds af saa mange af Datidens skønliterære og

Andreas Buntzen
f. 1781 † 1830.

theaterinteresserede Mænd og Kvinder: Datteren Bolette, der i sit Ægteskab med Artilleriofficeren Fred. Chr. J. de Saint Aubain bliver Moder til Carl Bernhard, og Sønnen *Andreas Buntzen*, der, efterat være bleven Faderens Kompagnon, gifter sig med Musikeren og Sangeren Du Puy's Datter Camilla Cécile Victoire. Et Hjem, som ogsaa husede Andreas Buntzens Kusine Fru Gyllembourg, mens hendes Søn Johan Ludvig Heiberg var i Paris hos Faderen Andreas Peter Heiberg. Ogsaa paa anden Vis viste den af alle saa afholdte Andreas Buntzen sig som den raske Mand: Sammen med Du Puy deltog han 1807 som Løjtnant i Livjægerkorpset i Udfaldet i Classens Have og modtog som særlig Anerkendelse for Tapperhed en Æressabel.

*

*

*

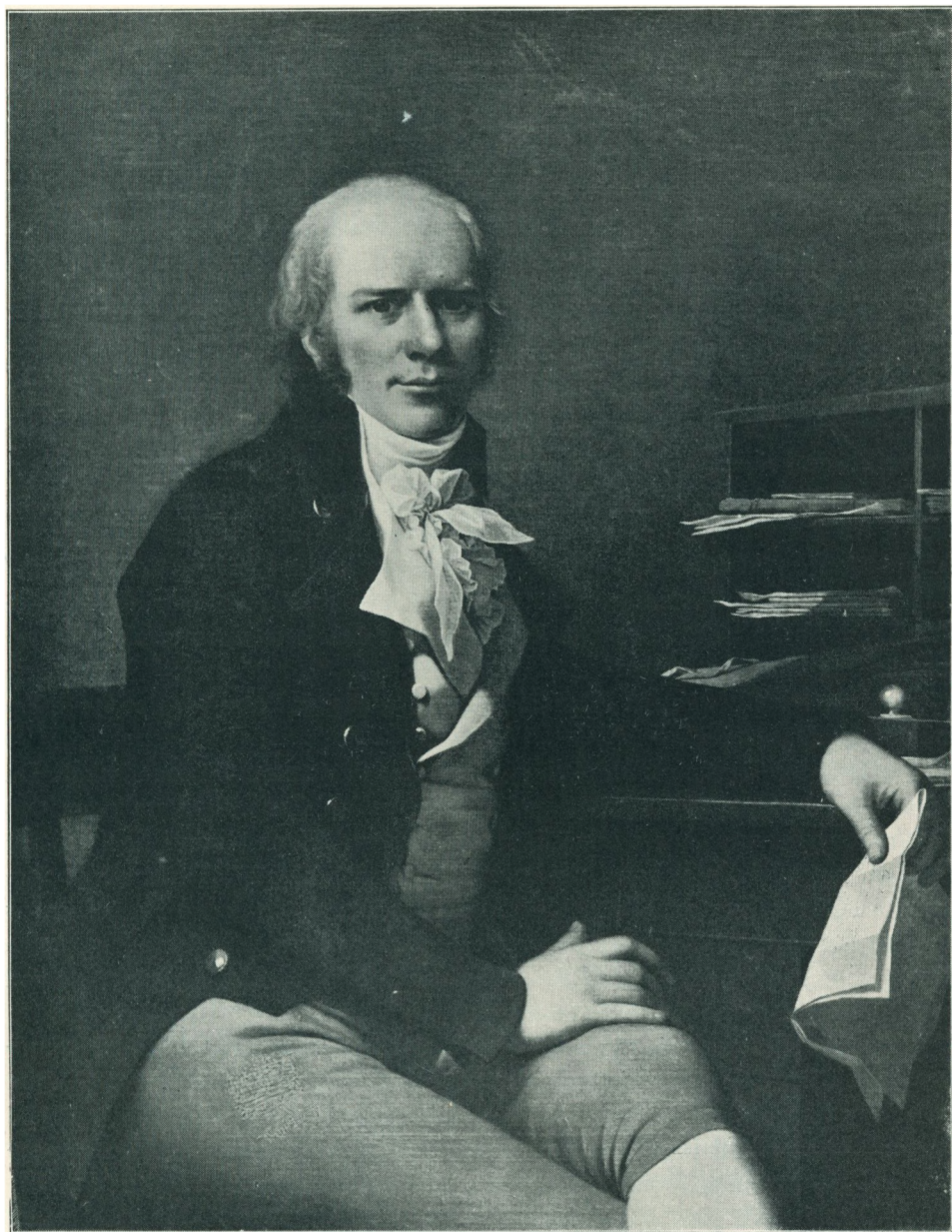
I sine „Souvenirs“ omtaler Advokat P. N. Berryer *Christian Wilhelm Duntzfelt* som Købmand og Personlighed: „Monsieur Duntzfelt était un commerçant de première ligne; il faisait très en grand le commerce de l'Inde dans les deux possessions danoises de Fredericksnagor et de Tranquebar; il joignait à la modestie des hommes du nord, toute la franchise d'un homme de bien.“ Den samme sympathiske Fremhæven af Duntzfelts paa een Gang beskedne og frimodige Optræden træffer man hos den iøvrigt saa kritiske Amtmand August Hennings, der skriver til sin Hustru: „Duntzfelt ist ein sehr wackrer Mann.“

Da Duntzfelt i 1790 forlod Frederiksnagor, efterlod han sig dér et godt og anset Navn. „I Ostindien var han næsten tilbedt af Inderne. Da han rejste bort, begræd de Tabet af deres bedste Ven, Velgører og Beskytter.“

Naar Duntzfelt efter sin Ankomst her til Landet saa hurtig kom i første Række blandt de københavnske Storkøbmænd, maa man ikke bortse fra den store Betydning, det havde for hans Position, at han knyttedes til det de Coninck'ske Hus, selvom Frederick de Conincks og Duntzfelts Samarbejde i den Østersøiske-Guineiske Affaire ikke førte til, at Duntzfelt traadte ind i Svigerfaderens Firma. Begge de to saa selvstændige Personligheder maa have følt, at de stod sig bedst ved at virke hver for sig, hvad ikke udelukkede, at de med det gode og tillidsfulde Forhold, som vedblev at bestaa imellem dem, atter og atter gjorde à meta Forretninger med hinanden.

Duntzfelt var først og fremmest den indsigtfulde Købmand: ingen dansk Købmand havde som han Kendskab til den ostindiske Handel og Fragtfart. Han forstod Begrænsningens Kunst: I de store Aar i Halvfemserne beskæftigede han sig saa godt som udelukkende med denne Virksomhed. I sine Dispositioner udviste han ved Siden af Koldblodighed en udpræget Akkuratesse; hans Expeditioner var altid planlagte paa det omhyggeligste. Han nød ogsaa den største Anseelse som Købmand.

Blandt dem, der havde særlige Forudsætninger for at bedømme Duntzfelt som Forretningsmand og Personlighed, var den alméninteresserede M. L. Nathanson, kendt ikke blot som den erfarne Købmand og Bankier — Medindehaver af Firmaet Meyer og Trier — men ogsaa som nationaløkonomisk For-

Frederiksborg.

Christian Wilhelm Duntzfelt.

Jens Juel pinx.

fatter. Ved Siden af hans filantropiske Virksomhed var, i hans Velmagtsdage, hans Hjem et gæstfrit Tilholdssted for Kunstens og Literaturens Udøvere. Fra 1838 var han Redaktør af Berlingske Tidende. Han omtaler Duntzfelt som „den udmærkede Købmand“, og i sit Mindeskrift fra 1816 om David Amsel Meyer skriver han: „Blandt de Handelende skattede Meyer især højt hint *Meteor* paa vor Handelshimmel, den indsigtfulde, fra Forstand og Hjærte lige agtværdige Agent Duntzfelt, en Mand, der sikkert anselig bidrog til Danmarks blomstrende Handel. Meyer bar hos sig til sine Dages Ende en Gulddaase, han af denne Sjøldne havde faaet til en Amindelse.“

Justitiarius Bärens omtaler Duntzfelt som: „Ved sindrig Spekulation, rigtig Kalkule, ved mangehaande Kundskaber og vedholdende Arbejdsomhed en af de allerypperste af Hovedstadens Købmænd i dette Ords egentligste og ædleste Forstand.“ Duntzfelts mangeaarige Medarbejder Jens Jensen Berg nævner sin Principal som „den kyndige spekulative Købmand“. Carsten Anker fremhæver „hans bekendte Orden og Nidkærhed“.

Duntzfelt beherskede de fremmede Sprog, men hans eget Sprog var og havde fra Barndommen af været Dansk. Hans Stil var kort og klar, fri for Affektation og Selvgladhed. „Jeg spørger aldrig, naar det gælder om Affairer,“ skriver han den 2. September 1798 til J. L. Zinn; imidlertid viser netop dette Brev, som findes i det kongelige Bibliothek, at den lette skæmtefulde Skrivemaade ikke var ham fremmed.

Han skrev sit Efternavn „Duntzfelt“, en fordansket Form for det tyske Familienavn „Düntzfeld“.

Fra 1802 var Duntzfelt Medlem af Grosserer-Societetets Formandsskab. Da Johan Ludvig Zinn var afgaaet ved Døden, valgte Generalforsamlingen den 22. Februar nævnte Aar i hans Sted til Formand Hans Rudolf Saabye, der sammen med Erich Erichsen havde fungeret som „Ældste“. Til at afløse Saabye som Ældste var opstillet 2 Kandidater: Duntzfelt og Jeppe Prætorius, og da de i 2 Omgange erholdt lige mange Stemmer, vedtog Societetet at vælge dem begge, saa at der nu foruden Formanden blev 3 Ældste. Duntzfelt sad herefter i Societetets Formandskab indtil sin Død.

Ifølge sit Ægteskab og med den sociale Position, han straks kom til at indtage, var Duntzfelt selvskreven indenfor det københavnske Society. 13. Juni 1792 blev han saaledes optaget i Det kongelige danske Skydeselskab, 1794 i Frimurerlogen Zorobabel til Nordstjernen. Han var Medlem saavel af Den engelske Klub, hvor han var Kasserer, som af Koalitionsklubben, og en Tid lang een af Direktørerne for „Harmonien“. Sammen med Deputeret i Finanskollegiet Kirstein og de 2 Justitiarier Bärens og Bagger interesserede han sig stærkt for Selskabet til Musikens Udbredelse, der holdt sine Koncerter i „Harmonien“s Lokaler. Han og hans Hustru ses at have deltaget i de kongelige Bal-Paréer.

men forøvrigt var Duntzfelt ikke blandt dem, der spillede en fremtrædende Rolle i det mondæne Selskabsliv. Dels levede hans Forretning ham ikke Tid dertil, dels var det hans Natur imod at agere; hertil kom hans med Aarene svækkede Helbred. Duntzfelt var forøvrigt meget musikalsk, han spillede Violin og var en øvet Kvartetspiller. Han gik gerne i Teatret; hvorvidt han havde literære Interesser har man ikke Vidnesbyrd om udover det, at han gentagne Gange i nye Skrifter nævnes som Prænumerant. I Slægtens Besiddelse findes to store Bogskabe, der har tilhørt Duntzfelt.

Med en betydelig Alménsans forbandt han en stor Offerberedvillighed. Bärems nævner ham saaledes som „Den, der fremfor Alle udmærkede sig, naar det gjaldt om at gøre Vel. De beløb sig til flere Tusinde, hvilke han aarlig i større eller mindre Summer, anmodet og uanmodet, med ædel Vilje henlagde paa Velgørenheds Alter.“ Med Taalmød og Overbærenhed bar han de Skuffelser, som hans Godgørenhed medførte. „Kun i de hans Livs sidste Dage, da et svagt Legeme af og til gjorde ham Overhænget ubehageligt, hørte man ham en enkelt Gang klage derover.“ Han interesserede sig navnlig for Skole- og Fattigvæsenet, men ogsaa de bildende og musikudøvende Kunstnere nød godt af hans Rundhaandethed.

Ligesom Duntzfelt i sin Ungdom viste sig som en god Søn ved at hjælpe saavel sin Moder som sin Fader, da de levede i smaa Kaar, den ene i Trankebar, den anden i Tyskland, viste han senere stor Interesse for sine yngre Halvsøskende — Faderen Johann Friedrich von Düntzfelds legitimerede Børn. Han lod sin Halvbroder, den tidligere nævnte Henrick Duntzfelt meget tidligt komme til København og uddanne til Styrmand, han understøttede gavmildt sine to Halvsøstre, af hvilke Catharina Düntzfeld i 1791 blev gift med Urmager og Hofjægermedhjælper i Neuwied senere i Wesel Antoine Robert, mens Elisabeth Düntzfeld i 1801 blev viet til Hofapotheker i Anholt Cornelius Friedrich Wilhelm van den Bruck og efter dennes Død i 1809 til Apotheker i Wesel Wilhelm Anton Neuss. Han stod ogsaa Fadder til flere af Søsterbørnene.

Duntzfelts Husførelse var forholdsvis beskeden, hvad fremgaar af de Beboelser, han har haft. Amaliegade Nr. 24 (Matr. Nr. 71 f) vil mindes af ældre Københavnerne som en hyggelig og ret anselig Ejendom; den blev først ned-

Chr. Wilhelm Duntzfelts Skydeskive.

revet 1892 og har lige op til den Tid baaret Navnet „Den Duntzfeltske Gaard“. Den var bygget i 1786 af Tømrermester Kirkeby og Murermester M. H. Petersmann til det Østersøiske-Guineiske Kompagni og solgtes af dette til Duntzfelt, der ikke ses at have foretaget væsentlige Forandringer med Hensyn til samme. Den havde en stor Grund paa ca. 3500 Kv. Alen, var bebygget med Forhus, Sidebygning og Baghus, bag dette laa Stalde og Vognremiser samt en mindre Have med et To-Etages Lysthus, hvorfra der var Udsigt udover Havnen.

Forhuset, der var opført i Kælder, Stue, 1ste og 2den Sal, havde mod Amaliegade en 26 Alen lang Façade med Port og Midtrisalit, der i Taget afsluttedes med en Frontespice; i Stuen var 5 Fag, i de 2 andre Etager 7 Fag til Gaarden. Saavidt det kan ses, havde Duntzfelt sine Kontorer i Stuen, 1ste Sal var forbeholdt Opholdsrummene, 2den Sal Soveværelserne. Første Salen indeholdt 2 Dagligstuer til Gaden — med henholdsvis 4 og 3 Fag — og Spisestue til Gaarden med 3 Fag. Paa den anden Side Opgangen var et Kammer, der formentlig anvendtes til Skabsværelse, bag Spisestuen og umiddelbart op til denne laa Køkkenet. Værelserne var ikke pompøst udstyret; efter Beskrivelserne havde de Fodpaneler af Træ og malede Lærredstapeter indrammede af Guld-lister. Der fandtes ikke Kaminer men almindelige Kakkellovne i Datidens Stil.

I den heromhandlede Tid førte de velhavende Familier en langt større Husstand end nu. Det virker derfor ikke overvældende, naar Mandtalslisterne for 1801 angiver som hørende til det Duntzfeltske Hjem: en Informator, en ældre Guvernante, en Børnepige samt gift Portner, gift Kusk, to Tjenere, to Karle og fire Piger.

Af Chr. Wilh. Duntzfelts Indbo er bevaret en Række Portraiter af ham og hans Hustru, saaledes 3 Portraiter af ham malet af Jens Juel og Miniaturer malet af Aldenrath og C. Horneman. Hans Portrait er udført af Chrétien „en physionotrace“ og af Kobberstikkeren Meno Haas — i Roulette-Manér — efter en Miniature af Horneman.

Til Duntzfelts Karet knytter sig en lille Anekdote. Da Admiral Nelson Langfredag den 3. April 1801 steg i Land paa Toldboden for at deltage i en Konference med Kronprinsen paa Amalienborg, var Duntzfelts Vogn — vel fordi den var en af Byens eleganteste — sendt ned for at afhente ham. Admiralen afslog imidlertid at stige op, og den lille enøjede og enarmede Herre, Sejrherreren fra Abukir, begav sig herefter, behængt med sine Ordensdekorationer, til Fods til Slottet iagttaget med Nysgerrighed af utallige Tilskuere. Rygtet mente at vide, at han var fornærmet over, at man ikke havde sørget for en kongelig Karet til ham.

I Ejendommen i Amaliegade førte Duntzfelt et gæstfrit Hus, hvor hans ungdommelige Hustru var den øvede Værtinde. Meget Tid ofrede han selv næppe paa Hjemmet — stadig optaget, som han var af sine Forretninger. I

Løbet af Ægteskabets første Decennium fødtes syv Børn: William Frederik f. 1792, Frederik (Fritz) f. 1793, Johan (John) Christian f. 1795, Marie-Anne f. 1796, Cecilie Olivia f. 1798, Mathilde Poulina f. 1800 og Emma Abigael f. 1801. Som Lærer for sine Børn antog Duntzfelt Student Peter Rosenstand Bisted, der erhvervede sig hans fulde Fortrolighed og Venskab og forblev nøje knyttet til Familien. Betegnende for det patriarkalske Forhold, der dengang herskede mellem Familierne og de til dem knyttede Personer, er det, at da Bisted døde i 1832, blev han begravet i det Duntzfeltske Gravsted paa Assistens Kirkegaard.

Den Duntzfeltske Omgang koncentrerede sig særlig om Hustruens Familie og Mandens Forretningsvenner. Af Fortegnelsen over Børnenes Faddere ser vi det gode Forhold, der stadig bestod mellem Duntzfelt og hele den de Coninckske Familie og dennes Kreds, Familierne de Coninck, Eschauzier, Puerari, le Chevalier, Monod, Clements og Brandorph. Vi træffer blandt Fadderne de Conincks Omgangsvener: Niels Lunde Reiersen, Kammerherre Fr. Ch. Duval de la Pottrie, Justitsraad H. Schlegel, Konsul Michael Classen og Etatsraad Fr. Wium. Af Fadderne blandt de københavnske Grosserere fremhæves: v. d. Pahlen, Hans Rud. Saabye, J. Prehn, Chr. Daniel Otte og H. J. Meyer; af Duntzfelts Bekendte fra Ost- og Vestindien og fra Farten paa Indierne: Faktoren, senere østrigsk Generalkonsul J. Chr. Pingel, Kaptajnerne og Købmændene Jens Jensen Berg, William Dunlop, John Christmas og William Stewart, Plantageejeren William Armstrong og Chefen fra Frederiksnagor Oberst Bie. At Duntzfelts senere Uven Direktør Fix ogsaa har hørt til Familiens Nærmeste, ser man deraf, at han var Fadder ved Sønnen Johns Daab den 30. August 1795.

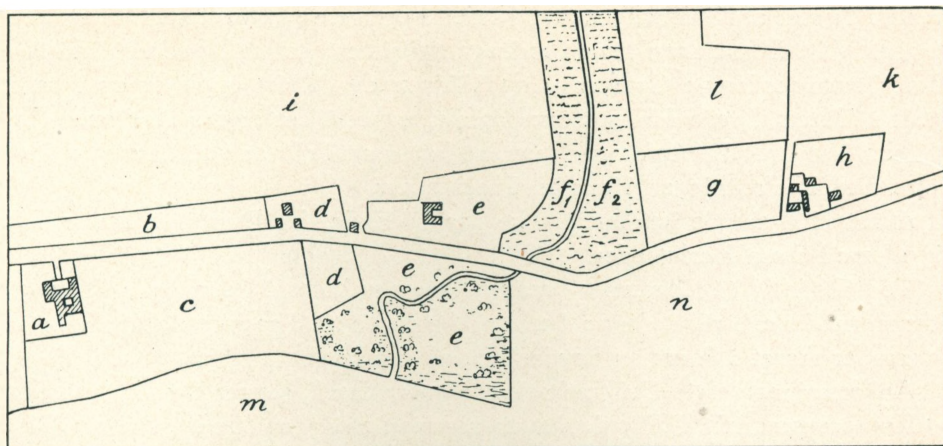
Blandt de Mænd, til hvem Duntzfelt særlig følte sig knyttet, og som han nævner som „Ven“, kan anføres Svigerfaderen Frederick de Coninck, hans to Svogre Fritz og Jean de Coninck, J. Chr. Pingel og Kunstammerforvalter Johan Conrad Spengler.

Med den intime Rapport, der var mellem Medlemmerne af Familien de Coninck, stod ogsaa det Duntzfeltske Hus aabent for Frederick og Marie de Conincks tilrejsende udenlandske Gæster. I sin Dagbog beretter saaledes Madame de Coninck om det Besøg, som Hertugen af Orléans, den senere Kong Louis Philippe af Frankrig paa Gennemrejse fra Sverrig i Dagene 10.—14. December 1795 aflagde i København, som han allerede havde besøgt samme Foraar, da han kommende fra Hamborg var paa Vej til Norge.

Han og hans Rejsefælle Grev Montjoye — en af General Dumouriez' Adjudanter — optraadte inkognito som Videnskabsmændene Müller og Froberg og søgte, under deres Ophold hér, kun Samkvem med den de Coninckske Kreds. Den 10. havde de Conincks, i deres Vinterbolig i Bredgade, Middagsselskab og

Souper, 20 Personer til Middagen, 30—40 til Souperen, og da Hertugen strax ved sin Ankomst havde meldt sig hos de Coninck, var han og hans Ledsager med saavel til Middagen som til Aftenselskabet, hvor han efter sine Udtalelser til Monod „befandt sig ganske som i Paris“. „Han er meget elskværdig, men jeg føler Smerte ved at tænke paa, at han er Søn af Philippe Egalité, som altid har været et Uhyre (un monstre).“ Efter den 11. om Formiddagen at have haft Audiens hos A. P. Bernstorff spiste han om Aftenen hos Monods, hvor Husets Frue, Louise, f. de Coninck ikke fandt Anledning til at fravige Hjemmets traditionelle Fredagsret: den danske Pandekage. Lørdagen var der stort Besøg (cour plénière) hos de Conincks: de celebre Fremmedes Nærværelse var allerede rygtedes, og alle var nysgjerrige efter at se dem. „Hvorledes skal jeg faa Tid til at føre Dagbog, naar man kun ser Hertuger og Grever,“ skriver Madame de Coninck spøgefuldt. Om Søndagen deltog Louis-Philippe i Middagen hos Duntzfelt; den næste Dag afrejste han og hans Ledsager, meget tilfredse med den Modtagelse, de havde fundet i København.

Længe havde Duntzfelt afholdt sig fra at købe Landsted. Og da han endelig, vel af Hensyn til Hustru og Børn, skulde indrette sig et Sommerhjem, søgte han dette saa nær ved Byen som muligt og paa selve Stadens Grund. Den 22. Februar 1800 købte han det Præsten ved St. Petri Menighed Johan Gottlob Marezoll tilhørende Landsted *Ankersminde* ved Strandvejen, paa den vestlige Side af samme, Nord for Vangehuset og Syd for Rosbæksrenden og de fra denne opstemmede „3 Fiskedamme“, ogsaa kaldet Blegdammene. Ejendommen, der tidligere havde tilhørt den københavnske Raadmand Hans Holst de Place og efter denne Konferensraad Vilhelm Bornemann, laa mellem de nuværende Veje Rosbæksvej og Vangehusvej, altsaa dér, hvor vi nu finder St. Joseph Søstrenes Noviciat. Dengang var man hér som ude paa Landet. Paa den østlige Side af Strandvejen, paa hele Strækningen fra Svanemøllen og op til Rosbæksrenden d. v. s. op til Gammel Vartovs Enghave, laa den ubebyggede Strandmark — Kildendals Jorder. Paa den vestlige Side fandtes den store Vognmandsmark, der kun var skilt fra Strandvejen ved det smalle Bælte, hvor Gaarden Kildevæld havde sine Jorder; nord for disse laa de to Landsteder: Grosserer Fr. Tuteins Joachimsdal og Ankersminde med deres Haver, hvert paa sin Side af det gamle Vangehus, nuværende Strandvejen Nr. 85. Ankersminde var efter Datidens Forhold en meget beskedent Ejendom; Købesummen for denne udgjorde ogsaa kun 4000 Rdl. Arealet androg ca. 4 Tdr. Land, af hvilke den væsentligste Del var udlagt til Have; i Skøderne nævnes dens Alleer og Frugttræer. Den grundmurede Een-Etages Bygning var trefløjet, Hovedbygningen 22 Alen lang, 15 Alen dyb, de to andre Fløje henholdsvis 20 × 10 og 33 × 10. I den ene af sidstnævnte Fløje var Stald til 6 Heste og Vognremise.

Ankersminde og Omgivelser.

a) Svanemøllen.	g) Lille Tuborgs Jorder.
b) Kildevalds Jorder.	h) Store Tuborg.
c) Kildendals Jorder.	i) Vognmandsvangen.
d) Joachimsdal.	k) Ryvangen.
e) Ankersminde.	m) Sundet.
f) De 3 Fiskedamme med Rosbæksrenden.	n) Vartovs Strandjorder.

Det ses ikke, at Duntzfelt har ombygget Ejendommen eller føjet væsentlige Tilbygninger til denne. Derimod fik han ret snart Interesse for at skabe sig et større Parkanlæg, og hertil var de omliggende Jorder med deres kupe-rede Terrain og Vandrigdom som skabt allerede fra Naturens Haand. Han købte saaledes i April 1804 for 1157 Rdl. Naboejendommen i Nord „De tre Fiskedamme“ med dens ca. 11 Tdr. Land store Areal, der laa paa begge Sider af Rosbæksrenden, en Ejendom, som Københavns Kommune i 1803 havde solgt til Fabriks-Entreprenør Alexander Watt. De gamle Fiskedamme var da saa godt som hentørrede, og Terrainet laa hen som Mose og Eng.

Efterat Fr. Tutein var fraflyttet Joachimsdal for at tage ind paa sin Ejendom Rolighedsdal — det tidligere Schwermannsdal — paa Østerbro, havde Duntzfelt i December 1803 afkøbt Tutein de denne tilhørende Strandgrunde, der laa udfør Ankersminde og Joachimsdal: „8 Skillings Jorden“, som den kaldtes, fordi der fra gammel Tid af kun skulde svares 8 Skilling i Jordskyld, og de 2 til denne knyttede Fæstejorder, hvortil Ejendomsretten tilkom Magistraten, men som denne nu tilskødede Duntzfelt. Arealet af disse 3 Grunde var om-trent 8 Tdr. Land. Af Fæstejordene skal særlig nævnes den største „Kildebak-ken“, der laa ud til Strandvejen og havde sit Navn efter den paa samme væ-rende Kilde, Vartovskilden, den gamle „Mester Hans's Kilde“, kendt fra Hol-bergs Kilderejse og fra talrige Beskrivelser af det ikke altid lige tugtige Kilde-liv, som i sin Tid herskede dér ved Midsommertide. Da Tutein i 1798 til-

traadte Fæstet af Kildebakken, var Kilden dog forlængst kastet til. Hans For­gænger Vilh. Bornemann havde indhegnet Bakken, der tidligere henlaa i for­ sømt Stand med sine Grusgrave og Vildnis, og delvist opløjet og tilsaet Jorden. Tutein havde fundet Strandarealet egnet til et større Haveanlæg, og af hans Skøde til Duntzfelt ser man, at han i alt Fald delvist havde fuldført dette med Beplantninger, Kanaler, Broer o. s. v.

Aaret 1804 skulde imidlertid ikke gaa til Ende, før Duntzfelt havde skilt sig af med disse Herligheder.

Ved Skøde af 18. December overdrog han sin Associé François le Chevalier Strandgrundene, hvilke denne herefter henlagde til Joachimsdal, som han i December Aaret i Forvejen havde købt af Tutein.

Ankersminde solgte Duntzfelt til Professor theol., senere Overbibliothekar og Konferensraad D. G. Moldenhawer sammen med den søndre Del af „De 3 Fiskedamme“. Ejendommens samlede Areal kom herefter til at udgøre ca. 9¹/₂ Td. Land. Paa denne anselige Grund med dens smukke Haveanlæg, — den fik nu Navnet Vilhelmsdal — byggede Moldenhawer med C. F. Hansen som Arkitekt den store Villa, som nu er nedrevet, men som vi, med dens til­ bagetrukne Tre-Etages Midterparti og dens halvrunde af Søjler baarne altan­ bærende Fremspring, mindes som et af C. F. Hansens karakteristiske Byg­ ningsværker.

Den nordlige Del af „De 3 Fiskedamme“, af Areal 82 265 Kvadratalen, over­ drog Duntzfelt til Kancellipræsidenten Fred. Julius Kaas, der forenede Stykket med Ejendommen „Lille Tuborg“, som Kaas Aaret i Forvejen havde erhver­ vet sig, og som han fra Traktørsted indrettede til en herskabelig Beboelse. Dens grundmurede Hovedbygning var i to Etager og teglhængt ligesom de til denne sig sluttende to Bindingsværks Udbygninger. „Ved Lille Tuborg er der nylig anlagt i en dyb Dal (de fordums 3 Fiskedamme) en skøn Hauge paa et forhen næsten øde Sted,“ skriver „Skilderiet“ i 1805.

Naar Duntzfelt opgav sin Strandvejs-Besiddelse, var Aarsagen hertil den, at der var tilbudt ham en Ønske-Ejendom — Lyststedet Conradshøj i Ordrup — som efter Ejeren Grosserer Peter Erichsens Død 1804 skulde sælges.

Peter Erichsen var Associé i det af hans Broder Erich Erichsen som Chef ledede Handelsfirma C. S. Blacks Enke & Co. Dels ved sin Virksomhed, dels ved sit Ægteskab med Nancy Applebye var han bleven en formuende Mand, der uden i nogen Henseende at optræde udfordrende førte et stort og gæst­ frit Hus. Vel kunde Conradshøj ikke i sit Ydre maale sig med Erich Erichsens Landejendom: Hellerupgaard — men enestaaende var den ved sin Beliggenhed og sit Parkanlæg.

I 1798 havde Peter Erichsen af Selvejerbonden Lars Olsens Enke købt den sydlige Del, ca. 39 Tdr. Land, af dennes Ejendom Skovgaard, den Del, der laa

Gl. dansk Bygningskultur.

Ordrupshøj 1809.

V. H. Høyer del.

syd for Ræverenden. Han arronderede sin nye Besiddelse ved Mageskifte og Køb af flere Jorder, Øst, Syd og Vest for denne, derunder ved Køb af $88\frac{1}{2}$ Tdr. Land af Hovmarksgaardens Jorder, som han betalte med 100 Rdl. pr. boniteret Tdr. Land = 7715 Rdl. + en aarlig Bygafgift af 225 Tdr. Ejendommens Areal udgjorde herefter ca. 140 Tdr. Land, hvoraf han dog fraskilte ca. 17 Tdr. Land, saaat den samlede Ejendom blev paa ca. 123 Tdr. Land. Fra Højdedraget i Midten skraaned Terrainet stærkt nedad mod Øst og Vest. Fra dette havde man en storslaaet Udsigt henover Kornmarkerne og Engene til Sundet, ligefra Bellevue til Charlottenlund; ikke mindre ejendommeligt, noget ganske for sig selv, var Vuet mod Vest henover Mosen med

dens rige Vegetation og bevoksede Skrænter. Selve Højdedraget var bevokset med Højskov af Bøg; to ærværdige Kæmpehøje gav yderligere Parken sin egne Karakter. Nede i Dalen ved Mosen byggede Erichsen en anseelig Avlsgaard (Ordrupsdal); oppe paa Højden mellem de to Kæmpehøje lagde han Lyststedet: 2 parallelt med hinanden løbende Een-Etages Længer i Øst—Vest, af hvilke den ene rummede Herskabsværelserne og Køkken, den anden Sove- og Gæstekamre. Samtidig blev Parken anlagt efter Anvisning af Ramée. Om Peter Erichsen vidner en i Parkanlægget endnu bevaret Støtte af Granit med Inskriptionen: „Her samledes Venner med Peter Erichsen, nu staa de om hans Minde. Han var værd Venskab og Fædreland. Hans Sønner vorde som Han“.

Denne skønne Ejendom, som herefter fik Navnet *Ordrupshøj*, erhvervede Duntzfelt ved Skøde af 8. Januar 1805 for 32 000 Rdl. + Afgifterne. I December s. A. udvidede han Ejendommen med ca. 8 Tdr. Land for 437 Rdl. 48 Sk. + en Jordskyld af 16 Rdl. aarlig ved at afkøbe Københavns Kommune den vest for Ordrupshøj liggende Ordrup Sø — Ordrup Mose, som den alt da rettest kunde benævnes.

Da Englænderne i 1807 gik i Land paa Sjælland, undgik Ordrup under Hovedstadens Belejring og Troppernes senere Ophold i dennes Omegn ej heller sin Skæbne. Gaardene og Lyststederne fik deres Indkvartering; et Sygehus for 150 Syge indrettedes i Kroen, og et Feltbageri blev bygget paa Ordrupshøj. Her havde nemlig Englænderne forefundet et større Oplag af Mursten, som Duntzfelt havde anskaffet til Opførelse af en ny Hovedbygning, men som nu fik en anden Anvendelse. Efter Englændernes Bortrejse blev Feltbageriet solgt ved Auktion, og Duntzfelt udsatte herefter Byggeriet. Landbruget synes ikke at have interesseret ham; i Maj 1807 solgte han saaledes Hovmarksgaardsjorderne (ca. 88 Tdr. Land) til Professor Chr. Olufsen, der ogsaa overtog Forpagtningen af Gaardens øvrige Markjorder.

I sine Breve fra 1802 efterlader Aug. Hennings os en Skildring af et af Duntzfelts Selskaber paa Ankersminde. „Ballet hos Duntzfelt iaftes var baade meget talrigt og livligt. En Allé i Haven var bleven belagt med Gulv og overtrukket med Sejldug — 3 Rækker Lanterner oplyste det indre Rum. Damerne var just ikke smukke, i det mindste ikke paafaldende, men de ost- og vestindiske unge Hustruer og Piger har noget ejendommeligt i deres Fødders Elasticitet, saaledes at de udmærker sig i Dansen ved særlig Nethed og Præcision. Om deres øvrige Nervespil gør deres Aand ligesaa indtagende, vover jeg ikke at bedømme, men de synes at være meget flygtige. Den Aandstomhed, som hos den europæiske Kvinde bliver til Ubetydelighed, synes i det hede Klima at udarte til Extravagancer, som den koldblodige Tilskuer næsten maa opfatte som en Slags Forrykthed. Saaledes gik det i det mindste mig med en Mrs.

Ryan, der talte flydende Engelsk, Fransk og Dansk, spillede ret godt Whist, men sagde saa meget taabeligt Tøj og saa ofte løb fra Spillebordet, at jeg var glad, da vi havde endt vore 6 Rubbere.“ Gæsterne kom hjem lidt over Midnat; Duntzfelt havde sørget for, at Østerport var holdt aaben, saa at de kunde slippe ind til Byen.

Fra en anden Side lærer man Duntzfelt og hans Hus at kende gennem Kommandør Jens Jacob Paludans Erindringer. I 1804—05 var den unge Paludan Informator i Sømandskab for Duntzfelts Søn Johan (John), der vilde være Søofficer. „Det var en udmærket flink Dreng, som det var fornøjeligt at læse med.“ Paludan fortæller, hvorledes ogsaa hans yngre Brødre Christian, Frederik og Julius oftere besøgte Ordrupshøj om Søndagen. „Vi havde da megen Morskab, store og smaa.“ Julius — den senere Generalmajor Julius Paludan — supplerer dette med at berette om Hustugten i Duntzfelts Hus: „Mødetiden var Kl. 8 om Morgenen, da spiste man Frokost; forsømte vi Klokkeslettet, vankede der intet førend syv Timer efter, naar Middagen kom paa Bordet. Derfor passeredes almindeligvis Ordrupvejen i et jævnt Luntetrav, naar vi da ikke kunde køre ud med Agenten Lørdagaften, hvilket jo unægtelig var mageligere.“

Iøvrigt giver Kommandør Paludan følgende sympatiske Skildring af Duntzfelt og hans Hjem:

„I dette Hus saa jeg mange vakre Folk med fin Dannelse og mange Kundskaber. Jeg saa, hvor meget der manglede mig for at naa den savoir vivre og Lethed i Omgang, som disse havde, og gjorde mig Umage for at danne mig. Agent Duntzfelt var en af de første Kjøbmænd i Danmark, hvilket den Gang betød noget. Fra hans Kontor, hvori Søbøtker og Chevalier var associerede, havdes paa een Gang 11 Ostindiefarere, mange Vestindiefarere og andre smaa Fartøjer i Fart. Han var umaadelig rig og førte et stort Hus, hvori de første Folk kom sammen til Middags- og Aftenselskaber i Byen og om Sommeren paa det yndige Ordrupshøj; dér tilbragte jeg mange behagelige Dage.“

Paludan undlader at meddele, at der dog fattedes det iøvrigt saa rige Hus *Eet* og det væsentligste: den ægteskabelige Lykke.

Hverken Hensyn til Børnene eller den stærke Familiefølelse, som prægede den de Coninckske Slægt, havde formaaet at opretholde den.

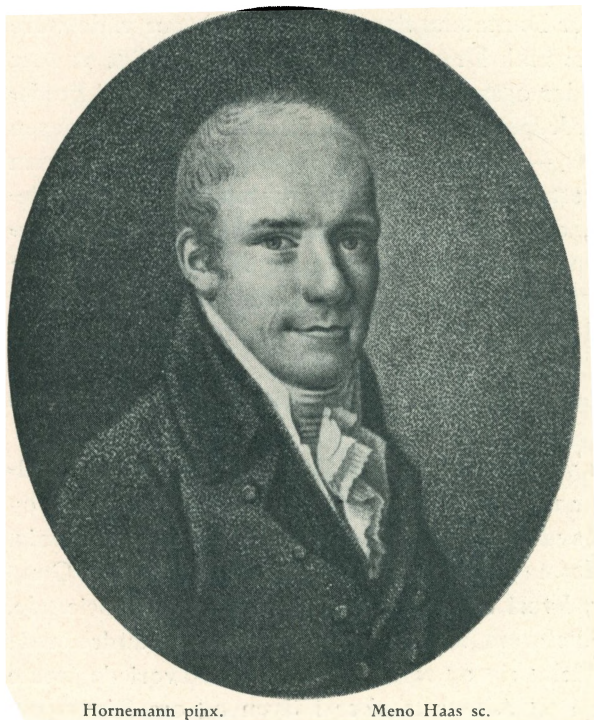
I Mangel af andre os overleverede Vidnesbyrd om de to Ægtefællers indbyrdes Forhold er det ikke uden Interesse at sammenligne den Række Portraiter, der findes af Duntzfelt og hans Hustru. Hvor var de dog i Ydre langt fra hinanden!

Duntzfelt fremtræder for os som den lille og spinkle Mand, hvis sarte Helbred allerede antydes i de første Billeder af ham. Om hans Intelligens lader de ingen Tvivl tilbage. Man faar Indtrykket af at have for sig en Mand, der

véd, hvad han vil, men som paa den anden Side ikke er uden Finhed og Charme. Men allerede ved at staa overfor Jens Juels Maleri fra omkring Aar 1800 undres man over, at Duntzfelt ikke var mere end ca. 38 Aar. I Forhold til de tidligere Billeder stammer dette maaske noget fra, at han nu er fremstillet med den høje Isse og med Kinds-kæg, — men paafaldende er det, hvor Kinderne er blevet magre og Haaret graanet. Man vil imidlertid næppe kende

ham igen, naar man ser Portraiterne fra hans sidste Aar. Uagtet han da ikke var mere end ca. 46 Aar, ser han paa disse ud som den ældede Mand — de hidtil saa skarpe Træk er afslappede.

Henriette Duntzfelt var som ung særdeles nydelig. Da hun paa Vejen til Officersballet paa Kronprinsens Fødselsdag den 28. Januar 1794 besøgte sin Moder, for at denne og forskellige Veninder kunde have Fornøjelsen af at se hende „dans toute sa gloire avec sa belle jupe“, skrev Marie de Coninck i sin Dagbog: „Elle était fort joliment mise, jupe et taille paille et un ruban bleu dans ses cheveux avec une écharpe de même. Il y

Hornemann pinx.

Meno Haas sc.

Chr. Wilh. Duntzfelt.

en aura eu d'autres plus élégantes, mais peu qui auraient eu, j'ose le dire, aussi bonne mine“. I 1805 var Henriette Duntzfelt femme de trente ans. Hun var bleven fyldigere, og i hele sit Ydre minder hun stærkt om Faderen Fr. de Coninck. Hun havde hans kraftige Skikkelse, en svulmende Figur, et pragtfuldt Haar, store Øjne, en udfordrende Mund — Sundheden selv. I Intelligens stod hun ikke paa Højde med sin Mand.

Gennem længere Tid havde Forholdet mellem Ægtefællerne været spændt, og omsider efter ca. 14 Aars Ægteskab, „efter mange Prøvelser og lang Erfaring“, besluttede de sig „for ikke at forbitre hinanden Livet og af Hensyn til Børnene“ til at leve hver for sig. De ansøgte herefter om Separation. For Fr. de Coninck og hans Hustru var dette et haardt Slag; de bifaldt

dog Ægtefællernes Beslutning, idet ogsaa de erkendte Nødvendigheden af Adskillelsen, men de ønskede og haabede, „at Fraskillelsen og Tiden, næst Guds Bistand, vil virke Forandring paa deres Sind og forene dem igen.“

I Separations-For-
eningen af 4. Marts
1805, medunderskre-
vet af Frederick de
Coninck og Hustru
og dernæst af Fr. de
Coninck junr. og
Jean Monod som
Vitterlighedsvidner
udtaltes, at under de
foreliggende Om-
stændigheder burde
„een af os forlade
Danmark, og da min
Mand, formedelst
hans Etablissement
hér, nu ikke kan det
uden at skade sig
selv og vore fælles
Børn, saa har jeg
Henriette Duntzfelt
efter hans og mine
Forældres Raad og
Bifald besluttet at
etablere mig enten i
England eller i Hol-
land i Nærheden af
mine Forældres Fa-
milie.“ Duntzfelt

Frederiksborg.

Grøger pinx.

Henriette Duntzfelt f. de Coninck.

skulde selv ledsage sin Hustru til et af de angivne Steder; hun lovede ikke at søge tilbage hér til Landet uden Mandens Samtykke, medmindre Skilsmisse havde fundet Sted, og hun samtykkede i, at Børnene forblev hos Duntzfelt, dog at Døtrene skulde være hos hende til deres 10. Aar. Ægtefæl-
lerne frafaldt Arveret efter hinanden; den Medgift, som hun havde indbragt, skulde dog foreløbig forblive indestaaende i Duntzfelts Forretning. I Under-
holdsbidrag forpligtede Duntzfelt sig til at tilsvare sin Hustru 400 £ eller 4000 Gylden om Aaret. Separationen blev bevilget 27. Marts 1805; Henriette

Duntzfelt drog derefter til Haag. Af Sønnerne blev kun John hos Faderen, William og Fritz blev opdraget hos Pastor Merkus i Voorburg ved Haag. Af Døtrene kom de to ældste Marie-Anne og Cecilie i Huset hos Monods, mens Mathilde og Emma boede sammen med deres Moder i Holland.

Det Duntzfelt'ske Hus undgik saaledes ikke „ses chagrins domestiques“. Ved Separationen blev Henriette Duntzfelt revet bort fra sit Hjem og sin Omgangskreds; i hvor høj Grad Mandens Skinsyge har været berettiget, er ikke opklaret, men fra flere Sider antydes det, at hun var blevet noget haardt og uretfærdigt behandlet.

*

*

*

Og Længslerne bar Bud mellem hende og de gamle Forældre, da de 3 Aar var gaaet, og Ægtefællerne herefter stod overfor den endelige Afgørelse af deres indbyrdes Forhold.

I April 1808 skriver Marie de Coninck i sin Dagbog: „Duntzfelt se refuse à toute réunion chez lui. Det er dog en afgjort Sag, at vi om kort Tid skal gense hende, som i de sidste 3 Aar har kostet os saa mange Taa-
rer, og hvis Fravær ikke kan forlænges uden Grusomhed, — cruauté — saa vel overfor hende som overfor hendes Familie. Hun skal da beholde de to smaa Piger — de to ældste forbliver hos Monods. Marianne og Henriette vil komme til at bo sammen og have fælles Husholdning.“ Ved Marianne sigter Moderen til Henriette Duntzfelts ældre Søster Marie-Anne, som i 1806 var bleven Enke efter sin anden Mand Kaptajn John Clements; hun var en meget velhavende Dame og havde lige tilkøbt sig Ejendommen Nr. 60 i Bredgade paa Hjørnet af Fredericiagade.

Saavidt det kan ses, vedblev under Separationen det venskabelige Forhold mellem Frederick de Coninck og Duntzfelt. Men omsider synes Taalmodigheden og Forventningen om en Forsoning mellem Ægtefællerne at være bristet. 21. Maj 1808 opretter Fr. de Coninck en Codicil til sit Testamente, hvori han „i Betragtning af Herr Agent Duntzfelts forandrede Stilling til min Datter, som var ægteviet til ham“ sletter ham som executor testamenti. Duntzfelt var nu ogsaa hørt op med at komme i Svigerforældrenes Hus.

Ægtefællerne ses imidlertid at have korresponderet med hinanden, og 30. Juni noterer Fru de Coninck: „Tout s'arrange à l'amiable entre Henriette et Duntzfelt.“ 6. Juli viser Duntzfelt sig igen hos de Conincks, og den 16. s. M. kan han meddele dem, at hans Hustru vil komme tilbage hen paa Efteraaret: „et que tout s'oubliera de part et d'autre.“ Efterat Henriette Duntzfelt havde sendt sin Fader Fuldmagt til at ordne de nærmere Detailler, sluttedes endelig den 3. August en Overenskomst om Ophævelse af Separationen. Der skulde

ikke være Formuefællesskab mellem Ægtefællerne, og de frafaldt Arv efter hinanden. For det Tilfælde, at Duntzfelt først afgik ved Døden, skulde han dog tilsikre sin Hustru et aarligt Underhold af 3000 Rdl. „Ifald vore Forhaabninger uagtet vore gensidige oprigtige Bestræbelser at rette vort Sind og Gemyt til at leve lykkeligt sammen ikke skulde lykkes“, da havde hver af Ægtefællerne Ret til at forlange Separation eller Skilsmisse. Henriette Duntzfelt skulde i saa Fald være pligtig atter at tage Bopæl i Udlandet; undlod hun dette, bortfaldt ethvert Underhold fra Duntzfelts Side.

Overenskomsten synes ikke at være indgaaet under særlig store Forventninger fra Ægtefællernes Side; de motiverer deres Tilbøjelighed til at leve og bo sammen væsentlig under Hensyn til Børnene „som føle sig ulykkelige ved vor Separation“ og for „med fælles Omhu og Tilsyn at sørge for deres Opdragelse og fremtidige Lykke“. For Henriette Duntzfelts Vedkommende anføres desuden hendes og hendes gamle og svagelige Forældres inderlige Ønske om at se hverandre.

Midt i September rejste Henriette Duntzfelt fra Haag med sine 3 Børn: Fritz, Mathilde og Emma; hendes Mand med Børnene William, Marie-Anne og Cecilie tog imod hende i Korsør ca. 1. Oktober. Den 4. s. M. naaedes Ordrups-høj, og den følgende Dag aflagde den Duntzfelt'ske Familie Besøg paa Dronninggaard. „Quelle bonne journée que celle où nous avons revu Henriette et ses enfants avec l'espérance que cette réunion sera durable.“ „Det var,“ skriver den reformerte Præst Mouriers Datter Julie, „en glad Dag for hele den Verden, som har Interesse for det, der angaar Familien de Coninck.“ Allerede den 21. Oktober genindsatte Fr. de Coninck Svigersønnen som Executor, da „Guds Tak og Lov min Svigersøn C. W. Duntzfelt igen med sin Kone — min Datter Henriette — venskabelig er bleven forenet“.

Duntzfelt boede nu i sin nyerhvervede Ejendom, det Dehn'ske (Augustenborgske) Palais i Bredgade, efter at han for en Sum af 30 000 Rdl. havde solgt Gaarden i Amaliegade, som Fattigvæsenet havde ønsket at henlægge til Almindeligt Hospital.

I Juli 1809 fødte hans Hustru ham en Datter — det 8de Barn i Rækken — den lille Henriette Louise, den senere Kammerherreinde Koefoed.

Duntzfelt havde længe skrantet, og allerede den 16. Juni havde han tiltraadt en Baderejse, efter at han forinden havde givet le Chevalier Fuldmagt til i hans Fraværelse at administrere Forretningen og hans Formueaffairer. Han synes selv at have været forberedt paa, at denne Rejse mulig blev hans sidste; thi inden sin Afrejse havde han ansøgt om kongelig Bevilling til, at Kunstammerforvalter Johan Conrad Spengler og le Chevalier i Tilfælde af hans Død maatte blive udnævnt til Executorer i hans Bo.

Ved sin Afsked fra Hjemmet efterlod han en Medaillon af blaa Emaillé

med hans Navnetræk i Diamanter, som skulde bæres om Søndagen i et blaåt Silkebaand af den af Døtrene, som havde opført sig bedst i Ugens Løb.

Flere Omstændigheder tyder paa, at Rejsen er blevet afbrudt. Muligvis har han opholdt sig en Tid i Hamborg, Altona eller Tønningen, hvor Efterretningen om den amerikanske „Non Intercourse Act“ just da havde vakt et levende Røre i Handelsverdenen; muligvis er han derfra taget hjem paa et kort Ophold i Anledning af Hustruens Nedkomst. Han gennemgik derpaa en Badetur i Aachen, og ankom derefter i sin egen Rejsevogn sammen med Sønnen William den 13. September til Paris, antagelig for dér at reklamere nogle ældre Fordringer. Hans Svoger Monod, der i 1808 var blevet ansat som reformert Præst i Paris, fandt ham da „fort malade“. Vatersot stødte til, og efter en forbigaaende Bedring døde han d. 20. Oktober pludseligt, uden Smerter og ved fuld Bevidsthed. Begravelsen fandt Sted den 22. paa Kirkegaarden Père-Lachaise; Pastor Monod talte ved hans Grav. I sine „Souvenirs“ omtaler Advokat Berzryer de Følelser, der besjælede ham ved denne Lejlighed. Han mindedes de Dage, da Duntzfelt var rejst til Frankrig for med hans Bistand at søge Beskyttelse over for de franske Kapere, som havde berøvet ham saa store Værdier. Nu stod han ved „den rige Danskers“ Grav, hvor den protestantiske Præst forrettede Jordpaakastelsen og i en „sublime allocution“ paabød Frankrigs Jord, som dækkede den Afdødes Kiste, at forkynde overfor Duntzfelts Slægt i det fjerne Land, at den følte sig stolt over at tjene ham som sidste Hvilested.

*

*

*

Den 4. November bekendtgjorde Henriette Duntzfelt sin Ægtefælles Død: „Med Pressens Ankomst er den for mig skrækkelige Efterretning stadfæstet, at det har behaget den Almægtige ved Døden at bortrive mig og 8 Børn fra min elskede Mand Agent C. W. Duntzfelt i Paris Natten fra den 19. til den 20. Oktober i hans Alders 47de Aar. Hans sjældne Værd og den almindelige Agtelse, han havde erhvervet sig, er mig et sikkert Borgen for hans Venners og Bekendtes Deltagelse i dette yderst smertelige Tab. Frabedende mig al Condolence.“

I „Penia“ skrev J. H. Bärens en sympatisk Nekrolog over Duntzfelt, som han slutter med en Anraabelse af Penia, Armodens Gudinde:

„Gudinde! Se idag bedrøvet Armod's Sønner
ved en Velgørers Død indhyllede i Slør.
Bevar den varme Tak, som de hans Hjerte yder,
og giv hans Minde Plads ved Siden af de Mænd,
for hvem taknemmelig vor hede Taare flyder,
thi ved hans Død den randt — og han fortjente den“.

Samtidig med at Hustruen averterede Mandens Død, offentliggjorde le Chevalier: „At vort Handelshus efter det tunge og smertelige Tab ved vor Chefs Bortgang til et bedre Liv vedbliver dets Forretninger under samme Firma og med de samme Midler som medens hans Tilværelse under Bestyrelse af de efterlevende Associés François le Chevalier og Johannes Søbøtke (den sidste er fraværende), give vi os herved den Ære at bekendtgøre.“ Søbøtke var paa dette Tidspunkt paa St. Croix i Forretningsanliggender.

21. November s. A. udstedte de to Executorer i Duntzfelts Dødsbo Proklama. Den 30. December ansøgte de om kongelig Konfirmation paa den af Duntzfelt under 22. April 1805 oprettede og i sin Tid af Frederick de Coninck gennemsete og billigede testamentariske Disposition med dertil hørende Kodiciel af 16. Juni 1809, hvilken de var klar over paa flere Punkter afveg fra de almindelige Testationsregler.

I denne Disposition havde Duntzfelt i Overensstemmelse med Separationsvilkaarene bestemt, at Hustruen ikke skulde tage Arv efter ham. Alle deres Børn skulde gaa lige i Arv. „Efter mange Aars Erfaringer,“ skriver han, „har jeg den Overbevisning, at Husets Handel er solid, Fortjenesten ved Konsignationerne betydelig og Risikoen liden ved at følge de Forsigtighedsregler, som hidtidig er iagttagne.“ Han ønskede herefter, at hans Interesse i Firmaet gik over til Børnene og kom dem til Gode, mod at hans Interessentindskud forblev i Firmaet; hans øvrige Indestaaende skulde afvikles med Arvingerne efterhaanden, som Husets Konvention tillod det. Det forbeholdtes Sønnen William og de to andre Sønner, om de opnaaede Alder og Duelighed, at træde ind i Firmaet, i hvilket Tilfælde hele hans Interesse i dette skulde komme dem og kun dem til Gode. Som en Erkendtlighed over for den Kærlighed og utrættelige Flid, Børnenes Informator Bisted havde udvist, henstilledes, at der udbetaltes ham et Beløb af 20 000 Rdl. Dernæst opfordrede Duntzfelt Executorerne og Børnene med disses Værger til at drage Omsorg for hans to Halvsøstre Madame Catharina Robert i Wesel og Madame Elisabeth van den Bruck i Anholt og disses Børn samt for Enhver, som hidtil havde faaet Understøttelser af ham, og som fremdeles maatte trænge til Hjælp. Sluttelig anbefalede han paa det indstændigste, at saavel hans Kontorbetjente som hans Hustyende beholdt passende Belønninger efter Fortjeneste.

I Kodiccillen af 16. Juni 1809 bekræftede han de i Dispositionen af 1805 tagne Bestemmelser. „Endskønt en behagelig Forening om at leve og bo sammen med min Kone har fundet Sted,“ skulde dog Børnene udelukkende være Deltagere i, hvad han ejede og efterlod sig.

Paa Indstilling af de to Executorer og af Børnenes Værge — deres Morbroder Jean de Coninck — konfirmeredes Duntzfelts Dispositioner; dog skulde der af Værgen føres Tilsyn med Firmaet og dets Status. Bisted beholdt „paa

Grund af Konjunkturerne“ kun 10000 Rdl., Understøttelserne til de tyske Slægtninge fixeredes til 1500 Gylden om Aaret, ligesom de milde Gaver, som Afdøde aarlig privatim havde givet, og de Uddelinger, som var sket af Handelshusets Fattigkasse, skulde vedvare i det Omfang, Børnene og disses Værger maatte finde passende. Endelig fastsattes en Frist af 2 Aar, indenfor hvilken Firmaet havde at udlevere Boet de Aktier og Obligationer, som Duntzfelt havde laant dette.

Uagtet Firmaets Forhold ikke havde givet Anledning til Ængstelse, maa Jean de Coninck dog have faaet Skrupler over, at Børnenes Formue i saa høj Grad var bleven afhængig af Firmaet Duntzfelt & Co.s Skæbne. I fuld Forstaaelse med dettes Indehavere, og idet han fremdrog den betydelige Risiko, som al Handel i de Tider var underkastet, og det meget store Ansvar, han havde paataget sig som Tilsynshavende, androg han herefter om, at den kongelige Konfirmation paa den Duntzfeltske Disposition maatte blive ophevet, for saa vidt angik Bestemmelsen om, at Dødsboet og Arvingerne skulde vedblive at være interesseret i Firmaet. Dødsboet vilde da ogsaa kunne endelig opgøres. Ved kongelig Bevilling af 3. December 1811 tilstodes dette, og i Cirkulære af 1. Januar 1812 bekendtgjorde Firmaet herefter, samtidig med at meddele, at Duntzfelts Søn William Frederik Duntzfelt, der allerede fra 1807 havde været ansat paa Faderens Kontor, var indtraadt som Associé i Firmaet, „at den Interesse, som vor afdøde Chefs umyndige Børn havde i vort Handelshus, var ophørt med afvigte Aars Udløb“. Noget senere indtraadte i Firmaet Chr. W. Duntzfelts anden Søn Frederik (Fritz) Duntzfelt, der 31. December 1813 havde erholdt Fuldmyndighedsbevilling, og som 23. Maj 1817 giftede sig med Fr. de Conincks Broders — Jean de Conincks — Datter Henriette de Coninck.

1810 satte Executorerne Ordrupshøj til Auktion og solgte den til Grosserer Christian Daniel Otte, der i 1818 videresolgte Avlsgaarden (Ordrupsdal) med Jorder og Ordrup Sø til Oberst H. A. Flindt og Hovedbygningen med Have og Skoven til Grosserer Carl Philip Borries.

Den nordre Del af Palaiset i Bredgade afhændede Boet i 1810 for 53 560 Rdl. til Firmaet Duntzfelt & Co., der det følgende Aar videresolgte samme for 80 000 Rdl. til Kammerherre Heinrich Friederich Baudissin. Den søndre Del af Palaiset solgtes samtidig til Statsminister Niels Rosenkrantz for 49 000 Rdl.

Pakhuset og Pladsen i Toldbodgade overdroges Firmaet i December 1812 for 70 000 Rdl.

Paa dette Tidspunkt maa Skiftet formentlig være sluttet, men da Boets Akter ikke er bevarede — desværre er Akterne i saa mange af de større Boer, som dengang behandlede af Executorer og Kommissarier, forsvundne —, savner man nærmere Oplysning om Arvebeholdningen. I „En københavnsk Køb-

mands Ungdomshistorie“ omtaler Luis Bramsen, „at de Duntzfelt'ske Pigebørn efter Sigende bragte deres Mænd hver 70 000 Rdl. i gode Penge, hvilket jo paa den Tid var en Formue“. Med denne Antydning, som bekræftes ved, hvad der iøvrigt foreligger, maa vi altsaa lade os nøje ved Værdsætningen af, hvad Duntzfelt efterlod sig.

Forretningen fortsattes nu af de 4 Compagnons: le Chevalier, Johannes Søbøtker og de to Brødre Duntzfelt, men under langt ugunstigere Forhold end i Chr. W. Duntzfelts Levetid. Dels var Firmaets Kapital svundet betydeligt ind ved Skiftet, dels kom de daarlige Tider — Forretningsløshedens Tid —, som fulgte med Statsbankerotten, Freden i Kiel og Tabet af Norge.

Den ostindiske Forretnings Æra var forbi. I de faatallige Expeditioner til Kina og Ostindien, som efter Krigen udrustedes herfra af Partikulære, deltog det Duntzfelt'ske Firma ikke. Efter at Asiatisk Kompagni i 11 Aar ikke havde udsendt Skibe til Kolonierne i Indien, afgik „Kronprinsessen“ i November 1818 herfra og hjemkom i Sommeren 1820, men inden Skibet kom hjem, havde Kompagniet besluttet at hæve sit Faktori i Frederiksnagor og ophøre med Handelen paa Indien.

Duntzfelt & Co.s Forretninger baseredes herefter væsentligst paa Vestindien, og af dets gamle Fartøjer ser vi „Hester Marie“ (1816), „Den lille Cathrine“ (1817—1818) og „Lorentze Charlotte“ beskæftiget i denne trade.

Det blev sørgelige Aar for den københavnske Handelsstand, og eet efter eet maatte selv de store Handelshuse, der hidtil havde klaret sig, standse deres Betalinger. Rybergs Firma (Joh. Chr. Ryberg, Borries, v. d. Pahlen og Wiæbroe) og Meyer & Trier (S. S. Trier og M. L. Nathanson) gik Fallit i Sommeren 1820. I Januar 1821 opgav Firmaet de Coninck & Co., hvis daværende Indehavere var Fritz, Jean og Peter de Coninck, sit Bo til Skiftebehandling. Til Skiftekommissærer beskikkedes L. N. Hvidt, Højesteretsadvokat Fr. W. Treschow og Grosserer J. Gordon.

Ogsaa det Duntzfeltske Firma havde i disse Aar sine Vanskeligheder, der medførte, at saavel Søbøtker som le Chevalier udtraadte af dette, og at Firmaet udstedte Proklama.

I sine Erindringer giver Joh. Chr. Drewsen en levende Beskrivelse af det extravagante Liv, Søbøtker skal have ført. „Statens Fornemste, Ministre og deslige blev Herr Søbøtkers Selskab. Elegante Selskaber — thi man maa tilstaa, at Herr Søbøtker var en Mand af Smag — blev givne; Ekvipage og Kammerstjener fattedes ej heller, og ved hans Dinéer turde Ingen komme uden i Sko og Silkestrømper, thi Værten kunde lugte, om kun eet Par Støvler var i Stuen“. Følgen heraf blev blandt andet, at hans Svigerfader, den saa sparsommelige Bankdirektør, Grosserer Lars Larsen en Gang maatte laane ham 70 000 Rdl. for at frelse ham fra at fallere. Johannes Søbøtker blev imidlertid ikke klogere

heraf, men fortsatte sit ødsle Liv, saa at selv hans fornemme Bordvenner trak sig tilbage fra ham.

Svigerfaderen døde 1817, og efter Drewsens Anbringende skulde Søbøtker have plyndret ham saa vidt, at han af sin een Gang saa enorme Formue kun efterlod sig 120 000 Rbd., som Søbøtker ogsaa snart forbrugte. Ved Skøde af 1. April 1821, der ogsaa giver den Oplysning, at Søbøtker havde faaet Titlen Generalkrigskommissær, solgtes Øregaard for 26 125 Rbd. rede Sølv til Købmand Johan Jørgen Hunæus ifølge Fuldmagt, som Søbøtker havde udstedt til Prokurator Peter M. Hagen. Allerede forinden havde han opgivet Forretningen og sit Borgerskab og var taget til Vestindien, hvor Faderen, Plantageejeren Adam Søbøtker, der fra 1815 havde taget fast Bopæl paa St. Croix, maatte støtte ham. Adam Søbøtker døde den 2. Februar 1823 og efterlod Sønnen en ikke saa ringe Arv, som denne dog ogsaa snart forødte. Johannes Søbøtker forstod imidlertid at gøre sig i de exotiske Omgivelser; hans hele Optræden og Levemaade faldt godt sammen med det lette Liv, som herskede indenfor de stedlige Embedsmænds og Velhaveres Kredse. Efter Aars Forløb blev han ved Guvernør Scholtens Protektion Kommandant paa St. Thomas og St. Jan, senere Viceguvernør paa St. Croix, vikarierede endog flere Gange som Generalguvernør, og endte som Kammerherre og Kommandør af Dannebrog. Admiral Dahlerup, der 1826 besøgte ham paa sin Rejse til Vestindien, omtaler hans Optræden som den fine Verdensmands. Han vidste godt, at Søbøtker havde sat alt, hvad han ejede, over Styr „ved sit yppige Levnet“, men — tilføjer han — hans Stilling som høj Embedsmand satte ham i Stand til at leve paa hans vante glimrende Fod. „Hans Bord og Hus var ligesom Faderens luxuriøst og elegant, og han var den elskværdigste Vært, man kunde tænke sig.“

Sine sidste Aar tilbragte han i København, hvor han døde 1854.

I 1820 gav François le Chevalier William Duntzfelt Generalfuldmagt til at bestyre hans Affairer. Samme Aar solgte denne hans Ejendom i St. Kongensgade til Jomfru Mary Ronald Mitchell for 21 000 Rbd. r. S. Det følgende Aar afhændedes Joachimsdal for 10 000 Rbd. til Kaptajn Joachim Malling. 1821 havde le Chevalier opgivet sit Borgerskab som Grosserer og var med sin Familie taget til Holland, hvor han døde den 31. August 1827 i sit 57. Aar.

William Duntzfelt erhvervede sig meget hurtigt en god Position. Kun 22 Aar gammel blev han Ældste ved den fransk-reformerte Kirke, i 1819 Medlem af Grosserer-Societetets Komite. 1825 stiftede han det østersøiske Kompagni, hvis Direktør han var indtil 1828, da Kompagniet ophævedes. 1829 stiftede han Centralkassen, for hvilken han ligeledes blev Direktør. Fra 1826 opførte han at være aktiv Leder af Firmaet Duntzfelt & Co., som førtes videre af Broderen Fritz, der i 1817 var bleven nederlandsk Vicekonsul. I Vinteren 1826—27 søgte denne Borgerskab som Grosserer, og hvad der var noget extra-

ordinært: ved denne Lejlighed anmodede Magistraten ham om at bevise sin Formues Tilstand. Man forstaaer hans Indignation; ogsaa Komiteen synes at være blevet fornærmet, idet den kort og godt tilskrev Magistraten, at naar Komiteen har givet Vedkommende Attest for at være kvalificeret til Borger- skab, „ligger deri Beviset for, at han har den anordningsmæssige Formue“. I 5 Aar ledede Fritz Duntzfelt alene Firmaet Duntzfelt & Co., men det lykke- des ham ikke at opretholde Forretningen. 27. September 1831 opgav han sit og Firmaets Bo til Skiftebehandling, idet han som Aarsager til sine Vanskelig- heder angav Udeblivelse af Remisser fra hans vestindiske Debitorer samt Op- sigelse af betroede Kapitaler i Forbindelse med en Del forfaldne Vexler. 14. Oktober s. A. blev Boet ekstraderet til Højesteretsadvokat Salicath og Hof- raad, Grosserer Joseph Hambro som ekstraordinære Skiftekommissærer.

Duntzfelt & Co. — det i sin Tid saa store og ansete Handelshus var her- med ophørt, og dets Pakhuse og Grunde i Havnen og Toldbodgade solgtes i 1832 for 27 000 Rbdl. til Almindeligt Hospital.

I 1833 standsede det andet saa kendte „ostindiske“ Handelshus C. S. Blacks Enke & Co. sine Betalinger og blev opløst. Den 81aarige Konferensraad Erich Erichsen, der i 52 Aar havde ledet Firmaet som dettes Seniorchef, var herefter økonomisk saa reduceret, at Frederik VI fandt sig foranlediget til at tilstaa ham en aarlig Understøttelse. Palaiset paa Kongens Nytorv — med dets rige Minder fra hans Storhedstid — blev af Boet solgt til en Hyrekusk.

*

*

*

Da Chr. W. Duntzfelt døde i 1809, tydede alt paa, at hans Enke Henriette vilde komme til at leve under særdeles gode Kaar. Fra Mandens Side var, som tidligere nævnt, tillagt hende en aarlig Livrente af 3000 Rdl., og hertil kom den Arv, hun vilde erholde efter sine gamle Forældre. Denne Arv blev dog langt fra det, man havde ventet. Ved Frederick de Conincks Død den 4. Sep- tember 1811 opgjordes hans efterladte Formue til 625 000 Rdl. inclusive de hans Børn givne Arveforskud. Ifølge Testamentet udloddedes strax 50 000 Rdl. til hvert af Børnene. Henriette Duntzfelt erholdt herefter 34 000 Rdl. under Hensyn til de 16 000 Rdl., som hun i sin Tid havde faaet i Medgift, og som indestod i Firmaet Duntzfelt & Co. Men saa kom Statsbankerotten i 1813 og med denne Reduktionen af alle Pengeværdier. Uagtet Firmaet de Coninck & Co. i 1811 og 1812 havde to gode Aar — Fr. de Conincks Dødsbo erholdt saa- ledes for 1812 en Andel af Firmaets Overskud paa 72 255 Rigsbankdaler —, var Boets Formue svundet saa stærkt ind, at den pr. 1. Februar 1813 kun androg 125 000 Rigsbankdaler. Og ved den gamle Etatsraadinde Marie de Conincks

Død den 8. Maj 1821, der indtraf faa Maaneder, efter at Firmaet de Coninck & Co. havde standset sine Betalinger, ansattes hendes efterladte Aktiver med Fradrag af Passiver til kun 6201 Rbdl. Blandt Aktiverne figurerede Indboet med 40 201 Rbdl., blandt Passiverne en Skyld til Firmaet de Coninck & Co. paa 41 584 Rbdl. Etatsraadindens store Indbo paa Dronninggaard og i København solgtes herefter ved Auktion til Dækning af Gælden. Dronninggaard, som den ældste Søn Frederik (Fritz) havde overtaget i 1809 men med Ret for Etatsraadinden til at bebo Næsseslottet, blev i 1822 overtaget af en Panthaver Senator Jenish fra Hamborg.

Allerede i Foraaret 1822 forlod Frederik (Fritz) de Coninck Landet sammen med sin Hustru Henriette f. Eschauzier og deres Børn for at nedsætte sig i Paris. Paa Drevons skønne Mindesten for Frederick og Marie de Coninck lod han indridse: „Farvel, Gud velsigne Konge, Folk og Land. Fred^k de Coninck 1822.“ Dronninggaards Forfaldstid indtraadte hermed. Allerede 1824 omtales, at „den ambrosianske Duft af det skønne Blomsterkvarter, som var rundt om Springvandet, var forsvunden; thi Tidsler og Brændenælder duftede nu Vandrerens imøde“.

I 1820 havde Henriette Duntzfelt haft den Sorg at miste Sønnen John, der efter at have været Officer i Marinen og i 1817 nedsat sig i Manilla som Deltager i et af Manillas største Handelshuse: Stevenson & Co., blev myrdet dér under et Oprør. I 1831 oplevede hun endelig Firmaet Duntzfelt & Co.s Fallit.

25. Oktober s. A. skrev Edward Brown, der som ung havde lært Handelen hos Chr. W. Duntzfelt, til Clements Good i Hull:

„Om Duntzfelt & Co.s Fallit har Du naturligvis allerede hørt. Stakkels Fritz Duntzfelt, jeg føler saa meget for ham, det udmærkede Menneske han er. Man siger, at William Duntzfelt og hans Moder begge er haardt ramt. Fru Duntzfelt har som Følge deraf været nødt til at indskrænke sig meget. Hun har maatte sælge en ikke ringe Del af sit Indbo, som er mærket med Priser og nu udsat for nysgerrige Liebhaberes Blikke. Saadan gaar det op og ned i denne Verden! Hvem vilde have tænkt sig denne Skæbne for Duntzfelts Enke og den saa rige de Coninck'ske Familie.“

Henriette Duntzfelt boede fra nu af sammen med sin udmærkede Datter Marie-Anne, dennes syge Mand Daniel Good og disses Børn. Agtet og afholdt af sin talrige Slægt døde hun den 13. Marts 1843. Luis Bramsen skildrer hende som en fin og livlig gammel Dame. Den fransk-reformerte Præst Raffard, der ved sit Ægteskab var nøje knyttet til den de Coninck'ske Slægt, lovpriste i sin Ligtale hendes kærlige Hjerte — ikke blot var hun den ømmeste Moder for sine Børn og „le véritable chef de sa famille par la tendresse qu'elle inspirait“, men Enhver, der traadte hende nær, paavirkedes uvilkaarlig af

hendes Blidhed og Hjertevarme. Andre Kvinder har glimret ved Aand og Kundskaber, hende havde Gud skænket sin dyrebareste Gave: det ømme, varme Hjerte. „Elle ne vivait point pour elle-même, elle vivait pour ceux qui étaient chers à son cœur“.

Sønnen Fritz Duntzfelt, Firmaets sidste Indehaver, drog i 1837 til Le Havre, hvor han etablerede sig og opnaede en anset Stilling. Allerede 1838 udnævntes han til dansk Konsul, 1856 til Ridder og 1876 til Kommandør af Dannebrog. I 1878 afgik han ved Døden.

Den ældste Søn William døde 1863 som en af sine Medborgere meget skattet Mand. Talrige var de Hverv, som betroedes ham. Han blev saaledes fransk Vice-Konsul, handelskyndig Direktør i Asiatisk Kompagni, Borgerrepræsentant, Stænderdeputeret, Raadmand og Medlem af den grundlovgivende Rigsdag. 1840 udnævntes han til Ridder af Dannebrog, 1857 til Etatsraad. 1836 købte han for 47 390 Rdl. Søbøkernes tidligere Ejendom i Bredgade (den Liebeske Gaard). I 1843 skulde det falde i hans Lod at forestaa Likvidationen af Asiatisk Kompagni. 1845 overdrog Staten sine Besiddelser i Ostindien for 1 Million Rdl. til det engelsk-ostindiske Kompagni, den 7. Oktober udbetaltes Købesummen i Kalkutta, og 10. s. M. blev Dannebrog strøget paa de danske Administrationsbygninger i Frederiksnagor.

*

*

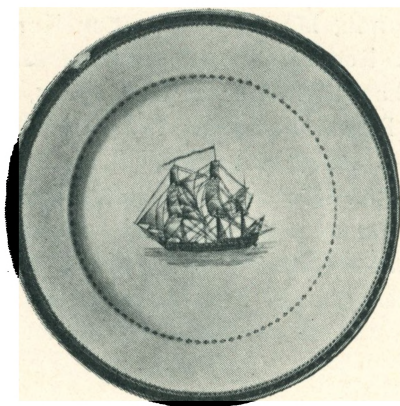
*

Serampur — det danske Frederiksnagor, Frederiksstad — tæller nu et Indbyggerantal af over 40 000 og staar ved de moderne Befordringsmidler i saa nær Forbindelse med Kalkutta, at den nærmest maa regnes som en Annexby til denne. I selve Byen og dens Opland har de rige Kalkutta-Købmænd opført deres Villaer.

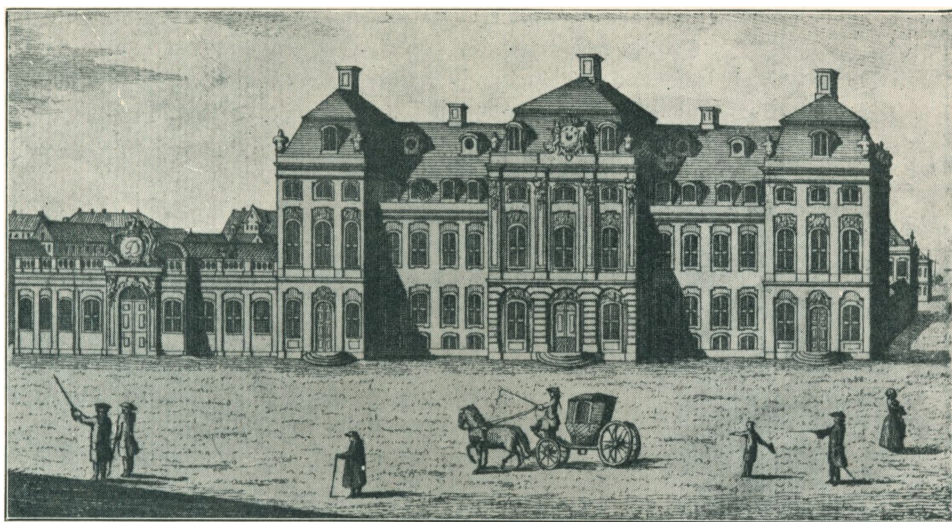
Nogle om end ikke mange Minder er der tilbage fra den Tid, da den var underlagt den danske Krone. Den gamle Byport bærer endnu det kongelige danske Navnetræk; bevaret er ogsaa Kirken, til hvis Opførelse Chr. Wilh. Duntzfelt herhjemme indsamlede Bidrag, ligesom Kirkegaarden har sine danske Gravminder. Byens danske Tid vil stedse mindes i Missions-Historien; i Frederiksnagor var det, at den engelsk-indiske Mission fandt sit Tilflugtssted, efter at der fra anden Side var lagt den alskens Hindringer i Vejen. Her grundlagdes i 1818 det senere saa verdenskendte „Serampore College“, paa hvis Vægge endnu findes Billederne af Missionens og Kollegiets første Protektor — den danske Kong Frederik VI og hans Dronning Marie Sophie Frederikke.

Stedet, hvor Frederiksnagors og dens Handels Historie nærmest er at søge,

er det danske Rigsarkiv: Blad paa Blad giver hér Beretninger fra den lange Aarrække, i hvilken Byen var dansk Koloni. Gang paa Gang møder man i Akterne Christian Wilhelm Duntzfelts Navn og Oplysninger om hans dristige Expeditioner, om hans Fregatter, der efter at have tilbagelagt den lange og farefulde Rejse fra København til Bengalen løb op ad Huglifloden for at kaste Anker ved den lille indiske By, hvor Duntzfelt havde tilbragt sin Ungdom og første Manddomstid.

Ostindisk Tallerken
med et dansk Fregatskib.

Duntzfelts sidste Bolig, det tidligere Dehn'ske Palais i Bredgade.

Naar jeg udsender disse mine Skildringer, vender jeg først min Tak til *Grosserer-Societetets Komite*, der, ved at støtte Udgivelsen af dem, atter — som saa ofte før — har vist sin Interesse for Studiet af fordums Tiders Handel og Børsliv.

Ganske særlig Erkendtlighed skylder jeg Chr. Wilh. Duntzfelts Descendent Hr. *Alfred Good*, der, med sit enestaaende Kendskab til den de Coninck'ske Families Historie, i saa høj Grad har hjulpet mig med Raad og Oplysninger, at jeg maa betegne Hr. Goods Bistand som et Medarbejderskab.

Jeg mindes den Interesse, afdøde Overretssagfører *Paul Hennings* har vist mit Arbejde, ligesom jeg udtaler min Tak til Forfatteren *Kay Larsen* og til Raadstuearkivar *Axel Linvald* for velvillige Meddelelser.

I Erindringen om de indholdsrige Timer, jeg har tilbragt i Rigsarkivet, kan jeg sluttelig ikke noksom fremhæve den Imødekommenhed, jeg har mødt hos Arkivar *Emil Marquard* og hos Arkivets øvrige Embedsmænd.

Rygaard, 1. December 1927.

JOHANNES WERNER

B I L A G

Fortegnelse fra Københavns Overpræsident, Borgmestre og Raad, dateret 16. Juni 1809, over dem, der havde Borgerskab som Grossererere i København. Disse er anført kronologisk efter Tidspunktet for Erhvervelsen af deres Borgerskab.

1. Christ. Hansen.	36. Hans Staal Hagen.	71. Johan Jacob Leiner.
2. Jørgen Bech.	37. Jeppe Prætorius.	72. François le Chevalier
3. Fr. de Coninck.	38. Casper Fried. Fiedler.	73. Niels Frid. Læssøe.
4. Lars Larsen.	39. A. L. Schmidt.	74. Joh. Gerhard Møller.
5. And. Buntzen.	40. S. C. Wedege.	75. H. G. Christensen.
6. Pierre Peschier.	41. Christ. Faber Birch.	76. Gottlieb Eichel.
7. Peter Rabe-Holm.	42. Jacob Agier.	77. F. G. Kellermann.
8. Charles Selby.	43. Niels Brock Hansen.	78. J. C. Krossing.
9. R. Kirketerp.	44. G. D. v. d. Pahlen.	79. Jens Johansen.
10. Christ. Ludv. Lütken.	45. Carl Ludw. Drewsen.	80. Hans Peter Koefoed.
11. Thomas Potter.	46. Christian Thomsen.	81. Oluf Løvgreen.
12. Andr. Collstrup.	47. C. W. Duntzfelt.	82. J. G. Veith.
13. D. A. Meyer.	48. Jos. Nath. David.	83. Moses Bendix.
14. Rasmus Selmer.	49. Johannes Søbøtke.	84. Nicolai C. Reimer.
15. B. H. Hilker.	50. Jens Harboe.	85. C. S. Mangor.
16. Friderich Wewer.	51. Frid. Ch. Friderici.	86. Wilh. Aug. Raasch.
17. O. B. Suhr.	52. Peder Fridr. Becker.	87. Anders Nielsen.
18. Jens Jyde.	53. J. P. Hjorthøy.	88. Johan Frid. Zinn.
19. Hans Friis.	54. Morten Cortsen.	89. J. M. Damkiær.
20. C. P. Bügel.	55. Andreas Petersen.	90. C. F. G. Herre.
21. H. J. Cantor.	56. Peter Møller.	91. O. J. Arnemann.
22. G. L. Becker.	57. Schambach Selboe.	92. C. Fantauzzi d'Orfee.
23. J. L. Junghans.	58. Jacob Thostrup.	*93. G. F. W. Scheuermann.
24. Gotfried Halkier.	59. J. D. Vogel.	94. Joh. Hammerich.
25. Thomas Ter-Borch.	60. Daniel Walker.	95. Mads Fonnesbech.
26. A. L. Warberg.	61. M. L. Mariboe.	96. Marcus Stampe.
27. Erich Erichsen.	62. Hans Kye.	97. Jacob Seeler.
28. Emanuel Falckner.	63. Peter Tutein.	98. Alexander Watt.
29. Johannes Schartau.	64. Friderich Tutein.	99. Lauritz Lauritzen.
30. Knud Tang.	65. Diederich Tutein.	100. G. L. Køppen.
31. J. L. Zinn.	66. L. N. Cramer.	101. Peder Wedersøe.
32. Joh. Aug. Bindseil.	67. Isac Larpent.	102. Peder Cøster.
33. Hans Rud. Saabye.	68. Christ. Daniel Otte.	103. J. W. v. Halle.
34. Hans Wassard.	69. Rasmus Schifter.	104. C. F. A. Wulff.
35. John Christmas.	70. Joh. Rud. Meyer.	105. James Gordon.

106. J. S. Meyer.	129. C. J. Hasfeldt.	152. Iver Wibroe.
107. M. S. Trier.	130. A. L. Schmidt.	153. Georg Jørgensen.
108. A. F. Beyer.	131. J. J. v. Hemert.	154. C. H. Bentzen.
109. Nathaniel Cox.	132. J. F. Hoch	155. N. C. R. Saabye.
110. Alexius Hoffmann.	133. P. R. W. Mariboe.	156. P. F. van Wyllich.
111. Peter Frid. Løwe.	134. R. J. Schmidt.	157. Christen Fogh.
112. J. S. Mangor.	135. F. A. Esche.	158. L. B. Hollænder.
113. Jens Peter Jensen.	136. S. C. Gustmeyer.	159. August Gøtæe.
114. W. C. Good.	137. Christ. Broberg.	160. P. P. Kofoed.
115. Jens Holbech.	138. N. C. Wedersøe.	161. P. A. Collstrup.
116. J. H. Malling.	139. J. L. Nathanson.	162. L. J. Maag.
117. B. Wichmann.	140. G. F. Holm.	163. J. D. Meyer.
118. D. C. Welling.	141. Jens Jensen Berg.	164. J. J. Petzholdt.
119. J. P. Bech.	142. E. C. Busch.	165. Niels Møller.
120. H. C. Müffelmann.	143. Erich Nissen.	166. Claus Carstens.
121. Mathias Sartz.	144. G. M. Melchior.	167. Peter Jacob Topp.
122. F. B. Branner.	145. Falch Aron.	168. Peter Mosbøll.
123. Peter Kofoed.	146. Hans Lausen.	169. Magnus Ipsen.
124. Isac Benners.	147. C. F. Wohlermann.	170. C. Rønnekamp.
125. Laurentius Collstrup.	148. J. J. Holbech.	171. Andreas Leisner.
126. H. C. Hennenberg.	149. N. Ø. Borch.	172. Ole Christian Christensen Gammeltoft.
127. Carl Ferrall.	150. H. P. Duus.	173. A. C. F. Schrøder.
128. V. N. Mangor.	151. K. A. Christiani.	
-

HENVISNINGER OG KILDEANGIVELSER

TRYKT MATERIALE

- Holm, Edv.: Danmark-Norges Historie.
Schovelin, Julius: Fra den danske Handels Empire.
— Fra Kongegunst til Selvstyre.
Rubin, Marcus: 1807—1814.
— Frederik VI' Tid.
Nathanson, M. L.: Danmarks Handel, Skibsfart, Penge og Finansvæsen.
— Om Mynt og Bankvæsen, Finansvæsen, Handel og Industri.
Linvald, Axel: Kronprins Frederik og hans Rejsering 1797—1807.
Bruun, Carl: Kjøbenhavn.
Werner, Johs.: Børsen 1619—1915.
Garde, H. G.: Den dansk-norske Sømagts Historie 1700—1814.
Olsen, Fr.: Det københavnske Postvæsen 1624—1912.
Salomon, J. og Josef Fischer: Mindeskrift 1924.
Thorsen, Chr.: Det kgl. Octr. Søassurance-Kompagni 1726—1926.
Kjøbenhavns Brandforsikring 1731—1911 med biografiske Oplysninger om københavnske Handelsmænd.
Musikforeningens Festskrift 1886.
Bärens, I. H.: Harmonien som Mønster paa en god Klub 1803.
Det kgl. københavnske Skydeselskab og danske Broderskab 1447—1901.
Schmidt-Phiseldeck, C. F. von: Versuch einer Darstellung des dänischen Neutralitätssystems 1802—1804.
Oplysende Svar til Lord Fitzwilliam, Handels- og Industri-Tidende 24. Oktober 1804.
Heckscher, Eli F.: Kontinental Systemet, Stockholm 1918.
Thiers, A.: Konsulatets og Kejserdømmets Historie ang. Ouvrard.
Berryer, P. N.: Souvenirs I—II, Paris 1839.
Nouveau code des Prises par Lebeau, Paris 1801, Tome III.
Code des prises et du commerce par F. N. Durfiche — Foulaines, Paris 1804, Tome I.
Robinson, Chr.: Reports of Cases, argued and determined in the High Court of Admiralty IV, London 1804.
Dictionary of National Biography, ang. Sir William Scott.
Sørensen, Carl Th.: Den politiske Krise i 1807, Hist. Tidsskrift VI 1. B.
Møller, Erik: England og Danmark-Norge 1807, Hist. Tidsskrift VIII 3 B.
Rist, J. G.: Lebenserinnerungen I—III.
Fra Arkiv og Musæum 1903: 2 Breve fra Grosserer Tutein.
Engelstoft, Laurids: Dagbogsoptegnelser fra 1807—08. Danske Saml. III B.
Christensen, Villads: København under Belejringen 1807. Hist. Medd. om København I B.
Larsen, Kay: De dansk-ostindiske Koloniers Historie I—II.
— De danske i Guinea.
— Danmarks Kapervæsen.
Rasmussen, Harald: Mellem Singhalesere og Hinduer 1895.
Deuntzer, I. H.: Af det Asiatiske Kompagni's Historie.
Wollstonecroft, Mary: Breve vedr. hendes Ophold i København 1795. Hist. Medd. om Kbhvn I.
Clements, O. H.: Chrétiens Portraitstik.
— A. Flints Portraitstik.
Bobé, Louis: Frederikke Brun, f. Münster, 1910.
— Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familie-kreds.
Nyrop, C.: Det Suhrske Hus i Kjøbenhavn.
— N. L. Reiersen.
Nathanson, M. L.: Hofraad David Amsel Meyers Levnet, 1816.
Minderige Huse, Kjøbenhavn 1922.
Strøbyerg, N. K.: Jacob Kjellerup Overkøbmand, 1812.
Lahde: Mindesmærker (ang. Peter Tutein).
Schnitler, Carl W.: Norske Haver i gammel og ny Tid.
— Gulskogen ved Drammen.
Tank, Roar: Fra Hollændervældet til Handelsempiren. Den norske Sjøfarts Historie.

Stavenow, L.: Den gustavianska Tiden 1772—1809. Sveriges Historie udg. af Emil Hildebrand.

Dansk Biografisk Lexikon.

Dansk Biografisk Haandleksikon.

Tidender og Tidsskrifter m. m.: Handels- og Industri-tidende, Nyeste Skilderi af Kjøbenhavn, Vejviseren, Adressekontorets Efterretninger, Da-gen, Minerva, Collegialtidende.

UTRYKT MATERIALE

Børsens Arkiv: Forhandlingsprotokoller, Kopibøger og Correspondance.

Rigsarkivet:

- a) Finansarkiverne: Forestillinger og Resolutioner, Kurantbankens, Speciesbankens og Depositokassens Arkivalia. Schimmelmanske Papirer vedr. det Østersøiske-Guineiske Handelselskab, dets Generalbalance og Designation 1787.
- b) Generalpostdirektionens Arkiv: Hof- og Stadsrettens Skiftekommissions Anmeldelser om Fallitter 1799—1810.
- c) Kommercekollegiets Arkiv:
 - 1) Forestillinger og Resolutioner. Indkomne Rapporter fra Konsulerne i Storbritannien, Frankrig og Holland. Kommissionen for Overtilsynet med konfiskeret fjendtlig Ejendom. Schedule of Danish ships and vessels captured subsequent to the 1. of Decbr. 1807 and ad-

judicated in the High Court of Admiralty between that period & the date hereof ^{7/1} 1815.

- 2) Ostindiske Sager: Ostindiske Forestillinger og Resolutioner. Toldskriverens Lister over hjemkomne Ladninger. Kr. Ewalds efterladte Papirer vedrørende Ostindien. Schimmelmanske Sager og Papirer vedrørende den ostindiske Handel 1781—1811.
 - d) Det udenrigsministerielle Arkiv: Extrakt-Pro-tokollerne, Gehejmeregistraturerne og Ordre fra Departementet til Gesandterne i London og Paris. Svarkrivelser og Indberetninger fra disse. Correspondance-Sagerne vedr. danske Reklamationer og beslaglagte Skibe i England og Frankrig. Arkiverne vedrørende The dan-ish Commissioners Office i London.
 - e) Schimmelmanniana.
 - Mallingiana (specielt vedrørende Kurant- og Speciesbanken samt Statistik).
 - f) Højesterets Doms- og Voteringsprotokoller.
- Det kongelige Bibliotek: Kay Larsens haandskrevne Biografier og Oplysninger om Skibe og Personer vedrørende Handelen paa Ostindien I—III.
- Raadstuearkivet: Bruun, Carl: Collectanea. Borgerskabsprotokollerne og Registrerne til disse. Landsarkivet, Københavns Brevskriverkontor, Nordre Birks Thinglysningkontor: Skøde- og Pante-Protokollerne, ogsaa vedrørende Skibsskøder.
- Good, Alfred: Arkivalier vedrørende Slægterne Duntzfelt og de Coninck.

SPECIELT VEDRØRENDE CHR. W. DUNTZFELT

TRYKT MATERIALE

- Hennings, Paul: Slægten Duntzfelt, P. H. T. VIII R. 2 B.
- Clément, D. L.: Notice sur l'Église Réformée Française de Copenhague.
- Salmonsens Konversationslexikon: C. A. Iversen om Tontine.
- Forskellige Grunde for og imod Befragtnings-systemets Antagelse ved det Asiatiske Kompagni 1796 (Kgl. Bibl.).
- Fix, Johan Leonhard: Proceduren for Højesteret m. m. udi Sagerne mellem Agent Duntzfelt & Co. og Asiatick Kompagni samt Direktør Fix 1800.
- Thalbitzer, Sophie, f. Zinn: Grandmamas Beken-delser. Memoirer og Breve IV.
- Paludan, J. J.: Ungdomserindringer. Memoirer og Breve IX.
- Bramsen, Luis: En københavnsk Kjøbmands Ungdomserindringer. Memoirer og Breve XXVI.
- Gude, Jacob: En københavnsk Embedsmands Optegnelser 1754—1810. Memoirer og Breve XXVII.

- Berg, Jens Jensen: Selvbibliografi, P. H. T. IV R III B.
- Nystrøm, Eiler: Gjentoftes Sogn.
- Bobé, Louis: Lystrejser og Lystgaarde. Hist. Medd. om København IV.
- Christensen, Villads: Vartov Kilde ved Strandvejen. Hist. Medd. om København VI.
- Wendt, I. C. W.: Alm. Hospital i Kjøbenhavn.
- Lorezen, Vilh.: Landgaarde og Lyststeder i Barok, Rococco og Empire II. Gammel Bygningsskultur. Penia: 1809 S. 370.

UTRYKT MATERIALE

- Fransk Reformert Kirkes Protokoller for Vielser og Daab.
- Raadstuearkivet: Mandtallet 1801.
- Rigsarkivet:
 - 1) Mallingiana. G: Duntzfelts Anmærkninger om Danmarks Handel med Bengalen.
 - 2) Departementets Registranter for 1805, 1808, 1809, 1810 og 1811 ang. Duntzfelts Separation, Interessentskabskontrakt, testamentariske Bestemmelser og Konfirmationer af disse.

SPECIELT VEDRØRENDE FR. DE CONINCK

TRYKT MATERIALE

Hennings, Paul: Familien de Coninck. Pers. Saml. I. med deri anførte Literatur-Henvisninger.
Been, Ch. A.: Dronninggaard i Fr de Conincks Tid. Tidsskr. for Kunstindustr. 1895.

UTRYKT MATERIALE

Linvald, Axel: Afskrifter af Breve fra Fr. de Coninck til Reverdil 1768—1808.

Det kgl. Bibliothek: Sagen mellem de Coninck & Reiersen og Aug. Hennings. Uldalls Samling No. 134.

Rigsarkivet: Kommissionssagen mod Fr. de Coninck, Schulin og Bone Falck Rønne.

Raadstuearkivet: Carl Bruun Collectanea III (Aug. Hennings Breve).

Landsarkivet: Executor-Boerne. Fr. de Conincks Dødsbo 15/74.

SPECIELT VEDRØRENDE JOHS. SØBØTKER

Lengnick: Genealogier.

Bobé, Louis: Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen.

Thaarup: Fædrelandske Nekrologer 1821—26 ang. Adam Søbøtke.

Drewsen, Joh. Chr.: Strandmøllen. Memoirer og Breve XXV.

Dahlerup, H. B.: Mit Livs Begivenheder 1815—1845 I B.

SPECIELT VEDRØRENDE RAMÉE

Bobé, Louis: Franske Emigranter i Danmark. P. H. T. V R. 2 B.

Hamburgisches Künstlerlexikon. Hamburg 1854.

Müller, H. A. und Singer, H. W.: Allgemeines Künstler Lexikon.

Füsli, H. H.: Allgemeines Künstler Lexikon 2 Th. 6. Abt

Dictionnaire général des Artistes de l'École Française 1885.

La grande Encyclopédie.

Larousse: Dictionnaire du XIX siecle.

BILLEDSTOFFET

(forsaavidt ikke specielt angivet i Texten).

Handels- og Søfartsmusæet paa Kronborg S. 9. 21. 49. 69. 151. 153. 165

Det kgl. Bibliotek S. 43. 67. 113

Mønt- og Medaillesamlingen S. 22. 97. 145

Kobberstiksamlingen S. 17

De gamles By (Kontoret) S. 35. 37

Det kgl. kjøbenhavnske Skydeselskab og danske Broderskab S. 223

Kunstindustrimusæet S. 200

Carl V. Schnitler: Norske Haver S. 179

Louis Bobé: Frederikke Brun S. 216. 217

Kay Larsen: De dansk-østindiske Koloniers Historie I—II S. 7. 11

NAVNE-REGISTER

For Grossererens Vedkommende er ikke anført Stand eller Titler.

- Aagaard, J. M., Konditor 209.
 Aal, Niels, norsk Købmand 192.
 Abildgaard, N. A., Maler 191.
 Ache, Andreas, Hof-Køkkenskriver 219.
 Aicken, John, Skibskaptajn 78.
 Alcock, John, Skibskaptajn 88. 89.
 Aldenrath, H. J., Maler 224.
 Alsdorf, Anna Catharina 8.
 Amondson, Amond, Kaperkaptajn 153. 168.
 Andresen, Peter 186.
 Andresen & Schmidt 32. 40. 46. 62. 127. 152.
 158. 163. 188.
 Anker, Peter, Guvernør 13.
 — Carsten, Direktør i Asiat. Komp. 36.
 101. 184. 222.
 Arboe, Johan & Søn, norsk Firma 41. 197.
 Armstrong, William, Skibskaptajn 225.
 — & Co., engelsk Firma.
 Asiatic Kompagni 7—13. 26. 36—42. 47. 49.
 52—53. 57. 94. 95. 99. 102. 107. 109. 119.
 123. 127. 131—134. 154. 159. 165. 166. 239.
 243.
 Assurandører, De Private 26. 119. 163.
 Bache, Peter 126.
 Bagger, P. C., Justitiarius 222.
 Baggesen, Jens, Forfatter 210.
 Ballin & Trier 159.
 Baring Brothers & Co., eng. Bankierfirma
 149—150.
 Bathurst, H., eng. Kolonialminister 27.
 Baudissin, H. F., Greve 238.
 Baur, hamborgsk Købmand 194.
 Bech, Jørgen 138. 160. 175. 186—188. 209.
 — Jørgen & Co. 40.
 — Marius Christian 209.
 Becker, G. L. 40. 41. 143. 158. 188.
 — P. F. 138. 139. 186.
 Becker-Teerling, Superkargo 89.
 Beckmann, Fr., Murmester 192.
 Berg, Jens Jensen, Skibskaptajn 50—52. 76.
 175. 222. 225.
 Berlier, fransk Retspræsident 90.
 Berner, Jørgen, Resident i Patna 8.
 Beaume & Fix 11.
 Bernhard, Carl, Forfatter 219.
 Bernstorff, Andreas Peter, Statsminister
 22—27. 31. 64. 65. 145. 172. 173. 207. 226.
 — Christian Günther, Udenrigsminister
 65. 82. 86—87. 127. 131. 134—136. 140.
 — Joachim, Direktør for Udenr. Deptm.
 136. 137.
 — Johan Hartvig Ernst, Statsminister
 212.
 Bernth, Fr. Ludv., Kaptajn 204. 205.
 Berryer, P. N., fransk Advokat 59—61. 87
 —90. 220. 236.
 Bie, Ole, Chef i Frederiksnagor 8—9. 11—
 13. 225.
 — Wendela Elisabeth, f. Panck 8.
 Bietou, C. L., tysk Reder 168.
 Bisted, P. Rosenstand, Huslærer 225. 237—
 238.
 Blacks Enke & Co. C. S. 32. 40. 41. 46. 49.
 59—66. 73. 78. 98. 126. 143. 152. 158. 163—
 164. 198. 228. 241.
 Blome, Otto, Gesandt 134.
 Boalth & Co. 127.
 Bobé, Louis, Dr. phil. 176.
 Bodenhoff, Madame 41.
 Bolten, Henrik, Baron 175.
 Bombelles, Ida de 218.
 Bonge, A., Skibskaptajn 77.
 Bonnet, R., Kaperreder 87.
 Bornemann, Vilh., Generalauditor 220.

- Borris, C. P. 239.
 Bramsen, Luis 239. 242.
 Brandt, Chr., Kancellipræsident 173.
 Braun, Ferd., Marineløjtnant 176.
 Brissac, eng. Marinekaptajn 65.
 Brock, F. C., Urtekæmmer 152.
 Brock-Hansen, N. 188.
 — & Co. 159.
 Brock, Niels 40. 182—183. 186. 188.
 Brown, Edward 242.
 Brun, Constantin 19. 34. 62—63. 158. 169.
 174—175. 182. 186. 188. 194. 216—219.
 — Frederikke, Forfatterinde 194. 216—
 219.
 Budtz, C. L. 186.
 Buntzen, Andreas, sen. 40. 181. 187. 219.
 — Andreas, junr. 219.
 — Marie Margrethe 219.
 Busky, C. F. 180. 188.
 Bügel, C. P. 187—188.
 — & Co. 32. 40—41. 62. 66. 143. 152. 158.
 Bärens, J. H., Justitiarius 156. 184. 222—
 223. 237.
 Canning, George, eng. Minister 135.
 Cantor, H. I. 143.
 — Gebr. 40.
 Castlereagh, H. R. S., eng. Minister 136.
 Cathcart, W. Shaw, eng. General 137—140.
 Charlotte, Prinsesse 209.
 Chevalier, François le 54. 130. 169. 228. 231.
 235. 237. 239—240.
 — Marie Louise le 54.
 — Rodolphe le 54.
 Chrétien, Kobberstikker 201—202.
 Christensen, Knud 186.
 — Niels Chr. 183.
 Christensens Sønner & Harboe 143.
 Christian VII, Konge af Danmark 113. 146.
 — Prins (Christian VIII) 209.
 — August, Prins af Augustenborg 179.
 Christmas, John 188. 225.
 — Ter-Borch & Co. 143.
 Classen, Michael, Generalkonsul 71. 90. 182.
 225.
 Clausen, Peter, Generalguvernør 129.
 Clements, John, Skibskaptajn 15. 17. 234.
 Colbjørnsen, Chr., Generalprokurør 120.
 — Kancelliraad 205.
 Collett, Familien paa Ullevaal 178—179.
 Collstrup, Andreas 32. 143. 160. 185—188. 204.
 Coninck, Frederick de. passim.
 — Fritz de 55. 85. 180. 186. 225. 233. 239.
 242.
 — Jean de, sen. 12. 16. 85. 180. 237.
 — Jean de, junr. 55. 85. 141. 186. 225.
 238—239.
 — Marie de, f. de Joncourt 128—129.
 212—216. 220. 232—236. 241. 242.
 — Marie-Anne de 12. 15. 17. 156. 234.
 — Peter de 239.
 — de & Co. passim.
 — de & Reiersen 16. 17. 177.
 Cossin, Kaperreder 59.
 Cramer & Søn 32. 62. 81. 95. 126.
 — L. J. 186.
 Dahlerup, H. B., Admiral 52. 240.
 David, Joseph Nathan 40. 143. 163. 187.
 Desprez, fransk Bankier 149—150.
 Drevon, Henry de, holl. Oberst 215. 242.
 Drewsen, Carl L. 40—41.
 — J. C., Fabrikejer 129. 239.
 Dreyer, C. W., Gesandt 71. 86. 91. 134. 136.
 140. 202.
 Dull, Ant., dansk Konsul i Amsterdam 170.
 — & Co., Bankierfirma 170.
 Dumouriez, Ch. Fr., fransk General 193. 225.
 Dunlop, William, Skibskaptajn 225.
 Düntzfeld, Anna Abigael, f. Krøckel 7—8.
 — Catharina 8. 223. 237.
 — Elisabeth 8. 223. 237.
 — Joh. Fr., Kaptajn 7—8. 223.
 Duntzfelt, Cecilie Olivia 225. 234—235.
 — Christian Wilhelm. passim.
 — Emma Abigael 225. 234—235.
 — Fritz 225. 234. 235. 238—243.
 — Henrick, Skibskaptajn 8. 52. 223.
 — Henriette, f. de Coninck 12—15. 174.
 224. 231—237. 241—243.
 — Henriette Louise 235.
 — John, Marineløjtnant 225. 231. 234. 242.
 — Marie-Anne 225. 234. 235. 242.
 — Mathilde Poulina 225. 234. 235.
 — William 225. 234—240. 242—243.
 — & Co. passim
 — Bloom & Kierulff 10.
 — Meyer & Co. 19. 32—38. 61.

- Ebbesen, Toldkontrollør 38.
 Eckersberg, C. W., Maler 130.
 Elphinstone, eng. Admiral 51. 78.
 Elsberg, Ole Larsen 199.
 Engelhardt, Nic., holl. Købmand 77.
 Engelstoft, Laurids, Historiker 142.
 Erichsen, Erich 45. 62. 73. 92. 143. 169. 175.
 — 182. 186—188. 194—198. 202. 222. 241.
 — Johanne 198.
 — Nancy 228.
 — Peter 187—188. 228.
 Erwin, John, Skibskaptajn 127.
 Eschauzier, Louise, f. de Joncourt 54.
 — Samuel, Præst i Haag 54.
 Fabritius de Tengnagel, C. A. 188. 192. 200.
 — & Wewer 40. 41. 46. 66. 70. 75. 123.
 143. 152.
 Falbe, C. W., Justitiarius 95. 124.
 Falck, A. & Sønner 40. 143.
 Fairly & Co., Firma i Kalkutta 83.
 Falsen, Enevold de, Justitiarius 152.
 Fiedler, C. F. 40. 143. 186. 187. 188. 202.
 Fischer, Olfert, Kommandørkaptajn 67.
 Fitzgerald, eng. Gesandt 72—73. 111.
 Fix, Johan Leonhard, Direktør 11. 37. 39.
 188.
 — & Fenwich 11.
 Flint, A., Kobberstikker 202. 239.
 Frederik V, Konge af Danmark 9.
 — VI, Konge af Danmark 22. 63. 135—
 141. 145. 146. 157. 160. 173. 174. 241—243.
 Frederik Christian af Augustenborg 168.
 Friederich Ludwig, Prins af Mecklenburg-
 Schwerin 194.
 Friedrich Wilhelm III, Konge af Preussen
 113.
 Friderici, C. F. 40. 95. 185. 187—188. 193.
 Friis, Hans 138. 143. 186. 188.
 From, Thøger 186. 188.
 Frølich, I. I. 186—187.
 — & Co. 40. 41. 86. 143.
 Fugl, M. A., Superkargo 81.
 Gambier, James, eng. Admiral 137.
 Garlike, B., eng. Gesandt 136.
 George III, Konge af England 112—113.
 Gerner, Henrik, Skibskonstruktør 50.
 Good, Clements, Generalkonsul 242.
 — Daniel 242.
 Gordon, J. 239.
 — & Watt 159.
 Gottlieb, Kaptajnløjtnant 169.
 Gram, Edw. 161—162. 180. 188.
 Grenville, W. W., eng. Minister 78.
 Grosserer-Societetet 14. 25. 26. 34. 36. 39.
 40. 45. 50. 54. 64. 73. 101. 102. 106. 107.
 111. 125. 143. 144. 162. 163. 172—175. 181.
 192. 205. 211. 222. 241.
 Grüttner, S. T., Superkargo 74.
 Grønlandsk Handel 41.
 Gustav IV, Konge af Sverrig 84. 112. 113.
 Gustmeyer, F. L. 40. 180. 188.
 Gyllembourg, Thomasine, Forfatterinde 219.
 Gøg, Peter Nissen, Skibskaptajn 70.
 Haas, Meno, Kobberstikker 224.
 Hage, Jens, Fr. 188.
 — F. & Co. 143.
 Hagen, Peter M., Prokurator 240.
 Hailes, M., eng. Gesandt 23.
 Hallander, A. I., Tømremester 192.
 Halle & Rée 143.
 Hambro, Joseph 181. 196. 205. 241.
 Hansen, Alfred 196.
 — A. N. 196.
 — B. 143.
 — Christian 138. 186. 188.
 — C. F., Arkitekt 187. 191. 228.
 — Rasmus, Købmand i Randers 30.
 Harboe, Jens 138. 186. 188.
 Harsdorff, C. F., Arkitekt 190—191.
 Hauser, C. C. 187.
 Heiberg, Andreas Peter, Forfatter 183. 219.
 — Johan Ludvig, Forfatter 219.
 — Johanne Louise, Skuespillerinde 207.
 Helena Paulowna, Arveprinsesse 194.
 Hemert, Peter v. 188. 201.
 — v. & Co. 40. 41.
 Hennings, August, Amtmand 52. 176—173.
 194. 220. 230.
 — Elisabeth 208.
 Henriques, R. junr. 143.
 Hermannsen, Peter, Kammerraad 70.
 Hoffmann & Co. 40. 41. 95.
 Holbech, Jens 163. 182. 186. 188.
 Holm, Jacob 165. 188.
 — Marc. Goth. 40. 186.
 Hope, eng. Bankierfirma 149—150.

- Horneman, Chr., Maler 201. 224.
Hornemann, Superkargo 77.
— Jens Brøchner 199.
Hunter & Co., eng. Firma 88.
Hunæus, J. J., islandsk Købmand 240.
Hvidt, L. N. 158—159. 182. 186. 188. 204.
208. 239.
— Niels Nielsen 41. 208.
Hvistendahl, Chr. 41.
Hyllested, C. A., Mægler 188. 204.
Høyer, Cornelius, Maler 192.
— C. F., Maler 205.
Jackson, Francis, eng. Diplomat 136—139.
Jacobsen, Lars, Gaardejer 130.
Jensen, I. P. 143.
Joncourt, G. L. de, Bibliothekar 213.
— Louise de 54.
— Marie Madeleine Rachel 213.
Jonquière de, Familien 199.
— P. Ph. de 141.
Juel, Jens, Maler 13. 201. 213.
Kaas, Fr. Julius, Kancellipræsident 168. 228.
Kent, Henry, Skibskaptajn 33. 78.
Kirkeby, Tømremester 224.
Kirkerup, A. I., Arkitekt 192.
Kirketerp, Hans 188.
— Rasmus 40. 45. 97. 101. 108. 143. 157.
185—188. 204.
Kiøbing, Jens Peter, Sekondløjtnant 7.
Kjellerup, Jacob, Købmand i Aalborg 151.
Knudsen, Kaptajn 41.
Knudtzon, P. Chr. 43. 152. 204.
Koefoed, Hans Peter 41. 163. 182. 186—188.
Krabbe, P. G., Marinekaptajn 68. 110.
Krag, I. P., Skibskaptajn 33.
Kratzenstein-Stub, C. G., Maler 201.
Kræfting, I., Raadsmedlem 66. 74.
Krøckel, Alheid Viveke, f. Panck 7—8.
— Nic., Pakhusmester 7.
Kye & Helt 40. 95.
Kyhn, G. 40.
Lacoppidan, Bankkasserer 211.
Ladige, Heinrich, Sukkerraffinadør 16. 168.
182. 188.
Larrey, Th. I. v., holl. Diplomat 212.
Larsen, Lars 26. 34. 40—41. 45. 96. 101.
108. 129. 138. 163. 174. 239—240.
— Lars, Værftsejer 19. 34.
Lauritzen, Jens 40. 186. 188.
Leisner, Andreas 186.
Lorentzen, C. A., Maler 201.
Louis Philippe, Konge af Frankrig 225.
Ludvig XVI, Konge af Frankrig 21.
Ludvigsen, Just 41.
Lund, Jens 186.
Lynge, H. H. I., Boghandler 145.
Lütken, Chr. Ludwig 143. 169. 188.
Lütken & Friis 40.
Lützow, A. F., Kommandørkaptajn 66.
Madsen, Chr., Skibskaptajn 60.
Malling, Joachim, Skibskaptajn 240.
— Ove, Statsminister 45. 101. 108.
Mangor, I. S. 159.
— Madame 208.
— Val. Nic. 208.
Manufakturhandel, Den danske 123. 133.
Marezoll, I. G., Præst 226.
Mariboe & Co. 143.
Marie Sophie Frederikke, Dronning 174.
243.
Marriot, James, eng. Dommer 71.
Masson & Ramée, hamborgsk Firma 194.
Massou, G. von, holl. Købmand 77.
Matthiessen & Sillem, Bankierfirma 104.
Maurancourt, George, fransk Kaperkaptajn 57.
Meincke, C. L. H., norsk Købmand 41.
Merkus, Præst i Voorburg 234.
Merry, Antoine, eng. Gesandt 139.
Meyer, David Amsel 102. 116. 159. 174.
180. 186—188. 222.
— David Amsel & Trier 40. 102. 143.
158. 239.
— Hans Jørgen 17. 39. 186. 225.
— Jacob Salomon 188.
Meyn, Peter, Arkitekt 189. 190—191.
Mitchell, Mary Ronald 240.
Moe, Niels, norsk Købmand 41. 126.
Moldenhawer, D. G., Overbibliotekar 228.
Mollien, Fr. N., fransk Minister 150.
Monde, Gracia de Sousa de 8.
Monod, Jean, Præst 214. 233. 234. 236.
— Louise, f. de Cininck 226. 234.
Montjoye, Greve 225.
Mossin, Skibskaptajn 59. 86.
Mourier, Julie 235.

- Muhamed Aliverdy Khan, Nabob af Muxedabath 9.
- Murray, Skibskaptajn 86.
- Myhlenstedt, Major 205.
- Münster, Skibskaptajn 61.
- Münter, Balthasar, Præst 216.
— Frederik, Biskop 216.
- Møller, Peter 41.
- Mørck, A. M. 138—139. 186.
- Napoleon I 27. 67. 90—91. 132—134. 143.
- Nathanson, M. L. 108. 158. 182. 203. 220.
- Neergaard, Hans Peter 208.
- Nelson, H., Lord, eng. Admiral 224.
- Neyn, C. M., holl. Købmand 77.
- Nielsen, Andreas 186. 188. 203.
- Nissen, Kaptajnløjtnant 123.
- Nisson, N. & Co. 143.
- Noor, I. 40.
- Oehlschläger, Adam, Digter 156.
- Ohlsen, Dethlef 196.
- Olsen, Lars, Gaardejer 228.
- Olufsen, Chr., Professor 230.
- Otte, Chr. Daniel 157. 188. 225. 238.
- Ouvrard, G. J., fransk Bankier 148—149.
- Overbeck, Bernhard 123—125.
— Birgitte 124.
- Pahlen, G. D. v. d. 40. 66. 143. 203. 225.
- Paludan, Julius, Generalmajor 231.
— J. J., Kommandør 231.
- Panck, Poul Krisk, Guvernør 7.
- Parish, John, hamborgsk Købmand 193.
- Pauelsen, Erik, Maler 213.
- Pauli, Charlotte 219.
- Perch, J. 40. 41. 186.
- Peschier, Pierre 32. 40. 53. 62. 95. 102. 123. 126. 175. 182. 186. 188. 190. 197. 198.
— & Co. 143.
- Petersen, M. H., Murmester 224.
- Peymann, H. E., General 117. 138—140.
- Philippe, Hertug af Orleans (Egalité) 226.
- Pingel, J. C., Faktor, Generalkonsul 8. 11. 123. 180. 188. 225.
— William Werner 12—13. 15—17. 19.
— Meyer, Prætorius & Co. 17.
- Pitt, William, engelsk Statsminister 113.
- Place, Hans Holst de, Raadmand 226.
- Portalis, J. E. M., fransk Retslærd 87. 90.
- Potter, Thomas 40. 188.
- Pottrie, T. C. Duval de la, Kammerherre 225.
- Poul, Kejser af Rusland 112—113.
- Prehn, I. 225.
- Prætorius, Jeppe 17. 19. 40—41. 94. 159. 175. 187. 189. 222.
- Puy, Camilla Du 219.
— Édouard Du, Komponist 185. 219.
- Quist, I. M., Murmester 182.
- Raasch, W. A. 206.
- Rabe-Holm, P. 40. 95. 143. 186—189.
- Raffard, J. A., Præst 242.
- Rafn, Carl, Gottlob, Kommitteret i Kom. Koll. 55.
- Ramée, Daniel, fransk Arkitekt 194.
— Joseph Jacques, fransk Arkitekt 130. 193—195. 230.
- Rapin de Thoyras, Forfatter 213.
- Rathje, Joh. W. 40.
- Rau, Gottfried, Traktør 184.
- Rawert, Jørgen Henrik, Arkitekt 168. 189—192.
- Reiersen, N. L. 12—13. 15. 225.
- Reventlow, Chr., Statsminister 177.
— Frederikke 214. 215.
— Sybilla 176.
- Reverdil, E. S. F., Kabinetssekretær 76. 104. 215.
- Riegels, Marinekaptajn 67.
- Rist, Joh. Georg, dansk Diplomat 139. 162. 182. 202.
- Robespierre 56.
- Romeis, I. N. A. 41. 101. 159. 168. 180. 185—188.
- Rose & Siems 120.
- Rosenkrantz, Niels, Statsminister 238.
- Rottbøll, J. L., Højesteretsadvokat 38. 124.
- Rubin, Marcus 153.
- Ryan, Ph. 126. 188.
— Mrs, f. Fix 230.
- Ryberg, J. C. 169. 201.
— Niels 186. 188. 200—201.
— & Co. 33. 40. 46. 47. 59. 64. 66. 98. 127. 143. 158. 239.
- Rønne, Bone Falck, Præst 140.
- Saabye, Hans Rud. 101. 143. 159. 175. 180—181. 186—188. 222. 225.

- Salicath, Højesteretsadvokat 241.
 Saint Aubain, Bolette de 219.
 Scavenius, Jacob Brønnum, Faktor, Gode-
 ejer 11.
 Schaper, G., Murmester 192.
 Schartau, J. 40. 143. 188.
 Scherins, holl. Købmand 123—124.
 Scheuermann, Georg 143.
 Schimmelmann, Charlotte 176.
 — Ernst, Statsminister 16—18. 33—35.
 65. 106—109. 114—120. 134. 142. 146.
 158. 174. 177. 194. 217. 218.
 Schimmelpennick, R. J., holl. Statsmand
 90.
 Schlegel, H., Justitsraad 225.
 Schmidten van, Generalkrigskommissær
 205.
 Schmidt, A. L. 186.
 Schmidt-Phiseldeck, C. G. F. E. von, Kom-
 mitteret i Kom. Koll. 31. 55.
 Scholten, P. C. F., Guvernør 240.
 Schow, I. 186.
 Schulin, S. L., Amtmand 140.
 Schönheyder, J. H., Hof- og Statsrets-As-
 sessor 124.
 — J. M., Højesteretsadvokat 38. 128.
 Scott, David & Co., eng. Firma 78.
 — William, eng. Dommer 71—74. 78.
 80—83.
 Selby, C. A., Baron 175. 185.
 — & Ter-Borch 40—41. 66. 95.
 Sidmouth, Lord 162.
 Selmer, R. I. 40. 143.
 Skibsted, P. F., Generalfiskal 37. 39.
 Smith, M. Leigh, Godsejer 15. 17.
 Spengler, J. C., Kunstammerforvalter
 225. 235.
 Staal-Hagen, H. 40. 143. 188.
 Stevenson & Co. 242.
 Stewart, William, Skibskaptajn 225.
 Stolberg, Louise 176.
 Suhr, Dorthea 207.
 — I. P. & Søn 40. 143. 165.
 — Johs. Theodor 207. 208.
 — Ole Bernt 159. 161. 165. 182. 186—
 188. 209.
 Sundorph, Madame 211.
 Surbelius, A. G., Superkargo 81. 89.
 Sø-Assurance Kompagni, Det kgl. 3ktr. 26.
 119. 131. 147. 163.
 Søbøtker, Adam, Plantageejer 128—130.
 240.
 — Johanne Margrethe 129.
 — Johannes, Kammerraad 128—129.
 — Johannes junr. 128—130. 169. 187.
 194—195. 230. 237—240.
 — Susanne 129.
 — & Co. 40. 98. 128—129.
 Tailor, Brook, engelsk Diplomat 136—137.
 Talleyrand-Perigord, fransk Udenrigs-
 minister 62. 134.
 Tang, Knud 40. 95.
 Ter-Borch 187. 188.
 — & Co. 126.
 Tetens, I. N., Etatsraad 45. 100—101. 106.
 108—109.
 Thompson, John Kennier, Skibskaptajn
 76—77.
 Thomsen, Christian 40. 143. 188.
 Tode, J. C., Læge 192. 208.
 Tourton Ravel & Co., fransk Firma 62.
 Treschow, Fr. W., Højesteretsadvokat 239.
 Trier, Gebr. 159.
 Tulloh, Broda, Harlyburton & Co., Firma
 i Madras 167.
 Tutein, Diedrich 186—188.
 — Fr. 142—144. 160. 169. 180—182.
 185—188. 226—227.
 — Pauline Maria 207.
 — Peter 186.
 — Brdr. 143. 158—159. 163.
 — & Co. 32. 41. 47. 52. 70. 86. 126.
 127. 143.
 Tvermoes, Michael, Hørkræmmer 175.
 Uldall, P., Højesteretsadvokat 177.
 Walker, I. D. 186.
 — & Co. 143.
 Walterstorff, E. F., General 129. 130. 156.
 202.
 — Chr., Marinekaptajn 51.
 Vanlerberghe, fransk Bankier 149—150.
 Wassard, Hans 40. 138. 152. 186. 188. 202.
 Wasserfall, P., Fabrikejer 185. 186.
 Watt, Alex, Fabrikant 227.
 Wedel Jarlsberg, Fr. A., Gesandt 32. 71.
 76. 82. 128. 132.

- Wedersøe, P. 152.
 Wendt, Carl, Konferensraad 45. 100. 101.
 106—109. 177.
 Werlauf, E. C., Historiker 203.
 Wessely, Moses, Stadsmægler 103. 205.
 Weyse, C. E. F., Komponist 156. 185. 210.
 Whitworth, Ch., eng. Diplomat 68.
 Whright, eng. Marineofficer 131—132.
 Wiedewelt, J., Billedhugger 213.
 Wilckens, B. C., Justitsraad 108.
 Winter, Jan W. de, holl. Admiral 90.
 Wium, Fr., Etatsraad 225.
 Vogel, I. D. 186. 187.
 Wolff, George, Konsul i London 71.
 — Jens 71.
- Wolff & Dorville, eng. Firma 71. 161.
 Wollstonecraft, Mary, Forfatterinde 206.
 Vonte, van, holl. Firma 79. 127.
 Wuldam, Jens, Faktor 8.
 Wulff & Nørregaard 159.
 Zinn, Joh. Ludv. 16. 33. 36. 40. 62. 102.
 169. 181. 186. 188. 222.
 — J. L. F. 40. 95. 188.
 — Johanne 207.
 — Sophie 62. 208. 209. 214.
 — & Søn 143.
 Ørsted, Anders Sandøe, Retslærd 124. 156.
 — H. C., Naturforsker 156.
 Østersøiske-Guineiske Handelsselskab 16
 —19. 28. 47.

*

*

*

RETTELSE

- S. 148 L. 12 f. n. »hævet« læs »udstedt«.
 » 168 » 14 f. o. »100« » »150«.

